

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

NEDERDUITSCH SPRAEKKUNST,

TEN DIENSTE VAN
IN- EN UITHEEMSCHEN
UIT VERSCHEIDENE SCHRYVEREN
EN AENTEKENINGEN OPGEMAECT

EN UITGEGEEVEN

DOOR

A. MOONEN.

Te AMSTELDAM,
By ADRIAAN WOR, en de Erve G.
ONDER DE LINDEN, 1740.

AEN DE EXCELLENTIE
DER HOOGGEBOORE
GRAVINNE
EN VROUWE, MEVROUWE
ISABELLA JUSTINA,
GRAVINNE TE BENTHEIM,
TEKLABURG, STEINFURT
EN LIMBURG,
VROUWE TE RHEDA,
WEVELINGHOVEN,
HOJA, ALPEN, LENNEP
EN HELFENSTEIN,
ERFVOOGDINNE TE KOLEN,
GEOORE GRAVINNE VAN EN
TE HORNES,
BARONNESSE VAN BATENBURG
EN KESSEL,
VROUWE TE BIECHT,
STEIN EN ODENKIRCHEN,

* 2

TER

TER GOEDER UURE GEHUWT AEN DEN
 OUDSTEN DER HEEREN BENTHEIMSCHÉ
 GRAVEN, BROEDEREN,
 DIE IN HUNNE JONGKHEIT
 IN DE VEREENDE NEDERLANDEN
 HUNNE VRYE EN VEILIGE SCHUILPLAETS,
 EN IN DEN MANLYKEN OUDERDOM HUNNE
 DIERBAERE ENEENSGEZINDE GEMAEIINNEN
 UIT EEN EN HET ZELVE STAMHUIS
 VERKREEGEN HEBBEN,
 EENE NEDERLANTSCHÉ GRAVINNE, DIE, UIT
 NEDERLANTSCH BLOET GESPROOTEN,
 MET DE NEDERLANTSCHÉ ZEDEN OOK DE
 NEDERDUITSCHÉ TÆL HANTHÆFT
 IN EEN GEWESTE, WIENS LANTTÆL, VAN
 DE ELVE TOT DE MØNDEN VAN DEN RYN
 GESPROOKEN,
 DE MOEDERSPRAEK IS VAN HOOG- EN
 NEDERDUITSCHEN,
 WORD DEEZE
 NEDERDUITSCHÉ SPRAEKKUNST,
 HAERENTWEE HOOGHGRAEFLYKE ZØONEN,
 VAN DE NEDERLANDEN EN OVERYSSSEL
 BENOEMT,
 EN ZØO VOOR DE NEDERLANDEN, ALS VOOR
 HET ROOMSCHÉ RYK, ZØO WY HOOPEN,
 GEBOØREN, TEN TOEKØØMENDEN
 DIENSTE,
 OP DEN DAGH DER EERSTE VERJÆERINGE
 VAN HAERE TWEEDE HOØGHGEBOØRE
 SPRUIT,
 MET EENE ALTOØS DANKBAERE EERBIEDE-
 NISSE OPGEDRÆAGEN VAN HAEREN
 OØTMOEDIGSTEN EN VÆERDIGSTEN
 DIENÆER

A. M O O N E N.

A E N.

A E N S P R A E K

TOT DE NEDERDUITSCH E LEEZERS,
LIEFH EBBERS ONSER
MOEDERSPRAEKE.

Lieve en waerde landtslieden,

B *Elofte maekt schult*, zegt het daegelyksche spreekwoort by ons Nederlanders; en de belofte moet gestant gedaen, en de schult betaelt worden, wil de belover een eerlyk man blyven, en zyne achtig by het gemeen behouden. Zoo is het met my geleen. Ik hebbe in het jaer 1700. toen myne Poëzy het licht alereerst aenschoude, onzen lantgenooten eene Nederduitsche Spraekkunst beloofte, behaegde het Gode, in wien wy leeven en ons beweegen en zyn, my tot het voltooien des eersten ontwerps den noodigen tyt in de onleede myner lastige bedieninge te verleenen. En sedert dien tyt heeft het veelen myner goede vriende behaegt den vaderlanderen, dien myne Poëzy niet in handen viel, opentlyk te

A E N S P R A E K.

voorzeggen, wat zy van die belofte hadden te verwachten; gelyk wederom anderen niet nagelaeten hebben my tot het volbrengen deezer toezegginge door beleeftde en gediensfige brieven aen te maenen en op te wekken. Dus koomt dan deeze Spraekkunst na vyf jaeren tyts voor den dagh, onder Gods goedertiere voorzienigheit en veele wisselvalligheden in dien staet gebraght, waer in de Nederduitsche werelt haer tegenwoordigh beschout, en in haere gemeene gedeelten op den voet der Grieken en Latynen beschreeven. Voor volmaekt en alles behelzende, wat tot eene onberispelyke Spraekkunst vereifcht wordt, {wordt zy echter van my niet uitgegeeven; hoewel, zoo veel moogelyk geweest is, gegrondt op vaste en onloochenbaere regels, en waer of wanneer die ontbraeken, op het gemeene gebruik, dat aen de regels den oirsprong geeft; ook zoo overvloedig en ryk, als, myns weetens, ooit een geschrift van deezen aert onder deeze of eenige andere benaeming in de Vereende Nederlanden is uitgegeeven. Onder tuschen begrypt zy alleen myne gedachten

A E N S P R A E K.

ten over de geregelde schikking der woorden onzer vaderlantsche taele in het schryven en spreken, en wyder alles wat zy onderworpen is; gedachten, met zommigen der Nederduitsche letterkunsten aeren (gelyk uit het leezen ten vollen blyken kan) overeenstemmende, en insgelyks van anderen (waer van ook reden gegeven wordt) verschillende. Een doorluchtigh en ontwyfelbaer bewys, dat, schoon ik dit werk voor het myne in het licht brenge, ook in- en uitheemschen my hier in gediënt en geholpen hebben. Om van den Grave van Klaravalle Gaspar Scioppius en zyne Filosofische Grammatika, en van den Kanonyk en Professor Geeraert Joan Vossius en zynen Aristarchus niet te spreken, de Wolfenbuttelche hof- en kerkenraet Jooft Georg Schottelius quam met zyn volwrocht werk van de Duitsche hooftspraeke my uit de vreemden meest te stade; Pontus de Heuter, Kononyk van Gorinchem, Henrik Laurenszoon Spiegel, schryver der Tweespraeke, voor hondert en twintigh jaeren door de Rederykkamer, in Liefde bloeiende, te Amsteldam eerst

A · E · N · S · P · R · A · E · K ·

uitgegeeven , Samuël Ampzing , een man van Overyffelsche afkomfte , en nazynen vader Joannes , onzen lantsman van Ootmarfen , Predikant te Haerlem , Christiaen van Heule , een Wiskunfte-naer te Leiden , de Rechtsgeleerden Antonis de Hubert en Kornelis Gyzelbertszoon Plemp , Alart Kok , Petrus Leupenius , die alle hunnen arbeit aen de Nederduitsche Spraekkunst in gedrukte boeken te koste gelegt hebben , onder de inboorlingen. Waer by ik niet verzwynen magh de geschreeve Aenmerkingen of Waarneemingen op de Hollantsche tael van den ridderlyken Drost Pieter Korneliszoon Hooft , voor een gedeelte den vaderlanderen mede gedeelt van den Heere David van Hoogstraten , in wien de Latynsche en Nederduitsche poëzy om den lauwer stryden , achter het Berecht voor zyne Aenmerkingen over de Geslachten der zelfstandige Naemwoorden , den tael-lievenden ten dienste in het jaar 1700. uitgegeeven , en , hoewel klein in haar begryp (gelyk de diamanten ook den straat-itenen in , grootte en zwaarte wyken) nochtans hoognoodigh voor ieder , die met

A E N S P R A E K.

met zekerheit of zonder twyfelingen iet in het Nederduitsch wil ſchryven of ſpreken. Ook ſtaet my (om zoo luttel van ondankbaerheit beſchuldigt te worden, als van dieverye) de Hollantsche Spraek-kunſt niet te vergeeten van wylen den heere Geeraert Brandt; die, zich niet verder dan tot de Spelling uitſtrekkende, een tamelyk gedeelte van den inſlagh der acht eerſte hoofſtukken deezer Spraek-kunſte maekt. Hier by koomt eene nieuwe Nederduitsche Spraek-kunſt, ten dienſte der vreemdelingen in Duitsch en Fransch zonder naem in het jaer 1688. uitgekoomen; een werkje, dat, naer het voorgeeven des tytelblats, de rechte regels en gronden om onze tael wèl te lezen, ſpreken en ſchryven behelzende, uit verſcheidene ſchryveren met grooten vlyt te zamengeſtelt, en op eene behoorlyke orde gebraght is; hoewel het den ruimer en breeder tytel, dien het op zyn voorhoofſt draegt, beter zoude beantwoorden, indien niet de ſchryver, wiens ſchikking wy pryzen, voor de Hollantsheit, (om zoo te ſpreken) door een vooroordeel te zeer ingenomen, allent-

A E N S P R A E K.

halve liet blyken , dat hy deeze alleen te volgen houde voor zuiver Nederduitsch te schryven en te spreekken ; gelyk my , anders niet al te strengeenen rechter , na een naeukeurig en meer dan eens hervat onderzoek gebleeven is. De Aentekeeningen van den Heere Johannes Vollenhove , eerst Leeraar in myne geboorte stat Zwolle en namaels in 's Gravenhage , het doorluchtigste sieraet der kerkredenaeren en dichteren onzer eeuwe , in zyne Mengeldichten te vinden , en de Aenleiding tot de Nederduitsche tael , van zynen eerwaardigen bloetverwant , die den naem verbergt , geschreeven , hebben in het langduurende en verouderde verschil over de spelling my ook ten merkelyken en noodigendienste gestaen ; hoewel ik met hunne Eerw. geenszins in allen deele overeenstemme ; gelyk ook niet met eene menigte van hedensdaegsche schryveren in alle kunsten en weetenschappen , die , slechts eenige Nederduitsche woorden op hun papier plakkende , elk hun hooft en zinlykheit uit hoofdigheit en eigenzinnigheit of ook uit gewoonte volgen , zonder op regels , gebruik , even-

re-

A E N S P R A E K.

redenheit of ook welluidendheit behoortlyke acht te geeven. Hier uit is veroorzaekt, dat in myn werkje over de rechte schryfwyze en eene welgegronde spelling hier en gins met wederzydsche redenen getwist wordt, en die na een ryp en onzydig overleg, onzes oordeels, aengewezen en vastgesteld. Ik geeve dan myne Spraeckunst in het licht; van welke lieden van een bekrompen en naeubezet gewisse misschien vraegen zullen, of zy myne jaeren en myne bedieninge voege. Deezen en hunne zwaerigheid zal ik niet beantwoorden, dan met voor eerst te zeggen, dat aen onze ryke en sierlyke moedertael zoo veel lichts te geeven, als ons ooit moogelyk is, en die den vreemdelingen lichter te maeken, naer het doorluchtig voorbeelt van andere volken, een werk zy van alle jaeren, en van die voornamelyk, in welke het verstant en oordeel rypst en bezadigst zyn. Mannen van jaeren, die op eene pryswaerdige wyze van jongs af gearbeidt hebben, om by mont en geschrift onze tael, zoo verlaeten, zoo ongehavent by zommigen, tot haere volkoomenheit te brengen, is
het

A E N S P R A E K.

het niet quaelyk af te neemen, indien zy den nakoomelingen de regels ter hant stellen, waer naer het Nederduitsch voortaan zuiver gesproken en geschreeven wordt, en van elke letter, op het papier gebraght, reden en rekenschap gegeven. Ja zy zyn te danken, die deezzen arbeit, eenen eerlyken en loflyken arbeit, niet voor en by zich zelfs alleen behouden, noch ook (gelyk geschieden. kost) hunnen kinderen en kintskinderen byzonderlyk als een erfgoed nalaeten, maer, geen broot voor vrienden spaerende, allen vaderlander en goethartigh mededeelen; al waere het slechts, om andere taellievende geesten tot nader en naeukeuriger onderzoek op te wekken. Wat het tweede belangt, de twyfeling en vraeg, of de Spraekkunst myne bedieninge passe, hierop zegge ik, tot myn leetweezen, dat ik by veele, van deeze bedieninge, naer hunne inbeelding zelfs al groote meesters en bewinthebbers in onze tale, het meeste gebrek eener welgeregelde Spraekkunste in de schikkinge en samenvoeginge der Nederduitsche woorden gespeurt hebbe. Waerom zy

voor-

A E N S P R A E K.

voornamelyk , dat tot eene kerkelyke welspreekendheit opgevoedt en bequaem gemaekt worden , het onderwys der Spraekkunste voor alle anderen behoeven , als genootzaekt in hunne geboortetaele tot hunne lantsgenooten hun leeven lang te spreken. En zy , die met Latyn , Grieksch en Hebreusch , dat tot hun ampt hoognoodig is , ja met alle Oostersche taelen hun hoeft gebrooken hebben , en ondertusschen het Nederduitsch verwaerloost , waer in zy nochtans alle de schatten , uit deeze gewesten gehaelt , sierlyk moesten ontvouwen , zyn niet ongelukkigh , dat anderen voor hun het ys breeken in het voltooien eener kunste , die , zoo niet van hun veracht , ten minste aen anderen liever overgelaeten wordt ; omdat zy met alle haere geheimenissen tot het natuurlyk en eigen voedzel der ziele , waer door wy vroomer en wyzer worden , quansuis niet behoort ; als mede , omdat 'er noch rykdom , noch eere , noch wereltlyke achtbaerheit (waerom meest alles in deeze daegen te doen is) door behaelt kunnen worden. Daerenboven zyn het man-

nen

A E N S P R A E K.

nen van myne bedieninge geweest , die zich aen de Nederduitsche Spraek-kunst nevens , ja boven anderen in ons vaderlant hebben te koste gelegd. Om van de Heeren Ampzing , Leupenius , en Vollehove , alle Predikanten , te Haerlem ; Amsterdam , en in 's Gravenhage , en alle boven gemeldt , niet te zeggen , die kerkhelden , die , als afgezanten der Nederlantsche Hervormde Kerke , den heiligen Bybel uit de grontspraken des ouden en nieuwen Testaments met zoo groote eene trouwe , als naerstigheid , voor omtrent zeventigh jaeren te Leiden verduitschten , hebben , om op goede gronden hunne naeukeurige overzetting te bouwen , eene Nederduitsche Spraek-kunst ontworpen , noch onder de eigene hantschriften van die zalige kerkvaderen , vertaeleren en overzieneren der heilige Schrift , is te beschouwen , en (bedroog myn oog my niet , toen ik ze twee maellen zagh) geschreeven door de pen van den Heere Jakobus Revius , eerst Leeraar der Gemeente van Deventer , en namaels Regent van het Theologisch Kollegie der Edele en Grootmoogende Heeren Staeten

A E N S P R A E K.

ten van Hollant en Westvrieslant te Leiden; in dien tyt Schryver van de vergaderinge der overzieneren des ouden Testaments. Op dit voorbeeld hebbe ik, die by die doorluchtige mannen op geen eenen dagh te noemen ben, maer slechts hunne schaduw en voetstappen van achteren volge, my onderwonden deeze Spraekkunst uit te geeven; tot wiens volmaeking in en omtrent de Geslachten der Zelfstandige Naemwoorden my de voor-noemde Heer Hoogstraten rustigh en vaerdig de hant boot in zyne voorbene gepreeze Aanmerkingen over die Geslachten, meest en best door de voorbeelden van den Heere Jooft van den Vondel gesterkt en bevestigd; gelyk ik zelf ook de Woortvoeging myner Spraekkunst en haere regels allenthalve met diergelyke voorbeelden, in eene groote menigte tot beter overtuiging by een gestuwt, bekleedt hebbe uit den zelve Heere van den Vondel; dien de Professor Petrus Francius, tot een ongelooftlyk nadeel der burgerlyke en kerkelyke welspreekendheit in het jaer 1704. overleeden, in zyne krachtige Voorrede voor Gregorius Nazianzoen van

A E N S P R A E K.

van de Mededeelzaamheit , met een on-
twyfelbaer recht den naem geeft van *dien*
uitmuntenden dichter , *dien natuurlyken* ,
dien eenvoudigen en niet min krachtigen
schryver , *wien de Hollantsche dicht-*
kunst en Nederlantsche welspreekendheit
ten hoogste verplicht zyn. Immers ik,
den Heer van den Vondel houdende voor
den 'zinlyksten en naeukeurigsten onder
de overleedene Nederduitsche schryvers,
(anderen en zelfs den Drossaert Hooft,
die als een arent in de wolken zweeft,
niet te na gesproken) hebbe hem waer-
digst geoordeelt , dat men het wel en
fierlyk schryven in onze moederspraeke
met zyne achtbaerheit sterke; hoewel hy,
na zynen doot van waenwyze betweete-
ren besprongen , ook dit zelve nootlot
by zyn leeven heeft moeten ervaeren,
door zulk slag van menschen ter oirzaeké
zyner vertaelinge van Virgilius in onrym
gehekelt , hoewel door de vernuftige
jongkvrou Maria Heins , dochter van
zynen ouden vrient Zacharias, in de op-
dragt van haeren Bloemhof der Doorluch-
tige Voorbeelden zoo braef verdedigt;
dat het my luste , myne manhaft lants-
man.

A E N S P R A E K.

manninne haere woorden te ontleenen, en tot deeze Voorrede in te voegen. Maer andere, zegt zy, die eruarentlyk daer van kunnen spreekken, vertoonen, dat de geenen die 't laeken, weinig verstant van Duitſch en vertolken hebben, en dat de laekers, met 'er duizenden in een gefmolten, niet magtig zouden zyn dat werk zoo wel in Duitſch te ſtellen. Deeze geloof ik, wat my belangt, beſt, om, dat ik, naar myn verſtant, niets in onze taet geſchreeven of vertolkt kan zien, dat op veel na by d'edelheit, ſchoonheit en vloeientheit in 't ſchryuen, zoo in dicht als proze, van deezen geest haelen kan. Ik weniſchte, voegt 'er die begaefde ziel by, dat ik hem in dit werk daer in wat beter had kunnen nabootſen, ik zou my om geen berifpen daer op krounen, maer ongemerkt laeten voorby gaen: dewyl daer mee veeltyts meer dan met tegenblaffen te winnen is. Waerom het niemant ook vreemt moet voorkoomen, indien ik, door de uitgave deezet Sprackkunſte aen den wegh timmerende, eenig berifpen onderworpen worde. Maer ik hebbe voor

* *

vaſt

A E N S P R A E K.

valt en onwrikbaer by my beslooten, geen harnas voor myne Spraekkunste, die, uit liefde tot onze volfschoone moedertael en uit eigenen lust en zinlykheit geschreeven, my alrede tyts en vlyts genoeg gekost heeft, indien zy onredelyker wyze besprongen wordt, aen te trekken. Gok ben ik niet buiten hoop, dat zy zich door haer eigen geweer en wapens zal kunnen beschermen, geroedt anders en geseegen, om, indien my dit onticht, met goeden ooge te aenschouwen, dat deeze geheele tinnertedje met en voor haeren boumeester gesloopt worde, of met dak en muurwerk en alles instorte. Ondertusschen wil ik alle bescheiden en opmerkende lezers van harte gebeden hebben, om de mislagen, die in dit werk, zoo menighvouwigh en verscheiden van gedaente, om zyne gestuurige verandering doormyne vergeetelheit en onbedachtzaamheit ingesloopen zyn, (gelyk het onmogelyk is, dat zinnen en gedachten, op eene zaak altoos ingespannen, somtyts niet verstompen) my in der minne en ter noodige verbeteringe in eenen tweeden druk (wordt de eerste haest

A E N S P R A E K.

haeft uitverkocht) aen te wyzen, en de andere, die de onachtzaamheit der letterzetteren alleen veroirzaekt heeft, zelfte verbeteren. Eer ik evenwel, van deeze Voorrede afscheidende, myne lezers tot de Spraeckunst zelve inleide, zal ik ten dienste van uitheemsche leerlingen en Latynsche schoolieren, dien myn arbeit, lust het hun, ook te stude koomen kan, de kunst woorden, die ik (gelyk de vorstelyke wiskunstenaar Simon Stevin van Brugge, zoo groot een bouwoester onzer taele, als van steden en vestingen, door alle zyne wiskunstige werken) in het Nederduitsch gestelt hebbe, niet met hem op elke blatzyde vertolken maar door de gewoone Latynsche benaemingen overzetten, in eene lyst samenvoegen, en hier mede myne lezers gebieden wolt te vaeren. Gegeven te Deventer, den 19 van Loumaent 1706.

KUNSTWOORDEN,

IN DE SPRAEKKUNST DOOR-

GAENS GEBRUIKT, MET

HUNNE LATYNSCHE

BENAEMINGEN.

Spraekkunst, *Grammatica.*

Woortgronding, *Etymologia.*

Woortvoeging, *Syntaxis.*

Oorsprong, *Origo.*

Eigenschap, *Proprietas.*

Afleiding, *Derivatio.*

Verdubbeling, *Compositio.*

Letter, *Litera.*

Spelling, *Orthographia.*

Lettergreep, *Syllaba.*

Uitspraek, *Prosodia.*

Benaeming, *Nomen.*

Klank, *Sonus.*

Onderscheit, *Differentia.*

Verwisseling, *Mutatio.*

Samengryping, *Complexio.*

Klinker, *Vocalis.*

Medeklinker, *Consonans.*

Lange Klinkers, *Vocales Longae.*

Kor-

KUNSTWOORDEN.

Korte Klinkers, *Vocales Breves.*

Toevallige Letters, *Litterae Accidentales.*

Tweeklanken, *Diphthongi.*

Drieklanken, *Triphthongi.*

Wortelwoorden, *Voces Primitivæ, Radicales.*

Wortelwerkwoorden, *Verba Radicalia.*

Welluidendheid, *Euphonia.*

Werktuig, *Organum.*

Wortelletter, *Litera Radicalis.*

Stamwoord, *Vox Radicalis.*

Merkletter, *Litera Characteristica.*

Talletters, *Litteræ Numerales.*

Lafchwoord, *Vox Composita.*

Aeneenlafching, *Compositio.*

Dubbelzinnigheit, *Amphobolia.*

Hoofletters, *Litteræ Majusculæ.*

Zinſlot, *Periodus.*

Merk, *Character.*

Tytdicht, *Chronostichon.*

Woort, *Vox.*

Scheiding, *Divisio.*

Koppelwoord, *Vox Composita.*

Spraekdeelen, *Partes Orationis.*

Geflachtwoorden, *Articuli.*

** 3

Naem-

KUNSTWOORDEN.

Naemwoorden, *Nomina*.

Voornaemwoorden, *Pronomina*.

Werkwoorden, *Verba*.

Deelwoorden, *Participia*.

Bywoorden, *Adverbia*.

Voegwoorden, *Conjunctiones*.

Voorzetsels, *Praepositiones*.

Tuffchenwerpsels, *Interjectiones*.

Veranderlyk Woort; *Vox Variabilis*.

Onveranderlyk Woort, *Vox Invariabilis*.

Bepaelend of Eigentlyk Geslachtwoort,

Articulus Definitivus aut Proprius.

Niet bepaelend of Oneigentlyk Geslacht-

woort, *Articulus Indefinitus aut Im-*
proprius.

Zelfstandigh Naemwoort, *Nomen Sub-*
stantivum.

Cirspronkelyk Naemwoort, *Nomen Pri-*
mitivum.

Afgeleidt Naemwoort, *Nomen Deriva-*
tivum.

Weezentlyke Letters, *Litterae Essentiales*

Eigen Naemwoort, *Nomen Proprium*,

Gemeen Naemwoort, *Nomen Commune*.

Byvoeglyk Naemwoort, *Nomen Adjecti-*
vum.

Uitgang, *Terminatio*.

Toe-

KUNSTWOORDEN.

- Toeval, *Accidens*.
- Verandering, *Mutatio*.
- Vergrooting, *Comparatio*.
- Geflacht, *Genus*.
- Getal, *Numerus*.
- Naemval, *Casus*.
- Buiging, *Declinatio*.
- Koppeling, *Compositio*.
- Rechte Naemvallen, *Casus Recti*.
- Onrechte Naemvallen, *Casus Obliqui*.
- Stamletters, *Literae Radicales*.
- Vergrootbaar Byvoeglyk Naemwoort,
Nomen Adjectivum Comparabile.
- Ouergrootbaer Byvoeglyk Naemwoort,
Nomen Adjectivum Incomparabile.
- Trappen van Vergelykinge, *Gradus Comparationis*.
- De Stellende, of Gronttrap, *Gradus Positivus*,
- De Vergrootende of Middeltrap, *Gradus Comparativus*.
- De Overschrydende of Boventrap, *Gradus Superlativus*.
- Samenzetting, *Compositio*.
- Aenwyzing, *Demonstratio*.
- Het Manlyke Geflacht, *Genus Masculinum*.

KUNSTWOORDEN.

Het Vroulyke Geslacht, *Genus Femininum.*

Het Onzydige Geslacht, *Genus Neutrum.*

Grontnaemwoorden, *Nomina Primitiva.*

Grontwerkwoorden, *Verba Primitiva.*

Evenredenheit, *Analogia.*

Zamenstelling, *Compositio.*

Werking, *Actio.*

Verdubbelde of Samengelaschte Naemwoorden, *Nomina Composita*

Zelfstandige Stamwoorden, *Nomina Substantiva Primitiva.*

Enkele Naemwoorden, *Nomina Simplicia.*

Het Eenvouwige Getal, *Numerus Singularis.*

Het Meervouwige Getal, *Numerus Pluralis.*

Stoffe, *Materia.*

Gedaente, *Forma.*

Ondeelbaerheden, *Individua.*

De Noemer, *Nominativus.*

De Teeler, *Genitivus.*

De Geever, *Dativus.*

De Aenklager, *Accusativus.*

De Roeper, *Vocativus.*

De Neemer, *Ablativus.*

Voorbeelden, *Paradigmata.*

Stam-

KUNSTWOORDEN.

Stamnaemwoorden, *Nomina Primitiva.*

Afgeleide of Afkomstige Naemwoorden, *Nomina Derivativa.*

Klank der uitspraeke, *Accentus.*

Aenhangfels, *Affixa.*

Volknaemwoorden, *Nomina Gentilia.*

Verkleennaemwoorden, *Nomina Diminutiva.*

Afgenoemde Naemwoorden, *Nomina Denominativa.*

Werknaemwoorden, *Nomina Verbalia.*

Onscheidbaere Aenhangfels, *Affixa Inseparabilia.*

Deelwoordige Naemwoorden, *Nomina Participialia.*

Bywoordige Naemwoorden, *Nomina Adverbialia.*

Voorwoordige Naemwoorden, *Nomina Praepositiva.*

Aenwyzende, *Demonstrativa.*

Bezittende, *Possessiva.*

Betreklyke, *Relativa.*

Wederkeerende, *Reciproca.*

Vragende, *Interrogativa.*

Doen, *Agere.*

Lyden, *Pati.*

KUNSTWOORDEN.

Weezen, *Esse*.

De Tegenwoordige Tyt, *Tempus Praesens*.

De Verleeden Tyt, *Tempus Praeteritum*.

De Toekomstige Tyt, *Tempus Futurum*.

Perfoonlyke Werkwoorden, *Verba Personalia*.

Onperfoonlyke Werkwoorden, *Verba Impersonalia*.

De Gebiedende Wyze, *Modus Imperativus*.

De Aentoonende, *Indicativus*.

De Aenvoegende, *Subjunctivus*.

De Eindigende, *Terminativus*.

De Toelaetende, *Concessivus*.

De Bepaelde, *Finitus*.

De Onbepaelde, *Infinitus*.

De Onvolmaekte Verleeden Tyt, *Tempus Praeteritum Imperfectum*.

De Volmaekte Ganschverleeden Tyt, *Tempus Praeteritum Perfectum*.

De Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt, *Tempus Praeteritum Plusquam perfectum*.

De Toekomstige Tyt, *Tempus Futurum*.

Tyt-

KUNSTWOORDEN.

Tytvoeging, *Conjugatio*.

De Gelykvloeiende of Geregelde Tytvoeging, *Conjugatio Regularis*.

De Ongelykvloeiende of Ongeregelde Tytvoeging, *Conjugatio Irregularis*.

Stamklinkers, *Vocales Radicales*.

Stamwoord, *Thema, Verbum Radicale*.

Perfoonen, *Personae*.

De Eerste, *Prima*.

De Tweede, *Secunda*.

De Derde, *Tertia*.

Helpwoorden, *Verba Auxiliaria*.

Bedryvende Werkwoorden, *Verba Activa*.

Lydende Werkwoorden, *Verba Passiva*.

Onzydige Werkwoorden, *Verba Neutra*.

Wederkeerende Werkwoorden, *Verba Reciproca*.

Wortelwoord, *Vox Radicalis, Primitiva, Thema*.

Merkteken des Meervouwigen Getals, *Litera Characteristica Pluralis Numeri*.

Kenteken des Wortelwoorts, *Litera Characteristica Thematica*.

Merk-

KUNSTWOORDEN.

Merkklinkletters, *Vocales Characteristicae.*

Voorleste Lettergreep, *Syllaba Penultima*
Onregelmaetige Werkwoorden, *Verba Irregularia.*

Deelwoorden of Deelnemende Woorden, *Participia.*

Werkende, *Activa.*

Lydende, *Passiva.*

Lettergreepigh Byvoegfel, *Augmentum Syllabicum.*

Hoegrootheid, *Quantitas.*

Plaets, *Locus.*

Tyt, *Tempus.*

Orde, *Ordo.*

Getal, *Numerus.*

Hoedaenigheid, *Qualitas.*

Bevestiging, *Affirmatio.*

Loochening, *Negatio.*

Aenwyzing, *Demonstratio.*

Aenporring, *Exhortatio.*

Verzameling, *Congregatio.*

Afzondering, *Separatio.*

Gelykenis, *Similitudo.*

Verkiezing, *Electio.*

Vergrooting, *Intensio.*

Ondervraeging, *Interrogatio.*

Toe-

KUNSTWOORDEN.

- Toegeeving, *Concessio*.
Vermindering, *Remissio*.
Zelfspruitelingen, *Primitiva*.
Samenzettingen, *Compositio*.
Samenbindende Voegwoorden, *Conjunctionis Copulativae*.
Verhaelende, *Narrativae*.
Toegeevende, *Discretivae*.
Wederstreevende, *Adversativae*.
Besluitende, *Conclusivae*.
Redeneerende, *Ratiocinativae*.
Voorwaerdelyke, *Conditionales*.
Oorzaekelyke, *Causales*.
Voorgaende, *Antecedentes*.
Navolgende, *Subsequentes*.
Onverschillige, *Mediae*.
Tydelyke Voorzetsels, *Praepositiones Temporales*.
Oorzaekelyke, *Causales*.
Ontbeerende, *Defectivae*.
Samenvoegende, *Conjunctivae*.
Plaetsfelyke, *Locales*.
Nazetsel, *Postpositio*.
Los en Scheidbaer, *Absoluta & Separabilis*.
Vast en Onscheidbaer, *Firma & Inseparabilis*.

KUNSTWOORDEN.

Tuffchenwerpingen, *Interjectiones.*

Verwonderinge, *Admirationis.*

Smeekinge, *Blanditiarum.*

Wenfchen, *Optandi.*

Dreigement, *Comminandi.*

Droefheit, *Doloris.*

Blydschap, *Gaudii.*

van Bepotten, *Irrisionis.*

Lachen, *Rifus.*

Verfmaeden, *Indignandi.*

Roepen, *Vocandi.*

Gehuil, *Fletus.*

Stilzwygen, *Silentii.*

Overeenkomst, *Convenientia.*

Beheersching, *Rectio.*

Samenfchikking, *Constructio.*

Uitzonderingen, *Exceptiones.*

Beveftigende Rede, *Oratio Affirmativa.*

Beheerschte Naemval, *Cafus Rectus.*

Beheerschend Werkwoord, *Verbum Re-*
gens.

Vraegende Rede, *Oratio Interrogativa.*

Beheerschend Voorzetsel, *Praepositio*
Regens.

Benoeming, *Denominatio.*

Gefaltenis, *Figura, Situs, Habitus.*

Zelfftandigheid, *Substantia.*

Looche-

KUNSTWOORDEN.

Loochenende Rede, *Oratio Negativa*.
Toestemmende Zin, *Sensus Affirmativus*.

Ontkennende Zin, *Sensus Negativus*.
Aengevoegde Rede, *Oratio Subjunctiva*.

Het Beheerschte Naemwoord, *Nomen Rectum*.

De Beheerschte Aenklager, *Accusativus Rectus*.

Onbepaalde Werkwoord, *Verbum Infinitivum*.

Beheerschende Deelwoord, *Participium Regens*.

Onregelmatige Woortvoeging, *Syntaxis Irregularis*.

Uitlaeting, *Ellipsis*.

Schriftscheiding, *Distinctio in scriptione*.

Merk, *Character*.

Sneede, Zinsneede, *Comma*.

Streep, Streek, *Virgula*.

Stipsneede, *Comma cum puncto*, *Semicolon*.

Tweelingstip, *Colon*.

Stip, *Punctum*.

Tittel, *Apex*.

Te-

KUNSTWOORDEN.

Teken, *Signum*.

Vraegteken, *Signum Interrogationis*.

Klagte, *Lamentatio*.

Vreugt, *Laetitia*.

Verwondering, *Admiratio*.

Tuffchenftelling, *Parenthesis*.

Voorzitting, *Prosthesis*.

Inzetting, *Epenthesis*.

Nazetting, *Paragoge*.

Voorafkorting, *Aphaeresis*.

Uitbyting, *Syncope*.

Afkapping, *Apocope*.

Omzetting, *Metathesis*.

Wiffeling, *Antithesis*.

Samentrekking, *Cnasis*.

Afwending, *Apostrophus*.

OP DE NEDERDUITSCH E

SPRAAKKUNST.

Zie hier de deur van 't Nederduitsch ontfloten,
Voor minneren van deeze ryke taal,
Die niemant wykt van haare tytgenooten,
Wanneer men haar legt in de redenschaal:
Doch wie kon ons haer vaste gronden toonen,
En rykdom, dan de braave fchryver MOONEN?

F. HALMA.

N E.

NEDERDUITSCH SPRAEKKUNST.

HET I. KAPITTEL.

DE *Spraakkunst*, by de Grieken en Latynen *Grammatica*, dat is, Letterkunst, geheeten, is een kunst of wetenschap van recht en zuiver Nederduitsch te spreken en te schryven.

Zy bestaat uit twee deelen, die de *Woortgronding* en *Woortvooging* genoemd worden.

De *Woortgronding*, het eerste deel der *Spraakkunst*, onderzoekt de *Oorsprongen*, *Eigenschappen*, *Afsoidingen* en *Verdubbelingen* van enkele Woorden.

Hier toe eischt zy allereerst een onderzoek der *Letters* of boekstaven, waer uit de Woorden samengezet worden, hoe naemelyk die, het zy enkel, het zy met andere gevoegt, recht naer de grondige eigenschap te schryven zyn. En dit stuk der *Woortgronding* wordt de *Spelling* geheeten.

Hier na slaet de *Woortgronding* de *Lettergreepen* gade, hoe die recht uit te spreken zyn. En dit deel noemt men de *Uitspraak*.

Een *Letter* is een ondeelbaar deel van eene rede, een byzonder getuit hebbende.

Omtrent de *Letters* zyn de *Benaeming*, *Klank*, *Onderscheit*, *Verwisseling* en *Samengryping* aen te merken.

A

De

De Nederduitschen gebruiken de volgende xxvi. Letters: A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z.

De Naem en Uitspraak van alle deeze als volgt.

A, Be, Ce, De, E, eF, Ge, He, I, Je, Ka, eL, eM, eN, O, Pe, Que, eR, eS, Te, U, Ve, W, eX, Y, Ze.

Of, gelyk Kaspar van den Ende, Schoolmeester te Rotterdam, in de Lettertafelen van zyn Woordenboek verzamelen heeft, naer dat de Letters eene Lettergreep aenvangen of sluiten, A, B, en 'B, C' en 'C, D' en 'D, B, F' en 'F', G' en 'G, H' en 'H, I, J' en 'J, K' en 'K, L' en 'L, 'M en M' 'N en N', O, P', en P, Q, 'R en R', 'S en S', T' en 'T, U, V' en 'V, W' en 'W, X en X', Y, Z' en 'Z.

En niet zonder gront; dewyl de Hebreuwen en de Grieken de benaemingen van hunne F, L, M, N, R, S, X, al van outs niet, gelyk wy, van den Klinker, maer van den Medeklinker hebben begonnen nit te spreken; als *Fi*, *Lamed* en *Lambda*, *Mem* en *My*, *Nun* en *Ny*, *Resch* en *Ro*, *Samoch* en *Sigma* en *Xi*.

Alle deeze Letters worden zoo gedeelt, dat etlyke *Klinkers*, en etlyke *Medeklinkers* genoemd worden.

De *Klinkers* draegen deezen naem, om dat zy, uit zich zelyen en door hunne eige kracht klaer en duidelyk klinkende, met of zonder hulpe der *Medeklinkeren* eene Lettergreep of Woort kunnen uitmaeken. Deeze zyn in het Nederduitsch zes; als, A, E, I, O, U, Y.

Deezer eerste vyf zyn *Kort*, en worden haestigh 'uitgesprooken, het zy tusschen twe *Medeklinkers* gebonden, het zy op zich zelfs en hun eigen geluit staende; en kunnen daerom tot *Langs Klinkers* gemaakt worden: waer van hier na gehandelt wordt.

De leste, doorgaens *Lang*, kan niet verlengt worden.

De *Medeklinkers* draegen deezen naem, om dat zy, uit zich zelven geen klank hebbende, en voor of achter eenen of achter meer Klinkers gevoegt, mede klinken, en hun geluit den Klinkeren mededeelen, om door hunne hulp Lettergreepen en Woorden te maeken.

Deeze zyn de twintigh volgende: B, C, D, F, G, H, I, K, L, M, N, P, Q, R, S, T, V, W, X, Z.

H E T I I . K A P I T T E L.

DE rechte Spelling bestaat hier in, dat zoo wel elke deezer Letteren, Klinkeren, in zynen rechten klank en rechte plaetse geschreven worde, als anders elk Woort met zyne eigene boekstaven, zonder die te weinig of te veel te hebben, uitgedrukt.

Weshalve Letters, die den Woorden in de Uitspraek geene hulp toebrengen, als overtolligh, uitgelaeten en niet geschreeven moeten worden.

De rechte klank en het onderscheit deezer Letteren kan wyder gespeurt worden uit de voorbeelden der Spellinge: daer aangewezen wordt, hoe elke Letter in het begin of midden of einde der Woorden gestelt worde, en klinke. Met de A spelt men *Abt, adem, akker, ambacht, bart, smart.*

Met de B *bal, ban, bek, bier, ebbe, kribbe.*

De B heeft in de uitspraek gemeenschap met de P, haere gebaarletter; en dus is de B, die de lippen in het uitspreken wat slapper opent, dan de P, als eene zachte P, en de P, als eene scherpe B; gelyk blykt uit de Woorden *slab en slap, labben en lappen, ebben en eppe, zoppen en toppen.*

De B, die voorheen plagh geschreeven te worden in *Embden*, *bembden*, is in deeze en diergelyke Woorden onnodigh,

De C nu uitgesproken, als eene scherpe S, heeft by de oude Latynen de uitspraek gehad van eene K; als blykt, om dat *Hic* en *hoc* by hen, gelyk noch by ons, het geluit hadden van *Hik* en *bob*; niet van *His* en *Hos*; gelyk had moeten geschieden, indien de C de uitspraek eener scherpe S had. Pontus de Heuter van Delft, Kanonik van Gorinchem, die in den jaere 1581. ene Nederduitsehe Spelkunst uitgegeeven heeft, (voor wiens bezittinge ik den beleefden Professor Reelant, erfgenaem zyner vaderlyke genegenheit tot my, hier mede opentlyk bedanke) zegt, dat deeze letter tot den afgang des Roomschen ryks benoemt is met den naeme van *Ke*. En dit kan uit oude Latynsche Letterkundigen ten volen worden beweezen. Immers behoudt zy noch hedensdaegs voor de A, O, en U dekracht der K; gelyk eertyts mede voor de E en I; als blykt, om dat de Grieken den Latynschen naem *Cicero* door *Kikeroon* vertaelt hebben. Waarom zy ook van Suidas de Roomsehe K of *Kappa* genoemt is. Uit welken hoofde Sciopplus, wiens herdrukt Onderwys in de Latynsche Letterkunst my naderhand in handen is gevallen, insgelyks bewyft, dat de oude Romainen hun CAESAR of CAISAR (als zommige opschriften hebben) door KAISAR, gelyk de hedensdaegsehe Hoogduitsehe, hebben uitgesproken; als mede *Scipio*, *scire*, *discere*, als of 'er *Shipio*, *shire*, *disshire* geschreeven stond.

Doch de Nederlanders, die de K hebben, behooren de C, nu verbaftert van klank, niet te gebruiken. En zy behoeven te ook niet, dan in het

op.

opmaeken van de dubbele letter, die de Grieken X, *Cbi* noemen, en waer mede zy de naamen van *Christus*, *Christoffer*, *Chrysoftomus* spellen.

Deze *Gb*, van de Grieken niet alleen doot *g*, maar oestyts ook door twee merken *KH* in *KHRO-NOS*, *KHARON* uitgedrukt, en scherper, dan de *G*, als blykt uit het onderscheit tusschen *lach* en *lag*, *echt*, *matrimonium*, en *egt*, *oecas*, *juichte* en *rnigte*, wordt altyt in het midden en einde der lettergreepen gebruikt, achter de Klinkers, in *Och*, *doch*, *noeh*, *zoch*, *juichen* *wochenen* *huichelen*, *Acht*, *zocht*, *recht*, *knecht*, *licht*, *sicht*, *klucht*, *lucht*, *zucht*, en achter de *S*; in *schacht*, *schaep*, *sobip*, *schoon*, *sbmit*, *manschap*, *vrienschap*, *menschen*, *wenschen*, en diergelyke; als mede in eenige Byvoeglyke Naamwoorden, die van Zelfstandige afgeleid zyn, als *sterfch*, *hemelfch*, *helfch*, *werelfch*, *Roemfch*, *Duitsch*, *Spaensch*, *Geldersch*, *Hollantsch*.

De woorden *civraot*, *verciereu*, *sierlyk*, die men van outs met eene *C* schreef, worden vooglyker, naerdien myn by den verballorden klank der *C* niet behoort te blyven, met eene *S* gespelt; gelyk van den Drost Hooft geschiedt; als *Sieraot*, *verciereu*, *sierlyk*. En deezen voet moet men houden in het schryven van *Sedel* voor *Cedel*, en van *Syfer* voor *Cyfer*, als uit andere taelen, en van *Scheduls* en *Sifus* afkomstigh.

Alle andere woorden, van Latynschen oorsprong, en met eene *C* beginnende, als, *Celle*, *cippier*, *cyns*, *cingel*, *cinkel*, moogen met de *C* onder de Nederlanders ook geschreeven worden; terwyl weder andere, uit het Grieksch oorsprongkelyk, schoon zy van de Latynen de *C* ontfangen, by ons hantze oeffte *K* nootwendigh moeten behouden; als

in *Keder*, *kibori*, *kichorei*, *kypres* en andere.

De **D** heeft in den klank groote gemeenschap met de **T**, als beide de tong tegens de tanden slaende, en ras weder te rugge trekkende, doch de **D** slapper, dan de **T**. En dus is de **D** zachter van geluit; gelyk uit de volgende woorden blykt, *Gad*, een van Jakobs zoonen, *gat*, *Zweed*, *zweet*, *doch*, *toch*, *dieren*, *tieren*.

De **E** spelt *ebbe*, *echt*, *effen*, *bel*, *belle*, *kelk*, *melk* met een helder geluit. In *Erf*, *kerk*, *werk*, en in het gemeen voor de **R** klinkt zy eenigszins doffer.

De **F** vindt men in *fel*, *flesch*, *fok*, *dras*, *staf*, *byf*, *wyf*, *beffen*, *straffen*.

De **F**, die met eene sterker beweeging de onderste lip tegens de bovenste tanden trekt, dan de **V**, heeft in den klank eenige gemeenschap met de **V**, zo dat de **F** als eene scherpe **V**, en de **V** als eene zachte **F** wordt aangemerkt; gelyk blykt in *fel* en *vel* *fier* en *vier*, *frisch* en *versch*.

Ook verkeert de **F** in voele woorden in een **V**; te weten in het Meervouwige Getal der Buigingen en in de Tytvoegingen en haere verscheide Wyzen en Tyden; gelyk men zien kan in de volgende woorden, *Wyf*, *wyven*, *graf*, *graven*, *brief*, *brieven*, *bof*, *hoven*, *schryf*, *schryven*, *groef*, *graeven*. De Engelschen koomen hier mede eenigszins over een, die van *wife wives*, van *knife knives*, *macken*.

Met de **F** worden, naer de wyze der Latynen, die *Amfion*, *Fryx*, *Hierofantá* spelden, de woorden geschreeven, die van uitheemsche taelen afkomstigh, de **Ph** gebruikten; als *Fanuël*, *Farao*, *faem*, *filosoof*, *Stefannus*, en andere.

Met de **G** spelt men *Ga*, *gal*, *gelt*, *goet*, *bang*, *lang*, *rug*, *brug*. De **G**, die met eenen sterken aëffem uit het midden van den mont omtrent het gehemelte voortkomt,

koomt, heeft een blazend geluid, het zy voor eenen Klinker, het zy voor eenen Medeklinker eene Lettergreep beginnende; gelyk in *gaen, gout, gy, gloes, graen.*

Wanneer zy eene Lettergreep na eenen Klinker besluit, of eene Lettergreep begint, die op een G volgt, schynt zy een geluid te hebben, dat zachter, dan het voorgaende, van de Franschen door *gœ* wordt uitgedrukt; gelyk in *vlag, beg, rug, waggelen, troggelen, pluggen.*

Voor al heeft de G zulk een geluid, als y na een N de Lettergreep eindigt; als in *bang, gang, koning, woning*; of ook na eene N eene Lettergreep begint; als in *Tanger, zwanger, engel, wrongel, bouger, enger.* Achter verlengde Klinkers of Tweeklinkers behoudt zy echter haer geluid; als in *Klaeg, plæg, vlieg, boeg, teng.* Waerom achter zulke Byvoegtyke woorden gemeentlyk de H gezet wordt.

De H spelt *Ham, hek, hier, hout, wrybeit, blybeit* &c.

In het opmaeken der dubbele letter, die by de Grieken *χθ*; *Chi* genoemd wordt, dient ook de H, die door de C, van outs in haere kracht eene K, als boven gezien is, eene sterker uitblaezing ontfangt, dan zy van de G bekoomen kan. En dus spelt men door haer *mansch, wensch, aardsch, werelsch, Duitsch, schyn, schoon, lichaam, juisch* &c.

De *ht* wordt van sommigen achter de G in het einde des woorts, daer zy van outs plagh geschreven te worden; verworpen onder het voorgeeven van overtolligheid. Maar zy is nodigh, en brengt den Woorden in de uitspraek hulpe toe; zaf men den *wegh*, dien men reist, den *dagh*, dien wy beleeven; en *plagh, solebam*, behoorlyk onderscheiden van eene *weg* (wittebroot) van eene *dag*, dat een wapentuig en een tou te scheepe betekent; en van ene *plag*, ene afgemaaide veltzoode,

2 N E D E R D U I T S C H E

wanneer zy by verkoorting en zonder huane tweede lettergesp. ge nu en dan geschreeven worden.

Om nu te weten, waor de H achter de G diene geselt te worden, waer niet, zoude men deeze regels kunnen geeven.

I. De Wortelwoorden in eene G eindigende, las-
ten achten zich geene H toe; als *Lag, zeg, zagg,*
vraag, veig, vaig en andere.

II. Zelfstandige Naemwoorden, na enen langen
Klinker of eenen Modeklinker gene G hebbende,
vracken insgelyks de H; gelyk *Aegt, maegt, jeugt,*
dragt, boogt, draogt, riegte. De Byvoeglyke Woor-
den, als *Graeg, traeg, vaeg, boeg, droeg; vug* en
diergelyke, zoude ik hier van uitzonderen, en on-
derscheits halve met eene H in het einde schryven.

III. Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden,
die na enen enkelten Klinker in NG eindigen, ver-
werpen de H; als, *Bang, eng, jong, long, spang,*
beining, woning.

IV. Zelfstandige Naemwoorden, voor de G enen
enkelten Klinker hebbende, neemen ene H achter
de sen; als, *dagh, slagb, zagh, bedragb, magb*.
Ook *braght* en *gebraght* van *brenghen*.

V. Alle andere Naemwoorden, het zy Zelfstandi-
ge, het zy Byvoeglyke, die in het Eenvouwige ge-
tal na enen enkelten Klinker in eene G uitgaan, die
in het Meervouwige verdubbelt wordt, vracken de
H achter de G; als, *Klag, dag, pugio, dag, vlag,*
vug, brug en andere.

De I hoort men in *Ik, ic, tier, ziv, liff, walf*.

Met de J spelt men *Ju, Jhu, jok, jong, jak*.

Met de K *Kalf, kan, kagel, kins, kerocht, kah, dak, dink*.

De eigene naemen, die uit het Hebreesch of
Grieksch afkomstig sijn, behooren ook met de K ge-
spelt

spelt te worden, schoon in het Listyn met een Oge-
schreeven; als *Kores, Kyrus, Kefas, Kyprus, Kyrenait.*

Van outs plagh men in veele woorden de C voor
de K te voegen, en te schryven voor *Ik, blyk, ryk,*
wyk, ont, dus Ich, blyck, ryck, wyck, oock. Doch de
C, deezen woorden in de uitpraeke geene hulp
doende, is hier geheel onnodig en onnat.

Dewyl men de K billyk in haese eige plaats
behouden moet, en den natuurlyken klank, dien zy
veroorzaekt, zonder oirzake aan geene andere let-
ter overgeven, moet men met twee KK schryven
bukken, krukken, stukken, stokken, drukken; en niet met
veranderinge der Wortelletter K in eene C (gelyk
eertyts) *bucken, krucken, stuken, stocken, drucken.*

Eenigen dienen zich ook van de K in het spellen
van *quaet, quellen, quys,* schryvende *kwæet, kwellen, kwys;*
maer zonder noot; gelyk by de Q zal gezien worden.

De L spelt *Laf, luf, lust, vol, dol, beelen, bellen.*

De M *Maar, met, stam, stam, klimmen, nimmer.*

De N *Nasha, mist, nut, ban, bren, binnen, onder.*

Met de O boektsteft men *Och, of, op, orde, hof,*
hop, lot, kommer.

Doch hier is aan te merken, dat de O in alle woor-
den geenen selven klank heeft; gelyk hier onder ge-
zien wordt.

Eerste klank.

Tweede klank.

Op

Bok, hoedus.

Bol

Bot

Dal

Wol

Hop

Stok

Bal van een spinrokken,

Gebot

Dal in de roeischnit.

Volk.

De eerste klank dezer woorden zweemt eenigs-
zins

zins naer het geluit der O in de Latynsche woorden, *non, fons, consans*; de tweede naer de O in *nos, noſter, fortis, vox* en *propter*.

Dit onderscheit in de uitspraekke moet men door het gebruik en de oeffening leeren: dan men zoude ten dienſte der vreemdelingen de O in de woorden van den tweeden klank met eene ſtreep kunnen tekenen, om hunne uitspraek daer naer te rechten, en ſchryven, *Hóp, ſók &c.*

Ook zoude men deezen regel kunnen geeven? De O klinkt voor alle Medeklinkets niet even eens; voor de M en N behoudt zy haeren gewoonlyken klank; als, *Om, ſom, ton, ront, vond*; voor de CH, F, G, GH, L, P, R, S, T, wordt de uitspraek verandert; als in *Och, noch, ſtof, lof, dog, zegh, bedrog, bol, bol* van een ſpintokken, *kop, krop, porren, orgel, leſt, vas, pot, kot*.

Hier van worden echter uitgezondert de woorden, die in het Hoogduiſch doot den Tweeklinker *Au* of door hunne volmondige U uitgesproken worden; als *Op, Bot, ſolidus, Vol*, die by de Hoogduiſchen dus luiden, *Auf, But, Fal, Bol, tuber, en dol, furioſus*, worden by Hoog- en Nederduiſchen even eens geſchreeven en uitgesproken.

Met de P ſpelt men *Pacht, pek, punt, nap, trap, trop, krop*.

De P, na een ſterke ſluiting der lippen uitgesproken, heeft eenige gemeenſchap van klank met de B, en is als eene ſcherpe B, gelyk de B als eene zachte P; dat uit de ſpellinge van *ſlap* en *ſlab* gemerkt wordt, en by de B, alrede is aangewezen.

De P plagh van outs achter de M geſchreven te worden in *Amp, amptman, amptnaer, &c.* maer is in deeze en diergelyke woorden onnodigh.

Met

Met de Q spelt men door tusschenkomst eener U, die haer aen de volgende Klinkletter hecht, en het verschil tusschen haer en haere geuurletter de K maekt, *Quast, quak, quispel, quisten*. Doch zommigen hebben in deezen tyt deeze letter verworpen, en daar voor K W begonnen te gebruiken, schryvende, *Kwast, kwak, kwispel, kwisten*. Maer wy keuren dit, als eene onnoodige nieuwigheit, met de beste schryveren ten eenen maele af; en zien geene redenen, dewyl men die woorden van outs met de *Qu* plagh te spellen, om die nu te verschuiven. Te meer, dewyl de Romainen hunne C en V, in klank en kracht de K en W gelyk, daer voor kunnende gebruiken, de *Qu* nooit gewraekt hebben: gelyk zy van andere volken, schoon hunne taelen verbeterende, ook niet verworpen is; hoewel de dichter Ronfard zyne Franschen al in de zestiende eeuwe met zyne *kalité, kantité*, voor *qualité, quantité* stoutmoedigh voorging. Waer by 'koomt, dat, indien men de spelling met *Kw* volgt, veelszins dubbeltzinnigheit door mispelling en quaede scheiding der lettergroepen veroorzaekt kan worden; als in *Gekwaek, gekweest, gekwel*. En eindelyk, dat de weinige woorden, die met de *Qu* beginnen, geene nieuwe spelling met *Kw* behoeven.

Met de R spelt men *Ramp, recht, ridder ruyt, rooster, booren*.

De S, oen Sterk geblaas, als blykt, omdat de Romainen voor *causa, casus, divisiones*, van outs uitsgesproken en geschreeven hebben *caussa, cassus, divisiones*, spelt, *Sap, schap*, dat is, eene *wesking*, en daer van *vrientschap, boelschap, scherp, schicht, sloot, smak, sop, suiker, glas, mes, menschen, muschen, vischen*.

Met

Met T worden gespelt *Tak, taan, zin, zal, taart, wet, wis, wisten.*

De T heeft eenige gelykheit in het geluit met de D, doch is scherper van klank, dan de D; gelyk men uit de volgende woorden kan merken, *Wet, wed, wessen, wadden, smecten, smeeden*, en voorhene alreeds by de D aengetekent is.

De T wordt met eenen valschen klank uitgesproken in woorden van eene Latynsche afkomst: wanneer zy naemelyk de twee enkele Klinkletters *Iē* voorgaet; als in *Oratiē, justitiē, redemptiē, &c.* die met eenen bastertklank gehoord worden, als of'er *Oratiē, justitiē, redemptiē* geschreeven is; daar nochtans niet te bedenken is, dat de tweede Klinker *E*, die in het einde deezer woorden de voorgaende *I* volgt, zulke eene verandering in de natuutlyke uitspraake der T, die men hoort in *Titus, Tiberius*, maaken kan.

Met de T spelt men, als met de Merkleetter, in de Werkwoorden den tweeden persoon in het Meervouwige Getal der Gebiedende Wyze; als, *Neems, geef, leef, boort, zing, &c.* als afgeleid van de Wortelwoorden, de tweede personen in het Eenvouwige Getal, *Neem, geef, leef, boort, zing, &c.*

De T is ook de merkleetter en noodwendig in het spellet der tweede personen van beide Getallen der Aentoonende Wyze, en des derden persons in het Eenvouwige Getal; als *Gy, Ily, Neem, geef, leef, boort, zing, &c.*

Dit houdt zynen rogel, schoon het Wortelwoort in een D eindigt, wanneer de T niet achtigelaten wordt, noch de D in de T verandert. Want men schryft *Gy, Ily houdt, wipdt, vintdt, landt, groent, &c.* alle afgeleid van de Wortelwoorden in de Gebie-

liedende Wyze; *Houd, word, kind, vint, land, grond.*

Met de *U* speelt men *Uw, achtend, dan, dobbel, gnost, lust, jak, nu.*

Met de *V* *Vas, vel, vink, vlak, vecht, vrucht, orven, stormen.*

De *V* heeft in den klank (als boven by de *F* is aangemerkt) eenige gelykheit met de *F*, en gelyk de *F* eene scherpe *V* is, zoo is de *V* als een zachte *F*; gelyk men merkt in het spellen van *Fries en Fries, vel en fel.*

Met *W* speelt men *Wra, wies, wis, wol, walp, wraak, ceuwen, loeuwen.*

Van outs misbruikten zommigen de *W* in het spellen van *W* voor *Uit*: maar deeze mispelling is niet reden verworpen; dewyl de *W*, die niet dan een Medeklinker is, en geene dubbele *U*, als men gemeenlyk wit, voor eenen anderen Medeklinker gevoegt, geen geluit kan maeken, en niet, dan alleen voor de *R* gevonden wordt; als in *Wraak, wraet, wriegen, wroegen, wrieten.*

In het spellen van *wrouw, loeuw, ceuw, &c.* is de *W* overtolligh; en het is hier genoeg, dat men schryve *wrou, leeu, ceu*; maer in het Meervouwige Getal wordt zy'er welluidendheits halve by gevoegt; als men schryft *wrouwen, loeuwen, ceuwen.* En dit geschiedt ook in de Werkwoorden *houwen, browwen, schreeuwen*, van de Wortelwoorden *hou, brow, schreeu* afkomstigh.

In de Twee- of Drieklanken, die met eene *U* eindigen, mag de *W* de stede der *U* niet inneemen, als zonder oorzake en gront geschiedt, wanneer zommigen voor *hou, trou, siuen, sien* schryven *hou, trou, siuw, sien.* De *U* is een Klinker, de *W* een Me-

deklinker, die zonder misbruik hier niet geplaatst kan worden.

De X is eigentlijk eene Grieksche letter, die echter ook by de Latynen gebruikt wordt in de woorden van *Ex, grex, lex, rex, nix, mox, vox*. Doch de Nederlanders dienen zich van de X in het schryven der Grieksche en Latynsche naemen *Xanthus, Xenophon, Xenokrates, Xerxes, Saxo, Styx*.

Maer zommigen gebruiken ook de X voor Ks, in het spellen van de volgende en diergelyke woorden, *Zulx, schrix, blyx, ryx*. Dan dit is, myns oordeels, eene nieuwigheit, die onnoodigh en ondienstigh is. Onnoodigh; want wat behoeft men zich van de Grieksche X te dienen in woorden, die men met de duitsche Ks bequaamlyk kan spellen? Ondienstigh; dewyl het spellen van zulke woorden met eene X hunne betekenis voor de uitheemschen verduistert. Want schryft men *de staet des ryx*, zoo zal een vreemdeling zoo licht niet verstaen, dat *ryx*, koomt van *ryk*, dan of men *ryks* schreef. Dus zal ook een uitlander lichter zien, dat *schriks* koomt van *schrik*, en *blyks* van *blyk*, dan of *er schrix* en *blyx* stond. Derhalve is best, dat men de Ks in het spellen van zulke woorden, die ze uit hunnen aart vereischen, behoude. *Fix*, dat vast betekent, en, van het Latynsch *fixum* afkomstigh, onder ons het burgerrecht verkreegen heeft, wordt gelykook *Hex*, voor eene toveresse van Hoogduitsche afkomst, met de X billyk en natuurlyk gespelt.

De Y plagh van outs by de Grieken gebruikt te worden voor eene enkele U; en dient men zich van haer in het schryven van oude Grieksche naemen, *Pyrrhus, Pbyrgië*; alwaer zy dan de Grieksche uitspraak behoudt. Maer van haer geluit en gebruik by ons zal onder de Klinkletters worden gesproken.

Do

De **Z** had van outs by de Grieken de kracht van *Ds*; en wert van de Latynen somtyts in *Sz* verandert, en dus hart en zacht uitgesproken, even als of zy eene dubbele letter waere.

Maar eenige Nederlanders plaghten die somtyts voor eene **S** te gebruiken; zoo dat zy de woorden, die met eene **S** scharp of zacht klonken, zonder onderscheit nu met eene **S**, en dan met eene **Z** spelden en schreeven, hoewel zich meest dieneñde van de **S**.

Doch in de Tweespraeke der Nederduitsche Letterkunst, voor hondert en twintigh jaeren by de Kamer in Liefde bloeiende te Amsterdam uitgegeeven, (door Henrik Laurenszoon Spiegel, meent men, geschreeven) wordt getuigt, dat onze voorouders, gelyk uit oude drukken en brieven blykt, de **Z** dikwyls en voor eene zachte **S** plaghten te gebruiken, schryvende *Zee, zoon, zon* &c.

Dit gebruik is toen by den gemelden Spiegel en zyne kunstgenooten weder ingevoert, en sedert dien tyt van de treflykste Nederduitsche schryveren gevolgt: als van D. V. Koornhert in zynè tweede vertaelinge van Boëthius, die in het jaer 1585. het licht zagh, van Hooft in zyne Gedichten en Historiën, en van den Vondel in zyne Treurspelen, Dichten en Vertaelingen. En deeze hebben hier in tot hunne toestemmers de Fransche schryvers, die ook zoo zacht een geluit aan de **Z** geeven in de getalwoorden *Onze, douze, treize, quatorze* &c. gelyk meede de Engelsche; die, naar de aantekening van den Professor Wallis, **TO BRAZE, TO GLAZE, TO GRAZE** schryven, afgeleid als werkwoorden, van **BRASSE, GLASSE, GRASSE**, zelfstandige Naemwoorden, die **KOPER, GLAS, GRAS** beteken.

En

En met reden. Want ik hebbe langen tyt geoordeelt, dat de *Z* in de kracht en den klank zoo wel, als in de gedaente en het maekfel overeenkoomt met die letter der Hebreewen, die zy *Zain* noemen, en dus ! schryven; waar aan zy het allerzachtste geluit de *S* toeëigenen. En ik ben te deezet ure blyde, dat de Kanonyk de Heuter, wiens Nederduitsche Spelkunst my eerst voor twee maenden in handen viel, met my hier in eens is, vergelykende de Nederduitsche *Ze* met de Hebreusche *Zain*, en daer aan eene natuurljke en minneljke zoetheit, die met een weinigh gblaes voor uit den mont spruit, by de Grieksche *Zeta* niet te vinden, met waarheittoeschryft.

Voorts kan het onderscheit tusschen het zachte geluit der *Z*, gelyk het nu in gebruik is, en den scherpen klank der *S* gezien worden in de volgende woorden:

Zant der zee,
Zaei,
Zuiger,
Zadel,
Zolder,
Zuchten,

Sant of heilige,
Saei van Honskooten,
Suiker,
Sabel,
Soldy,
Suffen,

De *Z*, dan voor de zachte *S* genomen, wordt op de volgende wyze gebruikt: *Zacht*, *zand*, *zinn*, *zogh*, *zucht*, *zeker*, *zuster*. *verzamen*, *bezighoigen*, *gehoorzamen*.

Van de Medeklinkeren ontfangt de *Z* om haere zoetheit geenen achter zich, dan alleen de *W*; als in *Zwaar*, *zwart*, *zwoep*, *zwoichten*, *Zwolle*, *zuyn*. Weshalve zy ten hoogsten quaelyk schryven, die haer met de scherpe *S* gelyk stellende, bestaan hebben

ben te spellen *Zlaen*, *Znel*, en (het geen wy onder de mislagen der ouden rekenen) *Zmyrna*, *zmaragdus*.

Ook eindigt zy daerom geen Woort, dan alleen in de Hebreëusche naemen; en geene lettergreep; dan wanneer haer, uit eene S verandert, *E*, *Es*, *End*, *Er*, of *Ing*, *Igh* volgen,

H E T III. K A P I T T E L.

NU staet ons, hebbende van alle de Letteren in het gemeen gesproken, ook in het byzonder de Klinkletters, *A*, *E*, *I*, *O*, *U*, *Y*, te beschouwen, en haere verdubbeling en samenvoeging, als ook den klank, daer uit ontslaende, aen te wyzen.

De vyf eerste Klinkers, *A*, *E*, *I*, *O*, *U*, die *Kortk* zyn, als wy voorhene alrede gezegt hebben, laeten de lettergreep; waer in zy gevonden worden, eenen korten tyt om uit te spreken, of worden zeer korten tyt in de uitsprake gehoort - *dat*, *ben*, *zin*, *lof*, *put*.

Deeze worden alle tot *Lange Klinkers* gemaekt, of in hunnen klank verlengt.

De Klinkers *A*, *E*, *I*, worden van *Korte* in *Lange Klinkers* verandert door het byvoegen van de *E*; als in *Ban*, *baen*, *val*, *vael*, *bel*, *heel*, *best*, *beest*, *zit*, *zeit*, *tin*, *tien*.

Eertyts plagh men de *O* en *U* mede door eene *E* te verlengen. Dat de reden is, dat in oude boeken en geschriften *kloester*, *stroem*, *Goer*, *Voerst*, *Sloet* gelezen wordt, als mede *huer*, *zuer*, *stuur*, daer men nu doorgaens leest en schryft, *klooster*, *strooms*, *Goor*, *Voorst*, *Sloot*, *huur*, *zuur*, *stuur*. En zelfs is de uitspraak van eenige woorden, die *oe* hebben, by

B

zom-

zommigen zoodaenigh geweest , als of zy twee ~~oo~~voerden ; gelyk zommige Delvenaers *boek*, *snook* uitspreken , als of het *book*, *snook*, geschreeven waere.

Voor de E, in het verlengen der Klinkeren gebruikt, hebben onze vaders in zommige gewesten van Nederland ook de I gebruikt ; als blykt in het schryven van *Hair*, *air*, *beir*, *voir*, *doir*, *oir*, *oirsprong*, *buir*, &c. waar van *beir*, *oir*, en *oirsprong* noch gebruikt worden.

Dat wy alleen aentekeenen . om te toonen , dat zy de verlengde Klinkers in het leste niet zoo hart en met zoo eenen open mont uitgesproken hebben, als geschieden moet , wanneer zy , door zich zelfs verdubbelt , tot Lange Klinkers gemaakt worden ; gelyk men nu doorgaans en zonder onderscheit van allen voorgeeft.

De Y, de leste en zeste Klinkletter , alleen lang, als wy voorhene gezegt hebben , en uit den langen klank der woorden *Vry*, *myn*, *pyn*, *tyt*, waer in zy gevonden wordt, blykt, kan niet verlengt worden.

Hedendaegs verlengt men de Klinkers A, E, O, U, gemeenlyk door haer te verdubbelen ; als in de volgende woorden te zien is : *Aal*, *daat*, *Been*, *beest*, *Boom*, *doof*, *Uur*, *huur*.

Hier worden de Klinkers A, E, O, U, verdubbelt , om hun geluit door deeze verdubbeling in de lettergreep te verlengen ; en *al* verandert in *aal*, *dan* in *daan* ; *ben* in *been*, *best* in *beest*, *bom* in *boom*, *dof* in *doof*, *Ur* in *Uur*, *Hur* in *huur*.

Ook zyn 'er geweest , die de I verdubbelt hebben in de woorden *bier*, *dier*, *fier*, *gier*, *bier*, *niet*, *orient*, &c. schryvende daer voor *biir*, *diir*, *fiiir*, *giir*, *biir*, *niis*, *uriint*, &c.

¶ Hoewel dit (gelyk ook het schryven der I zonder E. ach-

E achter zich in *dri, di, ille, iber, imant, nimant,* op de wyze der **A** in *kamer, mager, navel,* der **E** in *ezel, edel, gevel,* en der **O** in *bode, boter, boven*) geenen ingang gevonden heeft, als te hart en oneigen, en zweemende naer het kryffchende geschreeu der zwaluwen, nochtans is het verlengen der **I** door eene tweede **I** gebout op den gront der verlenginge van de andere Klinkletteren met zich zelve.

Immers het verdubbelen of verlengen van de **I** door het byvoegen van eene **J** is niet zo goet of natuurlyk, en baert ook den zelve klank niet, dewyl de **J** een Medeklinker is, die, altyt in het hoofd der lettergreepen gestelt, eenen Klinker achter zich moet hebben; als in *jaer, jeugt, jong, juift, &c.* wel duidelyk te zien is.

Qualyk wordt ook voor eene verdubbelde **I** de **Y** gebruikt; Want die wordt by de Nederlanders niet uitgesproken, als eene verlengde **I**, gelyk zommige willen; maer als een byzondere Klinker tusschen de **I** en **E**; als gehoort wordt in *Ydel, ys, yver, yzers vryheit, blyheit, schildery, drukkery.* En dit onderscheit tusschen deeze verscheidene klanken is te hooren in de uitspraeke van *Vil, viel, veil, vyl, Bidt, biedt, beidt, byt, Zit, ziet, zeit, zyt, Lit, liet, leidt, lydt,* en diergelyke.

H E T I V C A P I T T E L.

NA dat wy in het voorgaende gezien hebben, hoe onze vaders, en hoe wy de Klinkletters verlenen, of van Korte tot Lange maeken, staen ons nu de wederzydsche redenen der spellinge met *Aa* en *ae* te overweegen, om dus met zekerheit (doch

onder verbetering) te kunnen vonniffen ; wie voor de lange *A* te houden zy.

Die het verdubbelen der *Aa* eerst ingevoerd hebben, wraekende het spellen met *Ae* in *aen*, *baer*, *baer*, *ſchaep* &c. geeven voor, dat de *Ae* als het *blaetzen* of het *bae* van een ſchaep wordt uitgesproken, als of die met eene Griekſche *α* of *eta* waere geſchreeven, en de woorden, met *Ae* geſpelt, eigentlyk luiden zouden; als de platte Amſterdamsche tael, gelyk zy daer wel eer werd geſproken, noch te deezen tyde by het graeu gebruikt; dat in de zelve woorden veel meer het geluit van de *E*, dan van de *A* zoude worden gehoort, of een gemengde klank, vallende tuſſchen de *A* en de *E*.

Dit heeft Spiegel, Koornhert, en andere Taelbouwers uit de Kamer in Liefde bloeiende in hunnen tyt bewoogen, om het spellen met *Ae* in zulke woorden te verwerpen, en die voortaan met *Aa* te ſchryven; het geen ook ſedert by den Droſſaert Hooft en anderen is gevolgt.

Maer de vermaerde Poëet J. van den Vondel oordeelde, dat in dit ſlagh van woorden niet alleen de klank van de *A*, maer in het ſlaeuwen der uitspraekke ook van de *E* wierd gehoort; en ſchreefze derhalve met *Ae*, geiyk volgt, *daer*, *maer*, *tael* &c.

Ik ſtemme hem dit volmondigh toe, en ontkenne daeren boven, dat in *Ae* het geluit der ſchaepen of van de Griekſche *α* of *eta* gehoort worde. Want dat is de klank van de Engeliſche *Ea* in *leave*, *ready*, *bea-wen*, *ſpeake* &c. en van de Griekſche *αι* in de woorden *τιχηα*, *μελαα*, *τεμπαα*, die daerom ſamengetrokken wordt tot *α*, in plaetſe van *teichea*, *melca*, *Tempea* uitbrengende, *teichα*, *melα*, *Tempα*.

Ook bevinden wy niet, dat in de woorden *aen*,
gaen,

gaen, *staen* en diergelyke het geluit van de **E** meer zoude gehoort worden, dan van de **A**.

Het tegendeel blykt in de uitspraeke van **IE**, **OE** voor **OO**, en mede **UE**, voor **UU**, daer de meeste klank op de eerste Klinkers **I**, **O**, **U** valt; gelyk eigen en natuurlyk is. Immers zoude het oneigen en onnatuurlyke zyn, dat in *Ae* de **A**, indeezespelling de eerste en in den klank de verhevenste, in de uitspraeke eener lange lettergroepe, minst en voor de helft niet gehoort zoude worden; en **IE** zyne volle uitspraek beter dan **AE** bereiken.

Uit deezen hoofde zoude ik van gevoelen zyn, dat men de ingevoerde spelling met *Aa* behoorde na te laeten. Immers behoeft zoo krachtig niet aengedrongen te worden op de verdubbeling der **A** in *schaep*, *slaep*, *raet*, *daet*, *maet*, &c. dewyl die nergens dus sterk wordt uitgesproken, dan by de Stichtenaers en Groningers. De meeste Hollanders spreken diergelyke lettergroepe zachter uit, dan of 'er *Aa* in wordt gevonden; die, naer het oordeel van Samuel Ampzing in zyn Nederlantsch Taelberecht, al in het jaer 1628. uitgegeeven, den mont te wyt opsperft, en om haere volheit te zwaer en onaengenaem klinkt.

In allen gevalle magh de *Aa* niet gebruikt worden in de woorden, die door eene Crasis of samentrekking ingekort worden; als *vaer*, *bladen*, *draen*, *quain*, *raen*, *paen*, voor *vader*, *bladen*, *druden*, *quaeden*, *raeden*, *paden*. Waer nevens het Voorzetzal *naer*, *juxta*, gevoegt moet worden, als van *nacher*, by zommige Hoogduitschen gebruikt, zoo het schynt, afkomstigh; gelyk mede de Werkwoorden *gaen*, *staen*, die zoo wel, als *zien* en *doen*, met alle de andere. Werkwoorden, Eindigende en andere,

II N E D E R D U I T S C H E

(uitgezonderd *zyn esse*) in EN, uitgaen, als uit de Hoogduitsche spellinge van *geben*, *stehen*, *seben*, en *thun*, daer de *e* in de *n* smelt, blykelyk is. Ook moet men *slaen* spellen, niet *slaan*; waer voor de Hoogduitschen hun *schlagen* gebruiken.

De Droffaert Hooft heeft ook (dat hier aen te merken staet) de lange Klinkletters *Aa*, *Ee*, *Oo* niet alleen gebruikt in woorden, daer hy het nootzaekelyk oordeelde, en daer hem Spiegel en Koornhert in voorgingen, gelyk in *aan*, *daar*, *maar*, *staak*, *taal*, *naat*, *staat*, *maat*, &c, maer ook in woorden, daer men ze ter noot kan missen, en die veelengewoon zyn met eenen Korten Klinker te schryven. Dus schreef hy voor

<i>Vader,</i>	<i>Vaader,</i>
<i>Vrede,</i>	<i>Vreede,</i>
<i>Koning,</i>	<i>Kooning,</i>
<i>Weder,</i>	<i>Weeder,</i>
<i>Neder,</i>	<i>Needer,</i>
<i>Teder,</i>	<i>Teeder,</i>

En zoo ook andere woorden, daer hy de dubbele of Lange Klinkers noodigh achtte, om de langkheit van den klank der lettergroepe uit te drukken, en niet te leezen *Vader*, *Vredé*, *Konng*.

Maer tegens dit verdubbelen der Klinkletteren, en geen ander (hoewel het de Schryver der Aenleidinge tot de Nederduitsche tael verkeerdelyk voorgeeft) heeft zich Vondel met grooten en rechtvaerdigen ernst gekant in een Noodigh Berecht, gestelt achter zyn treurspel van Lucifer in het jaer 1654. uitgegeeven. En hy, die in dit Berecht (gelyk het aen de werelt van hem zelve en van den lesten uitgee-

geever zyner Poëzye een en andermael geschonken is) in de woorden van *voorneemen*, van *lettergreep*, *oordeele*, *grooter*, *noodigh*, en *aenstootelyke* de voorbeelden zyner spellinge toont, oordeelde met den hoogheleerden Heere Voffius, dit spellen van *Vaader*, *vrede*, *Kooning*, voor *Vader*, *vrede*, *Koning*, eene gansch ongerymde, overtollige en misselyke mispelling te weezen. En hy voegde'er by, dat schoon men dien voet van verdubbelen al volgde, evenwel noch het twyffelen over de langkheit of kortheit des klanks der lettergreep overbleef in een ongelyk grooter getal van andere woorden, daer de klank valt op de eerste of tweede of derde lettergreep; gelyk bleek by de volgende voorbeelden: op de eerste lettergreep in *afgaan*, op de tweede in *beers*, op de derde in *koopwaerdy*.

Op deeze berisping en tegenwerping oordeele ik, dat elk gehouden is te bekennen, dat men de dubbele of Lange Klinkers *Aa*, of *Ae*, *Ee*, *Oo* omtrent veele woorden, daerze de Droffaert gebruikt, kan missen.

H E T V. K A P I T T E L.

DOch dewyl men in het spellen van deeze en diergelyke woorden alleen eenen enkelen of Korten Klinker *A*, *E*, en *O* gewoon is te gebruiken, en dus onzeker maakt, op welke lettergreep de klank in het uitspreken valle, zoude men ten dienste der vreemdelingen, om hen in de *Profodia* of *Uitspraek*, het tweede deel der *Spraekkunst*, op goede gronden te onderwyzen, vooraf deeze regels aengaende de kortheit en langkheit der lettergreepen kunnen stellen.

I. Alle Toevallige Letteres, **E**, **EN**, **ER**, **ERS**,

B 4

END,

END, ENDE, DE, DEN, STE, STEN, die Uitgangen zyn van veranderde Vergrooingen of Buigingen of Tytvoegingen, zyn kort, of worden met eenen korten klank uitgesproken; als van *Heer, beere, heeren*, van *groot, grooten; grooter, grooters*, van *loop, loopend, loopende*, van *hoor, hoorde, hoorden*, van *zwart, zwartste, zwartsten*. En valt derhalve de klank op de eigene Stamwoorden.

II. De Onfscheidbaere Voorzetzels *Be, ge, er, ber, ver, ont*, zyn ten allen tyde kort, en valt daarom de klank op de volgende lettergreep; als in *Beding, bedongen, geweest, gewapent, erinnert, bertimmert, vergif, verliezen, ontbont, ontmennen*.

Bedel, gevel, erger, erven, herder, verwen, en andere, waar in de eerste lettergreep geen Onfscheidbaer Voorzetsel is, behooren niet tot deezen regel.

III. In alle Dubbele Naemwoorden van twee lettergreepen, waar van de eerste een Zelfstandigh, de leste een Zelfstandigh of ook Byvoeglyk is, is de eerste lang, de tweede kort, schoon uit veele Medeklinkeren bestaende; als in *Faermarkt, Raetbuis, Lantbeer, Veltflagh, Biervlieg, Wynkan, Bloetroot, Sneeuwit, Zeegroen, Geltryk*.

IV. Diergelyke Naemwoorden van drie lettergreepen, welker eerste lit maer eene lettergreep maekt, worden in deeze eene lettergreep lang uitgesproken; als in *Wintmolen, Putwater, Gelmiddel, Lantvrede, Zorgduivel, Wachtmeester*.

V. Dubbele Naemwoorden van drie lettergreepen, welker twee leste het eene lit en een Afgeleidt Byvoeglyk woort zyn, hebben hunnen klank in de middelste lettergreep; als in *Rampzaligh, Moetwilligh, Eerwaerdigh, Hoogmoedigh*.

VI. Alle Afgeleide Naemwoorden, het zy Zelfstandige

dige, het zy Byvoeglyke eindigende in *baer, dom, en, beit, igh, ing, lyk, nis, fchap, zaem*, hebben, zoo zy uit twee en drie lettergreepen beftaen, de eerfte lang, de tweede en derde kort; als, *Huwbaer, rykdom, linnen, vrybeit, goedigh, leiding, manlyk, fteurnis, konstfchap, vreedzaem; handelbaer, vorftendom, koperen, beerlykheit, leevendigh, wandeling, koninglyk, groetenis, weetenfchap, arbeidzaem*. Die in *ler* eindigen, hebben de lefte lettergreep lang; als, *Tuinier, poortier, bovenier* en andere.

VII. De Scheidbaere Voorzetsels *Aen, by, door, na, om, op, uit* met *toe* en *af*; die (om zo te fpreken) Nazetsels zyn, en de Naamvallen alleen volgen, die door de voorzetsels tot en van beheerfcht worden, zyn ten allen tyde lang, en eifchen daarom den klank in woorden van twee of drie lettergreepen, waer aen zy het begin geeven, het zy Naemhet zy Werkwoorden; als in *Aenneemen, aenflag, bynaem, byfleepen, doorgang, doorbrengen, nalaeten, nafleep, omwegh, omkoopzen, opdraght, opfchieten, nitgang, nitdroogen, toezang, toeftemmen, afgront, afbranden, Omarmen* en *ombelzen* worden hier van uitgezondert.

VIII. De Scheidbaere Voorzetsels *Achter, binnen, boven, buiten, tegen, tuffchen* hebben in de Uitspraeke den klank op de eerfte lettergreep, het zy alleen fttaande, het zy voor Naem- of Werkwoorden van eene of twee of meer lettergreepen; als in *Achterhuis, achterklappen, binnenkamer; binnenlantsvaerder, bovenftem, bovenkuffen, buitenman, buitenleeven, tegenzang, tegenftribbelen, tuffchenfpraek, tuffchenwydte. Nevens, volgens, zonder volgen* deezen regel; niet *Rontom* en *Omsrent*, in de lefte lettergreepe lang.

IX. Naem- of Werkwoorden, door de Voorzetsels,

fels *Onder* en *Over* samengezet, behouden ten deele den klank in de eerste lettergreep; als in *Onderdaen*, *ondergaen*, *onderlyf*, *onderzaet*, &c. *Overgaen*, *overbaelen*, *overbant*, *overtoom* &c. of ontfangen dien op de derde lettergreep; als in *Ondergraven*, *onderhuyten*, *ondermynen*, *ondertekenen*, &c. *Overdaedigh*, *overeischen*, *overlaeden*, *overtuigen*, &c.

X. De Zelfstandige Naemwoorden, door de Onscheidbaere Voorzetsels, *Ant*, *on*, *mis*, en *wan* beginnende, voeren den klank in het Voorzetsel; als in *Antwoord* (waer mede ook alle afgeleide woorden overeenkoomen, als *antwoorden*, *beantwoorden*, *verantwoorden*) *ontraet*, *ondank*, *ongunst*, *ontrou*, *misdaet*, *misdraght*, *misgreep*, *wantrou*, *wangunst*, *wanhoop*, *wanschepfel*, &c. De Werkwoorden, van *mis* beginnende, en uit twee of drie lettergreepen bestaende, hebben den klank in de leste of voorleste lettergreep; als in *Misdoen*, *misdraegen*, *misgrypen*, *misleiden*, *miszeggen* &c.

XI. Vrouwelyke Naemwoorden, die in *ES* en *IN* uitgaen, hebben den klank in deeze lettergreep; als in *Prinses*, *voogdes*, *meesteres*, *zondaeres*, *beerin*, *leewin*; *koningin* *flavin*.

XII. Woorden van twee of drie lettergreepen, waer van de tweede kort en de derde lang of kort zyn, voeren den klank inde eerste, schoon alleen eene *A*, *E* of *O* zonder of na eene of meer Medeklinkers voerende; als in *Adem*, *ademen*, *adel*, *adeldom*, *edel*, *edelman*, *even*, *evenaet*, *open*, *openen*, *opening*, *oker*, *okernoot*, *okergeel*, *bagel*, *bagelen*, *bagelbus*, *stapel*, *stapelen*, *stapelrecht*, *bemel*, *bemelryk*, *wrevel*, *wreveligh*, *boser*, *boteren*, *boterbloem*, *zomer*. *zomeren*, *zomertyt*.

Gelyk nu hier toe het verdubbelen of verlengen der Klinkeren niet noodigh is, zoo meene ik, dat deeze verdubbeling omtrent veele andere woorden

nodigh en dienstigh is : te weten, eerst in Naem-
woorden, van alle de drie Geslachten, die in hun
Eenvouwich Getal eenen verlengden Klinker heb-
ben, dien zy, myns bedunkens, in het Meervou-
wich moeten behouden, gelyk te zien is in de vol-
gende en diergelyke woorden, *Drack, dracken, sael, sae-
len, heer, beeren, priëel, priëelen, dier, dieren, stier, stieren,
oor, ooren, spoor, spooren, waw, wuren, muur, muren,*

Daer na in Werkwoorden, die in hun Wortelwoort,
den tweeden persoon des Eenvouwichen Getals in de
Gebiedende Wyze, eenen langen Klinker gebruiken ;
als in *Haet, leer, stier, hoor, schuur*, waer van af koo-
men. *Ik haete, leere, stiere, hoore, schuure, wy haeten,
leeren, stieren, hooren, schuuren.*

In welke woorden de helfte van den langen Klin-
ker alzoó weinigh magh uitgeworpen worden, en
dus de Wortelletter verminkt, om te spellen, *ba-
te, lere, bore, schure, baten, leren, baren, schuren,*
als men spellen magh in den Onvolmackten Tydt der
Aentoonende Wyze, *Ik batte, lerde, harde, schur-
de, wy batten, lerden, harden, schurden.*

Want (dat hier wel aen te merken is) de Wor-
telklinker is hier geen Korte Klinker A, E, O, U ;
die alleen verlengt zoude worden, om den toon lang
nit te houden, en niet terstont tegens den volgenden
Medeklinker te stooten, maer een der Lange Klinker-
ren, die wy voorheen aengeweezen hebben te zyn
Aa of liever *Ae, Ee, Ie, Oo, Uu*, Een Korte Klink-
er is de Wortelklinker in de volgende woorden ;
als *A*, in *Val*, *E*, in *Stel*, *I*, in *Zit*, *O*, in *Klop*, *U*,
in *Ruk* ; van welke daerom met verdubbelinge des
volgenden Medeklinkers *Valle* en *vallen*, *stelle* en
stellen, *zisse* en *zitten*, *kloppe* en *kloppen*, *rukke* en
rukken gemaekt worden,

Dus

Dus behoort men ook andere woorden te spellen; die afkoomen van andere, die eenen Langen Klinker in den oirsprong hebben; gelyk *eenigh*, *eenigzins*, *eenigheit*, die gesprooten zyn van *een*, en *eeuwigh* met *eeuwigheit*, die van *een* koomen. Breng hier ook tot *leeraar* van *leere*, *groeter* van *grout*, *boozer* van *boos*, in de plaetse van *leraer*, *groter*, *bozer*.

Immers Jeremias de Dekker, dien Vondel eenen dichter van eene sierlyke netheit plagh te noemen, heeft ook al in de Voorrede van zyne vertaelde Kathaensche Vrouwe, in het jaar 1660. uitgegeeven, geklaegt over het verenkelen der twee Klinkeren E en O, regelrecht aengaende tegens de oprechte en behoorlyke uitspraek onzer taele; en dat men bottelyk en spottelyk schreef *benen*, *stenen*, *bomen*, *bonen* &c. in plaetse van *beenen*, *steen*, *boomen*, *boonen*: gelyk hem mede tegens de borst was, dat men door verdubbeling der E en O ter andere zyde schreef *steeden*, *leeden*, *kooten*, *kooper*. (*cuprum*,) in plaetse van *steden*, *leden*, *koten*, *koper*. Waer door niet alleen de uitspraek vervalscht, maer ook een geheele wagen vol homonymen of tweezinnige woorden ter taele ingevoert worden; zoo dat men somtyts niet weet; of zy van *koolen*, *caules*, of van *kolen*, *carbones*, van *reedes*, *stationes navium*, of van *reden*, *ratio* &c. spreekken. Dat niet geschieden zoude, zoo men scherp tuisterde naer de oprechte uitspraek, en de spelling daer naer voegde.

Men moet daerenboven de verdubbeling of verlenging der Klinkeren ook behouden in woorden, die, met eenen Klinker geschreeven, dubbelzinnigh zouden zyn, en iet anders kunnen betekenen, dan men daer mede wil te kennen geeven; gelyk elk zien kan in de volgende en diergelyke woorden; waer in

MEN

men geen onderscheit maeken kan, ten zy men ze elk in het byzonder met eenen korten of verlengden Klinkletter leere spellen;

Bedelen,
Beteren,
Bekeren,
Beeken,
Beeving,

Bedeelen,
Beteeren,
Bekeeren,
Beken,
Beeving,

H E T VI. K A P I T T E L.

NA dat wy de Lange klinkers en hun rechtmachtigh gebruik in het voorgaande naer eisch beschout en wytluchtigh tegens het ingekroopen misbruik aangewezen en verdedigt hebben, na dat wy ook in het voorgaande eenige zetregels wegens de kortheit en langkheit der lettergreepen en haere rechte uitspraek gegeven hebben, die buiten de Nederduitse Rym-of dichtkunst, waer van hier niet gehandelt wordt, kunnen geacht genoegzaam te zyn, staet ons nu wyder te spreken van het samenvoegen van twee Korte Klinkeren, die, van een byzonder erf verscheiden geluit, wanneer zy alleen staen, in de samenvoeginge het geluit der twee gevoegde Klinkeren al smeltende tevens uitspreken, en daerom *Tweeklanken* genoemd worden. Deeze zyn *Ai, Au,* (want *Ae* en *Ie* hebben wy voorhene gezegt eene verlengde *A* en *I* te zyn) *Ei, Eu, Oe,* (hoewel het geluit van deezen Tweeklank in voorgaende tyden eene lange *O* maakte) *Ou, Ui.* En hun gebruik is dusdaenigh.

Met *Ai* spelt men *Kai, klai, Mai, Kaizar, Re-
main* met zommigen.

Met

Met *An*, *Snan*, *Snanwen*, *kranwen*, *byteban*, *gan*.
 Met *Ei*, *Lei*, *rei*, *rein*, *geit*, *schreit*, *reis*, *steil*, *veit*.
 Met *En*, *Heul*, *beul*, *deur*, *steur*, *reuk*, *neus*, *Geus*.
 Met *Oe*, *Gloet*, *goet*, *bloet*, *bloem*, *roem*, *zoen*, *doen*,
Jeroen.

Met *On*, *Hout*, *gout*, *zout*, *mout*, *stout*, *behouder*,
behoudenis.

Met *Ui*, *Uit*, *uit*, *bui*, *lui*, *buis*, *huis*, *vuil*, *zuil*,
spruit, *geluit*.

Ook worden drie Klinkletters, die van eenen ver-
 scheidenen klank zyn, wanneer zy alleen en op zich
 zelfs staen, samengevoegt, en tot een geluit ver-
 eenigt; waerom zy *Drieklanken* heeten.

Deeze zyn *Aei*, *Aeu*, (niet *Aau*, in *blaau*, *flaau*,
graau, *klaau*, *laau*, *paau*, om zyne onnodige gaep-
 ing, die eene zoete spraek hart maekt, alvoor hon-
 dert en drie-en-twintigh jaeren van Pontus de Heu-
 ter verworpen) *Een*, *Ieu*, *Oei*, *Ovi*.

In de spellinge hebben deeze Drieklanken dit ge-
 bruik:

Met *Aei* spelt men *Zaei*, *maei*, *draei*, *kraei*, *zwaei*,
papegaei.

Met *Aeu*, *Blaeu*, *flaen*, *graen*, *klaen*, *laen*, *paen*, *raen*.

Met *Eeu*, *Leen*, *meen*, *schreen*, *sneen*, *spreen*, *Zeen*,
Hebreen.

Met *Ieu*, *Nieu*, *kien*, *kieuwen*.

Met *Oei*, *Boei*, *bloei*, *groei*, *gloeien*, *roeien*, *stoeien*.

Met *Ovi*, *Dooi*, *mooi*, *bodi*, *kooi*, *ooit*, *nooit*, *strooit*.

H E T V I I . K A P I T T E L .

Alle deeze zes en twintigh letteren, in het ge-
 meen en byzonder voorheene beschout, kunnen
 het begin eener lettergroepe zyn.

Met

Alle kunnen zy ook woorden eindigen , uitgezonderd , *v, z, b, d*, die , om haeren zachten klank achter aen quaelyk wordende gehoord , nooit of zelden daer worden gebruikt ; maer die plaets ruimen voor andere , die , by kans van een en hetzelfde geluit geoordeelt , scherper en sterker klinken , als *f, s, p, t*.

In *b* en *d* eindigen echter eenige eigene naemen , die uit andere taelen oirpronkelyk zyn , als , *Nadab, Jacob, Job, Gad, David* ; als mede de Wortelwoorden *Krab, schrab, beb, wend, zend, schud*, en diergelyke.

In *z* eindigen de eigene Hebreeuwche naemen *Uz, Elifaz, Perez, Boaz, Thammuz*, en andere.

Z en *v* zouden , naer onze spelling , ook middellettergreepen kunnen eindigen , wanneer zy in de veranderingen der Buigingen en Tytvoegingen de plaets der *s* en *f* ingenoomen hebbende , van *lees* en *geef* in de Werkwoorden , en van *huis* en *brief* in de Naemwoorden , *leez-en* en *geev-en huis-en* en *brief-en* maeken.

Maer wy kunnen ook lyden , dat in het schikken der lettergreepen de gewoonte , die een groot dwingelant is , van hun , dien het lust , gevolgt worde , en , gelyk doorgaens , gespelt , *lee-zen* , *gee-ven* , *hui-zen* , *brief-ven*.

Met een *J* eindigen zommige hedendaegsche schryvers de woorden , die in *aei* en *ai* , *ei* , *oei* , *ooi* , en *ni* uitgaen . Maer quaelyk ; dewyl *J* geen Klinker is , om eenen Twee- of drie klank te helpen maeken , maer een Medeklinker , die altyt eenen Klinker voorgaet ; als in *Fager, bejaegen, jengt* , , *Fisp, jong* , *juichen, juweel* te zien is .

Met een *W* eindigen de Wortelwerkwoorden , *Daw, spaw, staw* , &c. en de Naemwoorden , *Be-
tw* ,

zw, *Veluw*, *Ruw*, *Schuw*, en *Uw*, *Tuus*, *vester* by de Latynen uitdrukkende.

Hierom kunnen wy niet goetkeuren dehedendaegsche niugefmeedde spelling, waer door, om quansuis de afkomste en verwantschap der woorden nader te koomen, de welluidendheit ten hoogsten benadeelt wordt, en in plaetse van *graf*, *staf*, *hof*, *brief*, *gerief*; geschreeven *grav*, *stav*, *bov*, *briev*, *geriev*; gelyk ook voor *buis*, *gruis* gevonden wordt *buis* *gruis*. Verwerpelyk is ook om de zelve reden het spellen der Naemwoorden, *land*, *zand*, *strand*, *band*, *blind*, *kind*, *grond*, *vond* zonder *T*, die nochtans in de uitspraake deezer woorden meer dan de *D* gehoord wordt als mede der Werkwoorden in den tweeden en derden Persoon van de Aentoonende Wyze en Tegenwoordigen en Onvolkoomenen Tyt, *gy*, *by bind*, *vind*, *gy bond*, *vond*, en diergelyke; gelyk ook der Deelwoorden *Verblind*, *gegrond* &c. zonder de zelve *T*, dewyl zoo de Werk-als Deelwoorden de *T*, als hunne merkletter in zommige Persoonen en Tyden, hier alzooweinigh kunnen missen, als *gy*, *by hoort*, *loopt*, *mint*, *gy riept*, *sleept*, en *gehoort*, *bemint*, *gegunt* &c. Waerom het noodigh is, dat men schryve *Gy*, *by Bindt*, *vindt*, *gy Bondt*, *vondt*, en *Verblindt*, *gegrondt*.

Hierom ziet men zommige, zoekende met de spellinge den klank der woorden alleen uit te drukken, en overtollige letteren te myden, eenige woorden spellen, als volgt, *Lant*, *bant*, *brant*, *bant*, *verbont*, *raet*, *schilt* &c. terwyl anderen die woorden spellen met eene *dt* aldus, *Landt*, *bandt*, &c. geevende deeze reden hunner spellinge, dat men die woorden in het Meervouwige Getal met een *D* moet schryven, en meenende, dat het Meervouwige Ge-
tal

tal altyt van het Eenvouwige wordt gemaakt door byvoeging van *en*, dat men dan altyt ook in het Eenvouwige Getal de *D* moet behouden; waer by *zy*, om dat die woorden in het Eenvouwige Getal van een scherp geluit zyn, eene *T* stellen; die in het Meervouwige Getal wordt achtergelaeten, en spellen, gelyk volgt,

Landt, Landen, Handt, Handen, Bandt, Banden, Verbondt, Verbonden, Raedt, Raeden, Schildt, Schilden.

Ook spellen *zy* de Byvoeglyke Naemwoorden, die in hunne Buigingen somwyle eene *D* hebben, op gelyke wyze, en schryven *Goedt*, dewyl men ook schryft, *goede, goeden, Oudt*, om dat men ook schryft, *oude, ouden*; daer de anderen, om dat in de uitspraeke geene *D* gehoort wordt, alleen *goet en ont* schryven.

Beide deeze bovenstaende spellingen houden zommige voor goet, om dat *zy* den klank en de wel-luidendheit ten wederzyde voldoen.

Het is echter best de eerste te volgen, die, schryvende *Lant, bant, bant, goet, ont, breet, eet*, schoon het Meervouwige Getal eischt *Landen, banden, banden, goeden, ouden, breede, eeden*, verdedigt wordt met deezen grontregel, ook in andere taelen bekend en gebruiklyk, dat letters van het zelve werktuig dikwyls met elkandere verwisselt worden.

Godt echter, het Opperste Weezen, dat in den derden Naemval *Gode* heeft, en naer der Heidenen oordeel in het Meervouwige Getal *Goden* maekt, schryve ik met eene *D* voor de *T*, om hem van eenen *God*, eenen inboorling uit Gotlant, te onderscheiden.

De tweede, hoe op haere reden steunende, hoe gemaklyk en dienstigh voor de vreemdelingen, ontserstont te kunnen zien, dat deeze woorden in het

C

Meer

Meervouwige Getal *Landen*, *banden*, &c. moeten worden geschreven, is daerom niet zoo goet te keuren, om dat zy, schryvende in de Naemwoorden *Landt*, *raedt*, *verbondt* &c. door dus te schryven, geen onderscheit maekt tusschen deeze en tusschen de Werkwoorden, *Landt*, in, *Hy landt te Oostende*, *raedt*, in, *Hy raedt bunten beste*, en *verbondt*, in, *gy verbondt u tot de betaeling*. In welke leste de *D*, eene der Wortelletteren in de Stamwoorden, *Land*; *raed*, *verbind*, aen en met de volgende toevallige en merkletter *T* gehecht en vereent wordt door eene verzweegene *E*, als de rustende Scheva der Hebreewen; die echter by zommige Nederlanders en hunne nabuuren in de uitspraeke van *Landet*, *raedet*, *verbondet* gehoort wordt of plagh te worden.

Alle andere Naemwoorden, die in het Meervouwig Getal geene *D*, maer *T* hebben, lyden in het Eenvouwige ook geene *D*, maer moeten alleen met eene *T* geschreeven worden: gelyk hier onder wordt aangewezen;

Net, *Netten*, *Staat*, *Staeten*, *Kaert*, *Kaerten*.

Pot, *Potten*, *Vraet*, *Vraeten*, *Taert*, *Taerten*.

Dus dient men ook te schryven *geboort*, *bemint*, *gegunt*, &c. wanneer zy Deelwoorden zyn, of een gedeelte van den Volmaekten of Meer dan Volmaekten Tyt in de Werkwoorden worden, als in, *Ik hebbe geboort*, *ik was bemint*, *het is my gegunt*; al-zoo zy dan geene veranderinge door de Buiging onderworpen zyn; die hun alleen overkoomt, wanneer zy in de Byvoeglyke Naemwoorden veranderen.

Met het oogmerk om letters te spaeren, boven aengeroert, wordt ook van zommigen eene vreemde spelling omtrent de woorden met Drieklanken

een,

een, leen, sien, slaen en diergelyke ingevoert, als zy die in het Meervouwige Getal dus spellen, *ewen, lewen, nieuwe, flawe*.

Doch hier staet te letten, dat men, in het Eenvouwige Getal *een, leen, &c.* schryvende, ook in het Meervouwige *eenwen, leenwen &c.* moet schryven.

Want verwerpt men hier de leste *E* en *U*, die het meeste geluit van den Drieklank in *een* en *leen* maeken, soo blyft daer alleen de klank van *e*; en voegt men by die *e* niet dan *wen*; en schryft *ewen*, zoo heeft men in dat *ewen* geenen anderen klank, dan van *e* en van *wen*: want de *w*, die geen Klinker is, kan niet dienen, om het geluit van *een* te maeken, maer alleen om *wen* te schryven. Derhalve behoort men in het Meervouwige den Drieklank *een* te laeten, en daer *wen* byvoegende te schryven *eenwen, leenwen, &c.* Behalve dat het ongeoorlooft is, en zonder voorbeeld in eenige taale, dat men de Lange Klinkers en Drieklanken, Wortelletters der Naemwoorden, waer in zy geene veranderinge onderworpen zyn, daer uit neeme; of ook in de Werkwoorden, in welker Tytvoegingen de Lange Klinkers somtyts tot andere gemaakt worden, verminke. Het geen geschiedt, wanneer men, *beren, oren, flawe, nieuwe*, van de oirsprongkelyke Naemwoorden, *beer, oor, slaen, sien*, en *eren, leren, horen* en *smoren*, van de Stamwerkwoorden, *eer, leer, boor* en *smoor* afleidt. Maer hier van is ook al voorhene gesproken.

H E T . VIII. K A P I T T E L.

WY zouden nu van de Letteren kunnen afschelden, waere'er niet iets te zeggen van het

C 2

schry-

schryven van zommige woorden en van de Talletteren.

Omtrent het schryven eeniger woorden moet men deeze regels waerneemen:

I. Zommige woorden moet men dus schryven, *Zuid-en Noordhollant*, *dagb-en gedenkschriften*, en *voor-en tegenspoet*; op dat men door dit teken zie, dat *Zuid* mede aen *Hollant*, *dagb* aen *schriften*, en *voor-aen spoet* behoore. Dus schryvende *Zuid-en Noordhollant*, is het, als of'er stond *Zuidhollant en Noordhollant*. *Dagb-en gedenkschriften* is zoo veel, als *daghschriften en gedenkschriften*, en *voor-en tegenspoet*, als *voorspoet en tegenspoet*. Dit heeft ook plaets in alle andere woorden van gelyken aert.

II. De woorden *aerd-bodem*, *werelt-kloot*, *schoutamt*, *man-slagb*, *pest-buis*. en diergelyke laschwoorden meer, dient men aldus zonder afscheidinge aen een te hechten, *aerdbodem*, *wereltkloot*, *schoutamt*, &c. want al is zulk een laschwoort uit twee woorden samengezet, het is nochtans door de aaneenlasching een woort geworden.

III. *Begonze*, *badze*, *deedmen*, *zoomen*, *zalmen*, en diergelyke behoort men van een te scheiden, en aldus te schryven, *Begon ze*, *bad ze*, *deed men*, *zoomen*, *zal men*. Dus moet men ze scheiden, om dat het twee woorden zyn. Ook om dubbelzinnigheit te myden: want schryft men *zoomen* in plaetse van *zoomen*, en *zalmen* voor *zal men*, het schynt, dat van *zoomen* van kleederen, en van *zalmen*, vischen, spreek.

IV. Men moet groote of hoofdletters stellen voor eigene naemen van personen, landen, steden, stroomen; ook voor de naemen van waerdigheden, bedieningen, godtsdiensten, gevoelens &c. Het begin van elk zinnot of *periodus* in ons schryven, en de

eer-

eerste letter van elk vaers in een gedicht moet ins-gelyks een hoofdletter zyn.

V. Gelyk van de twee SS, die de Nederlanders in hunne schriften gebruiken, de eene gemeenlyk lang en de andere kort is, als volgt, *ſs*, zoo moet met de eerste het begin van een woort dus gemaakt worden, *ſabel*, *ſap* &c. met de leste het einde op deeze wyze, *glas*, *buis* &c. Ook wordt de korte *s* bequaemlyk gebruikt in het midden van een woort, uit twee, welker eerste met deeze letter eindigt, samengevoegt, op deeze wyze, *paskaert*, *pasloot*, *busschieter*, *misſlagen*, en diergelyke.

Het geen geschiedt, om dat *pas*, *buis*, *mis* niet met eene lange *s* maer met eene korte *s* gespelt worden.

De Talletters, die by de Nederlanders in het gebruik zyn, om tal-en tytschriften by een te stellen, zyn zeven, en deeze volgende, C, D, I, L, M, V, X.

Van deeze beteekent I, die uit eene enkele recht-opgaende streep bestaet, het getal van een; de V, uit twee schuinsche I samengesteld, vyf; de X, die niet anders is, dan twee V, met het scherpe tegens elkandere gestelt, tien. L, bestaende uit eene rechte en een dwersse I, beduidt vyfmael X, of vyftigh; C, of eerst twee L, waer van de eene recht, de andere omgekeert is, op deeze wyze \llcorner , betekent tweemaal L, of hondert; D, of eene \llcorner , van alle kanten geslooten op deeze wyze \square , betekent vyfhondert, en M duizent, of tweemaal \square .

Voorts gelyk het minder achter het meerder getal, de I, achter de V en X aldus gezet VI en XI, vyf en een, dat is, zes, en tien en een, dat is, elf betekent, zo drukken IV. aldus gezet, vyf min een, dat is, vier, en IX op deeze wyze tien min een, dat is negen uit,

C 3

Dus

Dus stelt men ook XIV voor veertien, XIX voor negentien, XL, voor veertigh, XC voor negentigh.

Doch deeze IV, IX, XIV, &c, worden in de tytschriften niet gebruikt, maer wel in andere en enkele getallen.

Dus schryft men dit jaar, duizent zeventhondert en vier met deeze letteren, MDCCIV, of naar dewyze der Romeinen die geene M en D. maer deeze merken CIO en IO voor duizent en vyfhondert in hunne gerallen gebruikten, aldus, CIOIOCCIV. Maer zeshienhondert negen en negentigh wordt geschreeven, MDCXCIX, of op zyn Roomsch dus; CIOIOCCXCIX.

Dat de XC en IX in geen tytdicht kan gebragt worden, heeft deeze reden, om dat elke Talletter, waer die ook in het tytdicht staet, volgens haer eigen getal wordt getelt, en eene X, voor eene C staende, van de C of hondert geene tien afrekt, maer de eigene betekenis van tien behoudt; zoo dat XC in een enkel jaertal maer negentigh, en in een tytdicht hondert en tien uitbrengt.

Dat ondertusschen de X tot de zevende Talletter gestelt wordt, geschiedt op den gront van alle, die haer, waer voor wy liefst Ks gebruiken, in het spellen en schryven van Nederduitsehe woorden behouden.

Voorts magh in een tytschrift of tytdicht niet een eenige Talletter meer worden gevonden, dan de letters, die het jaertal, dat men wil aenwyzen, net uitdrukken; gelyk het jaer 1568, toen Don Karel, Prins van Spanje, wierd vermoordt, in

FILIVS ante DIEM patris InqVIRit In auxis,
De zoon VIit LVIt tot hooch gezagh
Haekt naer zijn VaDers sterref Dagh;

ER

En het jaer 1583. toen de toelegh des Hertogen van Anjou op Antwerpen mislukte in dit tytschrift, *VXILIVM sVIs DeVs*, dat, te Antwerpen voor de Kipdorperpoort gezet, in onze taele luidt, *GoDt VVas VerDaDlger zllns VolX*.

In deeze tytdichten, die veel arbeit en tyt kosten, en daerom ten aenzien der spellinge niet te naeu bepaelt behoeven te worden, moet men, zoo veel mogelyk is, eene goede en vaste spelling houden, zonder D voor T, CH voor G te gebruiken, of ook, om een getal van hondert te vinden, eene onnoodige C voor een K te schryven; op dat men niet schyne by stoelen en banken te gaen, daar men recht op zyn lyf en rustigh moet wandelen.

H E T IX. K A P I T T E L.

UIt de Letteren werden Sillaben, gelyk Grieken en Latynen spreken, of *Lettergreepen* gemaakt.

Eene *Lettergreep* is een Woort of een deel eens Woorts, dat met eene montsluitinge of openinge wordt uitgesproken; als *Man*, *Va-der*, *on-beschroomt*, *aen-ge-naems-beit*, *on-o-ver-win-lyk*, *Kon-stanti-no-po-len*. En elk van deeze deeltjes is eene *Lettergreep*.

Want de enkele Klinkers maeken niet alleen gedeelten van Woorden, als A in *a-del*, *a-dem*, *A-ken*, *A-men*, E in *e-del*, *e-gel*, *e-kel*, *E-pe*, I in *I-kerus*, *I-sachar*, *I-talië*, *Sime-i*, O in *o-pen*, *o-ker*, *o-ven*, *o-ver*, U in *U-dem*, *U-denbeim*, *U-kraine*, *U-trecht*, Y in *y-del*, *y-ven*, *y-ver*, *y-zer*, maer ook geheele woorden, als A, den naem van verscheide stroomen in Nederlant, E, in oude boeken voor

een verbont (waer van *Egade*) O , eene uitroepende Tuffchenwerping , U (*te* of *tibi*) Y , de rivier , waer aen Amſterdam gelegen is.

Van de *Scheidinge* der Lettergreepen in het ſpellen en leezen der woorden kunnen deeze Regels gegeven worden.

I. Als tuffchen twee Lettergreepen een enkele Medeklinker ſtaet , behoort die tot de volgende Lettergreep in de Spellinge ; als in *bo-de* , *vre-de* , *ſpa-de* , *ko-ren* , *to-ren* , *be-den* , *me-de* , *va-der* , *ta-fel*.

Uitgezondert in Naem-of Werkwoorden , waer in de Stam-of Wortelwoorden , die nootwendigh altyt geheel ongebrooken blyven , gevolgt worden van de Toevallige Letteren , E , EN , END , ENDE , ER , ERS , Uitgangen van veranderde Vergrootingen of Buigingen of Tytvoegingen , of ook van de Onſcheidbaere Aenhechtfelen AER , IG , IGHEIT , ACHTIG , ACHTIGHEIT , AEDJE , ING , INGE , INGEN.

En daerom moet men ſpellen zonder vermengelingen der Wortelletteren met de Toevallige , of ook met de Aenhechtfelen , *beer-e* van *beer* , *hoer-e* van *hoer* , *vorſt-en* van *vorſt* , *appel-en* van *appel* , *ſmeul-end* van *ſmeul* , *ſmeulend-e* vonken ; gelyk ook *ik hoor-e* , *wy hoor-en* , *groot-er* , *vrolyk-er* , *loop-er* , *roep-er* , *groet-ers* , *ſmoed-ers* ; als mede *logen-aer* , *ſchulden-aer* , *goed-ig* , *goed-igheit* , *waer-achtig* , *waer-achtigheit* , *boſch-aedje* , *ſchenk-aedje* , *woon-ing* , *woon-inge* , *zegen-ingen*.

Van deezen Reegel zyn mede uitgezondert de woorden , die , met MIS , ON , VOL , en WAN beginnende , door Klinkletters gevolgt worden.

En derhalve ſpelt men *Mis-aerden* , *on-eere* , *vel-einden* , *vol-op* , *wan-ords* . Zet hier by *mein-eet* , *mein-eedigh* .

II. Als een en de zelve Medeklinker in eenigh woordt

woordt verdubbelt wordt; behoort de eerste tot de eerste, de andere tot de volgende Lettergreep; als in *ap-pel*, *kop-pel*, *gaf-fel*, *mos-fel*, *trof-fel*, *bommel*, *em-mer*, *slim-mer*, *stom-melen*, *trom-melen*.

III. Als in Wortelwoorden van twee Lettergreepen twee verscheidene Medeklinkers voorkomen, wordt de eene tot de voorgaande, en de andere tot de volgende in de Spellinge gevoegt, als in *ar-beit*, *wan-del*, *kar-per*, *win-ke*, *kin-ke*, *winter*, *won-der*, *dow-ker*, en *diergelyke*.

IV. Dit geschiedt ook, wanneer de Toevallige Letteren DE en DEN, en de onscheidbaere Aenhechtsels BAER, LOOS, LYK, DE, SCHAPE, SEL, TE, ZAEM achter de Wortelwoorden gevoegt worden; als in *hoor-de*, *hoor-den*, *eer-baer*, *eer-loos*, *eer-lyk*, *lief-de*, *man-schap*, *hoog-fel*, *hoog-te*, *eer-zaem*.

V. In Woorden, die met de Voorzetselen, in eene Klinkletter eindigende, BE, GE, BY, TOE, NA, beginnen, heeft de Scheiding der volgende Klinkletteren geene plaets.

Waerom men spelt, *be-sluit*, *be-stier*, *be-vrydt*, *ge-drag*, *ge-dwaelt*, *ge-trou*, *be-slaep*, *by-spreuk*, *by-stant*, *toe-kruit*, *toe-staan*, *toe-vlucht*, *na-sleep*, *na-smaek*, *na-spooren*.

VI. In het Voorzetsel ONT, voor een woort, dat men eenen Klinker begint, blyven de Medeklinkers onscheidbaar; en men spelt derhalve *ont-aerden*, *ont-eeren*, *ont-erven*.

VII. In Koppelwoorden, uit Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden en anderzins samengezet, heeft ook de Scheiding der Medeklinkeren geene plaets.

Daerom spelt men *Pols-ader*, *nest-ei*, *elk-ander*,
C 5
plomp-

plomp-merc , steil-oor , flok-op , ront-om , voort-aen , waer-om , daer-om .

VII. Achter de Lange Klinkers en de Twee-of Drieklanken worden de S en T in *STER*, eenen der Uitgangen van Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden niet gescheiden, maer blyven in de Spellinge by elkandere. Dus spelt men uit deezen hoofde *plae-ster , bee-ster , mee-ster , prie-ster , roo-ster , plei-ster , dui-ster , laister , naei-ster , schooi-ster , ly-ster , vry-ster*; terwyl achter de Korte Klinkers deeze zelve Medeklinkers, volgens den gemeenen regel, in de Spellinge van twee Lettergreepen gescheiden worden; gelyk in *laf-ter , zaf-ter*.

H E T X. K A P I T T E L.

DE Woortgronding onderzoekt alle uit Lettergreepen gemaekte enkele Woorden, naer hunne Verdeeling.

By de Nederlanders zyn de Woorden, gelyk by andere volken, als byzondere Spraekdeelen geschift.

Deeze zyn negen in getal, en draegen de naemen van *Geslachtwoorden , Naemwoorden , Voornaamwoorden , Werkwoorden , Deelwoorden , Bywoorden , Voegwoorden , Voorzetsels en Tuschenwerpen*.

Deeze worden gedeelt in *Veranderlyke* en *Onveranderlyke*.

Veranderlyk zyn de *Geslachtwoorden , Naemwoorden : Voornaemwoorden , Werkwoorden , Deelwoorden*.

Onveranderlyk zyn alleen of ten meesten deele (als namaels breeder gezien zal worden) de *Bywoorden , Voegwoorden , Voorzetsels en Tuschenwerpen*.
De

De Geslachtwoorden zyn Woordekens , die , in onze spraeke vooraengezet , het Geslacht des volgende Naemwoorts of Deelwoorts bekent maeken.

En deeze zyn tweërlei , *Het Bepaelende of Eigentlyke* , en het *Nietbepaelende of Oneigentlyke*.

Het *Bepaelende* Geslachtwoort is , door wiens voorzetting een gemeen Naemwoort op een zeker ding of persoon geduidt , en dus iet zekers benoemt wordt.

Dit is *De* en *Het* : *De Man* , *De Vrom* , *Het Kint*.

Het *Nietbepaelende* Geslachtwoort is , door wiens voorzetting geen zeker ding of persoon byzonderlyk wordt uitgedrukt , maer het gemeene Naemwoort by zyne ruime beduidenis gelaeten ; zoo dat hier door iet zekers onbepaelt blyft. Dit is *Een* , *Eene* , *Een* ; *Een Vader* , *Eene Moeder* , *Een Kint*.

Van deeze Geslachtwoorden zyn deeze Regels in acht te nemen :

1. Het *Bepaelende* Geslachtwoort is in het *Meervouwige* Getal in alle drie Geslachten gelyk , uitzondert den *Geever* en *Neemer* van het *Vroulyke*.

2. Het *Nietbepaelende* Geslachtwoort heeft geen *Meervouwigh* Getal.

3. De *Roepende* Naemval ontbreekt in alle drie Geslachten en in beide Getallen ; waer voor de *Roepletter* O met of zonder *Gy* gebruikt wordt.

4. De *Aenklager* is met den *Noemer* en *Geever* in het *Vroulyke* en *Onzydige* Geslachte gelyk.

Ondertusschen zyn deeze Regels alleen waarachtigh buiten de *Uitgangen* der Naemvallen , die van de *Hoogduitschen* door de *Nederduitschen* in het *Vroulyke* en *Onzydige* Geslachte van beiderlei Ge-

Geflachtwoort overgenoomen, en door of aan ieder Naemval gehecht zyn.

§. De Geever en Neemer zyn overal in beiden gelyk.

Dit blykt uit de volgende voorbeelden allerklaerft.

Het Bepaelende Geflachtwoort heeft in het Eenvouwige Getal van het

Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geflacht,
N. <i>De</i>	<i>De</i>	<i>Het</i>
T. <i>Des</i>	<i>Der</i>	<i>Des</i>
G. <i>Den</i>	<i>De of Der</i>	<i>Het of Den</i>
A. <i>Den</i>	<i>De</i>	<i>Het</i>
R. O..	O..	O..
N. <i>van Den</i>	<i>van De of Der</i>	<i>van Het of Den.</i>

In het Meervouwige Getal

N. <i>De</i>	<i>De</i>	<i>De</i>
T. <i>Der</i>	<i>Der</i>	<i>Der</i>
G. <i>Den</i>	<i>De</i>	<i>Den</i>
A. <i>De</i>	<i>De</i>	<i>De</i>
R. O..	O..	O..
N. <i>van Den</i>	<i>van De</i>	<i>Van Den.</i>

Het Nietbepaelende Geflachtwoort, dat alleen Eenvouwigh van Getal is, heeft in het

Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geflacht,
N. <i>Een</i>	<i>Eene</i>	<i>Een</i>
T. <i>Eens</i>	<i>Eener</i>	<i>Eens</i>
G. <i>Eenen</i>	<i>Eene of Eener</i>	<i>Een of Eenen.</i>
A. <i>Eenen</i>	<i>Eene</i>	<i>Een</i>
R. O..	O..	O..
N. <i>van Eenen</i>	<i>van Eene of Eener</i>	<i>van Een of Eenen.</i>

H E T

HET XI. KAPITTEL.

DE *Naemwoorden* zyn *Veranderlyke Woorden*, waer mede men alle dingen en hunne hoedanigheden benoemt; als, *Godt, geest, mensch, dier, bemel, aerde, eeuwigb, tydelyk, groot, kleen, ont, jong.*

De *Naemwoorden* zyn *Zelfstandig* of *Byvoeglyk*.

Een *Zelfstandig Naemwoord* is, dat, alleen staende en zonder hulpwoord, het *Weezen* eener *Zelfstandige zaake*, die men noemt, volkoomelyk betekent; als *Man, Vrom, Kint, Hemel, Aerde, Zee, Lucht.*

En hier voor kunnen de *Geslachtwoorden* *Een, Eene, De, Het* worden gezet.

De *Zelfstandige Naemwoorden* zyn *Oirsprongkelyk* of *Afgeleidt*.

Oirsprongkelyk zyn *Visch, Vleesch, Vogel, Tuin, Vrient, Vader &c.* En deeze niet alleen van allerleie uitgangen, maer ook meest van eene eenige Lettergreep; op dat men door het onnoodigh rekken der zelve met eene aengehechte *E* onder den naam van *Zuidhollandfchen Tongeslag* die niet doe ontaerden van onze vlugge en gezwinde gedachten, waar van onze woorden de tolken en beelden zyn. Dus vindt men *Hoofst, Haer, Brein, Oog, Oor, Neus, Mont, Kin, Hals, Buik, Hart, Hant, Voet, Been, Scheen, &c. Huis, Hof, Lant, Zant, Gras, Kruid, Bloem, Boom, &c. Beest, Dier, Stier, Os, Koe, Kalf, Schaap, Ram, Lam, Hont, Kat, &c. Kost, Kleet, Hemt, Rok, Doek, Broek, Kous, Schoen, &c. Ziel, Geest, Moet, Schroom, Vreugt, Angst, Rou, Vlyt, Ernst, &c.*

Immers dit gevoelden de oude *Taelkunstenaers* der

der twee voorgaende eeuwen eenpaerigh , eer noch onlangs een Ongenoemde Batavier of ongedoopte Vlaming , de Vlaamsche *E* aen alle Naemwoorden en te gelyk aan de Werkwoorden der Eindigende of Onbepaalde Wyze hechtende , deeze grootmeesterlyke uitspraek gedaen heeft , dat van de oudsteyden af , en voor de geregelde schikking der Geslachten alle onze Gemeene Naemwoorden hunnen uitgang in *E* gehadt hebben ; en ook de Teeler in het eenvoudige Getal , den zynen in *ES* ; zonder dat hy uit zyne duistere en onheldere Tytbeurte onzer Tael een eenigh voorbeeld bybrengt , om deeze nieuwe en raeuwelyk opgeworpe Stelling te staeven . Want wat *Melis Stoke* den alleroutsten onder de uitgegeevene Hollantsche Schryvers , aengact , behalve dat hy een Dichter is , en volgens het rymverlof , der Dichteren hantvest , met de woorden door het verlengen of verkorten (naer dat hem te passe komt) in zyne Rymkronyke vrymoedigh omspringt , in hem vindt men een oneindigh getal van een-tweeen driesilbige Naemwoorden , waar van geen leste *E* door rymverlof afgesneeden is. *Gank , Lant , man , stroom , schalt , Volk , Ryk , &c. Bedwank , klooster , Gepens , waerheit , Hoefstat , Keizer , Gewelt , &c. Gezelschap , Kerstydén , vingerlyn , midzomer* , in de voorrede en eerste bladen te leezen , kunnen het ruim ophaelen tegens andere , die , enkelyk om het rym gerekt en verlengt , nochtans uitgegeeven worden echte bewysdommen van den aelouden uitgang der gemeene Naemwoorden in *E* .

Afgeleidt zyn , die hunnen oorsprong aen de voorgaende schuldigh zyn , of ook aen Byvoeglyke Naemwoorden of aen Werkwoorden , en door de Weezentlyke letteren , die , met haere aankomste
het

het Weezen des Oirfprongkelyken Naamwoorts veranderende, daerom dus heeten, in ER, AER, AERT, IER, SCHAP, DOM, HEIT, NIS, SCHE, ES, STER, IN, DE, TE, uitgaen; als *Eeter, Zondaer, Dronkaert, Valkenier, Vrientschap, Rykdom, Wysheit, Kennis, Meesterfche, Zondaeres, Naeifter, Bodin, Liefde, Lengte.*

De Zelfftandige Naemwoorden zyn *Eigen* of *Gemeen*.

Een *Eigen* Zelfftandigh Naemwoort is, dat alleen een eenigh Zelfftandigh ding betekent, en daer aen met uitsluiting van anderen eigen is.

Zoodanige zyn de Naemen van *Landen, Steden, Bergen, Stroomen, Mannen, Vrouwen*; als, *Duitschland, Vrankryk, Overyffel, Amftelredam, Utrecht, de Alpen, de Pyreneeën, de Ryn, de Yffel, de Vecht, Vrederyk, Everhart, Geertruit, Machtelt.*

En kunnen de Geflachtwoorden *Een* en *Eene*, die Niet bepaelende zyn, voor geene van deeze gefteft worden; dan by vergelyking; als, *Een Yffel vloeit langs Deventer, en een Yffel loopt by Yffelmonde in de Maes.*

De, het Bepaelende Geflachtwoort, wordt voor de *Bergen* en *Stroomen* doorgaens, en voor de *Landen* fomtyts gevonden; als, *De Apennyn, de Wael, de Doman, de Elzas, de Betuw, de Veluw, de Peel.*

Het wordt voor *Landen* en *Steden* gezet; wanneer zy met Byvoeglyke Naemwoorden beschreeven worden; als, *Het staetzuchtigh Vrankryk, het weeligh Engelant, het beiligh Jerufalem, het prachtigh Amftterdam.*

Hes wordt nochtans voor die rivier ook gezet, waer aen Amftterdam gelegen is, *Het Y*, en die door Haerlem loopt, *Het Sparen*; gelyk men dus ook

ook gewoon is, *het Gooi* voor Gooilant te zeggen.

Dit geschiedt ook, wanneer Landen en Steden van andere, die den zelve naem draegen, worden onderscheiden; als, *Het Hollant, dat in Pruiffen, Het Zeelant, dat in Denemark, het Bergen, dat in Noordhollant, het Ootmarsen, dat in de Elzas gelegen is.*

Eigene Naemen van Persoonen lyden het Geslachtwoort *De* niet voor zich, dan wanneer van de Persoonen by vergelyking gesproken wordt. Dus luidt het niet wel, *Godt schiep Eva den Adam tot hulp*; en zeer quaelyk, *De naem van den Jehova*; daer deeze godlyke gedenknaem in het Hebreusch geene π of *He*, of *De*, (gelyk wy het vertaelen) voor zich gedooft. Maer men magh zeggen, *Ik spreek niet van den Salomon, die koning was, van den Judas, die zynen meester verried, &c.*

Een Zelfstandigh Gemeen Naemwoort is, dat aen veele Zelfstandige dingen, die van een en het zelve Weezen zyn, gemeen is, en de Geslachtwoorden *Een, Eene, De, Het* voor zich kan ontfangen; als, *Een Mensch, de Man, Eene Vrouw, de Moeder, Een Kint, het Huis.*

De *Byvoeglyke Naemwoorden* zyn *Veranderlyke Woorden*, die de hoedanigheid en gedaente eener zaake, niet de zaak zelve uitdrukken; als, *Blin, Schoon, Zwak.*

En deeze kunnen altyt by de *Zelfstandige Naemwoorden* gevoegt worden, zonder welke zy geene volkooime betekenis eens dings uitdrukken.

Doch hun wordt geen *Bepaelend* of *Niet bepaelend Geslachtwoort*, als *De* en *Het, Een, en Eene* voorgezet, ten zy 'er de *Zelfstandige Naemwoorden*

den aangehecht zyn, als *Een Blint Man*, *Eene Schoone Vrouw*, *Een Zwak Kint*, en *De Blinde Man*, *De Schoone Vrouw*, *Het Zwakke Kint*.

De Byvoeglyke Naemwoorden zyn ten deele *Oitfprongkelyk*; ten deele *Afgeleids*.

De Oitfprongkelyke zyn, gelyk de zelfstandige Naemwoorden, van allerleie Uitgangen, als blyke in *Ryk*, *Arm*, *Jong*, *Out*, *Wys*, *Dwaas*, *Groot*, *Kleem*, en diergelyken. En hier strydt niet tegen, dat men in de Woortvoeginge en Overeenkomfte der Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden zegge, *de Ryke Brasser*, *de Arme Bedelaer*. Want in deeze stelling merken wy deeze Naemwoorden aan, als op zich zelfs staande, of als in de woortvoeginge achter een Zelfstandigh Werkwoord, geplaatst; gelyk, *de Moeder is Jong*, *de Vader is Out*, *Koning Salomon was wys*, *zyn zoon Rehabeam dwaas*.

En uit deeze, die ten meesten deele een silbigh zyn, en niet in eene E door alle geslachten, gevallen en veele naamvallen eindigen, (gelyk zommige voorgeeven) heeft de Raatpensionaris Kats in zyn Vrouwen voordicht, alle waere huismoederen toegeëigent, alleen eene reeks van LXVIII. Schakelen gesmeect, en dus getoont, dat van alle eeuwen her onze taal, de kortheit en beknoptheit beminden, in haere Stamwoorden den Staat eener lamme en slepende E gewraekt hebben.

De Afgeleide zyn, die ten deele van Zelfstandige Naemwoorden, ten deele van Werkwoorden afgeleidt worden, en in LYK, BAER, SCH, ISCH, IGH, ZAEM, EN, ACHTIGH, LOOS, HAFT, HAFTIGH eindigen; als *Geestelyk*, *Vruchtbaer*, *Hemelsch*, *Afgodisch*, *Moedigb*, *Minzaem*, *Gouden*, *Waerachtigh*, *Eerloos*, *Manbaf*, *Naembaf*igh.

D

D

De vordere en volle kennis der Naemwoorden, zoo Zelfstandige; als Byvoeglyke, wordt verkreegen uit deeze acht Hoofstukken, die Toevallen der Naemwoorden zyn, naemelyk, *de Veranderinge, Vergrootinge, het Geslachte, het Getal, de Naemvalen, de Buiging, Afleidinge, Koppeling.*

H E T X I I . K A P I T T E L .

DE *Verandering* der Naemwoorden is, waar door deeze van het eene in het andere Geslacht kunnen verandert worden en overwandelen.

Deze Verandering geschiedt niet alleen in de *Byvoeglyke*, maer ook in de *Zelfstandige* Naemwoorden.

In de *Byvoeglyke*, welker Manlyk en Onzydigh Geslacht eenen zelven uitgang hebben, wordt de Verandering tot het Vroulyke gemaekt door byvoeging der merkletter *E*; als in *Goet, groot, Goede, groote, Goet, groot*; waer van *Goet, groot* Manlyk en Onzydigh, *goede groote* Vroulyk zyn.

Hier van worden uitgezondert de *Byvoeglyke* Naemwoorden, die, van eenige Stoffen oirsprongkelyk, en in *EN* uitgaende, in het Veranderen tot het Vroulyke Geslacht geene *E* aenneemen, maer de leste *N* verwerpen; als *Aerden, Tinnen, Koperen, Linnen, Wollen, Yzeren, Zilveren, Staelen, Gouden.*

Want men zegt in het Vroulyke Geslacht, *Ene Aerde kruik, eene Tinne schotel, eene Koperse kroon, eene Linne kous, eene Wolke py, eene Yzere keten, eene Zilverse naeld, eene Staele doos, eene Goude plaet.*

Insgelyks die Naemwoorden, die, eertyts Deelwoorden geweest, en in *EN* uitgaende, door hunne Buiging toonen *Byvoeglyke* geworden te zyn; want
dee-

deezee, de *N* in het Vroulyk Geslacht ook verwerpende, maeken van *Gebonden*, *Gebooren*, *Gedwongen*, *Gevangen*, *Verkooren*, in dit Geslacht *Gebonde*, *Geboore*, *Gedwonge*, *Gevange*, *Verkoore*. En men kan dus zeggen van Andromeda, dat zy, Perseus *Verkoore* bruit, eene *Gedwonge*, *Gevange*, *Gebonde* jongkvrou was, hoewel eene *Geboore* ryksprinses van Moorenlant.

Deezen voet volgen ook de *Woorden*, *Eigen*, *Verscheiden*, *Onderscheiden*.

In de Zelfstandige geschiedt deezee Verandering door *IN*, *SCHE*, *ES*, achter een Manlyk Naemwoort gevoegt; als *Vorst*, *vorstin*, *Meeſter* *meeſterſche*, *Voogt*, *voogdes*. Doch dit behoort eigentlyk tot de *Baiging*; waer van namaels gesproken wordt.

Zoe dikwyls het Niet bepaelende Geslachtwoort *Een*, *Eene*, *Een* voor het Byvoeglyke Naemwoort gezet wordt, zoo dikwyls geschiedt de Verandering alleen in het Vroulyk Geslacht door den uitgang *E*; als, *Een Schoon Man*, *Eene Schoone Vron*, *Een Schoon Kint*.

Maer wanneer het Bepaelende Geslachtwoort *De* en *Het* voor het Byvoeglyke Naemwoort in het Manlyke en in het Onzydige Geslachte gestelt wordt, neemen deezee Geslachten zoo wel, als het Vroulyke, den Vroulyken uitgang *E* aen; en dus zegt men *De Ryke Man*, *De Ryke Vron*, *Het Ryke Kint*.

Uitgezondert in Byvoeglyke Naemwoorden; die van Deelwoorden, in *EN* uitgaende, gesprooten; of zulke Deelwoorden zelfs zyn; gelyk men daerom zegt, *De welgebooren Heer*, *Het ongebonden Kint*, *De nootvolpreezen Vorst*, *Het hooghebooren Bloet*.

Dit blykt uit de volgende Voorbeelden; en eerst van het Niet bepaelende Geslachtwoort, dat alleen het Eenvouwige Getal heeft in het

Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geslacht,
N. <i>Een Goet</i>	<i>Eene Goede</i>	<i>Een Goet</i>
T. <i>Eens Goeden</i>	<i>Eener Goede</i>	<i>Eens Goeden</i>
G. <i>Eenen Goeden</i>	<i>Eene Goede of Eener</i>	<i>Een Goet, of</i> <i>(Eenen Goeden</i>
A. <i>Eenen Goeden</i>	<i>Eene Goede</i>	<i>Een Goet</i>
R. <i>O .. Goede</i>	<i>O .. Goede</i>	<i>O .. Goet</i>
N. <i>van Eenen Goeden</i>	<i>van Eene Goede of</i> <i>Eener</i>	<i>vaa Een Goet,</i> <i>of Eenen Goeden.</i>

Waer in aen te merken is , dat (uitgezondert de Hoogduitsche Uitgangen , door *of* getekent) in het Vroulyke Geslacht alle de Naemvallen, Rechte en Onrechte, eenen en zelveu uitgang *E* hebben , dat in het Manlyke de Onrechte in *EN* uitgaen , behalve dat de Roeper hier ook den Vroulyken uitgang *E* heeft , gelyk doorgaens , en dat in het Onzydige de Rechte en Onrechte met elkander en overeenkoomen , uitgenoomen den Teeler , die in *EN* eindigt.

Hier voegen wy by het Bepaelende Geslachtwoort in beide Getallen van het

Manlyke	Vroulyke	Onzydige Geslacht,
N. <i>De Goede</i>	<i>De Goede</i>	<i>Het Goede</i>
T. <i>Des Goeden</i>	<i>Der Goede</i>	<i>Des Goeden</i>
G. <i>Den Goeden</i>	<i>De Goede of der</i> <i>Goede</i>	<i>Het Goeden of</i> <i>den Goeden</i>
A. <i>Den Goeden</i>	<i>De Goede</i>	<i>Het Goede</i>
R. <i>O .. Goede</i>	<i>O .. Goede</i>	<i>O .. Goede</i>
N. <i>van Den Goeden</i>	<i>van De Goede of der</i> <i>Goede</i>	<i>van Het Goede</i> <i>of Den Goeden.</i>

Het

Het Meervouwige Getal luidt dus :

N. De Goede	De Goede	De Goede
T. Der Goede	Der Goede	Der Goede
G. Den Goeden	De Goede	Den Goeden
A. De Goede	De Goede	De Goede
R. Ø.. Goede	Ø.. Goede	Ø.. Goede
N. van de Goede	van de Goede	van de Goede.

Hier zyn in het Vroulyke Geslachte de Uitgangen der Naemvallen in beide Getallen eveneens; in het Manlyke gaen alle de Onrechte Naemvallen in het Eenvouwige Getal in *EN* uit; die in het Meervouwige zoo wel; als de Rechte, in *E* eindigen, uitgezondert den Geever, *Den goeden*.

In het Onzydige gaen geene Naemvallender beide Getallen in *EN* uit, dan alleen de Teeler des Eenvouwigen, en de Geever des Meeryouwigen Getals, *des Goeden* en *den Goeden*; indien men alleen de Hoogduitsche Uitgangen, door of van de andere gescheiden, uitzondere.

Ondertuffchen geschiedt deeze Verandering in de Byvoeglyke Naemwoorden alleen, als zy voor de Zelfstandige gestelt, de Geslachtwoorden *Een* of *Eene*, *De* of *Het* voor zich hebben.

Anders, wanneer de Byvoeglyke Naemwoorden, zonder hunne Geslachtwoorden of achter een Zelfstandigh Naam- en Werkwoort gezet worden, blijven zy altyt Onveranderlyk, en in hunne Stamletteren staen, als of zy den aert der Bywoorden aenneemen; als, *de Man is sterk*, *de Vron is vroom*, *de Kinderen zyn goetaerdigh*.

Dus zegt men ook, *Ik kenne eene vron, die ryke schoon is*, voor, *Ik kenne eene ryke en schoone vron*; *deeze jongkvrout was schoonst boven alle*, in plaetse van,

van, *deezē jongkroun was de saboonste* (naemelyk *jongkroun*) *boven alle.*

H E T X I I I . K A P I T T E L .

DE *Vergrooting*, die den Naemwoorden overkoomt, is, waer door hunne Betekenis Trapswyze vergroot en verhoogt kan worden.

Deeze heeft plaats in de *Byvoeglyke Naemwoorden* voor een gedeelte; gelyk mede in enige *Deelwoorden* en *Bywoorden*.

Om de Vergrooting worden de *Byvoeglyke Naemwoorden* in *Vergrootbaere* en *Onver grootbaere* geschieden.

De *Vergrootbaere* zyn, die door *Trappen* van *Vergelykinge* geboogen worden.

Deeze *Trappen* zyn drie, *de Stellende*, *de Vergrootende*, en *de Overschrydende*, of de *Gronttrap*, de *Middeltrap*, en de *Boventrap*.

De *Gronttrap* der *Vergelykinge* is ieder *Vergrootbaer Woort*, op zich zelf staende, waer van als op den *Middeltrap* eerst getreden wordt; gelyk, *Groot*, *vroom*, *gezwint*, *traeg*.

De *Middeltrap* is, waer door de Betekenis van eenigh *Woort* by *Vergelyking* vergroot wordt; als in, *Groeter*, *vroomer*, *gezwinder*, *traeger*.

De *Boventrap*, de *Overschrydende*, is, waer door de *Woorden* andere van den *Middeltrap* in de *Vergrootinge* overtreffen; gelyk in *Grootst*, *vroomst*, *gezwinst*, *traegst*.

Deeze *Vergrootbaere Woorden* neemen in den *Middeltrap*; dan tweeden *Trap* der *Vergelykinge*, **ER** aen, en worden van den *Noemer* in den *Gronttrap* afgeleidt; als, *Groot*, *Groeter*, *Vroom*, *Vroomer*,
Ge-

Gezwint, Gezwinder, (daer de T in de D verandert wordt) *Traeg, Traeger*.

In den Boventrap neemen de Vergrootbaere Woorden ook de ST aen, die als Toevallige letters aen den Noemer in den Grontrap gehecht worderd; als, *Groot, Grootst, Vroom, Vroomst, Gezwint, Gezwintst, Traeg, Traegst*.

Vergrootbaere woorden, die in den Grontrap, den eersten Trap der Vergelykinge, achter eenen enkelen Klinker eenen eenigen Medeklinker hebben, neemen in den Middeltrap voor ER dien Medeklinker by verdubbeling aen; als in *Zwak, Zwakker, Vrek, Vrekker, Dik, Dikker, Snel, Sneller, Zot, Zotter*.

Vergrootbaere woorden, die in AEK, EER, IER, UUR, en ER in den Grontrap eindigen, neemen in den Middeltrap voor ER welluidendheids halve eene D aen; als in, *Zwaer, Zwaerder, Klaer, Klaerder, Teer, Teerder, Dier, carus, Dierder, Zuur, Zuurder, Helder, Helderder, Tanger, Tangerder*.

Eenige Byvoegtyke Naemwoorden worden hier van uitgezondert, en op eene ongeregelde wyze vergroot; als *Goet, beter, best, Veel, meer, meest, Weinigh, weiniger of minder, weinigst of minst*. En deeze zelve Vergrooing houdt plaets, wanneer deeze Woorden in *Bywoorden* verkeerren.

Etyke andere *Bywoorden*, die ook *Voorzetsels* zyn, kunnen mede vergroot, en hunne Betekenis Trapswyze verhoogt worden; als, *Na, nader*, met aenneeminge van eene D, *naest, Voor, voordr, voorst*, (waer van het oude Saksensche woort *Vorst* oorsprongkelyk is) *Wys, wyder, wylt, Ver, verder, verst*.

Onver grootbaere Naemwoorden zyn, die door

geene Trappen van Vergelykinge kunnen worden geboogen.

Hier toe behooren de *Byvoeglyke Naamwoorden*, die eene *Stoffe* of *Afkomst* of *Gezintheit* te kennen geevende, in EN en SCH eindigen, als, *Aerden*, *Sieenen*, *Wollen*, *Aerdsch*, *Kintsch*, *Rechtsch*, *Slinksch*, of *Recht* en *Slink*.

Onver grootbaer zyn ook de *Deelwoorden* van allerlei uitgang, zoo wel *Werkende*, als *Lydende*; gelyk *Hoorende*, *Leezende*, *Geboort*, *Gelezen*.

Doch, hoewel zy Onver grootbaer heeten, om dat zy de uitgangen *ER* en *ST* weigeren aen te neemen, nochtans worden zy in de Betekenisse vergroot, wanneer in de Vergelykinge door den *Middel-en Boven trap* by deeze *Deelwoorden* de *Bywoorden* *Meer* en *Meeft* gevoegt worden; als in, *Meer Hoorende*, *Leezende*, *Meeft Geboort*, *Gelezen*.

Wanneer echter de *Lydende Deelwoorden* den aert van *Byvoeglyke Naemwoorden* door de *Buigingen* aenneemen, worden zy ook op gelyke wyze vergroot; als in, *Geleert*, *Geleerder*, *Geleertst*, *Gereedt*, *Gereeder*, *Gereedst*.

De *Werkende Deelwoorden*, door de *Samenzetting* of *Verdubbeling* tot *Byvoeglyke Naemwoorden* gemaakt, zyn ook de *Vergrootinge* onderworpen; als, *Uitneemend*, *Uitneemender*, *Uitneemendst*, *Hoogdraevend*, *Hoogdraevender*, *Hoogdraevendst*, en diergelyke.

Eer wy van de *Vergrootinge* afscheiden, dient ook noch aangemerkt te worden, dat *Byvoeglyke Naemwoorden*, en *Deelwoorden*, die hunne natuur aengenoomen hebben, tot krachtiger *Berekenis* gebraght worden, wanneer voor den *Gron trap* de woorden, *Groot*, *Hoogh*, *Over*, *Door*, *Wel* gestelt worden; als

als in *Grootachtbaer, Grootmoogend, Grootmaghtigh, Grootdaedigh, Hoogbedel; Hooghgeleert, Hoogverlicht, Hoogwys, Hoogdringend, Overoet, Overbeertlyk, Overkunsthgh, Overschoon, Overgroot, Overgoetlyk, Overkrachtigh, Doorgeleert, Weledel.*

Zelfstandige Naemwoorden, anders geene Vergrootinge onderworpen, worden ook in hunne Betekenisse verwydt en verhoogt, door voor zich het Onscheidbare *Aerts* aen te neemen; als in, *Aertsengel, Aertspriester, Aertsbisschop, Aertsvader, Aerts-offervinder, Aertschelmstuk.*

H E T X I V . K A P I T T E L .

HEt *Geslacht* der Naemwoorden is eene Aenwyzing, die ons toont, van wat Stamme en Geslachte elk Naemwoort zy.

En deeze Geslachten, waer van twee in de natuure, die door Man en Vrou de schepsels voortplant, haeren gront hebben, zyn drie; als *het Manlyke, het Vroulyke*, en het derde, dat, beide voorgaende uitsluitende, eigentlyk geen Geslacht is, *het Onzydige.*

Voor Naemwoorden van het Manlyke Geslacht worden de Geslachtwoorden *Een* en *De* gezet; als, *Een Man, De Man. Een Heer, De Heer.*

Voor het Vroulyke Naemwoort zet men *Eene* en *De*; als, *Eene Vrou, De Vrou, Eene Hant; De Hant.*

Het Onzydige Geslacht eischt voor zich *Een* en *Het*; als, *Een Paert, Het Paert, Een Boek, Het Boek.*

Om nu te weten, wat Naemwoorden Manlyk, of Vroulyk, of Onzydigh van Geslachte zyn, let men,

wat merkteken de Teeler of Aenklaeger (die hier voornaemelyk geldt) in hntne Buigingeh hebben, *Des of Der, Den, of De, of Het.*

Des is het Merkteken des Teelers in het Manlyke en Onzydige Geslachte; *Des Vaders, Des Kints.*

Der is het Merkteken des Teelers in het Vroulyke Geslachte; *Der Vrouwe, Der Moeder.*

Den merkt den Aenklaeger in het Manlyke Geslachte; *Den Koning, Den Vetsbeer.*

De merkt den Aenklaeger in het Vroulyke Geslachte; *De Aerde, De Zee.*

Het merkt den Aenklaeger in het Onzydige Geslachte, *Het Waeter, Het Zont.*

Wyders worden de Geslachten der Naemwoorden by deeze volgende Algemeene Regels gekent.

Tot het *Manlyke* Geslacht behooren de Zelfstandige Naemwoorden, die 1. *Godt* en zyne eertitels raeken, uitgezondert *Het Woort*, voor *Godt* den *Zoone* genoomen.

2. de *Geeften*, goede en quaede, en de *Manlyke Afgoden* onder de Heidenen; als, *Engel, Duivel, Gabriël, Uriël, Razaël, Apollyon, Abaddon, Baal, Molach, Dagon, Jupiter, Mars, Herkules*; en de Heidenfche benaemingen van *Zeegodt, Wyngodt, Wintgodt, Stroomgodt, Veltgodt, Boschgodt, Berghgodt*, en andere.

3. *Der Mannen Eigene Naemen, Amten* en *Eigenschappen*; als, *Vrank, Aernout, Henryk, Herman, Karel, Vader, Zoon, Broeder, Koning, Vorst, Grave, Schout, Koopman, Smit, Boer, Rens, Dwerg, Jongv.*

4. *Manlyke Gebreken* en *Misdaeden*; als, *Boef, Schelm, Dief, Guiz, Gek, Nar.*

5. *De zeven Dagen der weeke, Zondag, Maendag* en

en de andere met hunne byzondere Deelen , den *Morgenstunt* , *Dageraet* , *Middagb* en *Avont*. Ook is de *Nacht* van het Manlyke Geslachte.

6. De meeste *viervoetige Dieren* ; als de *Olifant* , *Leeu* , *Beer* , *Stier* , *Var* , *Bul* , *Hengst* , *Bever* , *Otter* , *Ezel* , *Eenboren* , *Neusboren* , *Krokodil* , *Vos* , *Wolf* , *Haes* , *Hont* ; en *Vogels* , als *Arent* , *adelaer* , *havik* , *gier* , *sperwer* , *nachtegael* , *uil* , *nachtuil* , en *Viscken* , als de *Walvisch* , de *Porvisch* , *kreeft* , *stear* , *zalm* , *snoek* , *ael* , *baers* , *braessem* ; en *Boomen* , als de *Pyn* , *eik* , *els* , *esch* , *bazelaer* , *appelaer* , *rouzelaer* &c.

7. Tot de *Zelfstandige Naemwoorden* van het Manlyke Geslachte behooren eindelyk de grootste en vermaertste *Stroomen* des Aerdryks , die ten meesten deele Manlyk zyn in Van den *Vondels* *schriften* ; als de *Donan* , *Ryn* , *Teems* , *Taeg* , *Tyber* , *Wassel* , *Arar* , *Tiger* , *Eufraet* , *Eridaen* of de *Po* , *Hebrus* , *Ganges* , *Deemer* , *Amstel* , *Belt* , *Eurotas* , *Alfens* , *Nifates* , *Tanager* , *Timavus* , *Mella* , *Nyl* ,

Tot de *Zelfstandige Naemwoorden* van het *Vroulyke Geslachte* worden gebragt ,

1. De *Vrouw* (niet het *Wyf*) met de *Vroulyke Naemen* , *Amten* en *Gebreken* , als *Geertruis* , *Machtiet* , *Adelheit* , *Hildegons* , *Moeder* , *Dochter* , *Zuster* , *Manga* , *Jongvrouw* , *Koningin* , *Vorstin* , *Diererjabe* , *Schontaw* , *Hoer* , *Toveres* , *Hex* .

2. De *Vroulyke Afgoden* onder de *Heidenen* ; als *Asteroab* , *Astare* , *Derketo* , *Isis* , *Juno* , *Kybele* , *Ceres* , *Venus* , *Hekate* .

3. *Eenige Rivieren* met de *Zee* ; als de *Jordaan* , *Elve* , *Wexer* , *Eems* , *Moexel* , *Schelde* , *Loira* , *Seine* , *Wael* , *Yffel* , *Vecht* , *Eem* , *Maes* , *Merwe* .

4. *Allelei Korenvruchten* , *Kruyden* , *Planten* , *Bloeman* , *Boomgewassen* ; als , *Rogge* , *terwe* , *gerst* , *hanar* , *geers* ,

geers, boekweit, rys, beet, kervel, kerffe, kool, bloemkool, Roos, tulp, leli, tyloos, Peer, pruim, kers, noot, persik, moerbes.

Tot het Onzydige Geslacht behooren de Zelfstandige Naemwoorden,

1. van het *Aerdryk* en zyne wooningen; als, *Hesveen*, *velt*, *broek*, *moeras*, *bosch*, *wont*, *Oosten*, *Westen*, *Zuiden*, *Noorden*.

2. van *Landen* en *Steden*, *Vrankryk*, *Overyssel*, *Deventer*, *Zwolle*.

3. van de *Metaelen* en *Bergstoffen*; als, *Gouze*, *Zilver*, *Koper*, *Tin*, *Loot*, *Tzer*.

4. van *Verkleende Naemwoorden*, en die in beteeknisse verkleenen; als, *Manneken*, *Wyfken*, *Boomken*, *Windeken*, *Mondeken*, *Kint*, *Kalf*, *Volen*, *Ree*, *Lam*, *Kieken*.

Nevens deeze *Algemeene Regels* kunnen noch andere *Aenmerkingen* over het onderscheid der *Geslachten* in de *Zelfstandige Naemwoorden* gegeven worden, die van hunne *Uitgangen*, of van *Samenstellingen*, of van elders worden genoomen.

De *Uitgangen* der *Zelfstandige Naemwoorden* zyn verscheiden; als eerst in de *Klinkeren*; naderhandt in de *Twee-of Drieklanken*, eindelyk in de *Medeklinkeren*; die wy dus vervolgens zullen beschouwen.

In *A* gaen geene *Naemwoorden* uit, zoo veel wy weten, als de *A*, een naem van veele stroomen in *Nederlant*, die *Vroulyk* is, en *Spa*, een dorp in het *Bisdom van Luik*, dat van het *Onzydige Geslachte* is; ten zy men hier *Boba*, eer een *Tuschenwepfel*, dan *Zelfstandigh Naemwoort*, wil byvoegen, dat in het *Manlyke Geslachte* by *Vondel* voorkomt.

Juda, Kana, Anna, Maria, Martha, Kornelia, Petronilla en andere zyn uitheemsche en Eigene Naemwoorden; van welker Geslachte naer hunnen aert geoordeelt moet worden. Dus is *Juda*, voor eenen man genoomen; Manlyk, voor eene lantstreek, Onzydigh; gelyk ook *Kana*, eene stadt in Galilee; de volgende zyn alle Vroulyk.

In E vindt men verscheidene uitgangen; als van eene zuivere E, dat is, waer voor geen Medeklinker gaet, en van DE, GE, TE, VE, ZE achter Klinkers en Tweeklanken, en eindelyk van BBE, DDE, FFE, GGE, LLE, NNE, PPE, TTE, en DE, LE, NE, TE, VE en WE achter andere Medeklinkers.

Van deeze behooren tot het Manlyke Geslachte, behalve de naemen van *Manlyken Ouderdom, Staet, Bedieninge, en Gebreken, Vrede*, dat het Hoogduitsche *Fried* in zyn Geslacht volgt, *Wille, Rugge*.

Tot het Vroulyke worden gebraght *Salome, Magdalene, Helene, Kandake, Minerve, Diane, Eigene* vrouwennaemen, *Zee, Lade, made, gade, genade, vlade, kade* voor *kaei, schade, spade, palissade, wade, zwade*: *Zede, onlede, siede, rede, stede, vede, wede, reede, statio navium, Miede, heide, spreide, weide, boede, Armoede, roede, koude, oude, zyde, blyde*; *ballista, Zege, ryge, vyge, Boete, groete, Weite, Hava, gave, schave, nave, rave, Teve, zeve, klove, stove, boeve, Groeze, looze, Vaerze, Krabbe, quabbe, slabbe, Ebbe, lebbe, nebbe, webbe, Kribbe, ribbe, Tobbe, Schubbe, Kladde, padde, schadde, cespes, Wedde, Kodde, vodde, Kudde, zudde, Strafse, Besse, heffe, Mofse, sloffe, Bagge, dagge, plagge, vlagge, Egge, begge, legge* van koren op den dorshvloer,

vloer, dregge, wegge, Wigge, Ralle, mulier garrula, Valle, Lelle, schelle, selle, welle, Dille, stille, Wolle, Balle van den Paus, bulle, Wanne, Benne, benne, Spinne, pinne, tinne, Eppè, sneppe, Hitte, Grootte, Liefde, Weelde, Hulde, Mande, schande, Bende, ellende, binde, linde, spinde, winde, Ronde, sponde, wonde, Kunde, Paerle, Keerne, diefte, gifte, diepte, dierte, dikte, ente, lente, engte, lengte, hoogte, droogte, warmte, ruimte, en de Zelfstandige Naemwoorden, die, van Werkwoorden of ook van Byvoeglyke Naemwoorden afgeleidt, en met *BE* of *GE* beginnende, met *TE* eindigen; als *Begeerte*, *belofte*, *beroerte*, *Geboorte*, *gedaente*, *gemeente*, *gewoonte*, *Garve*, *erve*, *Tarwe*, *verwe*, *malwe*.

Tot het Onzydige behooren *Vee*, *Wee*, *hartewee*, *Wadde*, *Bedde*, *Mudde*, *Bigge*, *Gilde*, *Einde*, gelyk ook alle woorden, die, van andere Zelfstandige Naemwoorden afgeleidt, en met het Onfscheidbaer Voorzetsel *GE* beginnende, met *TE* eindigen; als *Gebeente*, *gebergte*, *geboefte*, *geboomte*, *gedarmte*, *gedeelte*, *gedierte*, *gebemelte*, *geraemte*, *gestarrente*, *gesteente*, *gestoelte*, *gewormte*.

Waer mede overeenstemmen *Geleide*, *geweide*, *gezyde*, *gewiffe*.

Athene, *Tbebe*, *Egipte*, *Spanje*, *Britanje*, Naemwoorden van Steden en Landen, zyn ook Onzydigh.

De Uitgangen in de *I* zyn *LI*, *MI*, *RI*, *VI*, achter *Klinkers* en *TSI*, en de zuivere *I*.

De woorden van deeze Uitgangen behoren ten deele tot het Manlyke Geslacht; als *Oli*; ten deele en wel meest tot het Vroulyke; als *bali*, *fali*, *mali*, *schali*, *trali*, *peterfeli*, *leli*, *foeli*, *Akademi*, *merri*, *glori*, *bistori*, *kevi*, *Predikaatsi*, *staetsi*, en tot het Onzydige; als *Evangelii*, *Levi*, *Zimri*, *Simeci*, zyn Manlyk.

In

In O zyn de Uitgangen met eenen langen Klinker OO in *Stroo* en *Vloo*; van welke twee woorden het tweede tot het Vroulyke, en het eerste tot het Onzydige Geslacht behoort.

In U gaen gene Naemwoorden uit by de Nederduitschen, ten zy de U een gedeelte van den Drieklank AEU en EEU make.

In Y, den naem van den stroom, waer in zich de hooftkoopstat der werelt spiegelt, zyn de Uitgangen BY, DY, FY, GY, LY, MY, NY, PY, RY, SY, TY, ZY; en alle de woorden, die dus eindigen, zyn van het Vroulyke Geslachte; als *By*, *apis*, *honigby*, *dy*, *femur*, *Abdy*, *Proosdy*, *voogdy*, *dwingelandy*, *koopwaerdy*, *Filosofy*, *Theology*, *ly*, *sly*, *ofzeelt*, *Astrology*, *Astronomy*, *artseny*, *Py*, *penula*, *maetschappy*, *heerschappy*, *Pry*, *cadaver*, *ry*, *burgery*, *vischery*, *bodemery*, *profesy*, *party*, *poëzy*.

In I E, eenen verlengden Klinker, gaen uit de Naemwoorden *Spie* en *Knie*, waer van het eerste tot twee Geslachten behoort, en het leste tot een eenigh. *Spie* is Manlyk, als het eenen verspieder betekent, en Vroulyk, wanneer het voor eenen yzeren bout of nagel genoomen wordt. *Knie* is Vroulyk van Geslachte.

In AI, den eersten Tweeklank, eindigen *Hai*, *Kai*, *klai*, *Mai*.

Van deeze behooren *Kai*, een mansnaem onder de Romainen, en *Mai*, de Bloeiwaent, zonder byvoeginge van *waent* tot het Manlyke Geslacht: *Hai*, een verslindende visch, en *klai* zyn Vroulyk; hoewel het leste ook van Vondel Onzydigh is gebruikt.

In AU gaen uit *Byreban*, *dan*, *snaw*; waer van het tweede tot het Manlyke, het eerste en derde tot het Vroulyke Geslacht behooren.

In

In EI gaen de volgende woorden uit *Ei*; *kei*, *lei*, *palei*, *polei*, *rei*, *porrei*.

Van deeze behooren *Kei* en *Rei* tot het Manlyke Geslacht; tot het Vroulyke *lei*, *palei*, *polei*, *porrei*; tot het Onzydige *Ei*.

In OU (want in OE gaet alleen *Koe* uit, dat, in het Meervouwige Geslachte *Koeien* hebbende; daerom van ons tot OEI gebraght wordt) behooren tot het Manlyk Geslacht, *Bou*, *Don*, *pressio*, *hou*, *rou*.

Tot het Vroulyke, *Schou*, *vlon*, *mon*, *spron*, *trou*, *vrou*, *vou*, *wou*, *lutea*.

Tot het Onzydige, *Tou*.

In UI gaen uit *Bui*, *bui*, *pui*; die alle Vroulyk zyn.

In AEI, den eersten Drieklank, gaen uit *Draei*, *baenekraei*, *papegaei*, *zwaei*, die tot het Manlyke, *Kaei*, *Kraei*, *cornix*, die tot het Vroulyke, en *Baei*, *saei*, die tot het Onzydige Geslacht behooren.

In AEU eindigen de woorden *Kaeu*, *paeu*, *klaeu*, *graeu*; waar van het derde tot het Manlyke, de twee eerste tot het Vroulyke, het leste tot het Onzydige Geslacht behooren.

In EEU uitgaende behooren tot het Manlyke Geslacht, *Leeu*, *geeu*, *schreeu*.

Tot het Vroulyke *Eeu*, *meeu*, *spreeu*.

Tot het Onzydige, *Sneeu*, hoewel by Vondel ook Manlyk.

In IEU eindigt alleen *Kieü*, dat Vroulyk is.

In OEI uitgaende zyn van het Manlyke Geslachte *Bloei*, *groei*.

Tot het Vroulyke behooren *Boei*, *koei*, *moei*.

Tot het Onzydige wordt geen Zelfstandigh woort gevonden; als de Werknaemwoorden, *Geloei*, *gestoei*.

In OOI uitgaende zyn van het Manlyke Geslachte, *Doos*, *goos*, *roos*.

Tot

Tot het Vroulyke worden gebraght *Fooi*, *kooi*, *plooi*.

Tot het onzydige behoort *Hooi*.

De uitgangen der Zelfstandige Naemwoorden door de Klinkers en Twee-of Drieklanken beschout hebbende gaen wy over, om naer te spooren, wat uitgangen zy door de Medeklinkers ontfangen.

In B, C, en D gaen geene Zelfstandige Naemwoorden uit, om redenen, alrede gemelt, daer wy van de letteren gesproken hebben; als eenige eigene naemen alleen, die uit andere taelen oirsprongkelyk zyn.

Die in F uitgaen, zyn tweërlei, zommige op Klinkers en Tweeklanken, andere op de Medeklinkers L en R de F laetende volgen.

Hier van behooren tot het Manlyke Geslachte, *Draf*, van een paert, *Staf*, *Hof*, hortus, *Lof*, oorlof, by Hooft, *Mof*, voor eenen Westfaling, *Dief*, *Brief*, *Hoef*, ungula, *Roof*, *Olyf*, *Snotolf*, *Tootolf*, *wolf*, *korf*, *turf*.

Tot het Vroulyke *Raf*, *Staef*, *Dreef*, *Loef*, *proef*, *roef*, *troef*, *duif*, *baif*, *knif*, *luis*, *druis*, *struis*, *Schyf*, *ryf*, *Zalf*, *Golf*, *kolf*, *Scherf*, *kerf*, *nerf*, *werf*.

Tot het Onzydige *Kaf*, *laf*, voor laeffenis, *dras* voor voeder, *graf*, *taf*, *Kif*, *klif*, *rif*, *Hof*, curia, *aula*, *Stof*, *Lief*, *Loof*, *Lyf*, *knys*, *wyf*; *Kalf*.

In G uitgaende woorden eindigen na de Klinkers, met eene enkele G, of met LG, NG, RG.

Hier van zyn Manlyk *Dag*, *slag*, *Honig*, *Dog*, *Maeg*, affinis, *Veeg*, *Boeg*, *Ploeg*, *Boog*, *Kryg*, *Balg*, *Gang*, *bang*, *rang*, *drang*, *vang*, *dwang*, *zwang*, *zang*, *Teerling*, en alle Zelfstandige Naemwoorden, van andere Grontnaemwoorden afgeleydt, die in

E

LING

LING uitgaan, schoon zy van Vrouspersoonen ook gebruikt worden, als *Vondeling, voedsterling, doopeling, vluchteling* &c.

Panning, Koning voor *Konning*, eene Manlyke Oppermaght, van *Konnen, roting, ring, baring, Sprong, oirsprong, Berg, dwerg, Burg.*

Vroulyk zyn *Brug, mug, Haeg, kaeg, laeg, plaeg, maeg, stomachus, schraeg, kraeg, vaeg, by Hoofst, waeg, zaeg, Steeg, Vlieg, wieg, Koog, loog, Kroeg, Teng, zeng, Guig, Galg, walg, telg, velg, Slang, stang, wang, Streng, Kling*, en de Werklyke Naemwoorden, die in **ING** uitgang en van de Grontwerkwoorden afgeleidt worden, het zy die in hunne vorminge den lesten Medeklinker na eenen korten Klinker voor het aenneemen van **ING** verdubbelen, het zy niet, als *Kalling, spelling, winning, redding, en Werking, krooning, woaning, roeping, leering, &c.* oirspronkelyk van *Kal, spel, win, red, en werk, kroon, woon, roep, leer, &c.* *Bong, long, zong, wrong, Zorg.*

Tot het Onzydige behooren, *Log, zog, Deeg, Oog, Tuig, Ding, Jong*, dat eigentlyk Byvoeglyk is, *Merg.*

Die in **CH** uitgaen, eindigen dus achter eenen of twee Klinkers: die in **SCH** eindigen, hebben somtyts eenen Medeklinker voor zich.

Hier van zyn Manlyk, *Lach, troch, esch, disch, visch, eisch, mensch, wensch.*

Vroulyk zyn deeze volgende, *Roch, asch, taseh, Besch, musch.*

Onzydigh zyn *Rach, wasch, vleesch, bosch, mosch.*

Die in **K** uitgaen, eindigen met eene enkele **K** of met **LK, NK, RK.**

Hier van behooren tot het Manlyke Geslacht
Bak,

Bak, *lak*, voor misdryf, *smak*, *krak*, *zak*, *quak*,
zak, *Bek*, *gek*, *nek*, *drek*, *trek*, *vrek*, *Hik*, *schik*,
knik, *swik*, *schrik*, *trik*, *strik*. *leemrik*, *havik*, *Kok*,
rok, *brok*, *wrok*, *stok*, *Druk*, *ruk*, *Dyk*, *Hoek*,
smack, *staek*, *vaek*, *Steek*, *Smook*, *rouk*, *wierook*,
Doek, *boek*, *koek*, *smoek*, *vloek*, *Eik*, *Raek*, *Bayk*,
struik, *Balk*, *valk*, *Kelk*, *dolk*, *kolk*, *tolk*, *Dank*, *klank*,
stank, *Enk*, *wenk*, *zwenk*, *Klink*, *colaphus*, *pink*,
Dronk, *pronk*, *stronk*, *Berk*, *betula*.

Tot het Vroulyke *Klak*, *plak*, *Plek*, *slek*, *vlek*,
macula, *jek*, *Mik*, *quik*, *Fak*, *lok*, *klak*, *vlok*,
zok, *Kruk*, *Tyk*, *wyk*, *Baek*, *kaek*, *spraek*,
wraek, *taek*, *zaak*, *Beek*, *preek*, *streek*, *meek*, *Poek*,
strook, *Piek*, *wiek*, *Schenk*, *breuk*, *krenk*, *sprenk*,
broek, voor een kleet, *veek*, *Fakk*, *huik*, *kruijck*,
pruik, *Kalk*, *talk*, *Melk*, *Bolk*, *wolk*, *Hulk*, *Bauk*,
rank, *Blink*, *klink* van eene deure, *Bauk*, *lonk*,
Bark, *Herk*, *kerk*, *zerk*, *Ork*.

Van het Onzydige Geslachte zyn deezevolgende,
Dak, *jak*, *lak* tot brieven, *pak*, *rak*, *wrak*, *vak*,
wak, *Dek*, *hek*, *lek*, *vlek*, *vicus*, *pek*, *Bik*, *rik*,
Hok, *jok*, *blok*, *Fuk*, *stak*, *Lyk*, *buwelyk*, *slyk*,
Look, *Doek* voor eene geheele webbe van lynwaet,
Luik, *puik*, *Honk*, *Merk*, *perk*, *werk*, *zwerk*,
Durk, *kurk*.

In *L* zyn veelerlei uitgangen, als van eene enkele
L na *Klinkers* en *Tweeklanken*, van *EL* na *CH*, van
BEL, *DEL*, *FEL*, *GEL*, *KEL*, *MEL*, *PEL*,
REL, *TEL*, *VEL*, *WEL*, *ZEL* achter *Klinkers*
en *Tweeklanken*, en eindelyk *BBEL*, *DDEL*,
FFEL, *KKEL*, *MMEL*, *PPEL*, *RREL*, *SSEL*,
TTEL, *MPEL*, *NDEL*, *NGEL*, *NKEL*,
NTEL, *RDEL*, *RGEL*, *RPEL*, *RSEL*, *RSTEL*,
RTEL, *RVEL*, *SPEL*, *CHTEL*.

Hier van behooren tot het Manlyke Geslachte
Bal, *stal*, *diefstal*, *val*, *wal*, *Stel*, *Tril*, *Pol*, *tol*,
Bul, *sul*, *Ael*; *nachtegael*, *pael*, *strael*, *Steel*, *Fool*,
Pyl, *styl*, *Beul*, *Uil*, *guil*, *kuil*, *muil*, *rostrum*,
Poel, *stoel*, *Adel*, *zadel*, *Kedel* voor een overkleet,
Breidel, *Boedel*, *Buidel*, *Hagel*, *nagel*, *Degel*, *vle-*
gel, *pegel*, *regel*, *Spiegel*, *Kogel*, *vlogel* of *vleugel*,
wogel, *Bengel*, *hengel*, *tengel*, *Rekel*, *Hamel*, *be-*
mel, *Stapel*, *Tepel*, *Ketel*, *zetel*, *tytel*, *Navel*, *sna-*
wel, *Gevel*, *bevel*, *nevel*, *wrevel*, *Heuvel*, *Dui-*
vel, *Gruwel*, *Ezel*, *Dobbel* voor lotspel, *Buffet*,
Prikkel, *Trommel*, *Appel*, *Kneppel*, *Klappel*, *drup-*
pel, *Disset*, *Tittel* voor een stip, *Drempel*, *stempel*,
zempel, *Bandel*, *bandel*, *wandel*, *Bondel*, *Angel*,
Engel, *bengel*, *bengel*, *stengel*, *zwengel*, *Enkel*, *ta-*
lus, *Kinkel*, *rinkel*, *krinkel*, *winkel*, *Kronkel*, *kar-*
bonkel, *Mantel*, *Tintel*, *Pardel*, *Gordel*, *Gorgel*, *dor-*
pel, *Worpel*, *Wortel*, *Haspel*, *Zwachtel*.

Van het Vroulyke Geslachte zyn *Gal*, *hal*, *El*, *bel*,
bel, *schel* voor *baft*, *snel* een steenen kanneken, *Bit*,
kil, *spil*, *bril*, *til*, *Dol*, *bal*, *kol*, *mol*, *knol*, *snol*,
rol, *Lul*, *Bael*, *fael*, *gael*, *scabies*, *schael*, *mael*, *pe-*
ra, *mael* voor eene bepaelinge des tyts, *quael*, *praet*,
zael, *zaal*, *Keel*, *Hiel*, *kiel*, *ziel*, *School*, *kool*, *foot*,
zool, *N*, *byl*, *gyl*, *myl*, *quyl*, *vyl*, *wyl*, *zyl*, *Geut*,
penl, *Boel*, *spoel*, *Buil*, *zuil*, *Kachel*, *Fabel*, *kabel*,
sabel hy *Vondel*, *Dadel*, *Schedel*, *vedel*, *Tafel*, *wa-*
fel, *Schoefel*, *Gagel*, *Kegel*, *Stegel* voor den styg-
hengel, *tegel*, *Hengel*, *Schakel*, *Ekel*, *bekel*, *pekel*,
Zemel, *kruimel*, *Kapel*, *Lepel*, *Hoepel*, *Ratel*, *Netel*,
Schotel, *Keutel*, *sleutel*, *reutel*, *Knevel*, *krevel*, *ste-*
val, *Kovel*, *Vezel*, *quezel*, *wezel*, *Bobbel*, *knobbel*,
Middel voor een gedeelte des lichaems, *Gaffel*, *Grif-*
fel, *Toffel*, *troffel*, *Fakkel*, *quakkel*, *Bikkel*, *sikkel*,
Sprak-

*Sprokkel, Hommel, Greppel, Stoppel, Korrel, Geesfel, Wissel, Mossel, Bussel, Rimpel, wimpel, Gren-
del, quendel, Windel, Gondel, Grendel, Sprengel,
venkel, Winkel, Horsel, Borstel, Kervel, Quispel,
Wachtel.*

Onzydigh zyn van Geslachte *Dal, tal, Spel, evel,
zel, exempel, Hol, Hael, mael* voor *maeltyt*, met
alle Woorden, die'er van afgeleidt worden, *korael,
stael, schandael, metael, poortael, Deel, meel, zeel,
bordeel, priëel, krakkael, panneel, tooneel, penscel,
jareel, tafereel, houweel, juweel, Wiel, Heil, peil,
veil, zeil, Vaendel of vendel, Legel, zegel, Schepel,
Zwavel, Zuivel, Reuzel, Middel, Schimmel, Kop-
pel, Mangel, Ongel, wrongel, Tintel, Mergel,
Orgel, Mörstel*, en alle Werknaamwoorden, die in
SEL, eindigen; als *Schepzel, &c.*

De in M uitgaende woorden eindigen met eene
enkele M achter Klinkers en Tweeklancken of met
LM, en RM.

Van deeze zyn Manlyk *Dam, bam, uitham, inham,
Kam, ram, stam, Adem, vadem, bodem, Dom,
Drom, Naem, erfgenaam, Teem, Priem, riem, Oom,
boom, room, droom, schroom, stroom, toom, zoom,
Tym, Roem, Duim, Balsam, bliksem, waessem,
deessem, bloessem, droessem, boezem, Halm, galm,
palm, Helms, schelm, Olm, ulmus, Arm, barm,
zwarm, Scherm, Storm, vorm. worm.*

Vroulyk zyn *Vlam, Mam of mem, pram, wam,
zwam, Klem, brem of braem, stem, Kim, rim, schim,
vim, Gons, kom, kofom, mom, trom, som, Ym,
lym, zwym, Faem, kaem, kraem, praem, raem,
Stroom of striem, Bloem, Luim, prum, Olm, voor
Molm.*

Onzydig zyn *Lam*, *Klim*, *Slym*, *rym*, *Zeen*, *Leem*, *Heim*, *Schuim*.

De met N sluitende woorden brengen tot het Mantyke *Gellachte Ban*, *man*, *Wagen*, *degen*, *regen*, *zegen*, *morgen*, *Molen*, *Doren*, *boren*, *loren*, *toren*, *torris*, *Ren*, *stevem*, *oven*, *Zin*, *Dofsyn*, *schyn*, *wyn*, *Haen*, *wuen*, *Steen*, *veen* aan den voet, *Hoon*, *loon*, *traon*, *perfoon*, *toon*, *zoon*, *Deun*, *dreun*, *steun*, *Ajum*, *ruin*, *ruin*, *Harporn*, *zoen*, *torn*.

Tot het Vroulyke behooren, *Kan*, *pan*, *span*, *wan*, *Pen*, *orden*, *dekon* voor *deksel*, *keten*, *zeiffen*, *voen*, *Kin*, *min*, *pin*, *vin*, *Bron*, *nou*, *ton*, *zon*, *Baen*, *kaen*, *kraen*, *loen*, *maen*, *saffraen*, *spaen*, *traen*, *vaen*, *zaen*, *zwaen*, *Speen* *zeen*, *vimen*; *Boon*, *koon*, *kroon*, *woon*, *Gardyn*, *bagyn*, *lyn*, *pyn*, *Limoen*, *fitroen*, *Kluin* voor zeker *dier* of *turf*, *kruin*, *fortuin*.

Tot het Onzydige *Ven*, *Mergen*, *Laken*, *bekken*, *Koren*, *Kuffen*, *Teken*, *Kluwen*, en alle de Werkwoorden der Onbepaelde Wyze, voor Zelfstandige Naemwoorden genoomen, als het *Zitten*, *Ryden*, *Loopen*, *Draeven*, *Rusten*, *Werken*, *Lyden*, &c. *Tin* *Ve* *zyn*, *schryn*, *zwyn*, *Graen*, *Leen*, *been*, *veen*, *plein*, *grein*, *grein*, *Hoer*, *groen*, *Galjoen*, *scorpioen*, *katoen*, *Saizoen*, *Duin*, *puin*.

Die met P eindigen, gaen uit in eene enkele P achter *Klinkers* en *Tweeklanken*, en in LP, MP, RP, SP na eenigen *Klinker*.

Hier van zyn Mantyk *Hap*, *hap*, *nap*, *siap*, *stap*, *trap*, *tap*, *Dop*, *schop*, *kop*, *drop*, *krop*, *strop*, *rop*, *Slaep*, *knaep*, *paep*, *Sleep*, *veep*, *Doop*, *hoop*, *aceryus*, *knop*, *koop*, *loop*, *stroop*, *Hoep*, *Posp* voor eenen *Westfaling*, *roep*, *troep*, *Ip*, *ulmus*, *Schelp*, of *schulp*, *Wulp*, *Damp*, *kamp*, *ramp*, *Slemp*, *Glomp*, *Klomp*, *romp*, *tromp*, *Slorp*, *worp*.

Tot

Tot het Vroulyke Geslacht behoren *Kap, lap, pap, Flep, klep, Lip, klip, slip, knip, pip, wip, Flop, nop, pop, grap, prop, rop, Schap, Aigo, Knyp, pyp, ryp, Kaep, raep, Keep, neep, kneep, greep; streep, zweep, Hoop, ipes, sloop, stoop, Hemp, Sloep, stoep, Kuip, snip; Hulp, stulp, tulp, Hlomp, pomp, Harp, Lerp, Rasf, gesf.*

Van het Onzydige Geslachte zyn *Sap, succus; Schip, stip; tip; Sop, jus; top, Schaap, Seberp*, dat eigentlyk Byvoeglyk is. *Dorp.*

De woorden, in R eindigende. hebben verscheidene uitgangen, R achter Klinkers en Tweeklinken; ER achter Elen UI; vervolgens AER, IER, en ER, BAER, BER, DER, GER, KER, MER, PER, TER, VER, WER, ZER, achter Klinkers en Medeklinkers; en eindelyk DDER, FFER, KKER, MMER, TTER, LFTER, NFSER, NSTER achter korte Klinkers.

Hier van behooren tot het Manlyke Geslacht *Nar, nektar, var*; en alle de Werklyke Naemwoorden, die, meest van de Werkwoorden, hoewel somtyts ook van Zelfstandige woorden afgelekt, in AER, IER en ER uitgaen; als, *Zondaer, mackelaer, scholdemaer, logenaer, zuinier, poortier, looper, draeger, schipper, roskammer, &c. Berkemeier, uier, stier, Binkelaer, bazetaer, kandelaer, lepelaer, roozelaer, pylaer, Beer, beer, keer, weer, varies, Populier,riet, lakrier, stier, zwier, Moor, Buur, duur, durafis, intur, Boer, loer, woer, zoevoer, Geur, steur, Oorber, Hinder, Kelder, Kolder, zolder, Donder, wonder, Zwa-ger, Reiger, steiger, ziger, vinger, honger, beker, kerker, koker, spyker, waaker, duiker, Hamer, Zomer, Redemer, Temper, Skepter, Toer, vyver, oever, Lan-ger, bouwer, Ridder, Modder, Blosser, doffen, Ak-ker,*

ker, makker, Jammer, emmer, kommer, Eetor, Ketter, Halfster, Laster, rooster, luister.

Van het Vroulyke Geslachte zyn Kar, star, Aer, baer, schaer, maer, snaer, waer, Eer, leer, peer, speer, Klier, lier, mier, nier, manier, pier, sier, zier, Boor, spoor, calcar, Huur, schuur, kuur, luur, quetsuur, natuur, Hoer, Deur, keur, koleur, fleur, Ader, veder, kalander, salamander, schouder, Slinger, Suiker, Kamer, Citer, myter, Haver, klaver, lever, Ladder, Koffer, Lemmer, Letter.

Tot het Onzydige behooren Misbaer, paer, altaer, Meer, lacus, teer, veer, trajectus, zweer, zeer, Bier, dier, papier, vier, wier, Koor, spoor, vestigium, Vuur, stuur, Heir, Moer, palus, swoer, roer, voeder, tonder, Leger, Anker, Koper, Purper, Water, kouter, Lemmer, Offer, pantsfer, Venster, Tzer.

De met S eindigende woorden hebben deeze uitgangen, S achter Klinkers en Tweeklanken, en DS, LS, NS, RS, TS en RTS achter Klinkers en Tweeklanken.

Hier van zyn Manlyk Plas, Parnas, Aenwas, Nes, Os, tros, Nardus, Kus, Prys, Baes, haes, Pais, Droes, kroes, roes, Geus, neus, reus, Hals, els, pels, pols, Dans, glans, kraus, trans, Koers, thirs, Kreits, Erts.

Tot de Vroulyke behooren As, by Vondel in dit Geslachte gebruikt, das, rondas, gas, kas, tas, Bes, uva, les, bres, Gis, pis, en alle Werkelyke Naemwoorden die NIS tot hunnen uitgang hebben; als Schennis, kennis, steurnis &c. zelf getuigenis niet uitgezondert, dat Vondel doorgaens in het Vrqulyke Geslachte om de ovenredenheit gebruikt; Pos, vos, karos, Bus, zus, Spys, rys, Blaes, kaes, Mees, pees, vrees, Bies, kies, Spijs, Doos, hoos, poos, rgoos, Buis, luis,

lais, sluis, muis, struis, Reis, Lens, Smids, Knods, Gans, sebans, kans, lans, Gens, pens, Gryns, Kaers, laers, Kers, pers, Schors, Schets, Splits, Spits, acies bellica, trits, Rots, Muts, Plaets, Koets, Koorts, zoorts.

Onzydigh van Geslachte zyn *Glas, vlas, barnas, pas, kompas, moeras, gras, was, zas, Mes, Vonnis, Ros, Paradys, patrys, Ys, rys* van berkenhout, *Aes, Lies, vlies, Moes, Huis, kruis, gespuis, Palais, Dons, Hars, Vaars.*

De woorden met T eindigende, zyn van menigerlei uitgangen; van eene enkele T en vervolgens van BT, FT, GT, CHT, KT, LT, MT, NT, RT, ST, RFST, GST, MST, NGST, NST, RNST, RST, achter Klinkers en Tweeklanken.

Van deeze zyn Manlyk *Tret, Zet, Spot, strot, zot, Dut, put, stut, Nyt, stryt, zyt, Haet, maet, socius, naet, draet, graet* voor trap, *praet, raet, huisraet, vraet, staet, Eet, jusjurandum, Planeet, poëet, kreet, Vliet, Boot, dout, schoot, klood, nout, speelnoot, venoot, poot, stoot, Hoet, kloet, vloet, moet, knoet, spoet, stoet, voet, Inhout, kout, Buit, duit, guit, snuit, stuit, Abt, Drift, grex, kreeft, Nacht, Knecht, Plicht, schicht, Tugt, Voogt, Helt, schilt, vilt, bult, Beemt, Bant, zultant, kant, latus, karkant, quant, brant, rant, trans, sant, heilig, slant, want, paries, Vent, arent, achtient, Wint, Hont, mont, stont, avont, Aert, baert, tabbaert, standaert, baert, wyngaert, ponjaert, staert, waert, Boart, moort, oort, mirt, Bast, gast, last, mast, quast, Mist, twist, Kost, most, Lust, Geest, Troost, Hoest, Herfst, Oogst, Hengst, Dienst, Ernst, Dorst.*

Vroulyk zyn *Kat, lat, mat, rat, glis, Smet, kornet, trompet, wet, Bot* voor visch, *bot, mot, pot, sproot, Hut, Byt, vlyt, myt, spyt, ryt, canalis, vylt, wyt,*

NEDERDUITSCHÉ

wys, Baet, daet, platt, maet, mensura; smaet, grats, van visch, straet, Beet, sleet, peet, reet, weet, Goot of gont, woot of neut, koot, sloot, wloot, mont, toot, Geit, en alle Naemwoorden, die in *baet* uitgaen als *Dwaasheit*, *wysheit*, &c. en *majesteit*, *Huit*, *schuit*, *kuit*, *swuit*, *kluit*, *luit*, *puist*, *spuist*, *spruist*, *ruist*, *tuist*, *Gras*, *drift*, *impetus* *schrijft*, *bruilof*, *Klaeft*, *Hacht*, *schacht*, *pacht*, *kracht*, *pracht*, *wracht*, *vacht*, *wacht*, *Plecht*, *vlecht*, *Giecht*, *nicht*, *zicht*, *Klucht*, *lucht*, *vlucht*, *wrucht*, *tucht*, *zucht*, *desiderium*, *Jagt*, *venatio*, *klagt*, *magt*, *dragt*, *Bogt*, *Maegt*, *Denge*, *seugt*, *vreugt*, *Markt*, *Naelt*, *Spelt*, *ador*, *werelt*, *stelt*, *schult*, *Dant*, *bant*, *ledakant*, *plant*, *Prent*, *rent*, *Lont*, *klont*, *Munt*, *Maent*, *Smart*, *Weert*, *Poort*, *soort*, *Buurt*, *Kaest*, *taest*, *Best*, *vetula*, *gest*, *pest*, *rest*, *teest*, *vest*, *hantweest*, *Kist*, *list*, *rist*, *Kuist*, *rust*, *lyst*, *leest*, *Roest*, *wuist*, *Komst*, *Winst*, *Genst*, *kanst*, *Gerst*, *borst*, *inborst*, *worst*, *gelu*.

Van het Onzydige Geslachte zyn, *Bat*, *gat*, *blat*, *plat*, *nat*, *pat*, *rat*, *rata*, *vat*, *Met* van een verken, *net*, *vet*, *banket*, *winket*, *lemet*, *Git*, *lit*, *pit*, *spit*, *wit*, dat eigentlyk Byvoeglyk is, *bot*, dat men biedt, *kot*, *lot*, *stot*, *vlot*, *rot*, *Nat*, *Plakkaet*, *straet*, *lynwaest*, *zaet*, *Leet*, *zweet*, *Liet*, *spriet*, *viet*, *Loot*, *schroot*, *Pleit*, *goet*, *bloet*, *roet*, *Gont*, *bont*, *mont*, *smont*, *wont*, *zont*, *Kruit*, *Hecht*, *recht*, *Dicht*, *licht*, *sicht*, *wicht*, *gedrocht*, *vocht*, *Hast*, *oost*, *Velt*, *Wilt*, *Am*, *bemt*, *Lant*, *eilant*, *pant*, *strant*, *ingewant*, *want* voor laken of scheepstouwerk, *Talent*, *element*, *Testament*, *Kint*, *lint*, *Bont*, *pont*, *ront*, *Punt*, *Hart*, *Paert*, *gevaert*, *zwaert*, *Nest*, *gevest*, *gewest*, *Eest*, *Kroest*.

in Z gaen geene Zelfstandige Naemwoorden nit, ja zelfs geene andere Woorden; als by de Letters

voor-

voorheene is gezien, buiten de Eigene Naemen, en de Hebreëusche taele gebruikelyk.

De Geslachten der byzondere Naemwoorden door hunne uitgangen in alle Letters beschout hebbende zullen wy nog eenige Regels over de Geslachten geeven; die van de Zamenstellingen der Naemwoorden en elders genoomen zyn.

1. Zelfstandige Naemwoorden, in *Schap*; dat eene werking betekent, eindigende, en van Byvoeglyke Naemwoorden afgeleid, zyn van het Vroulyke Geslachte: als *Blydschap*, *Dronkenschap*, *eigenschap*, *gramschap*, *vroedschap*.

2. Andere Naemwoorden, die ook dus eindigen, en van Zelfstandige woorden oorspronkelyk zyn, behooren ten deele tot het Vroulyke, ten deele tot het Onzydige Geslacht. Dus zegt men, *De Manschap*, *ridderschap*, *burgerschap*, *broederschap*; en wederom, *Het Boelschap*, *beerschap*, *waerschap*, *maegschap*, *verwantschap*, *bloesverwantschap*, *gezelschap*, *bonngemoetschap*, *lantschap*, *meesterschap*, *martelaerschap*, *graeffschap*, *apostelschap*, *burgemeesterschap*.

3. Alle Werklyke Naemwoorden van twee Lettergreepen, die met de Onscheidbare Voorzetselen, *Be*, *Ge*, *Ont*, en *Ver* beginnaen, behooren tot het Onzydige Geslacht; als, *Bedryf*, *gewoel*, *verstant*, *onsbael*, &c.

4. Verdubbelde of Samengelaschte Naemwoorden, welker beide leden Zelfstandige Naem- en Stamwoorden zyn, waar van het eene het Grontwoort, het andere Bygevoegt is, volgen het Geslacht van het Grontwoort, dat de tette plaats der Samengelaschte woorden inneemt, endaerom in den zin meest gade geslaegen word. Dus schikken zich *man*, *vier-steen* naer *man* en *steen*, die Manlyk zyn, *lant-*

lant-vrouw, *koop-stadt* naer *vrouw* en *stadt*, beide *Vroulyk*, en *tucht-buis*, *zee-dorp*, naer *buis* en *dorp*, die *Onzydigh* zyn.

Deezen zelve voet volgen de *Woorden*, die uit drie *Zelfstandige Stamwoorden* samengelascht zyn; zelfs als'er noch een ander *Stamwoort* voorgezet wort; als, *Haegappelboom*, *veltsmaerschalk*, *wyngaertsmas*, *overlantrentmeester*, *erststadtbonderampt*.

Hier van worden uitzondert *Vroumensch*, dat *Onzydigh* is, schoon uit een *Vroulyk* en *Manlyk* *Naemwoort* samengezet, en *Booswicht*, dat in deeze samenlascinge *Manlyk* is, hoewel, in *Boos* en *wicht*, dat een klein kint betekent, geschieden.

Onzydigh; en *Beereklaen*, dat, schoon uit twee *Manlyke* *Naemwoorden* gedubbelt, *Onzydig* is.

5. *Zelfstandige* *Naemwoorden* behouden hun *Geflacht*: schoon zy van *Enkele* in *Samengelaschte* door de *Scheidbaere Voorzetsels* verandert worden.

Dus volgen de *Woorden*, *Aenslag*, *Afkeer*, *Achterboede*, *Byleger*, *Bovenzolder*, *Binnenhof*, *Buitendeur*, *Doertogt*; *Inborst*, *Nadorst*, *Onderrok*, *Opgelt*, *Overkleet*, *Tegenspoet*, *Toe-zang*, *Voorrede*, den aert en het *Geflacht* der *Enkele* *Zelfstandige* *Naemwoorden*, *Slag*, *Keer*, *Hoede*, *Leger*, *Zolder*, *Hof*, *Deur*, *Togt*, *Borst*, *Dorst*, *Rok*, *Gelt*, *Kleet*, *Zang*, *Spoet*, *Rede*.

6. *Byvoeglyke* *Naemwoorden*, voor *Zelfstandige* *genoomen*, zyn van het *Onzydige* *Geflachte*;

Hier toe behoren de *Byvoeglyke* *Woorden*, die eene *tael* uitdrukken; als, *Het Latyn*, *het Grieksch*, *het Hebreusch*, *het Duitsch*, *het Engelsch*, *het Recht*, *het Onrecht*, *het Ront*, *het Vierkant*, &c.

7. *Onzydigh* zyn ook deeze *Woorden* van *Telling*; *bet Paer*, *bet Dazyn*, *bet Vystigh*, *bet Houdert*, *bet Duizent*.

8. *Zelf-*

8. Zelfstandige Naemwoorden , die in *Dom* eindigen , dat den oorsprong , of staet of andere eigenschap eener zaake betekent , zyn van het Onzydige Geslachte . wanneer zy van Zelfstandige Naemwoorden zyn afgeleidt ; als *Bischopdom* of *Bisdoms* , *Christendom* , *Heidendom* , *Hertogdom* , *Jodendom* , *Keizerdom* , *Pausdom* , *Priesterdom* , *Vorstendom* , *Keurvorstendom* , met *Engelsdom* , *Geestendom* , *Menschdom* , voor de algemeenheit van Engelen , Geesten , Menschen , *Bewysdom* , *Heiligdom* .

9. *Eigendom* , *Maegdom* , *Rykdom* , *Vrydom* , *Weedom* , afgeleidt van Byvoeglyke Naemwoorden , of van Zelfstandige , byvoeglyke wyze genomen , zyn met *Wasdom* van het Manlyke Geslachte .

H E T X V . K A P I T T E L .

DE Zelfstandige Naemwoorden worden door hunne *Getallen* onderscheiden .

De naemen deezer *Getallen* zyn , het *Eenvou. wige* , en het *Meervrouwige* .

Het *Eenvouwige* Getal is , dat alleen van een eenigh ding spreekt , *De Vader* , *de Vrouw* , *het Huis* .

Het *Meervouwige* Getal is , dat van veele dingen spreekt , *De Vaders* , *de Vrouwen* , *de Huizen* .

In de rechte vorminge des *Meervouwigen* Getals geschiedt geene kleene Verandering ; die namaels ten vollen zal aangewezen worden .

Het Naemwoort *Man* ontfangt met alle , die 'er van gedubbelt zyn , in het *Meervouwige* Getal *Mannen* en *Lieden* ; als *Speelman* , *speellieden* en *speelmannen* , *Krygsman* , *krygslieden* en *krygsmannen* , *Stierman* , *stierlieden* en *Stiermannen* .

Eeni-

Eenige Woorden worden in het Veelvouwige Getal niet of zelden uitgesproken; als

1. Werklyke Naemwoorden, die, met *Ge, Be, Ont,* en *Ver,* beginnende, van twee of drie lettergreepen en het Onzydige Geslachte zyn; als *Geklap, Gerammel, Bedrog, Ontbont, Verbael, Verraet, Ontwerp, Bedryf.*

Eenige weinige, als *Geslacht, Geschil, Gebou, Verbout, Vernuft, Verstant* &c. worden hier van uitgezondert.

2. Woorden, die in het Meervouwige een Werkwoord zouden betekenen; als *Bloet, mest, zweet, raek,* die in het Veelvouwige *Bloeden, mesten, zweeten, raeden* zouden hebben: dat alle Werkwoorden zyn, en zoo het Veelvouwige Getal des Tegenwoordigen Tyts in de Aentoonende Wyze, als in den Tegenwoordigen Tyt der Eindigende Wyze gebruikt worden.

3. De Naemen der *Metaelen* en *Bergstoffen*; als *Gout, Zilver, Koper, Messing, Looz, Tin, Yzer, Stael, Zwavel, Teer, Pek, Hars, Lym, &c.*

4. Veele Naemen van *Vruchten* en *Aerdgewassen* als *Rogge, Tarwe, Gerst, Haver, Boekweit, Gras, Hooi, Vlas, Hennep, Riet, Lies, Geers, Rys, Hoppe, Mostert, Venkel, Stroo, Heide, Meel, Zemel.*

5. De Naemen van Veele *Natte Waeren*; als *Water, Honigh, Melk, Oli, Edik, Most, Wyn, Bier, Meede, Mol, Mom, Zuivel, Boter, Gist, Inkt, Droessem, &c.*

6. De *Jaergetyden* en *Werelsdeelen* en *Hoofststoffen*; als *Lente, Voorjaer, Zomer, Herfst, Najaer, Winter, Oost, West, Zuiden, Noorden, Lucht, Aerde, Vier, Helle.*

7. Het *Weder* en de *Luchttekens* en *Dagbdeelen,*
Kon-

Koud, **Hitt**, **Sneeu**, **Hagel**, **Ryp**, **Dau**, **Vorst**, **Is**, **Donder**, **Bliksem**, **Licht**, **Duisternis**, **Krieken**, **Dag**, **raet**, **Schemering**, **Morgen**, **Middag**, **Uchsent**.

8. **Stoffen**, die tot de **Kleeding** behooren; als **Wants**, **Laken**, **Lynwaet**, **Fluweel**, **Fulp**, **Satyn**, **Saei**, **Baei**, **Zyde**, **Garen**, **Wolle**, **Kemelsbaer**.

9. **Allerlei Eetwaeren** en **Speferyen**; als **Vleesch**, **Spek**, **Meel**, **Broot**, **Kaes**, **Vet**, **Smout**, **Renzel**, **On-
gel**, **Talk**, **Zout**, **Peper**, **Gengber**, **Foeli**, **Kaneel**, **Sui-
ker**, **Syroop**, **Amber**, **Wierook**.

10. **Deugden** en **Ondeugden**, **Krankheden**, **Eigen-
schappen**, **Vochten** en **Bewegingen** der **Menschelyke**
Zinnen en **Toevallen**; als, **Verstant**, **Brein**, **Trou**,
Tucht, **Ontucht**, **Tver**, **Geloof**, **Waen**, **Kuisheit**, **Geilheit**,
Woeker, **Gicht**, **Pest**, **Hooftpyn**, **Voetevel**, **Pracht**, **Prael**,
Rust, **Slaep**, **Vaek**, **Onrust**, **Ernst**, **Fok**, **Geboorte**,
Kintsheit, **Jeuft**, **Jonkheit**, **Maegdom**, **Onderdom**, **Bloet**,
Zweet, **Merg**, **Gal**, **Toren**, **Haet**, **Nyt**, **Vrees**, **Kom-
mer**, **Leet**, **Moet**, **Honger**, **Dorst**, **Reuk**, **Stank**, &c.

Behalve deeze vindt men nogh zeer veele, die het **Meervouwige Getal** doorgaens wracken; als in

A. **Aert**, **Adel**, **Adem**.

B. **Baet**, **Buskruit**.

D. **Dank**, **Deeg**, **Draf**, **Drek** &c.

E. **Echt**, **Eere**, **Etter**.

G. **Glas** voor de stoffe in het gemeen, **Gelt**, **Gruis**.

H. **Handel**, **Heil**, **Hinder**.

K. **Kaf**, **Klai**.

L. **Leder**, **Leem**, **Lever**, **Long**.

M. **Midden**, **Mis**, **Molm**, **Modder**, **Mul**.

O. **Onkruid**, **Oorlof**, **Overfchot**.

R. **Roeft**, **Loet**.

S. **Slib**, **Slyk**, **Slym**, **Stof**, **Pulvis**.

V. **Vee**, **Kergif**, **Vorraet**.

W. **Wafcb**, **Wafcbdom**.

Zoni

Zommige echter deezer Naemwoorden worden in het Eenvouwige Getal uitgesproken, wanneer zy het Geslachte der dingen in het gemeen en hunne Stoffe, en niet de byzondere Ondeelbaerheden in die Geslachten, uit de Stoffe en de Gedaente bestaende betekenen.

Dus zegt men, op het Geslacht der dingen ziende, *Een zak broot, eene tonne baring, een mande turf, een winkel vol laken, een benne visch, duizent pont kaas.* De Ondeelbaerheden, in welke de Gedaente by de Stoffe koomt, worden berekent in dit volgende, *Zeven brooden, zes baringen, twintigh turven, vyftigh lakens, hondert vischen, duizent kaezen.*

Eenige Zelfstandige Naemwoorden worden in het Meervouwige Getal alleen uitgesproken; als, *Hersenen, Ouders, Voorouders, Lieden, Staeten, Ordines, Landeryen.*

Waer toe zommige Eigene Naemen ook behooren, naemelyk van Steden en Dorpen, die, in het Meervouwige Getal uitgesproken, maer eene Eenvouwige betekenis hebben; als *Huizen, een dorp in Goeilant, Warmenhuizen, Enkhuizen, Bergen, Dribergen, Tienboven, Achtienboven, Schoonboven, &c.*

H E T X V I . K A P I T T E L .

DE Naemwoorden zyn eenige *Naemvallen* onderworpen, dat is, byzondere aenwyzingen, waer door hun Getal en geboogene Uitgangen in hunne Buigingen gekent worden.

Deeze Naemvallen zyn by de Nederduitfchen, gelyk by de Latynen en andere volken, zes in het Eenvouwige en Meervouwige Getal; die men gemeenlyk den

den *Noemer*, den *Teeler*, den *Geever*, den *Aenklaager*, den *Roepcr*, den *Neemer* noemt.

Van deeze kooft de *Roepcr* met den *Noemer* over een; maer wordt zonder *Geflachtwoort*, en alleen met of ook zonder het roepende *Inwerpfel O* in de dagelykſche redenen gebruikt; en de *Neemer* is in den *Uitgang* ook den *Geever* in alle *Buigingen* gelyk.

De *Noemer* is de eerste en *Rechte Naemval*, die, voor het *Werkwoort* henegaende, en het *Vraegwoort*, *Wie*, *Welke* of *Wat* beantwoordende, het *Naemwoort* in zyne eerste en weezentlyke *Beduidenis* ſtelt.

Dees heeft tot zyne *Merktekens* in het *Eenvouwige Getal* *Een*, *Eene*, *De*, *Het*; als in *Een Man*, *De Man*, *Eene Vron*, *De Vron*, *Een Paert*, *Het Paert*; en in het *Meervouwige De*; als in *De Mans*, *De Vrouwen*, *De Paerden*.

De *Teeler* is de tweede *Naemval*; en de eerste der vier, die *Onrecht* of *geboogen* zyn; waer door men op de *Vrage*, *Wiens* of *Van Wien*, iet toeëigent, of aentoont, van wat *Aert*, *Eigenſchap*, *Geflachte* elk ding zy.

Dees draegt tot *Merktekens* in het *Eenvouwige Getal* *Eens*, *Eener*, *Des*, *Der*; als in *Eens Mans*, *Des Mans*, *Eens Kints*, *Eener Vrouwe*, *Der Vrouwe*; en in het *Meervouwige Der*, als in *Der Mannen*, *Vrouwen*, *Kinderen*.

Waer voor veeltyts *Van Eenem*, *van Den*, *van Het* gebruikt wordt; als, *De ſtentel van den boſ*, voor *De ſtentel des boſs*, *het booft van eenen walviſch*, voor *het booft eens walviſches*, *het welvaeren van de ſtadt*, voor *het welvaeren der ſtadt*, *de rug van het paert*, voor *de rug des paerts*.

F

Voor

Voornaemlyk als de Noemer van het Manlyke en Onzydige Geslachte in E en S en S C H eindigt; als *Van den wille, van den brede, van het einde, van het huis, van het vlas, van den kroes, van het mes, van den glans; van het vleesch*; die alle de S zeer noode achter zich willen syden, als namaels breeder Blyken zal.

De Geever is de derde Naemval, waer door men, het *Einde* en *Ogmerk* en *Voorwerp* eener *Gifte* bepietende, de *Vrage Wien* of *Wie* beantwoordt.

Dees heeft tot zyne Merktekens in het Eenvouwige Getal *Eenen, Den, Eene, De, Een, Het*; als in *Den Heere, Den Heere, Eene Jongkrouwe, De Vorstinne, Een Paert Het Kint*; en in het Meervouwige *Den* en *De*; als in *Den Heeren, De Jongkrouwen, den Kinderen*.

De *Aenklager* is de vierde Naemval, in wien iet wordt *Volbragt*; en die, van het *Werkwoort* afhange, de *Vragen Wien* of *Was* beantwoordt.

Dees voert tot zyne Merktekens *Eenen, Den Eene, De, Een, Het* in het Eenvouwige, Getal; als in *Den Meester, Den Leeraer, Eene Koningin, De Jongkrouwe, Een Kint, Het Paers*; en in het Meervouwige *De*; als in *De Meesters, Jongkrouwen, Kinders, Paerden*.

De *Roeper*, de vyfde Naemval, waer door men *hemant* aanspreekt of roept, en die met den Noemer overeenkomt, heeft geen Geslachtwoort tot zyn Merkteken. En daerom zegt men, *Godt, Heer, Vader, Moeder, Kint* in het Eenvouwige Getal; en in het Meervouwige *Goden, Heeren, Vaders, Moeders, Kinders*. Maer de Tusschenwerping *O* wordt 'er met of zonder het Voornaemwoort *Gy* dikwyls voorgezet.

De *Neemer* is de zeste Naemval, die, de *Oorzaken*
en

en *Werktuigen* eener zaaké stellende, de *Vragen Van Wien* of *Van Wat* beantwoordt.

Dees heeft tot Merktekens in het Eenvouwige Getal *Van Eenem*, *van Den*, *van Eene*, *van De*, *van Een*; *van Het*, als in, *Van Eenem Vorst*, *van Den Grave*, *van Eene Maegt*, *van De Dochter*, *van Een Volk*, *van Het Huis*; en in het Meervouwige *Van De*; als in *Van De Mannen*, *Vrouwen*, *Kinderen*.

Deeze Naemvallen zyn Tweërlei, de *Rechte* of *Staende*, en de *Onrechte* of *Geboogene*.

De Rechte zyn twee, de *Noemer*, of het Naemwoort zeff; als *De Man*, *de Vrou*, *het Kint*; en de *Roep*, die het Naemwoort zonder Geslachtwoort dus aenspreekt, *Man*, *Vrou*, *Kint*.

De Onrechte zyn de vier andere; die alle van den eersten Rechten afvloeien; als de *Teeler*, de *Geever*, de *Aenklaeger*, en de *Neemer*; luidende met hunne Geslachtwoorden in het Eenvouwige Getal dus, *des Mans*, *den Manne*, *den Man*, *van den Manne*, *des Vrouwe*, *de Vrouwe*, *de Vrou*, *van de Vrouwe*, *des Kints*, *het Kint*; *het Kint*, *van het Kint*.

H E T X V I I . K A P I T T E L .

Alle Zelfstandige Naemwoorden worden in alle deeze Naemvallen, gelyk ook voor hen de Geslachtwoorden, door drie *Buigingen*, verandert.

De Eerste *Buiging* is, waer toe alle Naemwoorden van het *Manslyke Geslachte*, door *Een* en *De* gemerkt, behooren.

De Tweede *Buiging* is, waer toe alle Naemwoorden van het *Vroulyke Geslachte*, door *Eene* en *De* gemerkt, behooren.

De Derde *Buiging* is, waer toe alle Naemwoorden

van het *Onzydige Geslacht*, door *Een* en *Het* gemerkt, behooren.

Eigene Naemwoorden, gevoegt by het Zelfstandige, waer onder elk behoort, worden echter niet geboogen noch verandert.

Dus zegt men, *De stat Deventer, der stat Deventer, het lantschap Drente, des lantschaps Drente, het ryk Polen, des ryks Polen, de berg Thabor, des bergs Thabor, de koning Salomon, des konings Salomon; de koningin Kandake, der koninginne Kandake.*

Om eene vaste en gewisse zekerheit in alle drie Buigingen te hebben, is het noodigh, dat voor af eenige algemeene Stellingen worden waergenoomen, die tot alle drie de Buigingen behooren.

I. De *Noemer*, *Aenklaeger* en *Roeper* zyn alomme en in beide Getallen gelyk.

II. De *Geever* en *Neemer* zyn alomme en in beide Getallen gelyk; en gaen in het Meervouwige Getal, gelyk ook de *Teeler*, altyt in EN uit; uitgezondert in zommige Naemwoorden, die in EN, en in de verkleende, die in KE of KEN eindigen; die alle in alle de Naemvallen van het Meervouwige Getal de Saenneemen; als, *Molems, Zeiffens, Boekskens, Korfkens*, en andere.

Vondel houdt ook deezen voet in etlyke Naemwoorden, die in ER uitgaen, schryvende in den *Neemer* en *Geever* van het Meervouwige Getal, *Voor de Maejers, voor schaepberders, met volle uiers het doet dorre akkers dengt*; waer voor, onzes oordeels, naer evenredenheit beter geschreeven waere, *Voor de Maejeren, voor Schaepberderen, met volle uieren, dorre Akkeren.*

III. De Geslachtwoorden maeken zoo dikwyls als deN aemvallen der Naemwoorden gelyk zyn; een recht-

recht onderscheit tusschen hen ; dat noodigh te weeten en tot beter verstant dienstigh is ; als in, *De Vader, den Vader, van den Vader, de Bank, der Bank, van de Bank,* en in de Hoogduitsche Uitgangen van het Onzydige Geslachte, *Den Huize, van den Huize.* In welke woorden, als ook in andere diergelyke de Geslachtwoorden alleen de Naemvallen onderscheiden, dewyl in hunne Uitgangen eenerlei Letters gevonden worden.

Dit geschiedt voornaemelyk en altyt en alomme in het Meervouwige Getal van die Naemwoorden, die door alle Naemvallen in EN uitgaen ; als, *De Menschen, Boomen, Stroomen, Steden, Maegden, Deugden, Boeken, Dorpen, Vlekken,* vici ; en in den *Teeler, Geever* en *Neemer* van die Naemwoorden, die het Meervouwige door S eindigen ; als in *Der Vaderen, den Vaderen, van de Vaderen, Der Zoonen, den Zoonen, van de Zoonen.*

Hier op laeten wy de Eerste Buiging volgen ; waer toe alle Naemwoorden van het Manlyke Geslachte, die *Een* of *De* voor zich hebben, behooren ; en wiens Voorbeelden zyn in het Eenvouwige Getal.

N. Man	Burger	Hemel	Mensch
T. Mans	Burgers	Hemels	Menschen
G. Man of Manne	Burger	Hemel	Mensche
A. Man	Burger	Hemel	Mensch
R. Man	Burger	Hemel	Mensch
N. Man of Manne	Burger	Hemel	Mensche.

In het Meervouwige,

N. Mans of Mannen	Burgers	Hemelen	Menschen
T. Mannen	Burgeren	Hemelen	Menschen
G. Mannen	Burgeren	Hemelen	Menschen
A. Mans of Mannen	Burgers	Hemelen	Menschen
R. Mans of Mannen	Burgers	Hemelen	Menschen
N. Mannen	Burgeren	Hemelen	Menschen

Alle Naemwoorden, tot deeze Buiging behoorende, neemen in den tweeden Naemval of *Teeler*, die van den *Noemer* afgeleidt wordt, in het Eenvouwige Getal de Saen; als, *Zoon, des Zoons, Koning, des Konings, Vyant, des Vyants, Jacob, Jacobs, Peter, Peters, Vrederyk, Vrederyks*; en ES in Eigene Naemwoorden, die in A of I uitgaen; als *Juda, Judaes, Eliza, Elizaes, Levi, Levies, Omri, Omries*, wanneer de A, en I met de Merkleetter des Teelers S door eene E in de leste Lettergroepe samengevoegt worden, en, om die te verlangen, samen in de uitspraekes smelten.

Die in O en U eindigen, verdubbelen deeze *Klinkers* voor de Merkleetter S; als in *Farao, Faraoos, Plato, Platoos, Jehu, Jehuus, Abihu, Abihuus*.

Efan, maekt *Efans*, als in den Tweeklank AU eindigende; gelyk de Manlyke Naemwoorden, Eigene en Gemeene, in Twee- of Driek tanken uitgaende, in den Teeler enkelyk de S aenneemen; die niet aengenoomen wordt, wanneer de Eigene naemen in de S den Noemer eindigen; als, *Christus, Jesus, Joannes, Paulus*, en andere; gelyk blykt, om dat men zegt, *Christus geboorte, Jesus moeder, Joannes Euangeli, Paulus leven, voor, De geboorte van Christus, de Moeder van Jesus, het Euangeli van Joannes, het leven van Paulus*.

Hier van worden echter zommige uitgezondert, als in het Voorbeeld *Mensch* te zien is; wiens Teeler, van den Noemer afgeleidt, niet in eene S, maer in EN uitgaet; als, *Mensch, des Menschen*; waer mede overeenkoomen *Heer, Vorst, Grube, Hertsoge, Getuige*, en andere, welke Teeler is des *Heeren, des Vorsten, des Graven, des Hertogen, des Getuigen*; zoo dat de Tweede Naemval in beide Getallen

ken eenen zelven uitgang heeft. En deeze uitgang in EN lydt geene tegenspraek; gelyk-blykt uit eenige Eigene Naemwoorden, welker eerste deel uit deezen Teeler bestaet; als, 's *Heorenberg*, 's *Heorenbrack*, 's *Gravenbage*, 's *Gravenmoer*, 's *Herzogenhofsb*, 's *Herzograde*.

Zommige Naemwoorden zyn 'er ook, die in den Teeler geene S noch EN aenneemen, maer zich gevoeglyker door *Van den* laeten omschryven; hoedaenige zyn, die in FT, GHT, CHT, en ST achter Klinkers of Medeklinkers uitgaen; als, *Kreeft*, *Toght*, *Nacht*; (hoewel ook het bywoort *des Nachts* hier van oorsprongkelyk is) *Knecht*, *Schicht*, *Last*, *Twist*, *Koft*, *Lust*, *Angst*, *Hongst*, *Erust*, *Herfst*, en andere; die, in den Tweeden Naemval de S bezwaerlyk kunvende ontfangen, uitgesproken worden door *Van den Kreeft*, *Toght*, *Nacht*, *Knecht*, *Schicht*, *Last*, *Twist*, *Koft*, *Lust*, *Angst*, *Hongst*, *Erust*, *Herfst*.

Hier toe behooren ook, die in SCH uitgaan; als, *Esch*, *Disch*, *Visch*, *Eisch*, *Wensch*, *Vorsch*, en andere; en de Manlyke Naemwoorden, in E en S eindigende; waer van voorheen al eenigszins, doch in het gemeen, by de Naemvallen gesproken is; als, *Vrede*, *Wille*, *Aeuwvas*, *Dans*, *Els*, *Glaas*, *Haas*, *Hals*, *Kans*, *Krans*, *Kroes*, *Os*, *Pais*, *Plus*, *Prys*, *Tros*.

Waer by gevoegt worden de Eigene Naemwoorden der rivieren; als, *De Eurotas*, *de Hebrus*, *De Sarnus*, en andere, die, met de Naemwoorden, van bergen; als, *Pindus*, *Parnas*, en van personen, als *Jesus*, *Paulus*, *Judas*, in S uitgaende, door alle Naemvallen onveranderlyk blyven.

De Geever 'en Neemer of Derde en Zeste Naemval gaen in zommige Naemwoorden deezer Buiginge in E uit, en worden gemaakt van den Noemer, of

door het enkel hechten der E aan dien; als in, *Heere, mensche, zoone*; of door het herhaelen des Medeklinkers, achter eenen korten Klinker in den Noemer volgende, voor de E; als in, *Manne, banne, damme, nekke*.

Want in andere Naemwoorden, die in EL, EM, EN, ER, ING; LING, en AER, uitgaen, zyn de Geever en Neemer den Noemer gelyk. Daerom schryft men *Den* en *van den Ezel*, *den* en *van den Adem*, *den* en *van den Rege*, *den* en *van den Donner*, *den* en *van den Koning*, *den* en *van den Jongeling*, *den* en *van den Zondaer*, *den* en *van den Schuldenaer*.

In her Meervouwige Getal gaen twee deezer Voorbeelden door alle Naemvallen, gelyk het betaemt, in EN uit; *Hemel* en *Mensch*.

De twee andere gaen in den Noemer, Aenklager en Roeper in S, en in den Teeler, Geever, en Neemer; die door verandering der S in EN afgeleedt worden, in EN uit; als *Man* en *Burger*.

En wordt dit onderscheidt ook gespeurt in andere Naemwoorden, die in ER en AER uitgaen; als in *Vader, broeder, verraeder, meester, leeraer* en *zondaer*; die in de voornoemde Naemvallen *De Vaders, broeders, verraeders, Meesters, leeraers* en *zondaers*, en *Der, den*, en *van den Vaderen, broederen, verraederen, meesteren, leeraeren* en *zondaeren* hebben.

Dit wordt gevolgt van veele Naemwoorden, die, in EL en EM, uitgaende, van het Manlyke Geslachte zyn; als, *Boedel, buidel, nagel, regel, spiegel, kogel, rekel, tepel, beitel, gevel, duiwel, ezel, bliksem, bodem; boezem*, en meer diergelyke; die alle in den Noemer, Aenklager en Roeper van het Meervouwige Getal in S eindigen, en in de overige Naemvallen in EN.

Tot

Tot de Tweede Buiging worden alle Naemwoorden gebragt, die van het Vroulyke Geslachte zyn, en door *Eche* en *De* gemerkt worden.

Om eene betere zekerheid in deeze Buiging te hebben, moeten de Naemwoorden, hier toe behoorende, in *Stamnaemwoorden* en *Afgeleide* gedeelt worden.

De *Stamnaemwoorden* gaen ten deele in *Medeklinkers*, ten deele in *Klinkers* en *Twee- en Drieklinkers* uit.

De *Afgeleide* worden geëindigt in *DE, TE, Y, HEIT, IN, ING, NIS, ES, SCHE, SCHAP, STER.*

Alle *Stamnaemwoorden*, in twee *Medeklinkeren* eindigende, en van het Vroulyke Geslachte, blyven in beide Getallen onveranderlyk, en hebben door alle Naemvallen eenen zelveu uitgang; als uit deeze Voorbeelden te zien is; in het Eenvouwige Getal,

N. Bank	Kracht	Borst	Deugt
T. Bank	Kracht	Borst	Deugt
G. Bank	Kracht	Borst	Deugt
A. Bank	Kracht	Borst	Deugt
R. Bank	Kracht	Borst	Deugt
N. Bank	Kracht	Borst	Deugt

In het Meervouwige,

N. Banken	Krachten	Borsten	Deugden
T. Banken	Krachten	Borsten	Deugden
G. Banken	Krachten	Borsten	Deugden
A. Banken	Krachten	Borsten	Deugden
R. Banken	Krachten	Borsten	Deugden
N. Banken	Krachten	Borsten	Deugden

F 5

Hier

Hier van worden uitgezondert *Afch*, *Beurs*, *Gal*, *gerst*, *Harp*, *hulp*, *Kaers*, *kans*, *kerk*, *kist*, *klont*, *koets*, *komst*, *koorts*, *knods*, *Lamp*, *long*, *Munt*, *Naeld*, *Pest*, *plaets*, *pers*, *poort*, *Rist*, *rots*, *rust*, *Schans*, *schors*, *slang*, *smart*, *smids*, *soort*, *spelt*, *spies*, *spiss*, *stang*; die, in den Teeler en Geever en Neemer eene E aenneemende, spellen *Afche*, *Beurze*, *Galge*, *gerfte*, *Harpe*, *hulpe*, *Kaerffe*, *kansse*, *kerke*, *kifte*, *klonte*, *koetse*, *komste*, *koortse*, *knodze*, *Lampe*, *longe*, *Munte*, *Naelde*, *Peste*, *plaetje*, *perffe*, *poorte*, *Rifte*, *rotse*, *ruste*, *Schansse*, *schorsse*, *slange*, *smartte*, *smidze*, *soorte*, *spelte*, *spiesse*, *spitse*, *stange*; eveneens, als of hun Noemer ook in eene E uitging; van hoedanige Naemwoorden namaels gesproken wordt.

Naemwoorden van twee Lettergreepen, op welker eerste de klank der uitspracke valt, en welker leste achter eenen korten Klinker eenen Medeklinker heeft, neemen insgelyks in den Teeler geene E aen; hoedaenige zyn *Ader*, *Citer*, *Fabel*, *fakkelt*, *Geeffel*, *greppel*, *Haven*, *bekel*, *Kamer*, *keten*, *klaver*, *Ladder*, *letter*, *Modder*, *Myter*, *Pekel*, *Schakel*, *schotel*, *schouder*, *fikkel*, *stentel*, *stapel*.

Naemwoorden van eene Lettergreep, die achter eenen korten Klinker eenen enkelen Medeklinker hebben, worden in den Teeler, en Geever en Neemer met eene E, waer voor de Medeklinker verdubbelt wordt, geboogen; als *Bres*, *bron*, *brug*, *bus*, *Gal*, *grop*, *Hef*, *hel*, *hop*, *Kap*, *kinz*, *kin*, *klip*, *klok*, *Min*, *Pen*, *plek*, *Rol*, *Schel*, *schim*, *schop*, *slip*, *slof*, *smet*, *som*, *star*, *stem*, *zon*, en ook *Rondus*.

Naemwoorden, die voor hunnen lesten Medeklinker eenen langen Klinker of eenen Tweeklank hebben, neemen in den Teeler eene E aen; als, *Aar*, *Baen*, *baer*, *breuk*, *Deur*, *duif*, *druis*, *Eer*, *faem*,

Faets, *fluit*, *fortuin*, *Geit*, *gordyn*, *Heup*, *hoop*, *Kaes*, *keel*, *keur*, *kloof*, *kraen*, *kreuk*, *kroon*, *kruik*, *Leer*, *lier*, *luit*, *Maeg*, *stomachus*, *maen*, *manier*, *maet*, *mensura*, *múzzyk*, *Natuur*, *nederlaeg*, *Plaeg*, *poos*, *preek*, *proef*, *pruik*, *pyn*, *pyp*, *Quael*, *quetsuur*, *Reet*, *reis*, *roos*, *Schael*, *schaer*, *school*, *schyf*, *snaer*, *speer*, *spraak*, *spreuk*, *spruit*, *sput*, *spys*. Alleen met deeze uitzonderinge, dat in de Naemwoorden, die in F en S uitgaen, deeze Medeklinkers in de vorminge des Teelers, Geever en Neemer in V en Z verandert worden; als in, *Der Duive*, *druive*, *kloove*, *proewe*, *schyve*, *reize*, *rooze*, *spyze*. Zommige Naemwoorden, die voor eenen of twee leste Medeklinkers eenen Korten of Langen Klinker hebbende, met øene S eindigen, verdubbelen welluidendheits halve de S voor de aangenoome E; als in, *Der Spiesse*, *Kaerffe*, *kansse*, *persse*, *Schansse*, *schorsse*, van *De Spies*, *Kaers*, *kans*, *Pers*, *Schans*, *schors*; en voegen de Tweede S in de spellinge voor de leste Lettergreep.

Hier van worden uitgezondert, als in den Tweeden, Derden en Zesten Naemval nooit of zeer zelden de E aenneemende, deeze volgende Naemwoorden, *Bloem*, *byl*, *Daet*, *doot*, *Guig*, *Huit*, *Kaek*, *kaep*, *kiel*, *kleur*, *kneep*; *kool*, *caulis*, *zeissen*, *krain*, *kuit*, *Loef*, *luim*, *lyn*, *Neep*, *noot*, *aux*, *Prael*, *Schuit*; *schulp*, *steet*, *steur*, *slaep*, *stoot*, *smaet*, *spyt*, *staef*, *stoepe*, *Tulp*.

Vroulyke Naemwoorden, die, in E uitgaende, tot deeze Buiging behooren, blyven in beide Getallen onveranderlyk, en hebben door alle Naemvallen eenen zelveu uitgang; als uit deeze Voorbeelden blykt; in het Eenvouwigte Getal,

N. Zee

N. Zee	Paerle	Kudde	Gave
T. Zee	Paerle	Kudde	Gave
G. Zee	Paerle	Kudde	Gave
A. Zee	Paerle	Kudde	Gave
R. Zee	Paerle	Kudde	Gave
N. Zee	Paerle	Kudde	Gave

In het Meervouwige,

N. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
T. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
G. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
A. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
R. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven
N. Zeen	Paerlen	Kudden	Gaven

Hier toe behooren ook *Knie*, *Spie*, voor eenen yzeren nagel genoomen.

Naemwoorden, die in I en Y uitgaen, neemen in den Teeler, Geever en Neemer eene E aen: als, *Merri*, *glori*, *historie*, *kassi*, *staetsi*, *py*, *ry*. Vondel gebruikt echter *Kevi* in den zesten Naemval.

Dit volgen de Naemwoorden, in de Drieklanken AEI en OOI eindigende; als, *Kraei*, *kooi*.

Ook de Naemwoorden, die in den Tweeklank EI en UI uitgaen; als *Palei*, *polei*, *porrei*, *pni*.

Naemwoorden, die in den Tweeklank OU en in den Drieklank EEU uitgaan, neemen in den Teeler, Geever en Neemer de E en voor die welluidendheids halve eene W aen; als, *Vrou*, *schou*, *trou*, *landou*, *eeu*, *meeu*; die in deeze drie Naemvallen *Vrouw*e, *schouw*e, *trouw*e, *landouw*e, *eeuw*e, *meeuw*e, schryven *Klai*, *bei*, *hij*, *ly*, zyn in alle Naemvallen onveranderlyk.

De

De Afgeleide Naemwoorden van het Vroulyke Geslachte, tot deeze Buiging behoorende, en in HEIT en SOHAP uitgaende, zyn in alle Naemvallen van beide Getallen onveranderlyk; als uit deeze Voorbeelden te zien is; in het Eenvouwige Getal,

N. Ydelheit	Broederschap
T. Ydelheit	Broederschap
G. Ydelheit	Broederschap
A. Ydelheit	Broederschap
R. Ydelheit	Broederschap
N. Ydeihait	Broederschap

In het Meervouwige,

N. Ydelheden	Broederschappen
T. Ydelheden	Broederschappen
G. Ydelheden	Broederschappen
A. Ydelheden	Broederschappen
R. Ydelheden	Broederschappen
N. Ydelheden	Broederschappen

Hier is aen te merken, dat, gelyk het Meêrvouwige Getal in de Naemwoorden deezer Buiginge alomme met EN geslooten wordt, de beide EE in *Zeen* in elkandere smeltende, zoo van *Ydelheit* in het bovenstaende Voorbeeld *Ydelheden* in het Meêrvouwige gemaekt wordt; volgens den aert van die Zelfstandige Naemwoorden, die, van Byvoeglyke afgeleidt, en in HEIT uitgaende, in het Meêrvouwige Getal de I en T in D veranderen, die voegende by de leste lettergreep EN; als in *Waerheit*, *waerheden*, *dapperheit*, *dapperheden*, *vryheit*, *vryheden*. Ten
wac-

waere men zeggen wilde, dat de uitgang *heit*, naef den aert Hoogduitsch, moft verandert worden in *heet*; en aldus *Ydelheit*, *Waarheit*, *Vryheit* ugesproken voor *Ydelheit*, *Waarheit*, *Vryheit*; gelyk men in plaetse van *allein alleen* zegt, en van *klein klein*: waer van *rein* en *onrein* schynen uitgezondert; om die van *reên en onreên*, dat is, *reden en onreden* te onderscheiden.

De Afgeleide Naemwoorden van het Vroulyke Geslachte, die in DE, TE, en SCHE uitgaen, zyn in alle Naemvallen van beide Getallen onveranderlyk; als uit deze Voorbeelden blykt; in het Eenvouwige Getal;

N. Schreede	Hoogte	Meestersche
T. Schreede	Hoogte	Meestersche
G. Schreede	Hoogte	Meestersche
A. Schreede	Hoogte	Meestersche
V. Schreede	Hoogte	Meestersche
N. Schreede	Hoogte	Meestersche

In het Meervouwige,

N. Schreeden	Hoogten	Meesterschen
T. Schreeden	Hoogten	Meesterschen
G. Schreeden	Hoogten	Meesterschen
A. Schreeden	Hoogten	Meesterschen
R. Schreeden	Hoogten	Meesterschen
N. Schreeden	Hoogten	Meesterschen

De Afgeleide Naemwoorden van het Vroulyke Geslachte, die in ING en Y uitgaen, neemen in den Feeler, Geever en Neemer van het Eenvouwige Getal eene E en, en zyn in alle Naemvallen van het

het Meervouwige onveranderlyk; als uit devolgen-
de Voorbeelden te zien is; in het Eenvouwige Getal,

N. Belegering	Opening
T. Belegeringe	Openinge
G. Belegeringe	Openinge
A. Belegering	Opening
R. Belegering	Opening
N. Belegeringe	Openinge

N. Tovery	Afgodery
T. Toverye	Afgoderye
G. Toverye	Afgoderye
A. Tovery	Afgodery
R. Tovery	Afgodery
N. Toverye	Afgoderye

In het Meervouwige,

N. Belegeringen	Openingen
T. Belegeringen	Openingen
G. Belegeringen	Openingen
A. Belegeringen	Openingen
R. Belegeringen	Openingen
N. Belegeringen	Openingen

N. Toveryen	Afgoderyen
T. Toveryen	Afgoderyen
G. Toveryen	Afgoderyen
A. Toveryen	Afgoderyen
R. Toveryen	Afgoderyen
N. Toveryen	Afgoderyen

Afgeleide Naemwoorden van het Vroulyke Geslacht

flachte, die in ES, NIS en IN uitgaen, verdubbelen den Medeklinker voor de E, die zy in den Teeler, Geever en Neemer van het Eenvouwige Getal aenneemen, en zyn in alle de Naemvallen van het Meervouwige onveranderlyk, als uit de volgende Voorbeelden blykt; in het Eenvouwige Getal,

N. Voogdes	Belydenis	Herderin
T. Voogdesse	Belydenisse	Herderinne
G. Voogdesse	Belydenisse	Herderinne
A. Voogdes	Belydenis	Herderin
R. Voogdes	Belydenis	Herderin
N. Voogdesse	Belydenisse	Herderinne

In het Meervouwige,

N. Voogdesfen	Belydeniffen	Herderinnen
T. Voogdesfen	Belydeniffen	Herderinnen
G. Voogdesfen	Belydeniffen	Herderinnen
A. Voogdesfen	Belydeniffen	Herderinnen
R. Voogdesfen	Belydeniffen	Herderinnen
N. Voogdesfen	Belydeniffen	Herderinnen

De Afgeleide Naemwoorden, die in STER uitgaen, volgen in allen deele de Buiging van *Burger* in het Manlyke Geslachte, uitgezondert, dat de Teeler van het Eenvouwige Getal geene S aenneemt, als in deze Voorbeelden te zien is; in het Eenvouwige Getal,

N. Vryster	Voedster	Snoepster
T. Vryster	Voedster	Snoepster
G. Vryster	Voedster	Snoepster
A. Vryster	Voedster	Snoepster
R. Vryster	Voedster	Snoepster
N. Vryster	Voedster	Snoepster

In

In het Meervouwige Getal,

N. Vrysters	Voedsters	Snoepsters
T. Vrysteren	Voedsteren	Snoepsteren
G. Vrysteren	Voedsteren	Snoepsteren
A. Vrysters	Voedsters	Snoepsters
R. Vrysters	Voedsters	Snoepsters
N. Vrysteren	Voedsteren	Snoepsteren

Zommige Naemwoorden worden echter in den Teeler van het Eenvouwige Getal dus geboogen, *Vrouws, dochters, moeders, zusters, nichts* en andere, in stede van *Vrouw, dochter, moeder, zuster, nichte*. En dit geschiedt, wanneer een Heerschend Zelfstandigh Naemwoort het Beheerschte volgt; als, *de Vrouw tabbert, de dochters man, het moeders goet, een zusters zoon, eene nichts schoondochter*. In welke schikkinge de Geslachtwoorden tot het Heerschende en niet tot het beheerschte Naemwoort behooren; als blykt uit deeze uitdrukkinge, *De tabbert der vrouwe, de man der dochter, het goet der moeder, een zoon der zuster, eene Schoondochter, der nichte*. Dus zegt men ook, *Het stats goet, het stats lant, de stats waeg, de stats weide, voor het goet, het lant, de waeg, de weide der stat*.

Vindt men in andere gelegenheden de Bezittende Voornaemwoorden voor de Beheerschte Naemwoorden; waer mede zy overeenkoomen, gestelt, die blyven onverandert, als of zy met het Naemwoort een Woort uitmaeken; als in, *Myne, vrouws tabbert, uwe dochters man, zyne moeders goet; haere zusters zoon, onze nichts schoondochter*, in stede dervolgende uitdrukkingen, *De tabbert myner vrouwe, de man uwer dochter, het goet zyner moeder, de zoon haerer zuster, de schoondochter onzer nichte*.

Qok geschiedt dit, als men spreekt, *Zy was vrous genoeg, vol wysheits, weinigh welsprekendbeits, veel dapperbeits vriendschaps, halve*. Dit geschiet eindelyk mede in de Vroulyke Eigene Naemen, die in E of in eenen Medeklinker uitgaende, in den Teeler eene S aenneemen; als in *Salome, Salomes, Magdalene, Magdalenes, Brechje, Brechjes, Aeltje, Aeltjes, Walburg, Walburgs, Hadewich, Hadewichs, Geertruit, Geertruits, Machtelt, Machtelts, Ermgaert, Ermgaerts*. Wanneer deeze in A uitgaen, ontfangen zy, om die te verlengen, in den Teeler ES, dat, met de A smeltende, van *Anna, Maria, Martha, Annaes, Mariaes, Marthaes* maekt.

Het Meervouwige Getal gaet in de meeste Voorbeelden deezer Buiging in EN uit; maer wordt ook somtyts gemaekt door het aenneemen der S tot den Noemer des Eenvouwigen Getals, en gebeurt dit doorgaens in de Naemwoorden, die in EL, EN, en ER, uitgaen. En daerom zegt men *Tafels, schakels, fakkels, schotels, sleutels, Ketens, havens, Moeders, kamers, zusters, letters myters*. De Teeler, Geever en Neemer van het Meervouwige Getal schryven *Tafelen, schakelen, fakkelen, schotelen, sleutelen, ketenen, havenen, moederen, kameren, zusteren, letteren, myteren*.

Tot de derde Buiging worden alle Naemwoorden gebragt, die van het Onzydige Geslachte zyn, en met *Een* en *Het* gemerkt worden.

In deeze Buiging is het Eenvouwige Getal de eerste Buiging gelyk, dat de Aenklager en Roeper met den Noemer gelyk zyn, de Teeler de S aenneeme, en de Geever en Neemer eenen zelve uitgang hebben.

Waer van deeze Voorbeelden zyn in het Eenvouwige Getal, N. Hoofst

N. Hoof	Volk	Jaer
T. Hoof	Volks	Jaers
• G. Hoof of den Hoofde	Volk of den Volke	Jaer of den Jaere
A. Hoof	Volk	Jaer
R. Hoof	Volk	Jaer
N. Hoof of den Hoofde	Volk of den Volke	Jaer of den Jaere

In het Meervouwige;

N. Hoofden	Volken	Jaeren
T. Hoofden	Volken	Jaeren
G. Hoofden	Volken	Jaeren
A. Hoofden	Volken	Jaeren
R. Hoofden	Volken	Jaeren
N. Hoofden	Volken	Jaeren

De Teeler neemt hier, gelyk wy zien, de S tot zyne vorming aen; dat nochtans in alle uitgangen met geschiedt; waerom men dien veelszins door *van het* omschryft; voornaemelyk, wanneer de Noemer in E. S, SCH, ST, CHT, uitgaet; gelyk men dus spreekt, *Van het ree, van het einde, van het geweide, van het gewisse, van het aes, van het glas, van het vlas, van het mies, van het ros, van het moes, van het buis, van het gruis, van het kruis, van het wasch, van het vlasch, van het bosch, van het gevest, van het gewest, van het kroost, van het gewricht, van het gezicht, van het gerucht, van het gezucht*; die alle met meer diergelyke woorden de S achter zich wraeken.

De Geever heeft hier ook eenen Hoogduitschen uitgang met den Noemer, die van de Nederlanderen is overgenoomen; als, *Den hoofde, den volke,*
G 2
den

den jaere; die evenwel in alle woorden niet gevonden wordt, noch ook kan worden gebruikt by *Kalf, graf, wyf, ding, geding, dak, gemak, blok, boek, dock, lyk, ryk, stuk, geschenk, werk, mark, Spel, deel, nadeel, oordeel, voordeel, Bisdom, hertogdom, vorstendom, Been, zwyn, boen, koren, Schaep, schip, Dier, oor, baer, crims, paer, water, venster, klooster, weder, nier, Glas, vlas, gras, mes, ros, moes, gruis, bars, Net, hout, mout, zout*; noch ook by *Bekken, verken, kussen, zegel*, en de Verkleende Naemwoorden, *Boomken, kindeken* en diergelyke.

Waer om het misschien beter waere, en ten dienste der vreemdelingen gevoeglyker, deezen uitgang, die hen over het Geslachte der woorden, waer by die gevonden wordt, in twyffeling brengt, geheel en al te verwerpen, en niet meer *In den beginne, vanden geslachte, uit den huize*, maer *In het begin, van het geslachte, uit het huis* te schryven.

Voor al moet men zich wachten van in den Aenklager, die met den Noemer gelyk is, *den vleesche, den zaede*, te schryven; dat nootwendigh *het vleesch, het zaet* zyn moet; en met *tot dien einde* verworpen wordt.

Het Meervouwich Getal gaet in de bovenstaende Voorbeelden door alle Naemvallen in EN uit; dat evenwel niet altyt geschiedt; want *Bekken, verken, kussen*, en de Verkleende Naemwoorden, *Manneken, boomken, kindeken, meisje, vogeltje, hontje* en diergelyke besluiten het Meervouwige Getal met eene S, en behouden deezen uitgang, met *koks* en *maets*, voor vrienden, door alle de Naemvallen. *Venster, klooster, anker, zegel, teken*, die in den Noemer van het Meervouwige Getal *Vensters, kloosters, ankers, zegels, tekens* hebben, schryven in den Teeler, Gee-
ver

ver en Neemer *Venstereu, kloostereu, ankeren, zegelen, zekeneu.*

Versehideue Naemwoordeu van het Onzydige Geslachte wyken in het Meervouwige Getal af van de gemeene Buiging; als, *Kint, , kleet, kalf, lam, liet, runt, boen, spaen, ei*; die, in het Meervouwige de lettergreepen vermeerderende; (gelyk men gemeenlyk gevoelt) hebben *Kindereu* en *kinders, klee-deu*, (ten minste in de samenstellinge van *dekklee-deu, paerdekleedeu, tafelkleedeu*) *kleedeus*, en *kleederen*, *kalvers*, en *kalvereu, lammers*, en *lammeren, liederen*, (waar voor Vondel LIEDEN schreef in den Inhoud van Virgilius negenden Herderskout) *runders* en *runderen*, *boenders* en *boenderen, spaenders* en *spaenderen* (die de D welluidendheits halve voor de T of ook zonder veranderinge, in hun midden aenneemen) *eie-ren* en *eiers*; hoewel wy liever oordeelen, dat de Uitgangen in ERS tot den Noemer, Aenklager en Roeper, en in EREN tot den Teeler Geever en Neemer alleen behooren.

Waer by anderen noch het oude *bert* voegen, waer voor wy nu *bort* gebruiken, en *blat, rat, rota, gemoot, loof, been, volk*; dien dan voor het Meervouwige Getal gegeven wordt *bladen, bladers* en *bladeren, raden, raders* en *raderen, gemoederen, lovers* en *loveren, beenders* en *beenderen, volken* en *volkeren*, hoewel nu beter *bladen, raden, beenen, gemoeden*, en *volken* gezegt wordt. *Lovers* en *loveren* hebben tot hun Eenvouwich Getal *lover*, niet *loof*; dat geen Meervouwich Getal heeft. *Borden* klinkt ook beter, en is regelmaetiger, dan *berders* en *berderen*.

Noch meer wyken in het Meervouwige Getal van de Buiging af *Schip, lit, spit*, gelyk ook *smit* en *stat* in

in het Manlyke en Vroulyke Geslachte; maekende in het Meervouwige *Schepen, leden, speten, smeden en steden*. In welke woorden alle de P, D en T by de leste lettergreepen in de spellinge gevoegt worden.

Dit Meervouwige Getal der Zelfstandige Naemwoorden, in EN uitgaende; wordt in de drie Buijningen gevormt naer de byzondere gestaltenis der zelve Naemwoorden.

Hier van zyn deeze Regels;

1. Zelfstandige Naemwoorden, in E uitgaende, maeken hun Meervouwigh Getal door de verandering der uitgaende E des Eenvouwigen Getals in EN; als in *Bode, boden, slave, slaven, weide, weiden, engte, engten, einde, einden, egge, eggen*.

Dit volgen de Naemwoorden, die in EE en IE uitgaen; die dus tot eene lettergreep en uitspraek smelten; als in *Zee, zeen, ree, reen, knie, knien, spie, spien*.

2. Naemwoorden, in den Klinker Y, of in de Tweeklanken AI, EI, UI, of in de Drieklanken AEI, OEI, OOI eindigende neemen tot de vorming van het Meervouwige Getal enkelyk de Merkleeters EN aan; als in *Py, pyen, pry, pryen, bai, haien, galei, galeien, mei, meien, bui, buien, kraei, kraeien, saei, saeien, koei, koeien, kooi, kooien*; zonder dat echter de I der Twee-of Drieklanken by het volgende EN gevoegt worde. Waarom men spelt *Py-en, pry-en, bai-en, galei-en, mei-en, bui-en, kraei-en, saei-en, koei-en, kooi-en*.

3. Naemwoorden, die in de Tweeklanken AU en OU, en in de Drieklanken AEU; EEU, IEU uitgaen, neemen tot de vorming van het Meervouwige Getal voor de Merkleeters EN de W welluidendheids halve aen; gelyk die in OO eindigen, de I aen

I aen de eerste lettergreep hechten , wanneer zy tot het Meervouwige Getal overgaen ; als blykt in *Snaan*, *snaan-wen*, *vrou*, *vrou-wen*, *paen*, *paen-wen*, *leen*, *leen-wen*, *kien*, *kien-wen*, en *vloo*, *vlooi-en*.

4. Naemwoorden , die voor een eenigen Medeklinker eenen langen Klinker of Tweeklank hebben, maeken het Meervouwige Getal door het enkel aenneemen der Merkletteren EN ; als in *Pyl*, *pyl-en*, *pyn*, *pyn-en*, *staek*, *staek-en*, *pael*, *pael-en*, *deel*, *deel-en*, *keel*, *keel-en*, *ziel*, *ziel-en*, *dier*, *dier-en*, *boom*, *boom-en*, *troon*, *troon-en*, *muur*, *muur-en*, *nur*, *nur-en*, *zeil*, *zeil-en*, *geit*, *geit-en*, *deur*, *deur-en*, *steur*, *steur-en*, *bont*, *bont-en*, *bout*, *bout-en*, *zuil*, *zuil-en*, *spruit*, *spruit-en*.

Zommige deezer Naemwoorden , in F, S, en T uitgaende , veranderen somtyts in het Meervouwige Getal de F in V , de S in Z , en de T in D , brengende met eenen de veranderde letters , die geene lettergreep kunnen sluiten , tot de volgende lettergreep over ; als in *Druif*, *druif-ven*, *brief*, *brie-ven*, *schoof*, *schoo-ven*, *blaes*, *blae-zen*, *kaes*, *kae-zen*, *roos*, *roo-zen*, *buis*, *bui-zen*, *muis*, *mui-zen*, *zaet*, *zae-den*, *kleet*, *klee-den*; *broot*, *broo-den*, *hoet*, *hoe-den*, *huit*, *bui-den*, *bruis*, *brui-den*.

5. Naemwoorden , die na eenen korten of verlengden Klinker of na eenen Tweeklank twee of meer Medeklinkers hebben, neemen , om het Meervouwige Getal te maeken ; enkelyk EN aen ; als in *Galg*, *galg-en*, *balg*, *balg-en*, *balk*, *balk-en*, *kerk*, *kerk-en*, *galm*, *galm-en*, *arm*, *arm-en*, *harp*, *harp-en*, *klomp*, *klomp-en*, *spits*, *spits-en*, *koorts*, *koorts-en*, *kaert*, *kaert-en*, *buurt*, *buurt-en*, *jacht*, *jacht-en*, *dienst*, *dienst-en*, *bengst*, *bengst-en*, *berfst*, *berfst-en*.

Eenige deezer Naemwoorden , in F, S, en T uitgaende, veranderen somtyts in het Meervouwige

Getal in F in V, de S in Z, en de T in D, en beginnen met deeze veranderde letteren de volgende lettergreep; als in *Kolf*, *kol-ven*, *korf*, *kor-ven*, *bals*, *bal-zen*, *grens*, *grev-zen*, *baert*, *baar-den*, *baert*, *baer-den*, *bont*, *bon-den*.

Andere, in S uitgaende, verdubbelen deeze letter voor de aengenoomen Merkleeters EN in het Meervouwige Getal welluidendheids halve; als in *Pels*, *p:ls-sen*, *dans*; *dans-sen*, *glans*, *glans-sen*, *kans*, *kans-sen*, *krans*, *krans sen*, *lans*, *lans-sen*, *schans*, *schans-sen*, *schors*, *schors-sen*. Dit volgt ook *Spies*, dat *spies-sen* heeft.

Grens evenwel heeft *grenzen*, en *teems teemzen* door de verandering der S in eene Z, en *gryns grynzen*.

6. Naemwoorden van eene of meer lettergreepen, belezende in de leste maer eenen Klinker voor eenen Medeklinker, verdubbelen deezen Medeklinker in het Meervouwige voor de Merkleeters EN; als in *Man*, *mannen*, *bal*, *ballen*, *mof*, *moffen*, *rykdom*, *rykdommen*, *Lantschap*, *lantschappen*, *barnas*, *la:nassen*, *buisgezin*, *buisgezinnen*.

Waer van echter uitgezondert worden *Dagb*, *dies*, *slagb*, *wegb*, *graf*, *staf*, *kof*, *dak*, *trek*, *dal*, *bol*, *bevel*, *glas*, *pat*, *vat*, *lot*, *slot*, *gebedt*; die alle in het Meervouwige den uitgaenden Medeklinker by het volgende EN voegende maeken *Dagen*, *slagen*, *wegen*, *graven*, *staven*, *hoven*, *daken*, *treken*, *dalen*, *holen*, *bevelen*, *glazen*, *paden*, *vaten*, *loten*, *sloten*; *gebeden*. Waer in aen te merken is, dat in zommige deezer Naemwoorden de H in het Meervouwige Getal verworpen, en de F, S, en T in V, Z, en D, die van een zachter geluut zyn, gelyk elders, verandert worden,

H E T

HET XVIII. KAPITTEL.

DE Byvoeglyke Naemwoorden zyn ook de Bui-
gingen door de Naemvallen in hunne Geslachten
onderworpen. Waer van alrede Voorbeelden ge-
geeven zyn in het Byvoeglyke *Goet*.

Waar in aan te merken is, dat de Byvoeglyke
Naemwoorden tot de vorming van hun Meervou-
wigh Getal eene enkele E in de plaatse van het EN
der Zelfstandige aenneemen; maer met die waer-
neemingen, die omtrent de Zelfstandige gade gesla-
gen worden.

Woorden van eene lettergroepe, die achter eenen
enkelen Klinker eenen enkelen Medeklinker hebben,
verdubbelen dien in het maeken van het Meervouwige
Getal; als in, *Laf, laf-fe, vlug, vlug-ge, gek, gek-ke,*
stil, stil-le, stom, stom-me, dun, dun-ne, slap, slap-pe,
dor, dor-re, ras; ras-se, nat, nat-te. Grof alleen heeft
groue. De woorden, die 'er van worden samengezet,
volgenden zelve regel; als in, *Stapelgek, Stapelgek-*
ke, dootstil, dootstil-le, doornat, doornat-te, sneeuw-
wit, sneeuw-wit-te.

Woorden van eene of meer lettergreepen, die in
de leste lettergroepe na eenen langen of verlengden
Klinker of na eenen Tweeklank eenen eenigen Mede-
klinker hebben, neemen in het Meervouwige Getal
blootelyk de E aen; als in *Graeg, graeg-e, veeg,*
veeg-e, bong, boog-te, ruig, ruig-e, ryk, ryk-e, vrolyk,
vrolyk-e, bleek, bleek-e, kloek, kloek-e, schrael, schrael-e,
geel, geel-e, geil, geil-e, koel, koel-e, vuil, vuil-e,
eerzaam, eerzaam-e, vroom, vroom-e, ruim, ruim-e,
kleen, kleen-e, schoon, schoon-e, rein, rein-e, groen,
groen-e, bruin, bruin-e, leep, leep-e, ryp, ryp-e,
zwaer, zwaer-e, fier, fier-e, goor, goor-e, guur,
guur-e,

guur-e, beet, beet-e, bloot, bloot-e, zoot, zoot-e, stout, stout-e.

Zommige Woorden van deezzen aert, die in F, S, en T uitgaen, veranderen, gelyk de Zelfstandige Naemwoorden, in het vormen van het Meervouwige Getal deeze letters in V, Z, en D; als in *Braef, scheef, lief, doof, droef, boos, loos, eerloos, wys, grys, quact, wreet, root, goet, out*, van welke, na het vosgen der Klinkletteren by de volgende lettergreep, gemaekt worden, *Brae-ve, schee-ve, lie-ve, doo-ve, droe-ve, boo-ze, loo-ze, eerloo-ze, wy-ze, gry-ze, quae-de, wree-de, roo-de, goe-de, ou-de.*

Woorden, die in de Drieklanken, AEI en OOI uitgaen, neemen in het Meervouwige Getal blootelyk de E aen; als in *Fraei, fraei-e, mooi, mooi-e*; die in AEU en IEU, voor de E welluidendheids halve de W; als in, *Laeu, laeu-we, nieu, nieu-we.*

Woorden, welker Uitgangen eindigen met de twee Medeklinkeren NG, RG, NK, RK, SK, RM, MP, RP, neemen in het vormen des Meervouwigen Getals enkelyk de E aen; als in *Bang, bang-e, streng, streng-e, jung, jong-e, blank, blank-e, sterk, sterk-e, brusck, brusck-e, arm, arm-e, plomp, plomp-e, scherp, scherp-e.*

Woorden die in LS en RS uitgaen, neemen in het Meervouwige Getal voor de Merkleter E de leste Klinkletter S by verdubbeling aen; als in *Mals, mals-se bars, bars-se, dwers, dwers-se, nors, nors-se*: geheel anders als de in PS en TS uitgaende Woorden; want die, slechts de enkele E in het Meervouwige aenneemende, vormen van *Loops, bits, stoots, trots, Loops-e, bits-e, stoots-e, trots-e.*

Woorden, in SCH, na voorgaende Klinkers en Medeklinkers, uitgaende, voegen dit aenhangsel in het

het maeken van het Meervouwige Getal in de spellinge voor de Merkletter E; als in, *Kiesch, kie-sche, afgodisch, afgodi-sche, aerdsch, aerd-sche, bemelsch, be-net-sche, zomersch, zomer-sche, dootsch, doot-sche.*

Byvoeglyke Naemwoorden, in LF, FT, CHT, LT, MT, NT, RT, ST uitgaende, neemen tot het maeken van het Meervouwige Getal de E aen; terwyl zommige deezer woorden de F en T in V en D veranderen, en voor de volgende E in de spellinge voegen; als in *Half, hal-ve, manhaft, manhaft-e, wuft, wuft-e, zacht, zacht-e, slecht, slecht-e, licht, facilis, licht-e, wilt, wil-de, vreemt, vreem-de, gezwint, gezwin-de, bont, bont-e, gezond, gezond-e, zwart, zwart-e, hart, durus, bar-de, vast, vast-e gorust, gerust.*

Woorden van twee en meer lettergreepen, in IGH uitgaende, verwerpen in het vormen des Meervouwigen Getals de H, als niet meer noodigh om de uitpraek der G achter eene korte Klinkletter te sterken, en neemen enkelyk de E aen; als in, *Zaligh, zalig-e, weeligh, weelig-e, heiligh, heilig-e, molligh, mollig-e, keurigh, keurig-e, slaeperigh, slaeperig-e, kinderachtigh, kinderachtig-e,*

Woorden van twee en meer Lettergreepen, in EL, EN, en ER eindigende, neemen tot het maeken van het Meervouwige Getal de bloote Merkletter E aen; als in, *Edel, edel-e, kregel, kregel-e, enkel, enkel-e, vermetel, vermetel-e, schamel, schamel-e, verscheiden, verscheiden-e, effen, effen-e, eigen, eigen-e, open, open-e, schrande, schander-e, teder, teder-e, zwanger, zwanger-e, mager, mager-e, wakker, wakker-e, dapper, dapper-e, bitter, bitter-e.*

Hier van worden uitgezondert de Byvoeglyke Naem-

Naemwoorden, die van stoffen afkomstigh, in EN uitgaen. Want deeze maeken, in plaetse van de Merkletter E tot zich te neemen, hun Meervouwich Getal door het verwerpen der leste N; als blykt in, *Goude ringen, zilvere bekers, kopere kroonen; yzere plaeten, staele gespen, aerde vaten, steene potten, houte lepels, eike kasten, beuke nappen, greene planken, doorne stokken, berke roeden, wolle lakens, linne doeken.*

Ondertusschen geschiedt op deeze wyze de vorming van het Meervouwige Getal in de Byvoeglyke Naemwoorden, zoo lang zy Byvoeglyke blyven, en als zulke met de Zelfstandige door hulp der beide Geslachtwoorden in de drie Geslachten geboogen worden.

Waer van wy deeze Voorbeelden geeven; en alereerst in het Manlyke Geslachte,

In het Eenvouwige Getal; In het Meervouwige Getal;

N. Een Vroom of De Vroome Man.	De Vroome Mans of Mannen,
T. Eens of Des Vroomen Mans,	Der Vroome Mannen,
G. Eenen of den Vroomen Man of Manne,	Den Vroomen Mannen,
A. Eenen of Den Vroomen Man,	De Vroome Mans of Mannen,
R. Vroome Man,	Vroome Mans of Mannen,
N. Van Eenen of Den Vroomen Man of Manne.	Van De Vroome Mannen.

In het Vrouwelyke Geslachte is dit het Voorbeeld:
In

In het Eenvouwige Getal ; In het Meervouwige Getal ;

N. Eene of De Grootte	De Grootte Vrouwen,
Vrou,	
T. Eener of Der Grootte	Der Grootte Vrouwen,
Vrouwe,	
G. Eene of De Grootte	De Grootte Vrouwen,
Vrouwe,	
A. Eene of De Grootte	De Grootte Vrouwen,
Vron,	
R. Grootte Vrou,	Grootte Vrouwen,
N. Van Eene of De Groo-	Van De Grootte Vrou-
te Vrouwe.	wen.

Van het Onzydige Geslachte is dit Voorbeeld

In het Eenvouwige Getal,

N. Een Jong of Het Jonge Kint,
T. Eens of Des Jongen Kints, of Van Een Jong of
Het Jonge Kint,
G. Een Jong of Het Jonge Kint, of Eenen of Den
Jongen Kinde,
A. Een Jong of Het Jonge Kint,
R. Jong of Jonge Kint,
V. Van Een Jong of Het Jonge Kint, of Van Eenen
of Den Jongen Kinde.

In het Meervouwige,

N. De Jonge Kinders,
T. Der Jonge Kinderen,
G. Den Jongen Kinderen,
A. De Jonge Kinders,

R.

R. Jonge Kinders,
V. Van de Jonge Kinderen.

Maer wanneer de Byvoeglyke Naemwoorden in de betekenis der Zelfstandige overgaen, en op zich zelfs en zonder byvoeging van een Zelfstandigh Naemwoort worden gebruikt, worden zy als Zelfstandige geboogen, en neemen tot hunne Merkletter, gelyk die, in het Meervouwige Getal EN aen;

Waer van deeze volgende Voorbeelden zyn in het Manlyke Geslachte, in het Eenvouwige Getal;

N. Een,	De Overste,	Heilige,
T. Eens,	Des Oversten,	Heiligen,
G. Eenen,	Den Overste,	Heilige,
A. Eenen,	Den Overste,	Heilige,
R.	Overste,	Heilige,
N. Van Eenen,	Den Overste.	Heilige.

Geestelyke,	Rechtsgeleerde,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyke,	Rechtsgeleerde,
Geestelyke,	Rechtsgeleerde,
Geestelyke,	Rechtsgeleerde,
Geestelyke.	Rechtsgeleerde.

In het Meervouwige;

N. De Oversten.	Heiligen,
T. Der Oversten,	Heiligen,
G. Den Oversten,	Heiligen,
A. De Oversten,	Heiligen,
R. Oversten,	Heiligen,
N. Van de Oversten.	Heiligen.

Ge-

Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyken,	Rechtsgeleerden,
Geestelyken.	Rechtsgeleerden.

Op deze wyze wordt ook *Een* en *De Ander* geboogen, als het zonder Zelfstandig Naemwoort of gelyk zulk een gebruikt wordt, of ook zulks, dat'er het Zelfstandige onder verstaen worde.

Men zie deze Voorbeelden

In het Eenvouwige Getal, In het Meervouwige Getal.

N. Een Ander,	Veele Anderen,
T. Een Anders,	Veeler Anderen,
G. Een Ander,	Veelen Anderen,
A. Een Ander,	Veele Anderen,
R.	
N. Van Een Ander.	Van Veele Anderen.

In welk Voorbeelt het Geslachtwoort *Een* als onscheidbaer in het Eenvouwige Getal wordt aengemerkt.

N. De Ander,	De Anderen,
T. Des Anderen,	Der Anderen,
G. Den Anderen,	Den Anderen,
A. Den Anderen,	De Anderen,
R. Des Anderen,	Des Anderen,
N. Van den Anderen.	Van den Anderen.

Dus

Dus buigt men ook *De Een* of *De Ander*:

- N. De Een of de Ander,
 T. Des Eenen of Des Anderen;
 G. Den Eenen of Den Anderen;
 A. Den Eenen of Den Anderen;
 R. '
 N. Van Den Eenen of Den Anderen.

H E T X I X . K A P I T T E L

Zommige deezer Zelfstandige en Byvoeglyke Naemwoorden, die met de Oirsprongkelyke of Stamwoorden hunnen Naemvallen en Buigingen onderworpen zyn, gelyk voorhene gezien is, zyn ook hunne *Afleidinge* onderhevigh, te weteen, de Afkomstige.

De Afleiding toont aen, hoe en op wat wyze de Afkomstige Naemwoorden van hunne Oirsprongkelyke of Stamwoorden uitspruiten, en rechtmatigh afgeleidt kunnen worden.

De Afleiding geschiedt door het hechten van zekere *Aenhangfelen*, die ten meesten deele in zich zelve niet betekenen, aen het einde der Oirsprongkelyke Naemwoorden.

De Aenhangfels, die alle tweeëndertigh in het getal zyn, bestaan, alleen twee uitgezondert, uit eene enkele lettergreep, en luiden dus: ACHTIGH, AER, BAER, DE, DOM, EN, ER, ES, HAFT, HAFTIGH, HEIT, IER, IGH, IN, ING, ISCH, JE, KEN, LING, LOOS, LYK, NIS, SCH, SCHAP, SCHE, SEL, ST, T, TE, TJE, Y, ZAEM.

Wanneer een deezer Aenhangfelen by een Naemwoordt

woordt gevonden wordt, kan men onfaelbaer besluiten, dat dit een Afgeleidt Naemwoort zy, dat door het wechwerpen van zyn Aenhangfel tot zyne Oirsprongkelyke letteren of Stamnaemwoort weder gebraght kan worden; als in, *Vruchtbaer, ydelheit, duisternis, manschap, diepte, ruitery, oenzaam*; die na het verwerpen der Aenhangfelen, *Baer, heit, nis, schap, te, y, zaem* blyven *Vrucht, ydel, duister, man, diep, ruiter, een*.

Zommige van deeze Afgeleide Naemwoorden zyn *Byvoeglyk*, zommige *Zelfstandigh*.

De *Byvoeglyke* gaen uit in de Aenhangfelen *Achtigh, baer, en, bast, bastigh, igh, isch, loos, lyk, sch, zaem*; als *Steenachtigh, dienstbaer, koperen, manbast, zeegbastigh, veewigh, afgodisch, vredeloos, heerlyk, bemelsch, eerzaam*. In *Ling* gaen uit *Onderling, zonderling*.

De *Zelfstandige* eindigen in de Aenhangfelen *Aer, de, dom, er, es, heit, ier, in, ing, je, ken, ling, nis, schap, sche, sel, st, t, te, tje, y*; als, *Zondaer, liefde, rykdom, roeper, voogdes, wysheit, poortier, vorstin, meening, popje, manneken, haerling, vuisnis, weetenschap, meestersche, doopsel, dienst, dragt, diepte, starretje, voogdy*.

De Afgeleide *Zelfstandige* Naemwoorden zyn *Vierderlei* slag; als *Volknaemwoorden, Verkleennaemwoorden, Afgenoemde, en Werkenaemwoorden*.

De *Volknaemwoorden* beduiden 1. een huisgezin, 2. een vaderlant, en 3. eenigh volck; als, *Madianmer, Ismaëller, Nassawer, Oranjer, Korinther, Syrier, Hollander, Duitseber*.

De *Verkleennaemwoorden* verminderende betekenis der Oirsprongkelyke Naemwoorden door aenneeming van *je* met of zonder eene voorgaende *t*, en van *ken* met of zonder voorgaende *s*; als in, *Knaepje, schap*.

H

sebaepje, straetje, steegje, boekje, buisje, steentje, boomtje, beddetje, manneken, mondeken, bondeken, doeksken, boeksken, broeksken, jonksken, afgeleid van Knaep, schaer, straet, steeg, boek, buis, steen, boom, bed, man, mant, hort, doek, boek, broek, jong.

Waer in aen te merken staet, dat in de Verkleeninge der Naemwoorden, die in het Meervouwige Getal achter eenen enkelen Klinker den Medeklinker, L; M, N, R verdubbelen, of in het Benvouwige Getal achter de Klinkers twee Medeklinkers hebben, voor *tje* of *ken* noch eene *e* gebruikt wordt; als in *Balletje, lammetje, pennetje, starretje, handeken, beelden, paerden, maegden.* Dit volgt ook *boeden* afgeleid van *boet*; gelyk de voorgaende van *Bal, lam, pen, star, hant, beels, paert, maegt.*

Afgenoemde Naemwoorden, die noch Volk- noch Verkleennaemwoorden zyn, worden van de Oirsprongkelyke Naemwoorden afgeleid door verandering van zommige letteren, of door aenneeming der Aenhangselen, en eindigen in *Aer, de, dom, es, heit, ier, in, ling, nis, sche, ster, te, y*; als *Zondaer, liefde, rykdom, prinses, waerheit, tuimmer, vorstin, jongeling, vuilnis, dienersche, vryster, bongte, voogt- dy*; alle afkomstigh van *Zonde, lief, ryk, prins, waer, tuin, vorst, jong, vuil, diener, hoog, voogt.*

De Werknaemwoorden spruiten uit Werkwoorden, en verschillen hier in van de voorgaende Afgeleide, dat die tot hunnen oirsprong de Naemwoorden, deeze de Werkwoorden hebben; en deeze gaen uit in *ER, ING, NIS, SEL, ST*, en in zoo veele uitgangen, als de Wortelwoorden hebben, van welke door het voortzetten van de lettergreep *GE*, het Merkteken des Verleedenen Tyts in Werkwoorden en Deelwoorden ook eenige Werknaemwoorden ge-

voort

vormt worden; als in *Leezer*, *leezing*, *gelees*, van *lees*, *roeper*, *roeping*, *geroep*, van *roep*, *kennis*, *schennis*, van *ken*, *schen*, *schraepsel*, *voedsel*, van *schraep*: *voed*, *dienst*, *gunst*, van *dien*, *gun*.

Behalve deeze Afgeleide Naemwoorden, die door de Onfcheidbaere Aenhangfels van de Naemwoorden en Werkwoorden gemaekt worden, zyn 'er noch andere, die van *Deelwoorden*, *Bywoorden* en *Voorwoorden* of *Voorzetselen* affspruiten, en daerom *Deelwoordige*, *Bywoordige* en *Voorwoordige* genoemt kunnen worden.

Deelwoordige Naemwoorden zyn, die, Deelwoorden in den aenvang, tot de betekenis van Byvoeglyke Naemwoorden overgaen; als *Geleert*, *geleest*, *gepreezen*.

Bywoordige Naemwoorden zyn; die van de Bywoorden worden afgeleidt; als *Zeldzaam*, *buidigh*, *nederigh*, van *zelden*, *houden*, anders *beden* uitgesproken; en *neder*.

Voorwoordige Naemwoorden zyn, die van de Voorwoorden of *voorzetselen* hunnen oorsprong trekken; als *Voorigh*, *overigh*, *onderling*, *zonderling*, van *voor*, *over*, *onder*, *zonder*.

H E T XX. K A P I T T E L.

Alle deeze Naemwoorden, die tot noch toe in alle hunne toevallen, als *Enkel*, aengemerkt zyn, worden in onze taele tot haer grootste en kunstigste sieraat en tot betooning van haer krachtigste vermoogen, veelzints *Dabbel* gemaekt of *Saemengezet* door de *Koppeling*.

De Koppeling der Naemwoorden geschiedt, wanneer twee, drie, of meer Woorden saemengevoegt en

als broederlyk vereenigt, door deeze verdubbeling een gantsch nieuwe betekenis in dit Samengezette woort ontfangen.

In de Koppling worden samengevoegt, om een Naemwoort te maeken, I. Twee Zelfstandige Naemwoorden; als *sin Gasthuis, Vischmarkt, Wynkan, Waterkruik, Bierglas.*

II. Die Zelfstandige Naemwoorden; als in, *Zeevischmarkt, Haegappelboom, Wyngaertman, Veltmaerschalk.*

III. Vier Zelfstandige Naemwoorden; als in, *Erfantmaerschalk, Erfrykskamerbeer, Erfstedebouderamp.*

IV. Een Zelfstandigh met een Byvoeglyk Naemwoort; als in, *Kunstryk, Sneeuwit; Zeegroen, Reisvaerdigh, Eerwaerdigh, Roemruchtigh; in welke Woorden het Byvoeglyke Naemwoort achter gestelt wordt, dat in de volgende voorgaet; als in, Hoogmoet, gulzigaert, wysneus, grootvorst, langtong, kronbeen.*

V. Twee Byvoeglyke Naemwoorden; als in, *Grootmagtsigh, kleenbartigh, boosaerdigh, zwaerlyvigh, boogmoedigh, dunhaevigh.*

VI. Een of meer Zelfstandige met een of meer Byvoeglyke Naemwoorden; als in, *Halsstrafwaerdigh, Turfveenryk, Aertsboosaerdigh.*

VII. Een Voornaemwoort met een Zelfstandigh of Byvoeglyk Naemwoort; als in, *Zelfwoort, zelfqueller, zelfstryt, zelfwilligh.*

VIII. Een Werkwoort met een Zelfstandigh Naemwoort; als in, *Werkwoort, zegsman, spreekwyze, draegbant, strykyzer, braspenning, teergelt, vaerstuig, waschuron.*

IX. Een Zelfstandigh Naemwoort met een Werkwoort

naemwoort ; als in, *Naathelper, Raetgeever, Turfdrager, Vischkoper.*

X. Een Byvoeglyk Naemwoort met een Werknaemwoort ; als in, *Grootspreeker, quaetdoener, reinmaecker, schoonmaecker.*

XI. Een Byvoeglyk Naemwoort met een Deelwoort ; als in, *Zoetvloeiend, grootmoogend, boogheleert, wytberoemt.*

XII. Een Bywoort met een Zelfstandigh of Byvoeglyk Naemwoort ; als in, *Welvaert, welkomst, bedensdaesch, hierlanscb.*

XIII. Een Scheidbaer Voorwoort met een Zelfstandigh Naemwoort ; als in, *Bynaem, aenschyn, opkamer, intrede, voorhuis, narede, metgezel, doorvaert, uitboek, omwegb. onderkleet, tuschenwydte, bovenzael, tegenspoet, buitenbof, binnenkeuken, overspel, achterdeur, Waer by men afgodt en toekruit en wederwil in diergelyke voegen kan, als van af en toe en weder oirsprongekelyk, die als Voorzetsels wel in Gekoppelde Naemen Werkwoorden voorkoomen, maer by de Nederduitschen geenien Naemval, gelyk de andere beheerschen.*

XIV. Een Scheidbaer Voorwoort met een Byvoeglyk Naemwoort of Deelwoort ; als in, *Byziende, aenstootelyk, oprechte, ingelandt, voorvluchtigh, nalaetigh, medogende, doorvluchtigh, uitmuntend, omzichtig, onderbaevigh, tuscbentydigh, bovenmatigh, tegenstrydigh, buitenlantscb, binnendykscb, overgroot, achterdenkende, hoewel zommige deezer Naemwoorden niet voeglyk gescheiden kunnen worden, en tot de Afgeleide schynen te behooren.*

XV. Een Onscheidbaer Voorwoort met een Naemwoort ; als in, *Bestant, Ervaren, Ondank, Vergangbaer, Wantren, Antwoort.*

XVI. Etlyke Voorwaerden en Aenhangfels; een of meer, door elkander met een Naemwoort of Werkwoort; als in, *Onwilligheid; ongenaekbaer, onverantwoordelyk, onwederroeplykheit.*

Zommige van deeze Koppelwoorden, uit twee Zelfstandige Naemwoorden saemengezet, ontslängen achter hun eerste lit veelszins eene S, alsof zy, van den Teeler of den tweeden Naemval zyn afgeleidt; als blykt in *Lantsman, lantsknecht, lantsbeer, lantsvrou, lantsoverheit, gerechtsdiener, gerechtsbof, ryksdagb, ryksvorst, bongersnoot, dootsnoot, lyfsgevaer, krygsman, kalfsvet, schaepsboest, scheepslaeding, lamsbout, verkensworst, ezelsvleesch, arbeidlieden, raetsheeren, raetsvrinden, raetsverwanten.*

H E T X X I . K A P I T T E L .

DE Voornaemwoorden, tot welke wy nu overgaen zyn Woorden, die, voor een Naemwoort gestelt, eenen perzoon of zaek; die iet lydt of doet, aenwyzen; als, *Myn Vader, Uw Broeder, Zyn Wyf, Ik Burger, Gy Lantsknecht, Hy Boer, Die Mensch, Deeze Stat, Dit Huis, Dat Ding, &c.*

Of de Voornaemwoorden worden in de plaetse des Naemwoorts gestelt; en dan een ander daer onder verstaen; als in, *Dees heeft het gedaen, naemelyk, Man, knecht, mensch; Het myne heeft het getroffen, naemelyk, Roer, zwaert, geweer; De uwe wil het waeren, naemelyk, Zoon of Dochter, De zynen zyn geholpen; namelyk, Kinderen of huisgenooten.*

Uit welke drie leste spreekwyzen aen te merken is, dat in zulke uitlaetingen der Naemwoorden ook de Gestachtwoorden voor de Voornaemwoorden gestelt worden.

De

De Voornaemwoorden zyn by de Nederduitschen deeze volgende, *Ik, gy, by, zy, die, dees, de zelve, wie, welke, myn, uw* (tuus) *zyn, ons, uw* (vester) *hun, haer, zelf.*

De Voornaemwoorden worden ten aenzien van het *Geflachte* aangemerkt, als *Manlyk, Vroulyk* en *Onzydigb*; dat uit de veranderinge in het einde gezien kan worden, hoewel 'er eenige by alle *Geflachten* gebruikt worden, zonder eenige verandering toe te laten; als, *Ik, gy, tu, wy, gy, vos, zy, mans* en vrouwen.

In de Voornaemwoorden zyn drie *Personen* aen te merken; de *Eerste*, die 'er spreekt; als *Ik*, de *Tweede*, die aengesproken wordt; als *Gy*; de *Derde*, van wien men spreekt; als *Hy*.

De Voornaemwoorden zyn ten aenzien van den *Aert* ten deele Oirsprongkelyk; als, *Ik, gy, by, die, dees, wie, welke, zelf*; ten deele Afgeleidt; als, *Myn, uw, zyn.*

De Voornaemwoorden zyn ten aenzien der *Hoedanigheid* vyfderlei; als, *Aenwyzende, Bezittende, Betreklyke, Wederkeerende* en *Vraegende.*

De aenwyzende zyn *Ik, Gy, Hy, Die, ille, Dees, hic.*

De Bezittende zyn *Myn, Uw* (tuus) wanneer van eenen persoon gesproken word, *Ons, uw*, waer door men *vester* van veelen perfoonen vertaelt, *Zyn*, dat eenen van het Mannelyke en Onzydige *Geflachte* toebehoort, *Haer*, dat iemant uit het Vrouwelyke eigen is; *Hun*, dat van veele Manlyke en Onzydige *Geflachtenaemen* gebruikt wordt, *Haer*, waer door iet aan veele van het Vrouwelyke wordt geëigent.

De Betreklyke hebben hun opzicht op iemant

of iet, waer van voorhene gesproken is; en zy *Die, Dat, Wie*, qui, quæ, quod; als in dezeredenen, *Hy slaept nu, die altyt waekte; het zwaert, dat ik ontkoomen ben; de vyant, wiens maght te wreezen is; de vrou, wiens man gestorven is.*

De Wederkeerende, op meer dan eenen persoon passende, zyn deeze, *Zyn, Hun, Haer*; als uitdeezere redenen blykt, *David worp uit zynen slinger den steen Goliath in zyn voorhoofst; de Nederlanders ontnaemen in hunne zege den vyanden eene meenigte hunner vaendelen en standaerden; Penelope, zoo naerstigh op haer weefgetou, diens de vrouwen van onze eeuw tot haer voorbeeld.*

De Vraegende, waer door men iet vraegt, of onderzoekt, zyn *Wie, Wat*.

De Voornaemwoorden worden ook geboogen door de Naemvallen in beide Getallen; maer wyken vry wat van de gemeene Buiging af; als in de volgende Voorbeelden te zien is,

In het Eenvouwige Getal, In het Meervouwige Getal.

N. Ik	Gy,	Wy,	Gy.
T. Myns,	Uws,	Onzer,	Uwer,
G. My,	U,	Ons,	U,
A. My,	U,	Ons,	U,
R.	Gy,		Gy,
N. Van My.	Van U.	Van Ons.	Van U.

Het Voornaemwoord *Hy*, voor den man zelven gebruikt, dat in het Vrouwelyke Geslachte *Zy* in het Onzydige *Het* heeft, wordt dus geboogen in het Eenvouwige Getal, van alle Geslachten,

Hy,

N. Hy,	Zy,	Het,
T. Zyns,	Haers,	Zyns,
G. Zich,	Zich,	Zich,
A. Zich,	Zich,	Zich,
R.		
N. Van Zich.	Van Zich.	Zich.

In het Meervouwige,

N. Zy,	Zy,	Zy,
T. Hunner,	Haerer,	Hunner,
G. Zich,	Zich,	Zich,
A. Zich,	Zich,	Zich,
R.		
N. Van Zich.	Van Zich.	Van Zich.

Het Voornaemwoort *Hy, Is of Ille* by de Latynen, voor eenen anderen gebruikt, dat ook in het Vrouwelyke Geslachte *Zy* heeft, en in het Onzydige *Het*, wordt in alle Geslachten dus geboogen in het Eenvouwige Getal,

N. Hy,	Zy,	Zy,
T. Van Hem,	Van Haer,	Van Het,
G. Hem,	Haer;	Het,
A. Hem,	Haer of Ze,	Het,
R.		
N. Van Hem.	Van Haer.	Van Het.

In het Meervouwige,

N. Zy,	Zy,	Zy,
T. Hunner,	Haerer,	Hunner,
G. Hun,	Haer,	Hun,
	H 5	A. Hen

A. Hen of Ze,	Haer of Ze,	Hen of Ze,
R.		
N. Van Hun.	Van Haer.	Van Hun.

Het Voornaemwoort *Die*, het zy Aenwyzend, *Iste*, het zy Betreklyk, *Qui*, dat in het Vrouwelyke Geslachte ook *Die*, in het Onzydige *Dat* heeft, wordt door alle Geslachten dus geboogen in het Eenvouwige Getal,

N. Die,	Die,	Dat,
T. Diens,	Dier,	Van Dat,
G. Dien,	Die,	Dat,
A. Dien,	Die,	Dat,
R.		
N. Van Dien.	Van Die.	Van Dat.

In het Meervouwige Getal.

N. Die,	Die,	Die,
T. Dier,	Dier,	Dier,
G. Dien,	Die,	Dien,
A. Die,	Die,	Dien,
R.		
N. Van Die.	Van Die.	Van Die.

Op dezelve wyze wordt het Voornaemwoort *Dees*, *Deeze*, *Dit*, geboogen in het Eenvouwige Getal,

N. Dees,	Deeze,	Dit,
T. Van Deezen,*	Deezer,	Van Dit,

* Gaen *Deezes*, om dat de Teeler van *Dees* niet kan gemaakt worden door het aennemen van *ES*,
ge-

gelyk ook niet van *Huis, Haer, Kroes, Pais, Prys*, als boven alreede gezien is, en insgelyks mede de bloote S niet aengenoomen.

G. Deezen,	Deeze,	Dit,
A. Deezen,	Deeze,	Dit,
R.		
N. Van Deezen.	Van Deeze.	Van Dit,

In het Meervouwige Getal,

N. Deeze,	Deeze,	Deeze,
T. Deezer,	Deezer,	Deezer,
G. Deezen,	Deeze,	Deezen,
A. Deeze,	Deeze,	Deeze,
R.		
N. Van Deeze.	Van Deeze.	Van Deeze.

Het Voornaemwoort *De zelve*, *De zelve*, *Het zelve* (Idem, Eadem, Idem) wordt in alle Geslachten door alle Naemvallen op de volgende wyze geboogen in het Eenvouwige Getal;

N. De zelve,	De zelve,	Het zelve,
T. Des zelve,	Der zelve,	Van Het zelve,
G. Den zelve,	De zelve,	Het zelve,
A. Den zelve,	De zelve,	Het zelve,
R.		
N. Van Den zelve.	Van De zelve.	Van Het zelve,

In het Meervouwige Getal,

N. De zelve,	De zelve,	De zelve,
T. Der zelve,	Der zelve,	Der zelve,
		G. Den

G. Den zelven,	De zelve,	Den zelven,
A. De zelve,	De zelve,	De zelve,
R.		
N. Van De zelve.	Van De zelve.	Van De zelve.

Het Vraagende Voornaemwoort *Wie, Wie, Wat,* Quis, Quæ, Quid, wordt dus in de drie Geslachten geboogen;

In het Eenvouwige Getal,

N. Wie,	Wie,	Wat,
T. Wiens,	Wlens,	Van Wat,
G. Wien,	Wie,	Wat,
A. Wien,	Wie,	Wat,
R.		
N. Van Wien.	Van Wie.	Van Wat.

In het Meervouwige Getal,

N. Wie,	Wie,	Wie,
T. Wier,	Wier,	Wier,
G. Wien,	Wie,	Wien,
A. Wie,	Wie,	Wie,
R.		
N. Van Wie.	Van Wie,	Van Wie.

Dit is ondertuffchen hier aen te merken, dat *Wie* en *Wat* dus geboogen worden, wanneer zy op zich zelfs, en zonder volgende Naemwoorden van *Man, Vron, Dier* gevonden worden; dewyl zy in de famenvoeginge met deeze Naemwoorden in alle Geslachten het Onzydtge *Wat* in de plaetse van *Wie* voor zich aenneemen; waer door men vraegt in beide Getallen,

len, *Wat Man, Wat Vrouw, Wat Dier, Wat Mans, Wat Vrouwen, Wat Dieren? Wat Mans Naem? Wat Vrouwen bedryf? Wat Kints vader? Wat Man, Vrouw, Kint is dit gebeurt? Wat Man, Vrouw, Kint hebt gy gezien? Van Wat Man, Vrouw, Kint spreekt gy?* en zoo voort: daer van het Onzydige *Wat*, als onscheidbaer, by alle Naemvallen voorkomt.

Het Voornaemwoort *Welke, Welke, Welk*; het zy Vraegend, het zy Betreklyk. *Qui, Quae, Quod* by de Latynen, wordt dus geboogen;

In het Eenvouwige Getal,

N. Welke,	Welke,	Welk,
T. Welken,	Welker,	Van Welk,
G. Welken,	Welke,	Welk,
A. Welken,	Welke,	Welk,
R.		
N. Van Welken.	Van Welke.	Van Welk.

In het Meervouwige Getal,

N. Welke,	Welke,	Welke,
T. Welker,	Welker,	Welker,
G. Welken,	Welke,	Welken,
A. Welke,	Welke,	Welke,
R.		
N. Van Welke.	Van Welke.	Van Welke.

De Bezittende Voornaemwoorden *Myn, Zyn, Uw, Hun, Haer* worden door de Geslachten op eenerlei wyze geboogen; als in de volgende Voorbeelden blykt; en alkererst in her Manlyke Geslachte.

In

In het Eenvouwige Getal ;

N. Myn,	Zyn,	Uw,	Hun,	Haer,
T. Myns,	Zyns,	Uws,	Huns,	Haers,
G. Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren ;
A. Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren ;
R. Myn,				
N. Van Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren,

In het Meervouwige Getal ;

N. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
T. Myner,	Zyner,	Uwer,	Hunner,	Haerer,
G. Mynen,	Zynen,	Uwen,	Hunnen,	Haeren ;
A. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
R. Myne,				
N. Van Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere.

In het Vroulyke Geslachte in het Eenvouwige
Getal,

N. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
T. Myner,	Zyner,	Uwer,	Hunner,	Haerer,
G. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
A. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
R. Myne,				
N. Van Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere.

In het Meervouwige Getal ;

N. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
T. Myner,	Zyner,	Uwer,	Hunner,	Haerer,
G. Myne,	Zyne,	Uwe,	Hunne,	Haere,
				A. My-

A. Myne, Zyne, Uwe, Hunne, Haere,
 R. Myne,
 N. Van Myne, Zyne, Uwe, Hunne, Haere,

In het Onzydige Geslachte in het Eenvouwige
 Getal,

N. Myn, Zyn, Uw, Hun, Haer,
 T. Myns, Zyns, Uws, Hon, Haers,
 G. Myn, Zyn, Uw, Hun, Haer, of
 Mynen, Zynen, Uwen, Hunnen, Haeren,
 A. Myn, Zyn, Uw, Hun, Haer,
 R. Myn,
 N. Van Myn, Zyn, Uw, Hun, Haer, of
 Mynen, Zynen, Uwen, Hunnen, Haeren.

In het Meervouwige Getal,

N. Myne, Zyne, Uwe, Hunne, Haere,
 T. Myner, Zyner, Uwer, Hunner, Haerer,
 G. Mynen, Zynen, Uwen, Hunnen, Haeren,
 A. Myne, Zyne, Uwe, Hunne, Haere,
 R. Myne,
 N. Van Myne, Zyne, Uwe, Hunne, Haere,

Het Voornaemwoort *Onze* en *Ons* wordt in alle
 drie Geslachten dus geboogen;

In het Eenvouwige Getal,

N. Onze, Onze, Ons,
 T. Van Onzen of Onzer, Van Ons of Onzes,
 Onzes,
 G. Onzen, Onze, Ons of Onzen,
 A. Onzen, Onze, Ons,
 R. On-

R. Onze,	Onze,	Ons,
N. Van Onzen,	Van Onze,	Van Ons of Onzen.

In het Meervouwige Getal,

N. Onze,	Onze,	Onze,
T. Onzer,	Onzer,	Onzer,
G. Onzen,	Onze,	Onzen,
A. Onze,	Onze,	Onze,
R. Onze,	Onze,	Onze,
N. Van Onze.	Van Onze.	Van Onze.

Waer in aen te merken is, dat de Teeler van het Meervouwige Getal in deeze Voornaemwoorden in eene *ER* eindigt, daer de Byvoeglyke Naemwoorden, voor Zelfstandige gevoegt, in eene *E*, en anders, daer zy als Zelfstandige gebruikt worden, in eene *EN* uitgaen. En deeze uitgang in *ER* geschiedt, zoo het schynt, om dat de Voornaemwoorden in dit Geval het Geslachtwoort *Der*, het merkteeken des Teelers in het Meervouwige Getal, vervangen of evenaeren.

Deeze Voornaemwoorden worden in het aennemen van de *R* in den Meervouwigen Teeler gevolgt van andere Byvoeglyke Naemwoorden, maer die naer den aert der Voornaemwoorden zweemen; als *Zoodaenige, zulke, zommige, eenige, etlyke, geene, andere, beide, veele, alle*, die alle zoo wel, als de Voornaemwoorden, het Geslachtwoort *Der* in den Teeler van het Meervouwige Getal gewoon zyn voor zichte verwerpen of te wraeken; als uit het voorbeeld van *Etlyke*, dat alleen Meervouwigh in getal is, blykt,

N. Et-

- N** Etlyke Mans, Etlyke Vrouwen, Etlyke Kinders,
T. Etlyker Mannen, Etlyker Vrouwen, Etlyker
 Kinderen,
G. Etlyken Mannen, Etlyke Vrouwen, Etlyken
 Kinderen,
A. Etlyke Mans, Etlyke Vrouwen, Etlyke Kinders,
R.
N. Van Etlyke Mannen, Etlyke Vrouwen, Etlyke
 Kinderen.

Maer wanneer de Voornaemwoorden, *Myne*,
Uwe, *Zyne*, *Onze*, *Hanne*, *Haere*, en de Byvoeg-
 lyke Naemwoorden *Zoodaenige*, *Zulke*, *Anderen*, als
 Zelfftandige Naemwoorden by uitlaetung gebruikt
 worden, en daerom voor den Neemer van het Meer-
 vrouwige Getal het Geslachtwoord *De*, plaetsen, noe-
 men zy, die in den Noemer achter de uitgaende *E* de
N. ontfangen hebben, in den *Teeler* ook *Der* aen; als
 in deeze Voorbeelden te zien is;

N. De Mynen,	Uwen,	Zulken,	Anderen,
T. Der Mynen,	Uwen,	Zulken,	Anderen,
G. Den Mynen,	Uwen,	Zulken,	Anderen,
A. De Mynen,	Uwen,	Zulken,	Anderen,
R.			
N. Van de Mynen,	Uwen,	Zulken,	Anderen,

De Voornaemwoorden, *Ik*, *Gy*, *Hy*, *Zelf*, (*Egomet*,
Tumet, *Ipfemet*,) worden in het Manlyke Ge-
 flachte dus geboogen;

In het Eenvouwige Getal,

- N. Ik, Gy, Hy Zelf,
 T. Myns, Uws, Zyn Zelfs,
 G. My, U, Zich Zelfen,
 A. My, U, Zich Zelfen,
 R.
 N. Van My, U, Zich Zelfen.

In het Meervouwige Getal.

- N. Wy, Gy, Zy Zelfs,
 T. Onzer, Uwer, Hunner Zelfen,
 G. Ons, U, Zich Zelfen,
 A. Ons, U, Zich Zelfs,
 R.
 N. Van Ons, U, Zich Zelfen.

In het Vroulyke Geslachte,

- N. Ik, Gy, Zy Zelf,
 T. Myhs, Uws, Haer Zelfs,
 G. My, U, Zich Zelve,
 A. My, U, Zich Zelve,
 R.
 N. Van My, U, Zich Zelve.

- N. Wy, Gy, Zy Zelf,
 T. Onzer, Uwer, Haerer Zelve,
 G. Ons, U, Zich Zelve,
 A. Ons, U, Zich zelfs,
 R.
 N. Van Ons, U, Zich Zelve.

En

En in het Onzydige,

- N. Het Kint Zelf,
 T. Des Kints Zelfs,
 G. Het Kint Zelf of den Kinde Zelfen,
 A. Het Kint Zelf,
 R.
 N. Van Het Kint Zelf of Den Kinde Zelfen.

- N. De Kinders Zelfs,
 T. Der Kinderen Zelfen,
 G. Den Kinderen Zelfen,
 A. De Kinders Zelfs,
 R.
 N. Van de Kinderen Zelfen.

H E T XXII. K A P I T T E L.

DE *Werkwoorden*, waer toe wy nu overgaen, zyn zulke *Veranderlyke* woorden, die eenigh werk van *Doen*, *Lyden* of *Weezen* beteekenen met de omstandigheden van den *Tegenwoordigen*, den *Voorgaenden* en den *Toekomenden Tye*; als *Ik Hoore*, *Ik Worde Geboort*, *Ik Ben*, *Ik Hoorde*, *Ik Word Geboort*, *Ik Was*, *Ik Zal Hooren*, *Ik Zal Geboort Worden*, *Ik Zal Zyn*.

De *Werkwoorden* worden in *Persoonlyke* en *Onpersoonlyke* gemeenlyk onderscheiden.

Een *Persoonlyk Werkwoord* is, waar voor altyt de *Voornaemwoorden* *Ik*, *Gy*, *Hy*, of *Zy* of *Het* in het *Eenvouwige*, en *Wy*, *Gy*, *Zy* in het *Meervouwige* Getal gevoegt worden; als, *Ik Hoore*, *Gy Hoort*, *Hy Hoort*; *Zy Hoort*, *Het Hoort*, *Wy Hooren*, *Gy Hoort*, *Zy Hooren*.

Een Onperfoonlyk Werkwoord is, dat niet als in den derden Persoone gevonden, en door voortzetting der woordekens *Men* en *Het* of 's gekent wordt; als, *Men Zegt*, *Het Schynt*, 's *Vriest*. Maer hier van zal namels gesproken worden.

Alle de Werkwoorden, als met hunne Getallen en Persoonen *Veranderlyk*, worden naer hunne *Wyzen* en *Tyden* in hunne Tytvoegingen verandert.

De *Wyzen* zyn in ieder Werkwoord vierderlei, als de *Gebiedende*, de *Aentoonende*, de *Aenvoegende*, en de *Eindigende Wyze*; van welke de drie eerste *Bepaelt* genoemd worden, als het Getal en den Persoon bepaelende, en de leste *Onbepaelt*, om dat van haer geen Getal noch Persoon bepaelt wordt.

De *Gebiedende Wyze* is, waer door men iet gebiedt of bidt; als, *Loop*, *Ga*, *Geef*, *Hoor*, *Leer*.

De *Aentoonende Wyze* is, waer door men iet rechtsdraets of eenvoudigh naer de verscheidenheit der Tyden aentoonet of verklaert; als, *Ik Roepe*, *Ik Hoorde*, *Ik Hebbe Geantwoordt*, *Ik Hadde Gesproken*, *Ik Zal Kommen*.

De *Aenvoegende Wyze*, die ook de *Toelaetende* genoemd kan worden, wordt gebruikt in iet op zekere voorwaerden of tot zekere einden te stellen, en moet zich eenigzins naer de *By-en Voegwoorden* *Zoo*, *Als*, *Dat*, *op dat* en diergelyke voegen en rechten; als in, *Zoo Ik Koom*, *Dat Zy Hoorden*, *Op dat by Gestraft Wierd*; en *Toelaetender Wyze*, met *Dat* of *Laet*; als in, *Dat Zy Roepen*, *Laet Hy Zoeken*, *Laeten Zy Schreeuwen*.

De *Eindigende Wyze* is, waer door een Werkwoord gelooten wordt, die noch Persoon noch Getal noch Wyze noch Tyt zekerlyk bepaelt; die daerom ook de *Onbepaelde beet*; als in *Hooren*, *Geeven*, *Neemen*, *Draeven*.

Deeze Eindigende of Onbepaalde Wyze gaet in alle Werkwoorden en in hunnen Tegenwoordigen tyt uit in *EN*, uitgezondert in zyn *esse*.

De Tyden zyn in ieder Werkwoord vyfderlei; als de *Tegenwoordige*, de *Onvolmaekte Verleeden*, de *Volmaekte Ganschverleeden*, de *Meerdanvolmaekte Voorverleeden*, de *Toekomende Tyt*.

De Tegenwoordige Tyt betekent, dat eene zaak in het zelve oogenblik, waer in men spreekt, geschiede; als, *Ik Minne, Hoore, Leeze; Ik Worde Gemint, Geboort, Geleezen*.

De Onvolmaekte Verleeden Tyt zegt, dat eene zaak wel begonnen, maer niet volbragt is; als, *Ik Minne, Hoore, Las; Ik werd Gemint, Geboort, Geleezen*.

De Volmaekte Ganschverleeden Tyt drukt uit, dat eene zaak volbragt is; als, *Ik Hebbe, Gemint, Geboort, Geleezen; Ik Ben Gemint, Geboort, Geleezen*.

De Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt betekent, dat eene zaak volbragt is, eer eene andere gedaen is; als, *Ik Hadde Gemint, Geboort, Geleezen; Ik Was Gemint, Geboort, Geleezen*.

De Toekomende Tyt zegt, dat eene zaak zal geschieden; als, *Ik Zal Minnen, Hooren, Leezen, Ik Zal Gemint, Geboort, Geleezen Worden*.

Deeze vyf Tyden worden in alle de Wyzen der Werkwoorden, uitgezondert de *Gebiedende* en *Eindigende*, gevonden.

Doch de *Aenvoegende Wyze* heeft 'er zeven, door twee *Volmaekte* en twee *Meerdanvolmaekte Tyden*, die ook gevonden worden in de *Aentoonende Wyze* der *Lydende Werkwoorden*; wanneer het Helpwoord by het Hooftwoord verdubbelender wyze gebruikt

wordt; als *Ik Ben Geboort Geworden of Geweest, Ik Was Geboort Geworden of Geweest*; hoewel het beter en aengenaemer is, gelyk ook in de dagelyksche famenspraeke geschiedt, dat men zonder het verdubbelen zegge, *Ik Ben Geboort, Ik Was Geboort*.

De *Tytvoegingen* zyn veranderingen en buigingen der Werkwoorden naer de verscheidenheit van *Wyzen, Tyden* en *Personen*.

Deeze *Tytvoegingen* zyn by ons *Nederduitschen* maer twee, de *Gelykvloeiende of Geregelde*, en *Ongelykvloeiende of Ongeregelde*,

De *Gelykvloeiende of Geregelde Tytvoeging* is, waer in de *Werkwoorden* hunne *Wortel- of Stamletters* door alle de *Afgeleide Tyden* behouden; als *Min, Hoor, Ik Minne, Hoore, Ik Minde, Hoorde, Ik Hebbe Gemint, Geboort, Ik Zal Minnen, Hooren*.

De *Ongelykvloeiende of Ongeregelde Tytvoeging* is, waer in de *Werkwoorden* hunne *Wortel- of Stamletters* in de *Afgeleide Tyden* eens of meer veranderen.

En dit geschiedt op verscheide wyzen; eerst naemlyk door verandering der *Stamklinkeren* in den *Verleedenen Onvolmaekten* of *Tweeden Tyt*; als in *Lees, Ik Leeze, Ik Las; Loop, Ik Loope, Ik Liep; Val, Ik Valle, Ik Viel*.

Naderhant geschiedt dit door verandering der *Stamklinkeren* in den *Tweeden* en *Derden Tyt* op eeuwerlei wyze; als in *Prys, Ik Pryze, Ik Prees, Ik Hebbe Geprezen; Giet, Ik Giete, Ik Goot, Ik Hebbe Gegooten; Zwem, Ik Zwemme, Ik Zwom, Ik Hebbe Gezwommen, Zing, Ik Zinge, Ik Zong, Ik Hebbe Gezongen*.

Ten *derden* geschiedt de verandering, wanneer de

Stam-

Stamklinker in de drie eerste Tyden verscheiden zyn; als in *Breek, Ik Breeke, Ik Brak, Ik Hebbe Gebrooken; Bid, Ik Bidde, Ik Bad, Ik Hebbe Gebeden, Scheer, Ik Scheere, Ik Schoer, Ik Hebbe Geschooren.*

Eindelyk geschiedt dit, wanneer dit Werkwoort in den Tweeden Tyt ongeregelde uitgangen heeft, eene of meer, door verandering zoo der Medeklinkeren, als Klinkeren in het Wortelwoort; als in *Zuek, Ik Zoeke, Ik Zocht, Ik Moet* (dat met andere Werkwoorden geen Stamwoort heeft, dan in de Aentoonende Wyze) *Ik Most, Ik Magh, Ik Moght, Ik Kan, Ik Kon of Kost, Begin, Ik Beginne, Ik Begon of Begost, Word, Ik Worde, Ik Werd, Schuil, Ik Schuile Ik Schuilde of School, Vry, Ik Vrye, Ik Vryde of Vree;* gelyk de inwooners van het Sticht veelzins gewoon zyn te spreken.

In de Werkwoorden zyn Drie *Personen* aen te merken; die naer het Tweërlei Getal geschikt worden; en deeze zyn *Ik, Gy, Hy, Zy, Het, Wy, Gy, Zy.*

De Eerste Persoon, die van zich zelve spreekt, is in het Eenvouwige Getal, *Ik Hoore*, in het Meervouwige, *Wy Hooren.*

De Tweede Persoon is, tot wien in het Eenvouwige of Meervouwige Getal Gesproken wordt, en dus wordt uitgedrukt door *Gy Hoort, Gy Leest.*

De Derde Persoon, van wien, als van eenen afwezenden door *Hy* of *Zy* of *Het*, naer onderscheit der sexe, in het Eenvouwige, en ook door *Zy* in het Meervouwige Getal gesproken wordt, is *Hy* of *Zy* of *Het Hoort, Zy Hooren.*

Hier uit blykt ook, dat de Werkwoorden twee *Getallen* hebben; het Eenvouwige, dat van eenen Persoone door *Ik, Gy, Hy* of *Zy* of *Het* spreekt; het

Meervouwige dat van meer Perſoonen door *Wy*, *Gy*,
Zy gewaegt.

H E T XXIII. K A P I T T E L.

DE Werkwoorden kunnen in hunne Tytvoegingen niet geboogen noch verandert worden ten aanzien der Wyzen en Tyden en Perſoonen, dan door hulp van eenige andere Werkwoorden, die om deeze oorzaak *Helpwoorden* genoemd worden, en by de Nederlanders, gelyk by meer Europiſche volken, in het gebruik zyn.

Deeze Helpwoorden zyn *Hebben*, *Zullen*, *Worden* en *Zyn*; welke leſte twee Wezentlyk of Zelfſtandigh zyn.

Het Helpwoord *Hebben*, maekt by de Nederduitſchen alle Volmaekte Tyden in alle Wyzen der Bedryvende Werkwoorden.

Door het Helpwoord *Zyn*, worden alle Volmaekte Tyden in alle Wyzen van het Lydende Werkwoord gemaakt.

De Volmaekte Tyden in alle Wyzen der Onzydige Werkwoorden, worden ten aanzien van zommige door *Hebben*; en ten aanzien van andere door *Zyn* gemaakt; zoo dat de Onzydige Werkwoorden in hunne Tytvoegingen of met de Bedryvende of met de Lydende overeenkoomen.

Het Helpwoord *Zullen*, zonder welk de andere Helpwoorden niet kunnen opgemaakt worden, maekt in alle Wyzen der Bedryvende, Lydende, en Onzydige Werkwoorden alle Toekomende Tyden, en den tweeden Verleedenen en Voorverleedenen Tyt der Aenvoegende Wyze.

Door

Door het Helpwoord *Worden*, worden alle Lyden-
de Werkwoorden gemaakt.

Derhalven moet de Tytvoeging deezer Help-
woorden eerst aangewezen worden in alle haere
onderscheide Wyzen en Tyden, hoewel hier in ver-
scheide veranderingen en gebreklykheden onderwor-
pen.

Het Helpwoord *Zyn* (waer mede wy eerst begin-
nen zullen) wordt dus in de Tytvoeginge geboogen.

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Eenv. Wes.
Meerv. Zyt of Weest.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Eenv. Ik Ben, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Is.
Meerv. Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

Eenv. Ik Was, Gy Waert, Hy, Zy, Het Was.
Meerv. Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeren.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Eenv. Ik Ben Geweest, Gy Zyt Geweest, Hy, Zy,
Het Is Geweest.
Meerv. Wy Zyn Geweest, Gy Zyt Geweest, Zy
Zyn Geweest.

138. N E D E R D U I T S C H E

Meerdanvolmaekte Voorleeden Tyt.

Eenv. Ik Was Geweest, Gy Waert Geweest, Hy,
Zy, Het Was Geweest.

Meerv. Wy Waeren Geweest, Gy Waert Geweest,
Zy Waeren Geweest.

Toekomstige Tyt.

Eenv. Ik Zal Zyn, Gy Zult Zyn, Hy, Zy, Het
Zal Zyn.

Meerv. Wy Zullen Zyn, Gy Zult Zyn, Zy Zullen
Zyn.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Eenv. { Ik Zy, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Zy. }

Dat {
Meerv. { Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

Eenv. { Ik Waere, Gy Waert, Hy, Zy, Het
Waere.

Dat {
Meerv. { Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeren.

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

Eenv.	{ Ik Zoude Zyn, Gy Zoudt Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Zyn.
Als	
Meerv.	{ Wy Zouden Zyn, Gy Zoudt Zyn, Zy Zouden Zyn.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Eenv.	{ Ik Zy Geweest, Gy Zyt Geweest, Hy, Zy, Het Zy Geweest.
Dat	
Meerv.	{ Wy Zyn Geweest, Gy Zyt Geweest, Zy Zyn Geweest.

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

Eenv.	{ Ik Waere Geweest, Gy Waert Geweest. Hy, Zy, Het Waere Geweest.
Dat	
Meerv.	{ Wy Waeren Geweest, Gy Waert Ge- weest, Zy Waeren Geweest.

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

Eenv.	{ Ik Zoude Geweest Zyn, Gy Zoudt Ge- weest Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Ge- weest Zyn.
Als	
Meerv.	{ Wy Zouden Geweest Zyn, Gy Zoudt Ge- weest Zyn, Zy Zouden Geweest Zyn.

Toe-

Toekomende Tyt.

Eenv. { Ik Zal Zyn of Geweest Zyn, Gy Zult Zyn
of Geweest Zyn, Hy, Zy, Het Zal
Zyn of Geweest Zyn.

Als {
Meerv. { Wy Zullen Zyn of Geweest Zyn, Gy
Zult Zyn of Geweest Zyn, Zy Zullen
Zyn of Geweest Zyn.

De Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Zyn.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Geweest Zyn.

Toekomende Tyt.

Zullen Zyn.

De Deelwoorden zyn drie,

Het Tegenwoordige,

Zynde of Weezende,

Het

Het Verleedene,

Geweest.

Het Toekomende

Zullende Zyn of Weezen.

Het Helpwoord *Worden* wordt in de Tytvoeginge
 dus geboogen.

De Gebledende Wyze:

Tegenwoordige Tyt.

E. . . . Word.
 M. . . . Wordt.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Worde, Gy Wordt, Hy, Zy, Het Wordt.
 M. Wy Worden, Gy Wordt, Zy Worden.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Werd, Gy Werdt, Hy, Zy, Het Werd.
 M. Wy Werden, Gy Werdt, Zy Werden.

142 N E D E R D U I T S C H E

Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

- E. Ik ben Geworden, Gy Zyt Geworden, Hy, Zy,
Het Is Geworden.
M. Wy Zyn Geworden, Gy Zyt Geworden, Zy Zyn
Geworden.

Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

- E. Ik Was Geworden, Gy Waert Geworden, Hy
Zy, Het Was geworden.
M. Wy Waeren Geworden, Gy Waert Geworden,
Zy Waeren Geworden.

Toekomstige Tyt.

- E. Ik Zal Worden, Gy Zult Worden, Hy, Zy, Het
Zal Worden.
M. Wy Zullen Worden, Gy Zult Worden, Zy Zul-
len Worden.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

- E. ^{Dat} Ik Worde, Gy Wordt, Hy, Zy, HetW orp.
M. Wy Worden, Gy Wordt, Zy Worden.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Ik Wierde, Gy Wiert, Hy, Zy, Het Wierde.} \\ \text{Dat} \end{array} \right.$
 M. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Wy Wierden, Gy Wiert, Zy Wierden.} \end{array} \right.$

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Ik Zoude Worden, Gy Zoudt Worden, Hy,} \\ \text{Zy, Het Zoude Worden.} \\ \text{Als} \end{array} \right.$
 M. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Wy Zouden Worden, Gy Zoudt Worden,} \\ \text{Zy zouden Worden.} \end{array} \right.$

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Ik Zy Geworden, Gy Zyt Geworden, Hy} \\ \text{Zy, Het Zy Geworden.} \\ \text{Dat} \end{array} \right.$
 M. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Wy Zyn Geworden, Gy Zyt Geworden, Zy} \\ \text{Zyn Geworden.} \end{array} \right.$

1. Meerdanvolmaekte Voorleeden Tyt.

E. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Ik Waere Geworden, Gy Waert Geworden,} \\ \text{Hy, Zy, Het Waere Geworden.} \\ \text{Als} \end{array} \right.$
 M. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Wy Waeren Geworden, Gy Waert Gewor-} \\ \text{den, Zy Waeren Geworden.} \end{array} \right.$

1. Meer

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

- E. { Ik Zoude Geworden Zyn, Gy Zoudt Ge-
worden Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Gewor-
den Zyn.
- Als {
- M. { Wy Zouden Geworden Zyn, Gy Zoudt Ge-
worden Zyn, Zy Zouden Geworden Zyn.

Toekomstige Tyt.

- E. { Ik Zal Geworden Zyn, Gy Zult Geworden
Zyn, Hy, Zy, Het Zal Geworden Zyn.
- Als {
- M. { Wy Zullen Geworden Zyn, Gy Zult Gewor-
den Zyn, Zy Zullen Geworden Zyn.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Worden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Geworden Zyn.

Toekomstige Tyt.

Zullen Worden.

De

SPRAEKKUNST.

De Deelwoorden zyn drie,

Het Tegenwoordige,

Wordende.

Het Verleedene,

Geworden.

Het Toekomende

Zittende Worden.

Het Helpwoord *Hebben* wordt in zyne Tyvooginge dus gebogen.

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Heb.
M. Hebt.

De Aentoonende Wyze

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Hebte, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heft.
M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben;

Onvolmaekte-Verleeden Tyt.

- E. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had.
 M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

- E. Ik Hebbe Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Hy, Zy,
 Het Heeft Gehadt.
 M. Wy Hebben Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Zy Heb-
 ben Gehadt.

Meerdanvolmaekte-Voorverleeden Tyt.

- E. Ik Hadde Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Hy, Zy,
 Het Had Gehadt.
 M. Wy Hadden Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Zy Had-
 den Gehadt.

Toekomende Tyt.

- E. Ik Zal Hebben, Gy zult Hebben, Hy, Zy, Het
 Zal hebben.
 M. Wy Zullen Hebben, Gy Zult Hebben, Zy Zul-
 len Hebben.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

- E. ~~Ik Hebbe,~~ Gy Hebt, Hy, Zy, Het Hebbe.
 Dat
 M. ~~Wy Hebben,~~ Gy Hebt, Zy hebben.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

- E. { Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadde,
 Dat
 M. { Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden.

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

- E. { Ik Zoude Hebben, Gy Zoudt Hebben, Hy,
 Als
 Zy, Het Zoude Hebben.
 M. { Wy Zouden Hebben, Gy Zoudt Hebben, Zy
 Zouden Hebben.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

- E. { Ik Hebbe Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Hy,
 Dat
 Zy, Het Hebbe Gehadt.
 M. { Wy Hebben Gehadt, Gy Hebt Gehadt, Zy
 Hebben Gehadt.

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

- E. { Ik Hadde Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Hy,
 Dat
 Zy, Het Hadde Gehadt.
 M. { Wy Hadden Gehadt, Gy Hadt Gehadt, Zy
 Hadden Gehadt.

578 NEDERDUITSCH E

2. Meer dan volmaakte Voorspreeden Tyt.

E Ik Zoude Gehadt Hebben, Gy Zoudt Gehadt Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Gehadt Hebben.

Als

M. Wy Zouden Gehadt Hebben, Gy Zoudt Gehadt Hebben, Zy Zouden Gehadt Hebben.

Toekomende Tyt.

E Ik Zal Gehadt Hebben, Gy Zult Gehadt Hebben, Hy, Zy, Het Zal Gehadt Hebben.

Als

M. Wy Zullen Gehadt Hebben, Gy Zult Gehadt Hebben, Zy Zullen Gehadt Hebben.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Hebben.

Volmaakte Gantcheverleeden Tyt.

Gehadt Hebben.

Toekomende Tyt.

Zullen Hebben.

De Deelwoorden zyftdrie,

Het Tegenwoordige,

Hebbende.

Het Verkeedene,

Hebbende Gehadt.

Het Toekomende,

Zullende Hebben.

Het Helpwoord *Zullen*, dat, hoewel in veelte Wyzen en Tyden gebreklyk, evenwel tot alle, en ook tot de Tytvoegingen der voorgaende Helpwoorden noodigh vereifcht wordt, wordt in zyne overgebleeve Wyzen en Tyden dus geboogen.

De Aenftoonende Wyze.

E. Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zaf.

M. Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen.

De Aenvoegende Wyze.

E. Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude.

M. Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden.

Eindigende Wyze.

Zullen.

Het Deelwoort is

Zullende ;

dat , by het Hooftwoort in de Eindigende wyze gevoegt, de Deelwoorden van den Toekomenden Tyt maekt; als, *Zullende Hooren,*

Behalve deeze Helpwoorden zyn 'er noch eenige andere, die, in zich zelve ten deele Onzydigh, ten deele als Onzydigh gehouden, en in hunne Tytvoegingen gebreklyk, veelszins by de Werkwoorden gebruikt worden, als *Kunnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.*

Wacrom wy ook hunne Tytvoegingen, doch alereerst in de Aentoonende Wyze (dewyl zommige geene Gebiedende Wyze hebben) hier zullen stellen; zoo als zy voor andere Werkwoorden geboogen worden; dewyl zy, op zich zelfs staende, en zonder eenigh ander volgend Werkwoort, in den Volmaecten en Meerdanvolmaecten Tyt dus geboogen worden, *Ik Hebbe, Ik Hadde Gekont of Gekoft, Gemogt, Gewilt, Gemoft, Gedurft, Gelaeten, Gebolpen, Gedaen.*

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Kan, Magh, Wil, Moet, Durve, Laete,
 Helpe, Doe; Gy Kont, Moogt, Wilt, Moogt,
 Durft,

Durft, Laet, Helpt, Doet; Hy, Zy, Het Kan, Magh, Wil, Moet, Durft, Laet, Helpt, Doet.

M. Wy Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen; Gy Kont, Moogt Wilt, Moet, Durft, Laet, Helpt, Doet; Zy Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Konde of Kost, Mogt, Wilde of Woude, Most, Durfde, Liet, Holp, Deed; Gy Kondte of Kost, Mogt, Wilde of Woudt, Most, Durfde, Liet, Helpt, Deedt; Hy, Zy, Het Konde of Kost, Mogt, Wilde of Woude, Most, Durfde, Liet, Holp, Deed.

M. Wy Konden of Kosten, Mogten, Wilden of Wouden, Mosten, Durfden, Lieten, Holpen, Deeden; Gy Kondt of Kost, Mogt, Wildt of Woudt, Most, Durft, Liet, Holpt, Deedt; Zy Konden of Kosten, Mogten, Wilden of Wouden, Mosten, Durfden, Lieten, Holpen, Deeden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heeft Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Meerdarvolmakre Voorverleden Tyt.

E. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had Konnen,
Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten,
Helpen, Doen.

M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Konnen,
Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten,
Helpen, Doen.

Toekomende Tyt.

E. Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Konnen,
Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten,
Helpen, Doen.

M. Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Konnen,
Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten,
Helpen, Doen.

En van deeze buigingen in deeze drie leste Tyden der Tytvoeginge zyn deeze Voorbeelden; als, *Ik Hebbe of Hadde of Zal Konnen Zingen, Gy Hebt of Hadt of Zult Moogen Hooren, Hy, Zy, Het Heeft of Had of Zal Willen Zwygen, Wy Hebben of Hadden of Zullen Moeten Gaen, Gy Hebt of Hadt of Zult Durven Loochenen, Zy Hebben of Hadden of Zullen Laeten Onderzoeken, Wy of Zy Hebben of Hadden of Zullen Helpen Begraven, Gy Hebt of Hadt of Zult Doen Antwoorden.*

Hier meede komt ook over een, *Ik Hebbe of Hadde Zullen Zwygen, Gy Hebt of Hadt Zullen Spreken, Hy, Zy, Het Heeft of Hadt Zullen Antwoorden, Wy Hebben of Hadden Zullen Zeggen, Gy Hebt of Hadt Zullen Hooren, Zy Hebben of Hadden Zullen Verbaelen.*

De

De Aenwegende Wyze.

Tegenwoordigé Tyt.

E. { Ik Konne, Mooge, Wille, Moete, Durve,
Laete, Helpe, Doe.
Dat Gy Kont, Moogt, Wilt, Moet, Durft, Laet,
Helpt, Doet.
Hy, Zy, Het Konne, Mooge, Wille, Moc-
te, Durve, Laete, Helpe, Doe.

M. { Wy Konnen, Moogen, Willen, Moeten,
Durven, Laeten, Helpen, Doen.
Dat Gy Kont, Moogt, Wilt, Moet, Durft, Laet,
Helpt, Doet.
Zy Konnen, Moogen, Willen, Moeten,
Durven, Laeten, Helpen, Doen.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Dat Ik Konde of Koft, Moogt, Wilde of Wou;
Moet &c. gelyk in den Onvolmaekten Verleedenen
Tyt der Aentoonende Wyze.

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Als Ik Zoude Konnen, Moogen, Willen, Moeten
&c. en wyders, als in den 2. Onvolmaekten
Verleedenen Tyt der Helpwoorden *Hebben, Worden*
en *Zyn*.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Hebbe Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
Dat { Gy Hebt Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
 Hy, Zy, Het Hebbe Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

M. { Wy Hebben Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
Dat { Gy Hebt Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
 Zy Hebben Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Hadde Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
Dat { Gy Hadt Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
 Hy, Zy, Het Had Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

M. { Wy Hadden Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
Dat { Gy Hadt Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.
 Zy Hadden Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

De

De Tweede Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt is nevens den Toekomstenden Tyt in deeze Wyze niet gebruiklyk.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Hebben Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Toekomstende Tyt.

Zullen Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige.

Konnende, Mogende, Willende, Moetende, Durvende, Laetende, Helpende, Doende.

Het Verleedene.

Hebbende Konnen, Moogen, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen.

Het

Het Toekommende.

Zullende Konnen, Moogen, Willen, Moeten,
Durven, Laeten, Helpen, Doen.

H E T XXIV. K A P I T T E L.

DOor middel der voornoemde vier Helpwoorden worden alle de Werkwoorden in hunne Tytvoegingen geboogen; en elk naer zynen aert.

Want de byzondere Werkwoorden zyn drieërlei, *Bedryvende, Lydende, en Onzydige.*

Bedryvende Werkwoorden zyn, die eenigh bedryf uitdrukken, dat tot een voorwerp overgaet; als *Bidden, Hooren, Edezen, Pryzen.*

Lydende Werkwoorden zyn, die eené Lyding, van buiten iemand aenkoomende, betekenen; als *Gebedden Worden, Geboort Worden, Geleezen Worden, Gepreezen Worden.*

Onzydige Werkwoorden zyn, die, in den werker met de daerblyvende, en niet overgaende, iet ten volen betekenen; als *Zyn, Worden, Staen, Bloeien, Leeven, Sterven.*

Deeze zyn verscheiden; dewyl zommige eene *Plaets* betekenen; als, *Blyden, Woonen, Toeven, Wachten, Vernachten, Overwinteren*; andere eenen *Stant*; als, *Staen, Zitten, Leggen, Duuren, Bloeien, Groeien, Verdwynen, &c.*

Onder deeze behooren eenige *Wederkeerende* Werkwoorden, in welke de daet tot den werker wederkeert, als, *Zich Verwonderen, Zich Schaemen, Zich Verbergen, &c.*

Van de buiginge door eene Gelykbelende of geregelde Tytvoeging en alle haere Wyzen en Tyden zul-

zullen wy een Voorbeeld laeten volgen van een *Bedryvend*, van een *Lydend*, en van een *Onzydigb. Werkwoort*.

Het *Bedryvend Werkwoort Hooren* buigt men
dus:

De Gebiedende Wyze.
Tegenwoordige Tyt.

- E. Hoor.
- M. Hoort.

De Aentoonende Wyze.
Tegenwoordige Tyt.

- E. Ik Hoore, Gy Hoort, Hy, Zy, Het Hoort.
- M. Wy Hooren, Gy Hoort, Zy Hooren.

Onvolmaakte Verleeden Tyt.

- E. Ik Hoorde, Gy Hoorde, Hy, Zy, Het Hoorde.
- M. Wy Hoorden, Gy Hoorden, Zy Hoorden.

Volmaakte Ganschverleeden Tyt.

- E. Ik Hebbe Gehoort, Gy Hebt Gehoort, Hy, Zy, Het Heeft Gehoort.
- M. Wy Hebben Gehoort, Gy Hebt Gehoort, Zy Hebben Gehoort.

Meas-

Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

- E. Ik Hadde Gehoort, Gy Hadt Gehoort, Hy, Zy, Het Had Gehoort.
 M. Wy Hadden Gehoort, Gy Hadt Gehoort, Zy Hadden Gehoort.

Toekomende Tyt.

- E. Ik Zal Hooren, Gy Zult Hooren, Hy, Zy, Het Zal Hooren.
 M. Wy Zullen Hooren, Gy Zult Hooren, Zy Zullen Hooren.

De Aenvoegende Wyze,

Tegenwoordige Tyt.

- E. **Dat** Ik Hoore, Gy Hoort, Hy, Zy, Het Hoors.
 M. Wy Hooren, Gy Hoort, Zy Hooren.

Li Onvolmaakte Verleeden Tyt.

- E. **Dat** Ik Hoorde, Gy Hoorde, Hy, Zy, Het Hoorde.
 M. Wy Hoorden, Gy Hoorden, Zy Hoorden.

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Hooren, Gy Zoudt Hooren, Hy,
Zy, Het Zoude Hooren.

Als

M. { Wy Zouden Hooren, Gy Zoudt Hooren,
Zy Zouden Hooren.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Hebbe Gechoort, Gy Hebt Gechoort, Hy,
Zy, Het Hebbe Gechoort.

Dat

M. { Wy Hebben Gechoort, Gy Hebt Gechoort, Zy
Hebben Gechoort.

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Gechoort Hadde, Gy Gechoort Hadt, Hy,
Zy, Het Gechoort Hadde.

Dat

M. { Wy Gechoort Hadden, Gy Gechoort Hadt,
Zy Gechoort Hadden.

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tydt.

E. { Ik Zoude Gechoort Hebben, Gy Zoudt Ge-
choort Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Ge-
choort Hebben.

Als

M. { Wy Zouden Gechoort Hebben, Gy Zoudt Ge-
choort Hebben, Zy Zouden Gechoort Heb-
ben.

Toes

169 N E D E R D U I T S C H E

Toekomende Tyt.

I. Ik Zal Gehoort Hebben, Gy Zult Gehoort Hebben, Hy, Zyl, Het Zal Gehoort Hebben.

M. ^{Als} Wy Zullen Gehoort Hebben, Gy Zult Gehoort Hebben, Zy Zullen Gehoort Hebben.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Hooren.

Volmaakte Ganscheverleeden Tyt.

Gehoort Hebben.

Toekomende Tyt.

Zullen Hooren.

De Deelwoorden zyn drie;

Het Tegenwoordige,

Hoorende.

Het Verleedene,

Hebbende Gehoort.

Het

Het Toekomende,

Zullende Hooren.

Doch behalve deze buiging in de Tytvoeginge ontfangt dit Werkwoord, dat nevens het Werkwoord *Zien* het bedryf van twee menschelyke zinnen uitdrukt, in zommige Tyden, zoo der Aenvoegende, als der Aentoonende Wyze, de buiging der Werkwoorden *Konnen, Moogen, Willen* &c. wanneer zy gevolgt worden van een ander Werkwoord in de Eindigende Wyze. Waer van deze voorbeelden zyn in de Aentoonende Wyze!

Volmaekte Gahschverleeden Tyt.

E. Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heeft Hooren en Zeggen.

M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Hooren Zeggen.

E. Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Heeft Zien

M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Zien Vechten.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had Hooren en Zeggen.

M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Hooren Zeggen.

L

2. E.

E. Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadt Zien Vechten.

M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Zien Vechten.

In de Aenvoegende Wyze zyn deeze voorbeelden

Volmaekte Ganschverleeden Tyt,

E. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Hebbe} \\ \text{Hooeren Zeggen.} \end{array} \right.$

Dat

M. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Hooeren} \\ \text{Zeggen.} \end{array} \right.$

E. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Hebbe} \\ \text{Zien Vechten.} \end{array} \right.$

Dat

M. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Zien} \\ \text{Vechten.} \end{array} \right.$

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

I.

E. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadde} \\ \text{Hooeren Zeggen.} \end{array} \right.$

Dat

M. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Hooeren} \\ \text{Zeggen.} \end{array} \right.$

2. E.

1.

E. { Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadde
Zien Vechten.

M. { ^{Dat} Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Zien
Vechten.

2. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

1.

E. { Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude
Hebben Hooren Zeggen.

M. { ^{Als} Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Heb-
ben Hooren Zeggen.

2.

E. { Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zou-
de Hebben Zien Vechten.

M. { ^{Als} Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Heb-
ben Zien Vechten.

Toekomende Tyt.

1.

E. { Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Heb-
ben Hooren Zeggen.

M. { ^{Als} Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Hebben
Hooren Zeggen.

2.

E. { Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Hebben
Zien Vechten.

Als
M. { Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Hebben
Zien Vechten.

In de Eindigende Wyze, en haere drie byzondere Tyden volgen zy ook de voornoemde Werkwoorden; als in, Hooren Zeggen, Zien Vechten, Hebben Hooren Zeggen, Hebben Zien Vechten, Zullen Hooren Zeggen, Zullen Zien Vechten.

De drie Deelwoorden koomen ook daer mede over een; als in Hoorende Zeggen, Ziende Vechten, Hebbende Hooren Zeggen, Hebbende Zien Vechten, Zullende Hooren Zeggen, Zullende Zien Vechten.

Het Lydend Werkwoort *Geboort Worden* wordt dus geboogen.

De gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Word Gehoort.
M. Wordt Gehoort.

De

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

- E.** Ik Worde Gehoort , Gy Wordt Gehoort , Hy Zy , Het Wordt Gehoort.
M. Wy Worden Gehoort , Gy Wordt Gehoort , Zy Worden Gehoort.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

- E.** Ik Werd Gehoort , Gy Werdt Gehoort , Hy Zy , Het Werd Gehoort.
M. Wy Werden Gehoort , Gy Werdt Gehoort , Zy Werden Gehoort.

1. Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

- E.** Ik Ben Gehoort , Gy zyt Gehoort , Hy , Zy ; Het Is Gehoort.
M. Wy Zyn Gehoort , Gy Zyt Gehoort , Zy Zyn Gehoort.

2. Volmaekte Voorverleeden Tyt.

- E.** Ik Ben Gehoort Geworden of Geweest , Gy Zyt Gehoort Geworden of Geweest , Hy , Zy , Het Is Gehoort Geworden of Geweest.
M. Wy Zyn Gehoort Geworden of Geweest , Gy Zyt Gehoort Geworden of Geweest , Zy Zyn Gehoort Geworden of Geweest.

1. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Was Gehoort, Gy Waert Gehoort, Hy, Zy, Het Was Gehoort.

M. Wy Waeren Gehoort; Gy Waert Gehoort, Zy Waeren Gehoort.

2. Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Was Gehoort Geworden of Geweest, Gy Waert Gehoort Geworden of Geweest, Hy, Zy, Het Was Gehoort Geworden of Geweest.

M. Wy Waeren Gehoort Geworden of Geweest, Gy Waert Gehoort Geworden of Geweest, Zy Waeren Gehoort Geworden of Geweest.

Toskoomende Tyt.

E. Ik Zal Gehoort Worden, Gy Zult Gehoort Worden, Hy, Zy, Het Zal Gehoort Worden.

M. Wy Zullen Gehoort Worden, Gy Zult Gehoort Worden, Zy Zullen Gehoort Worden.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Gehoort Wordt, Gy Gehoort Wordt, Hy, Zy, Het Gehoort Wordt.

M. Wy Gehoort Worden, Gy Gehoort Wordt, Zy Gehoort Worden.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Geboort Wierde, Gy Geboort Wierdt,
Hy, Zy, Het Geboort Wierde.
Dat {
M. { Wy Geboort Wierden, Gy Geboort Wierdt,
Zy Geboort Wierden.

2. Onvolmaekta Verleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Geboort Worden, Gy Zoudt Ge-
hoort Worden, Hy, Zy, Het Zoude Ge-
hoort Worden.
Als {
M. { Wy Zouden Geboort Worden, Gy Zoudt
Gehoort Worden, Zy Zouden Gehoort
Worden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Zy Ghehoort, Gy Zyt Ghehoort, Hy, Zy,
Het Zy Ghehoort.
Dat {
M. { Wy Zyn Ghehoort, Gy Zyt Ghehoort, Zy
Zyn Ghehoort.

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tydt.

E. { Ik Waere Ghehoort, Gy Waert Ghehoort, Hy,
Zy, Het Waere Ghehoort.
Als {
M. { Wy Waeren Ghehoort, Gy Waert Ghehoort,
Zy Waeren Ghehoort.

α

L 4

a. Meerj

2 Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. { Het Zoude Gehoort Geweest Zyn, Gy Zoudt
Gehoort Geweest Zyn, Hy, Zy, Het
Zoude Gehoort Geweest Zyn.

Als {
M. { Wy Zouden Gehoort Geweest Zyn, Gy
Zoudt Gehoort Geweest Zyn, Zy Zouden
Gehoort Geweest Zyn.

Toekomende Tyt.

E. { Ik Zal Gehoort Zyn, Gy Zult Gehoort Zyn,
Hy, Zy, Het Zal Gehoort Zyn.

Als {
M. { Wy Zullen Gehoort Zyn, Gy Zult Gehoort
Zyn, Zy Zullen Gehoort Zyn.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Gehoort Worden.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Gehoort Zyn.

Toekomende Tyt.

Zullende Gehoort Worden.

M. s

J

De

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige.

Wordende Gehoort.

Het Verleedene,

Gehoort.

Het Toekomende.

Zullende Gehoort Worden.

Het Onzydige Werkwoord *Woonen* zullen wy hier op laeten volgen, dat in zyne Tytvoeginge door alle Wyzen en Tyden dus geboogen wordt.

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Woon.

M. Woont.

De Aentoonende wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Woone. Gy Woont, Hy, Zy, Het Woont.

M. Wy Woonen, Gy Woont, Zy Woonen.

Woonen L y 1. Meere

DE NEDERDUITSCH E

Oaevolmaekte Voorleeden Tyt.

E. Ik Woonde, Gy Woonde, Hy, Zy, Het Woonde.

M. Wy Woonden, Gy Woonden, Zy Woonden

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Hebbe Gewoont, Gy Hebt Gewoont, Hy, Zy, Het Heeft Gewoont.

M. Wy Hebben Gewoont, Gy Hebt Gewoont, Zy Hebben Gewoont.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Hadde Gewoont, Gy Hadt Gewoont, Hy, Zy, Het Hadt Gewoont.

M. Wy Hadden Gewoont, Gy Hadt Gewoont, Zy Hadden Gewoont.

Toekomende Tyt.

E. Ik Zal Woonen, Gy Zult Woonen, Hy, Zy, Het Zal Woonen.

M. Wy Zullen Woonen, Gy Zult Woonen, Zy Zullen Woonen.

De Aenvoegende Wyze

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Woone, Gy Woont, Hy, Zy, Het Woone.

Als
M. Wy Woonen, Gy Woont, Zy Woonen.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Woonde, Gy Woonde, Hy, Zy, Het
Woonde.
Dat
M. { Wy Woonden, Gy Woonden, Zy Woonden.
den.

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Woonen, Gy Zoudt Woonen, Hy
Zy, Het Zoude Woonen.
Als
M. { Wy Zouden Woonen, Gy Zoudt Woonen,
Zy Zouden Woonen.

Volmaekte Ganfchverleeden Tyt.

E. { Ik Hebbe Gewoont, Gy Hebt Gewoont, Hy,
Zy, Het Hebbe Gewoont.
Dat
M. { Wy Hebben Gewoont, Gy Hebt Gewoont,
Zy Hebben Gewoont.

1. Maer dan volmaekte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Hadde Gewoont, Gy Hadt Gewoont, Hy,
Zy, Het Had Gewoont,
Dat
M. { Wy Hadden Gewoont, Gy Hadt Gewoont,
Zy Hadden Gewoont.

51

2. Meer:

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Gewoont Hebben, Gy Zoudt Gewoont Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Gewoont Hebben.

Als {
M. { Wy Zouden Gewoont Hebben, Gy Zoudt Gewoont Hebben, Zy Zouden Gewoont Hebben.

Toekomstige Tyt.

E. { Ik Zal Gewoont Hebben, Gy Zult Gewoont Hebben, Hy, Zy, Het Zal Gewoont Hebben.

Als {
M. { Wy Zullen Gewoont Hebben, Gy Zult Gewoont Hebben, Zy Zullen Gewoont Hebben.

Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Woonen.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

Gewoont Hebben.

Toekomstige Tyt.

Zullen Woonen.

De

De Deelwoorden zyn drie.

Het Tegenwoordige,

Woonende.

Het Verleedene.

Hebbende Gewoont.

Het Toekomende.

Zullende Woonen.

H E T XXV. K A P I T T E L.

NA dat wy de verandering der Werkwoorden, zooten aenzien der Helpwoorden in eene Ongelykvloeiende, als eeniger Hooftwoorden in de Gelykvloeiende Tytvoeginge, door hunne Wyzen en Tyden gezien hebben, staet ons voort te gaen, om te beschouwen, hoe deeze gevormt en afgeleidt worden.

Het Wortelwoord is in de Werkwoorden de *Gebedende Wyze* van het *Bedryvende* of *Onzydige Werkwoord* in het Eenvouwige Getal, die, maar eenen eenigen, dat is, den tweeden Persoon hebbende, in dien alle de Wortel- of Stamletters zonder meer begrypt; als, *Ga, Zie, Loop, Keer, Zet, Slaap, Was.*

Van dit Werkwoord worden alle *Tyden* in alle *Wyzen*, zoo der *Bedryvende* en *Onzydige*, als *Lydende Werkwoorden*, door byvoeging van een of meer letteren afgeleidt.

De vorming aller *Tyden* in de byzondere *Wyzen*, zoo der

der *Bedryvende*, als *Onzijdige Werkwoorden*, is eene en de zelve.

Het *Meervouwige Getal der Gebiedende Wyze* wordt in die beide van het *Eenvouwige Getal* of *Wortelwoord* gemaakt door het byvoegen eener *T* die by de *Nederduitschen*, zoo wel, als by de *Grieken* en *Latynen*, het merkteken des *Meervouwigen Getals* in de *Gebiedende Wyze* is; dewyl het *Eenvouwige* nooit eene *T* gebruikt, dan in de *Wortelwoorden*, die met deeze letter eindigen, en daerom in het *Meervouwige* door de *Merkletter F* niet vermeerderd worden.

Dus maakt men van *Zie*, *Loop*, *Keer*, *Slaep*, *Wack* het *Meervouwige Ziet*, *Loopt*, *Keert*, *Slaept*, *Wackt*.

Zet met *Vat*, *Kryt*, *Smyt*, *Zit*, *Eet* wordt in beide *Getallen*, tot eenen en tot veele gezegt.

Eindigt het *Wortelwoord* in *A*, het *Meervouwige* wordt gemaakt door het aanvoegen van *ET*, waer door de *A* in eene lettergreep verlengt wordt; als van *Ga*, *Sta*, *Sla*, *Quet*, *Stuet*, *Slaet*.

In het *Lydende Werkwoord* wordt de *Gebiedende Wyze* in beide *Getallen* gemaakt van het *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts*, voor zich aenneemende het *Helpwoord Word* en *Words*; als in, *Word* *Geboort*, *Words* *Gebort*, *Word* *Getezzen*, *Words* *Getezzen*.

In den *Tegetwoordigen Tgt* der *Aenvoerende Wyze* van de *Bedryvende* en *Onzijdige Werkwoorden* wordt de *Eerste Persoon*, die in alle *Werkwoorden* met eene *E* eindigt, uitgezondert in *Ik Kan*, *Magh*, *Wil*, *Moes*, *Ben* en *Zal*, afgeleidt door het aanhechten der gemelde *E*.

Dit geschiedt op verschelde wyzen; waer van deeze regels zyn:

Indien het *Wortelwoord* in twee *Medeklinkeren* eindigt, wordt de *E* enkelyk aan het *Wortelwoord*
ge-

gehecht; als in, *Ik Dank-e, Krenk-e, Krimp-e, Torg-e, Tart-e*; uitgezondert welker uitgang is in *ANS, ENS, ERS, ORS*; want deeze verdubbelen welluidendheids halve den lesten Medeklinker *S* voot de merkletter *L*; als, *Ik Dans-se, Verstens-se, Pers-se, Lors-se, Grenz-e* van *Grens* wordt uitgezondert.

De *E* wordt enkelyk by het Wortelwoord in deeze vorminge gevoegt, wanneer het voor eenen uitgaenden Medeklinker eenen *Langen Klinker* of eenen *Tweeklank* treeft; als in *Ik Wakk-e, Leer-e, Droom-e, Huur-e, Ziet-e, Trent-e, Zoek-e, Houd-e, Fluit-e, Smys-e*.

Insgelyks, wanneer het Wortelwoord in eenen Klinker eindigt; als in *Ik Ga-e, Sta-e, Sla-e*; hoewel die echter als eene lettergreep ausgesproken worden; gelyk ook *Ik Doe, Zit*; waer achter de merkletter *E* welluidendheids halve wordt uitgelactet, of in de voorgaende smelt.

Eindigt het Wortelwoord in eenen *Enkelen Medeklinker* achter eenen *Kortem Klinker*, zoo wordt voor de toegevoegde *E* de Medeklinker herhaelt; als in, *Ik Val-le, Stel-le, Zit-te, Klop-pe, Val-le*.

Wortelwoorden, die in eenen *Drieklank Aei, Oei, Ooi* of in den *Tweeklank Ui* of in de *Lange Klinker T* eindigen, voegen ook tot de vorming des Eersten Persoons in den Tegenwoordigen Tyt aen zich de *E*. en daerom zegt men, *Ik Maei-e, Zaei-e, Groei-e, Bloei-e, Strooi-e, Tooi-e, Krui-e, Vry-e*.

Achter de *Tweeklanken* en *Drieklanken*, die in eenen *U* de Wortelwoorden eindigen, als *Bron, Blaen, Schreeu, Vernieu*, wordt de *Eerste Persoon* gevormt door het aenneemen eener *W* voot de aengevoegde *E*; en dus zegt men, *Ik Bron-we, Blaen-we, Schreeu-we, Vernieu-we*.

Woor-

Woorden, die in de dubbele letter *CH* na eene of meer Klinkletters eindigen, maeken den *Eersten Persoon* des *Tegenwoordigen Tyts* in de *Aentoonende Wyze* ook door het enkel aenneemen der *E*; en dus zegt men, *Ik Lach-e, Prach-e, Juich-e*; zonder dat de *CH* voor de aengevoegde *E* behoefte herhaelt te worden; gelyk hedensdaegs in eene nieugesmeede spellinge op eene vreemde wyze geschiedt; dewyl in de Grieksche taele zelve haere *χ* of *Cbi* met andere nooit verdubbelt wordt, en by de Nederlanders nooit eene lettergeep begint, dan alleen in de uitheemfche woorden *Christus, Christen, Cherubyn, Chloë, Chaldeë, Chrystomus, Chrystippus* en diergelyke.

De *Tweede* en *Derde Persoon* in het *Eenvouwige*, en de *Tweede Persoon* in het *Meervouwige Getal* des zelve *Tegenwoordigen Tyts*, die eenen zelve uitgang hebben, worden van het Wortelwoord afgeleid door het byvoegen der *T*; als *Gy, Hy, Zy, Het Ziet, Loopt, Keert, Slaept, Waekt*; of van *ET*, indien het Wortelwoord in *A* eindigt; als *Gy, Hy, Zy, Het Gaet, Staet, Slaet*.

De *Eerste* en *Derde Persoon* in het *Meervouwige Getal* des *Tegenwoordigen Tyts* voegen tot hunne vorming achter het Wortelwoord, in twee Medeklinkeren of in eenen Medeklinker achter eenen Langen Klinker of Tweeklank eindigende, de Merkletters *EN*; als in *Wy, Zy Dank-en, Krank-en, Targ-en, Waek-en, Droom-en, Smyt-en, Zeil-en, Treur-en, Fluit-en*; uitgezondert die in *ANS, ENS, ERS, ORS* uitgaen; want die verdubbelen den lesten Medeklinker voor de Merkletters; als in *Wy, Zy Dan-sen, Verflens-sen, Per-sen, Lops-sen*.

Insgelyks geschiedt dit, als het Wortelwoord in *Aa, Ie, Oe* uitgaet; als in *Wy, Zy Ga-en, Sla-en, Sta-en,*

Sta-en; die nochtans met *Zien* en *Doen*, als eene lettergreep, uitgesproken worden, om dat in deeze beide de *E* in *EN* welluidendheitshalve wort uitgelaeten, of in de leste letter van het Wortelwoort smelt.

Wortelwoorden, in eenen enkelen Medeklinker na eenen Korten Klinker eindigende, herhaelenden Medeklinker voor de Merkleeters *EN*; als in *Wy*, *Zy Min-nen*, *Val-len*, *Klop-pen*, *Stel-len*.

Wortelwoorden, die in den Langen Klinker *T*, in den Tweeklank *Ui*, en in de Drieklanken, *Aei*, *Oei*, *Ooi* uitgaen, neemen ook tot het vormen des *Eersten* en *Derden Persoons* in het *Meervouwige Getal* enkelyk de Merkleeters *EN* aen; als in, *Wy*, *Zy*, *Vry-en*, *Kruis-en*, *Mais-en*, *Zaai-en*, *Groei-en*, *Bloei-en*, *Strooi-en*, *Tooi-en*.

Achter den Tweeklank *OU* en de Drieklanken *Aeu*, *Eeu*, *Ieu*, neemt het Wortelwoort, daer in eindigende, tot het vormen des *Eersten* en *Derden Persoons* in het *Eenvouwige Getal* voor de Merkleeters *EN* de *W* aen; als in *Wy*, *Zy Bron-wen*, *Blaeu-wen*, *Schreew-wen*, *Vernieu-wen*.

Wortelwoorden, die na eenen *Langen Klinker*, of *Tweeklank*, of *ON* en *TN* in eene *S* eindigen; als, *Raes*, *Lees*, *Rys*, *Reis*, *Verhuis*, *Bons*, *Gons*, *Gryns*, veranderen in de *Eerste persoonen van beide Getallen* en in den *Derden* van het *Meervouwige* des *Tegenwoordigen Tyts* de leste Stamletter *S* in eene *Z* voor de *E* en *EN*; als in, *Raez-e*, *Leez-e*, *Ryz-e*, *Reiz-e*, *Verhuiz-e*, *Bonz-e*, *Gonz-e*, *Grynz-e*, *Wy*, *Zy Raez-en*, *Leez-en*, *Ryz-en*, *Reiz-en*, *Verhuiz-en*, *Bonz-en*, *Gonz-en*, *Grynz-en*.

Dit wordt gevolgt van Wortelwoorden, die, na eenen *Langen Klinker* of na eenen *Tweeklank* in eene

M

F ein-

F eindigende, die F in eene V veranderen. Waerom van *Schaaf*, *Draef*, *Geef*, *Loef*, *Loof*, *Stoef*, *Schroef*, *Schuif*, *Blyf*, *Schryf* afgeleidt worden *Ik Schaeve*, *Draeve*, *Geue*, *Leue*, *Looue*, *Stooue*, *Schroeve*, *Schuiue*, *Blyue*, *Schryue*, *Wy*, *Zy Schaeven*, *Draeven*, *Geuen*, *Leuen*, *Looven*, *Stooven*, *Schroeven*, *Schuiuen*, *Blyuen*, *Schryuen*.

De *Tegenwoordige Tyt* in de *Aentoonende Wyze* van het *Lydende Werkwoort* wordt gemaakt van het *Doelwoort* des *Verleedenen Tyts*, voor zich aentnemende het *Helpwoort Worden* in den *Tegenwoordigen Tyt* der *Aentoonende Wyze*; als *Ik Werde*, *Gy Wordt*, *Hy Wordt* *Geboort*, *Wy Worden*, *Gy Wordt*, *Zy Worden* *Geboort*.

De *Onvolmaakte Verleeden Tyt* der *Aentoonende Wyze* wort in het *Bedryvende en Onzijdige Werkwoort* van het *Wortelwoort* afgeleidt door het byvoegen der *Merkletteren DE* in alle de *Perfoonen* des *Eenuenwigen*, en van *DEN* in alle de *Perfoonen* des *Meeruenwigen Gezels*; als in *Ik*, *Gy*, *Hy*, *Zy*, *Mis Stal-de*, *Hoor-de*, *Dwael-de*, *Draei-de*, *Rois-de*, *Luis-de*, *Vry-de*, *Wy*, *Gy*, *Zy*, *Stal-den*, *Hoor-den*, *Draei-den*, *Rois-den*, *Luis-den*, *Vry-den*.

Waerom *Wortelwoorden*, die in eene *D* na eenen voorgesonden *Abdeklinker* of eenen *Langen Klinker* of *Tweaklinker* uingaan, in deeze *Perfoonen* met eene *dubbele D* geschreeven worden; als, *Ik*, *Gy*, *Hy*, *Zy*, *Mis Wond-de*, *Wond-de*, *Verbecht-de*, *Antwoord-de*, *Succed-de*, *Spaech-de*, *Scheid-de*, *Spaech-de*, *Luid-de*, *Wy*, *Gy*, *Zy* *Wond-den*, *Wond-den*, *Verbecht-den*, *Antwoord-den*, *Succed-den*, *Spaech-den*, *Scheid-den*, *Spaech-den*, *Luid-den*. Die achter eenen *Kortzen Klinker* in eene *D* eindigen, zyn in den *Tegenwoordigen* en *Onvolmaakten Tyt* even eens; als *Ik Schudde*, *Wy*, *Zy*, *Schud-*

Schudden in den *Tegenwoordigen*, en ook *Ik, Gy, Hy, Zy*; Het *Schudden*, *Wy, Gy, Zy Schudden* in den *Onvolmaekten Tyt*.

Voor *DE* en *DEN* wordt echter *TE* en *TEN* in den *Onvolmaekten Tyt* gebruikt, wanneer de *Wortelwoorden* in *Harde Medeklinkers* uitgaen; als in *AF, EF, OF, UF, K, LK, NK, RK, AP, AEP, MP, OP, UP, UIP, AS, ES, OS, US, ANS, ENS, ERS, AT, ET, IT, UT, RT, ST, GH, SCH, CHT*. Dus zegt men *Ik, Gy, Hy, Zy, Het Schaf-te, Kest-te, Stof-te, Verbluf-te, Pak-te, Wek-te, Sjik-te, Drak-te, Bulk-te, Wenk-te, Merk-te, Klap-te, Raep-te, Stamp-te, Klop-te, Drup-te, Knip-te, Pas-te, Pres-te, Pis-te, Los-te, Kus-te, Dans-te, Verslens-te, Pers-te, Lors-te, Schat-te, Lest-te, Spit-te, Schut-te* (welke vier dit alleen met elkander gemeen hebben, dat zy in den *Tegenwoordigen* en *Onvolmaekten Tyt* met eene dubbele *T* geschreeven worden) *Schort-te, Troost-te, Lach-te, Juich-te, Ruisch-te, Bicht-te, Acht-te, Zucht-te, Hecht-te*. En in het *Meervouwige Getal*, *Wy, Gy, Zy Schaf-ten, Kest-ten, Stof-ten, Verbluf-ten, Pak-ten, Wek-ten*; &c. *Grens-de* van *Grens* wordt uitgezondert.

De *Onvolmaekte Verleeden Tyt* der *Aentoonende Wyze* in het *Lydende Werkwoord* wordt gemaakt van het *Deelwoord* des *Voorleedenen Tyts*, voor zich ontfangende het *Helpwoord Worden* in den zelve *Tyt* der zelve *Wyze*; als *Ik Werd Geboort, Gy Werde Geboort, Hy Werd Geboort, Wy Werden Geboort, Gy Werdt Geboort, Zy, werden Geboort*.

De *Volmaekte Ganscheverleeden Tyt* wordt gemaakt van een *Deelwoord* des *Verleedenen Tyts* in het *Lydende Werkwoord*; waer voor in het *Bedyvende* en *On-*

zydige Werkwoort het *Helpwoort Hebben* in den *Tegenwoordigen Tyt* der *Aentoonende Wyze* gezet wordt; als *Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy Heeft Geboort, Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Geboort; Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy Heeft Gewoont, Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Gewoont.*

In het *Lydende Werkwoort* wordt tot het maeken van den *Volmaekten Verleedenen Tyt* voor het *Deelwoort* des *Verleedenen Tyts* in het zelve *Woort* het *Helpwoort Zyn* gebruikt in den *Tegenwoordigen Tyt* der *Aentoonende Wyze*; als in *Ik Ben, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Is Geboort, Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn Geboort.*

De *Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt* wordt gemaakt van het *Deelwoort* des *Verleeden Tyts* in het *Lydende Werkwoort*; waer voor in het *Bedryvende en Onzydige Werkwoort* het *Helpwoort Hebben* in den *Onvolmaekten Tyt* der *Aentoonende Wyze* gevoegt wordt; als in *Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Had Geboort, Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Geboort; Ik Hadde, Zy Hadt, Hy, Zy, Het Had Gewoont, Wy Hadden, Zy Hadt, Zy Hadden Gewoont.*

In het *Lydende Werkwoort* wordt tot het vormen van den *Meerdanvolmaekten Voorverleedenen Tyt* voor het *Deelwoort* des *Verleedenen Tyts* Het *Helpwoort Zyn* gebruikt in den *Onvolmaekten Tyt* der *Aentoonende Wyze*; als in *Ik Was, Gy Waert, Hy, Zy, Het Was Geboort, Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeren Geboort.*

Eenige *Onzydige Werkwoorden* volgen in beide deeze *Tyden* het *Lydende Werkwoort*, en gebruiken voor het *Deelwoort* des *Verleedenen Tyts* in het zelve *woort* het *Helpwoort Zyn*, als in *Ik Ben, Ik Was Geklommen, Ik Ben, Ik Was Gedaelt, Ik Ben, Ik Was*

Was Gebleeven , Ik Ben , Ik Was Vertrokken , Ik Ben , Ik Was Gekoomen ; en diergelyke. Ook zegt men in deeze betekenisse , *Ik Ben , Ik Was eenen anderen Gevolgt ;* voor *Ik Hebbe , Ik Hadde Gevolgt ;* schoon *Volgen* een *Bedryvend Werkwoord* is : en *Ik Ben , Ik Was* den *zelve* *weg* *Gekort* of *Wedergekeert*.

De *Toekomende Tys* der *Aenoonende Wyze* wordt gemaakt in ieder *Werkwoord* uit den *Tegenwoordigen Tys* in de *Eindigende Wyze*, hebbende voor zich het *Helpwoord Zal* ; als in het *Bedryvende Werkwoord*, *Ik Zal booren , Gy Zult hooren , Hy , Zy , Het Zal Hooren , Wy Zullen Hooren , Gy Zult Hooren , Zy Zullen Hooren*, in het *Onzijdige*, *Ik Zal , Gy Zult , Hy , Zy , Het Zal Woonen , Wy Zullen , Gy Zult , Zy Zullen Woonen* ; en in het *Lydende* ; *Ik Zal , Gy Zult , Hy , Zy , Het Zal Geboort Worden , Wy Zullen , Gy Zult , Zy Zullen Geboort Worden*.

De *Aenvoegende Wyze* is in den *Tegenwoordigen Tys* de *zelve* met de *Aenoonende Wyze* van elk byzonder *Werkwoord*, uitgezondert den *Derden Persoon* in het *Eenvouwige Getal*, die met den *Eersten* eenen *zelve* *uitgang* heeft ; als in het *Bedryvende Werkwoord*, *Dat Ik Hoore , Gy Hoort , Hy , Zy , Het Hoore* ; in het *Onzijdige* ; *Dat Ik Woon , Zy Woon , Hy , Zy , Het Woon* ; in het *Lydende*, *Dat ik Geboort Word , Gy Geboort Wordt , Hy , Zy , Het Geboort Wordt*.

De *Eerste Onvolmaakte Verleeden Tys* komt met den *Onvolmaekten Verleedenen Tys* der *Aenoonende Wyze* in de *Bedryvende* en *Onzijdige Werkwoorden* over een, uitgezondert den *Tweeden Persoon* in beide *Getallen*, die met den *Eersten* en *Derden* eenen *zelve* *uitgang* heeft ; als in het *Bedryvende Werkwoord*, *Dat Ik Hoorde , Gy Hoorde , Hy , Zy , Het Hoorde ; Wy Hoorden*,

den, Gy Hoorden, Zy Hoorden; en in het Onzijdige, Dat Ik Woonds, Gy Woonds, Hy, Zy, Het Woonds, Wy Woonden, Gy Woonden, Zy Woonden.

In het Lydende Werkwoord wordt deeze Tyt gemaakt van het Oorspoort des Verleedmen Tyts in het zelve Woort, voor zich ontvangende het Helpwoord Wierde; als Dat Ik Wierde Geboort, Gy Wierdt Geboort, Hy, Zy, Het Wierde Geboort, Wy Wierden Geboort, Gy Wierden Geboort, Zy Wierden Geboort.

De Tweede Oorsmaakten Verleedens Tyt wordt in alle drie Werkwoorden gemaakt van den Tegenwoordigen Tyt in de Eindigende Wyze, voor zich ontvangende het Helpwoord Zoude; als in het Bedryvende Werkwoord, Als Ik Zoude Hooren, Gy Zoudt Hooren, Hy, Zy, Het Zoude Hooren, Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Hooren; in het Onzijdige, Ik Zoude Woonen, Gy Zoudt Woonen, Hy, Zy, Het Zoude Woonen, Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Woonen; in het Lydende; Ik Zoude Geboort Worden, Gy Zoudt Geboort Worden, Hy, Gy, Het Zoude Geboort Worden, Wy Zouden Geboort Worden, Gy Zoudt Geboort Worden, Zy Zouden Geboort Worden.

De Vahmaakte Ganschverleeden Tyt is in alle uitgangen, gelyk die der Aentwondende Wyze, uitgesondert in den Derden Persoon der Bedryvende en Onzijdige Werkwoorden die met den Eersten overeenstemt: als, Dat Ik Geboort Hebbe, Gy Geboort Hebt, Hy, Zy, Het Geboort Hobbe; Dat Ik Gewoont Hebbe, Gy Gewoont Hebt, Hy, Zy, Het Gewoont Hobbe.

In het Lydende Werkwoord is tusschen den Volmaecten Ganschverleedenen Tyt der Aentwondende en Aentwogende Wyze dit onderscheit, dat de Ieste in den Eersten en Derden Persoon gemaakt worde door het

het Helpwoord *Zy*; als, *Das Ik Zy Geboort, Gy Zys Geboort, Hy, Zy, Het Zy Geboort.*

De *Eerste Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tys* is dien der *Aentoumende Wyze* in alles zonder eenige uitzonderinge gelyk.

De *Tweede Meerdanvolmaakte Voorverleeden Tys* wordt in de drie Werkwoorden gemaekt van den *Volmaekten Ganschverleedenen Tys* in de *Eindigende Wyze*, voor zich aenneemende het Helpwoord *Zoude*; als in het *Bedryvende Werkwoord, Als Ik Zoude Geboort Hebben, Gy Zouds Geboort Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Geboort Hebben, Wy Zouden Geboorts Hebben, Gy Zouds Geboort Hebben, Zy Zouden Geboort Hebben*; in het *Onzydige, Ik Zoude Gewoont Hebben, Gy Zouds Gewoont Hebben, Hy, Zy, Het Zoude Gewoont Hebben, Wy Zouden Gewoont Hebben, Gy Zouds Gewoont Hebben, Zy Zouden Gewoont Hebben*; in het *Lydende, Ik Zoude Geboort Zyn, Gy Zouds Gekoort Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Geboort Zyn, Wy Zouden Geboort Zyn, Gy Zouds Geboort Zyn, Zy Zouden Geboort Zyn.*

De *Troekoomende Tys* wordt in de drie Werkwoorden gemaekt van den zelve *Volmaekten Ganschverleedenen Tys* der *Eindigende Wyze*, voor zich het Helpwoord *Zal* hebbende; als in het *Bedryvende Werkwoord, Als Ik Zal Geboort Hebben, Gy Zals Geboort Hebben, Hy, Zy, Het Zal Geboort Hebben, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Geboort Hebben*; in het *Onzydige, Ik Zal Gewoont Hebben, Gy Zalt Gewoont Hebben, Hy, Zy, Het Zal Gewoont Hebben, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Gewoont Hebben*; in het *Lydende, Ik Zal Geboort Zyn, Gy Zalt Geboort Zyn, Hy, Zy, Het Zal Geboort Zyn, Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Geboort Zyn.*

In de *Eindigende Wyze*, die geenen zekeren *Per-
soon* noch *Getal* heeft, wordt de *Tegenwoordige Tye*
in het *Bedryvende* en *Onzijdige Werkwoord*, in *EN*
eindigende, (uitgezonderd *Zyn* voor *Zyen* van het
verouderde *Zy*,) gemaakt van het *Wortelwoord*
door het byvoegen van het enkele en bloote *EN*;
als *Kamp-en*, *Lonk-en*, *Werk-en*, *Hoor-en*. *Woon-en*,
Kraci-en, *Bloei-en*, *Kruis-en*, *Vry-en*, *Schrei-en*,
Lach-en, *Fuich-en*, *Gruw-en*, en na het veranderen
der *Wortelletteren S* in *Z* en *F* in *V* in *Raez-en*,
Vreez-en, *Groez-en*, *Bruiz-en*, *Schaeu-en*, *Geeu-en*,
Schmiv-en, *Dryu-en*.

Voor dit *EN* wordt de *Medeklinkende Wor-
telletter* herhaelt in *Val-len*, *Zet-ten*, *Bid-den*,
Klap-pen, *Stut-ten*; en de *W* gezet in *Blaeu-wen*,
Schreew-wen, *Vernieu-wen*, *Brou-wen*.

En hier in volgen wy den voet van *Kornelis Gy-
zelbertszoon Plemp*; die in zyn *Latynsch geschrift*
van de *Nederduitche Spelkunst* (want het *Neder-
lantfche* hebbe ik nooit gezien) wel oordeelde, dat
men schryven moest *Heb-en*, *wed-en*, *suf-en*, *leg-en*,
bak-en, *wil-en*, *tem-en*, *min-en*, *klap-en*; maer e-
venwel, de gewoonte volgende, self schreef, *Heb-
ben*, *wedden*, *suffen*, *leggen*, *bakken*, *willen*, *tem-
men*, *minnen*, *klappen*; op dat het gemeene volk uit
onkunde niet spelde en laeze, *He-ben*, *we-den*, *su-fen*
le-gen, *ba-ken*, *wi-len*, *te-men*, *mi-nen*, *kla-pen*,
Om die zelve reden schryven wy ook (dat hy niet
doet; gelyk het ook anders onthoudig is) de woor-
den, die in de *Twee-en* *Drieklanken AU* en *OU*,
AEU en *EEU* in de *Gebiedende Wyze* eindigen, in
de tweede *Lettergreep* en voor het *Eindigende EN*
met eene *W*; als *Grav-wen*, *inrepare*, *Snav-wen*,
Dau-wen, *Bou-wen*, *Kou-wen*, *Hou-wen*, *caedere*,
Rou-

Rou-wen, Schon-wen, Bron-wen, Maen-wen, Graen-wen, Baen-wen, Flaen-wen, Blaeu-wen, Geen-wen, Breen-wen, Schreenu-wen, Sneeu-wen; op dat men uit zommige van deeze woorden, zonder *W* geschreeven, als *Grauen, Bouen, Houen, Rouen, Schouen, Graenen, Geenuen, Schreenuen, Sneenuen*, niet maeke *Gra-ven, Bo-ven, Ho-ven, Ro-ven, Scho-ven, Grae-ven, Gee-ven, Schree-ven, Snee-ven*.

Doch hier van kan gezien worden in de vorminge der *Eerste en Derde Persoonen des Meervouwigens Getals* in den *Tegenwoordigen Tyt* der *Aentoonende Wyze*, die met de *Eindigende Wyze* der *Bedryvende en Onzydige Werkwoorden* eenen zelveu *Uitgang* hebben.

In het *Lydende Werkwoord* wordt die *Tegenwoordige Tyt* gemaakt van den *Tegenwoordigen Tyt* der *Eindigende Wyze* van het *Helpwoord Worden*, hebbende voor zich het *Deelwoord des Verleedenen Tyts*; als in, *Geboort Worden*.

De *Volmaakte Ganschverleeden Tyt* wordt in het *Bedryvende en Onzydige Werkwoord* gemaakt door den *Tegenwoordigen Tyt* der *Eindigende Wyze* in het *Helpwoord Hebben*, ontvangende voor zich het *Deelwoord des Verleedenen Tyts*; als in, *Geboort Hebben, Gewoont Hebben*; en in het *Lydende*, als mede in eenige *Onzydige* door den *Tegenwoordigen Tyt* der *Eindigende Wyze* in het *Helpwoord Zyn*, voor zich het *Deelwoord des Verleedenen Tyts* ook aanneemende; als in *Geboort Zyn, Geleezen Zyn, Gevallen Zyn, Gekoomen Zyn*.

De *Toekomende Tyt* wordt in het *Bedryvende en Onzydige en Lydende Werkwoord* gemaakt door het *Samenvoegen* des *Helpwoorts Zullen* met den *Tegenwoordigen Tyt* der *Eindigende Wyze* van iegelyk

byzonder Werkwoord; als in *Zullen*, *Hoozen*, *Zullen Woonen*, *Zullen Geboort Worden*.

Deeze drie Tyden der Eindigende Wyze worden in de Woortvoeginge (dat hier ter aenmerkinge dient) zelden gebruikt zonder tuschenkomste of byvoeginge van het wordeken *T E*; als in, *Te Hoozen*, *Geboort te Hebben*, *Geleezen te Zyn*, *te Zullen Woonen*, *te Zullen Geboort Worden*.

H E T XXVI. K A P I T T E L.

GElyk eenige Werkwoorden in de Gelykvloeiende Tytvoeginge ten voorbeelde van alle, die 'er toe behooren, voorgestelt zyn, en de vorming aller hunner Wyzen en Tyden beschouwt is, uitgezondert in de Deelwoorden, die naderhand byzonderlyk verklaart zullen worden, zoo zullen wy ook eenige Werkwoorden in de Ongelykvloeiende Tytvoeginge laaten volgen, en de afleiding hunner Wyzen en Tyden namaels beschouwen, waer zy van de andere verschillen.

Het Ongelykvloeiende Bedryvende Werkwoord *Breeken* wordt dus geboogen:

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E.	:	:	:	:	Breek.
M.	:	:	:	:	Breekt,

De

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. Ik Breeke, Gy Breekt, Hy, Zy, Het Breekt.
M. Wy Breeken, Gy Breekt, Zy Breeken.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. Ik Brak, Gy Braekt; Hy, Zy, Het Brak.
M. Wy Braeken, Gy Braekt, Zy Braeken.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. Ik Hebbe Gebrooken, Gy Hebt Gebrooken,
Hy, Zy, Het Heeft Gebrooken.
M. Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Gebrooken.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. Ik Hadde Gebrooken, Gy Hadt Gebrooken,
Hy, Zy, Het Had Gebrooken.
M. Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Gebrooken.

Toekomende Tyt.

E. Ik Zal Breeken, Gy Zult Breeken, Hy, Zy,
Het Zal Breeken.
M. Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Breeken.

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. { Ik Breeke, Gy Breekt, Hy, Zy, Het Breeke.
 Dat
 M. { Wy Breeken, Gy Breekt, Zy Breeken.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Braeke, Gy Braekt, Hy, Zy, Het Braeke.
 Dat
 M. { Wy Braeken, Gy Braekt, Zy Braeken.

2. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude
 Breeken.
 Als
 M. { Wy Zouden, Gy Zoudt, Zy Zouden Bree-
 ken.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Hebbe, Gy Hebt, Hy, Zy, Het Hebbe
 Gebrooken.
 Dat
 M. { Wy Hebben, Gy Hebt, Zy Hebben Ge-
 brooken.

1. Meer

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

- E. { Ik Hadde, Gy Hadt, Hy, Zy, Het Hadde Gebrooken.
- Dat {
- M. { Wy Hadden, Gy Hadt, Zy Hadden Gebrooken.

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

- E. { Ik Zoude, Gy Zoudt, Hy, Zy, Het Zoude Gebrooken Hebben.
- Als {
- M. { Wy Zonden, Gy Zoudt, Zy Zonden Gebrooken Hebben.

Toekomstige Tyt.

- E. { Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Gebrooken Hebben.
- Als {
- M. { Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Gebrooken Hebben.

De Eindigende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

Breeken.

Verleeden Tyt.

Gebrooken Hebben.

Tot.

Toekomende Tyt.

Zullen Breken.

De Deelwoorden zyn Drie,

Het Tegenwoordige,

Breckende.

Het Verleedene,

Hebbende Gebrooken.

Het Toekomende,

Zullende Breken.

Het Lydende Werkwoort *Gebrooken Worden* wordt hier niet ten voorbeelde voorgestelt; om dat het in allen overeenkooft met het Lydende Werkwoort der Gelykvloeiende of regelmatige Tytvoeginge, als door en door gevormt van het Verleedene Lydende Deelwoort, dat hier *Gebrooken* is, waer by en voor de Helpwoorden naer eifch gevoegt worden; als lichtelyk uit de Voorstellinge der Gelykvloeiende Tytvoeginge in *Geboort Worden* te zien is.

Het Onzydige Werkwoort *Koomen* wordt in deeze Tytvoeginge dus geboogen.

De

De Gebiedende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

- E. Koom.
- M. Koomt.

De Aentoonende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

- E. Ik Koome, Gy Koomt, Hy, Zy, Het Koomt,
- M. Wy Koomen, Gy Koomt, Zy Koomen.

Onvolmaekte Verleeden Tyt.

- E. Ik Quam, Gy Quaemt, Hy, Zy, Het Quam.
- M. Wy Quamen, Gy Quaemt, Zy Quamen.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

- E. Ik Ben, Gy Zyt, Hy, Zy, Het Is Gekoomen.
- M. Wy Zyn, Gy Zyt, Zy Zyn Gekoomen.

Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

- E. Ik Was, Gy Waert, Hy, Zy, Het Was Gekoomen.
- M. Wy Waeren, Gy Waert, Zy Waeten Gekoomen.

Toekoomende Tyt.

- E. Ik Zal, Gy Zult, Hy, Zy, Het Zal Koomen.
- M. Wy Zullen, Gy Zult, Zy Zullen Koomen.

De

De Aenvoegende Wyze.

Tegenwoordige Tyt.

E. { Ik Koome, Gy Koomt, Hy, Zy, Het
 Koome.
 M. { ^{Dat} Wy Koomen; Gy Koomt, Zy Koomen.

1. Onvolmaekte Verleeden Tyt.

E. { Ik Quaeme, Gy Quaemt, Hy, Zy, Het Quaem-
 me.
 M. { ^{Dat} Wy Quaemen, Gy Quaemt, Zy Quaemen.

2. Onvolmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Koomen, Gy Zoudt Koomen, Hy,
 Zy, Het Zoude Koomen.
 M. { ^{Als} Wy Zouden Koomen, Gy Zoudt Koomen,
 Zy Zouden Koomen.

Volmaekte Ganschverleeden Tyt.

E. { Ik Zy Gekoomen, Gy Zyt Gekoomen,
 Hy, Zy, Het Zy Gekoomen.
 M. { ^{Dat} Wy Zyn Gekoomen, Gy Zyt Gekoomen,
 Zy Zyn Gekoomen.

1. Meer-

1. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Waere Gekoomen, Gy Waert Gekoo-
men, Hy, Zy, Het Waere Gekoomen.
Dat
M. { Wy Waeren Gekoomen, Gy Waert Ge-
koomen, Zy Waeren Gekoomen.

2. Meerdanvolmaekte Voorverleeden Tyt.

E. { Ik Zoude Gekoomen Zyn, Gy Zoudt Ge-
koomen Zyn, Hy, Zy, Het Zoude Ge-
koomen Zyn.
Als
M. { Wy Zouden Gekoomen Zyn, Gy Zoudt
Gekoomen Zyn, Zy Zouden Gekoomen
Zyn.

Toekomende Tyt.

E. { Ik Zal Gekoomen Zyn, Gy Zult Geko-
men Zyn, Hy, Zy, Het Zal Gekoomen
Zyn.
Als
M. { Wy Zallen Gekoomen Zyn, Gy Zult Ge-
koomen Zyn, Zy Zallen Gekoomen Zyn.

Eindigende Wyse.

Tegenwoordig Tyt.

Koomen.

N

Vol-

De *Volmaakte Ganschverleedenen Tyt.*

Gekoomen Zyn.

Toekomende Tyt.

Zullen Koomen.

De *Doelwoorden van de*

Het Tegenwoordige

Koomende

Het Verleedene

Gekoomen.

Het Toekomende.

Zeltende Koomen.

Na het voorstellen dezer twee *Werkwoorden*, als voorbeelden der *Ongelykloeiende Tytvoeginge*, *Omdat* wy het *Onnoedigh* noch *eenige* andere de *zelve* volgen, dusstyl het *verschillen* dezer *Werkwoorden* en andere, die van de *Gelykloeiende Tytvoeginge* zyn, al *Wen* *geleget* in het onderscheit der buiginge in de *Onvolmaakte Verleedene Tyden* zoo der *Aentoonende*, *Ta* *Herwogende Wyze*, en in den *Volmaekten Ganschverleedenen Tyt* der zelve *Aentoonende Wyze*, en alle andere *Tyden*, daer van afgeleid als uit de wederzydsche voorbeelden te zien is.

Tot de vorming dan overgaende der verschillende

107

K

en

en Ongelykvloeiende Tyden besporen wy, dat beide de *Onvolmaakte Verleedene Tyden*, zoo des *Onzijdigen Werkwoorts Koom*; als des *Bedryfenden Breek*, niet afgeleit worden van het Wortelwoord door het byvoegen der Morkletteren *DE* in alle de *Personen* des *Bevrouwigen*, en van *DEN* in alle de *Personen* des *Meervrouwigen Geslts*; als in de *Werkwoorden* der *Gelykvloeiende Tytvoeginge* geschiedt, maer door veranderen der *Klinkletters*, die het kenteken des *Wortelwoorts* zyn; in andere *Klinkletters*; behalve dat ook de eerste *Medeklinker* van het *Wortelwoort* *Koom* in eenen, anderen *Medeklinker*; maer byna van den zelfem *klink* en *kracht* verandert is. Dus vindt men van *Breek* gevormt, *Ik Braek*, *Gy Braect* (waer van het geheele *Meervrouwige Gesl* gevormt wordt met den zelfem *Onvolmaekten Tyt* in de *Meervoudende Wyze*; doch in sommige *Woorden* met veranderinge der sterke *Klinkletteren F* en *S* in de zachte *V* en *Z*, als in *Gy Gaef*; *Gy Maest*, *Wy Gaeven*, *Wy Laexen*; *Hj*, *zy*, *Mer Braek*; en van *Koom*; *Ik Quam*, *Gy Quaemt*, *Hj*, *zy*, *Hoe*, *Quam*, *Wy Quamen*, *Zy Quacht*, *Zy Quamen*.

Ook vinden wy in den *Volmaekten Gauschevleedenden Tyt* der *Afwolgende Wyze*, en alle, die 'er hansen oorsprong van trekken, een *Deelwoort* des *Verleedenden Tyts*, dat van het *Deelwoort* des zelfem *Tyts* in de *Gelykvloeiende Tytvoeginge* verschilt, eendeels in de veranderinge der *Wortelklinkletteren*, en andersdeels in den *wegang*. Dus wordt gezegt, *Ik Hebde*; *Ik Hedde*; *Gebrooken*, *Ik Bin*, *Ik Was*; *Gevonden*, &c. Maer hier van zal in de *Deelwoorden* gehandelt worden.

Maakt wy alleen eenige regels stellen, die de vorming van den *Onvolmaekten Werkwoorden Tyt* in de

de *Werkwoorden* der *Ongelykvloeiende Tylvoeginge* rakende.

1. De *Onvolmaakte Verleden Tys* wordt gevormt door het veranderen der *Stamletteren* van het *Wortelwoords*, het *Woort* der *Gebiedende Wyze*.

Dit geschiedt allereerst, wanneer de *Korte* of ook *Lange Klinker*, of de *Tweeklank*, die het *Merkteken* des *Wortelwoords* is, in eenen anderen *Klinker*, of ook in eenen *Tweeklank*, verandert wordt.

Deze verandering is veelvouwigh en verscheiden.

De eerste *Klinkletter A*, enkelyk gestelt, wordt verandert in eene *I* in *Zing*, *Ving*, *Ontfang*, van *Zang*, *Vang*, *Ontfang*; in eene *IE* of verlengde *I* in *Viël*, *Wies*, van *Vat*, *Was*, cresce.

De *A* door de *E* verlengt, of tot eene *Lange Klinkletter* gemaakt, verkeert insgelyks in *IE* in *Ried*, *Bried*, *Stiep*, *Blies*, *Liet*, van *Raed*, *Braed*, *Slaep*, *Blaes*, *Laest*; of in den *Tweeklank OE* in *Groef*, *Joeg*, *Droeg*, *Voer*, van *Graef*, *Jaeg*, *Draeg*, *Vaer*.

De tweede *Klinkletter E* verandert in eene *O*. Dus koomt *Gold*, *Schold*, *Dolf*, *Molk*, *Help*, *Smolt*, *Zwol*, *Trok*, *Zwom*, *Schond*, *Zond*, *Bedorf*, *Verkerf*, *Worf*, *Storf*, *Worp*, *Borft*, van *Geld*, *Scheld*, *Delf*, *Molk*, *Help*, *Smelt*, *Zwel*, *Trek*, *Zwem*, *Schend*, *Zend*, *Bedenf*, *Verkerf*, *Wenf*, *Sterf*, *Werp*, *Berft*, *Schep*, crea. alleen maekt *Schiep*.

De verlengde *E* of *EE* verandert in eene *A*; als in *Trad*, *Graf*, *Brak*, *Sprak*, *Stak*, *Stal*, *Beval*, *Nam*, *Las*, *Genas*, *At*, *Mat*, *Vraat*, van *Treed*, *Geef*, *Breek*, *Spreek*, *Stak*, *Steel*, *Beveel*, *Neem*, *Lees*, *Genees*, *Eet*, *Meet*, *Vrees*; somtyts in den *Tweeklank OE*; als van *Woeg*, in *ibra pendebam*; *Schoer*, *Zwoer*, van *Weeg*, *Schoer*, *Zwoer*.

De

De *I* wordt in eene *A* verandert; als in *Bad, Lag, Zat, van Bid, Lig, Zit*; somtyts in eene *O*; als in *Klom, Spon, Won, Verzon, van Klim, Spin, Win, Verzin*; het geen voornaemelyk geschiedt, wanneer de Merkletter *I* van twee Medeklinkeren gevolgt wordt; als in *Bond, Verflond, Vond, Wond, Dong, Drong, Sprung, Dwong, Zong, Klonk, Dronk, Stonk, Kromp, van Bind, Verflind, Vind, Wind, Ding, Dring, Spring, Dwing, Zing, Klank, Drink, Slink, Krimp.*

De *IE* of verlengde *I* verandert in *OO*; als in *Bood, Gebood, Vlood, Zood, Loog, Vloog, Bedroog, Hoos, Verloos, Goot, Gemoot, van Bied, Gebied, Vlied, Zied, Lieg, Vlieg, Bedrieg, Kies, Verlies, Giet, Geniet, Wieg* maekt *Wiegde.*

De *O*, enkelyk gestelt, is geene veranderinge onderworpen.

De verlengde *O* of *OO* verkeert in *IE* in *Liep* en *Siet* van *Loop* en *Stoot.*

Alle de andere Werkwoorden, uitgezondert *Koop*, dat naemaels gezien zal worden, volgen de gemeene buiging, gebruikende elk naer zynen sert *DE* of *TE* tot de vorming des Onvolmakten Verleedenen Tyts.

De *U* en *UU*, een Korte en Lange Klinkletter, gedoogen geene verandering; ten waere, dat men *Koude* of *Koft* niet van *Konnen*, maer van *Kunnen* wilde afleiden.

De *T* wordt in zommige Werkwoorden in *EE* veraudert; als in *Leed, Glead, Reed, Sneed, Streed, Keef, Bleeft, Dreeft, Schreeft, W'reeft, Steeft, Kreeg, Steeg, Zweeg, Zeeg, Keek, Leek, Streek, Week, Bezweek, Green, Sleep, Kneep, Neep, Peep, Greep, Beet, Spleet, Sleet, Smeet, Queet, Reet, Kreet, Weet,*

Weet, *Rees*, *Prees*, *Weet*, van *Lyd*, *Glyd*, *Ryd*, *Snyd*, *Stryd*, *Kyf*, *Blyf*, *Dryf*, *Schryf*, *Wryf*, *Syff*, *Kryg*, *Styg*, *Zwyg*, *Zyg*, *Kyk*, *Lyk*, *Stryk*, *Wyk*, *Bezwyk*, *Gryn*, *Slyp*, *Knyf*, *Nyp*, *Pyp*, *Gryp*, *Byt*, *Splyt*, *Slyt*, *Smyt*, *Qayt*, *Ryt*, *Kryt*, *Wyt*, *Rys*, *Prys*, *Wys*. Die in *TL* en *TM* uitgaen, volgen de gemeene buiging; gelyk ook zommige van andere uitgangen.

De Tweeklanken *EF* en *EU* en de Drieklanken *AEI*, *AEU*, *EEU*, *OEI* en *OUI* zyn geene veranderinge onderhevigh.

De Tweeklank *OE* blyft ook onverandert; uitgezondert, dat in *Roep* en *Doe* die verandert worde in *IE* en *EE*; als in *Riep* en *Deed*. In *Moet* en *Zoek* verkeert, die in eene enkele *O*, terwyl noch eenige verandering in de Medeklinkeren voorkomt; gelyk in *Moet* en *Zocht* blykt.

De Tweeklank *OU*, die de Merkleetter maekt van *Hou*, caede, en *Houd*, tene, verandert in *FEU* in het eerste, en in *IEL* in het tweede Werkwoord; gelyk men dus *Hien* en *Hield* zegt. In andere Werkwoorden, als in *Bou*, *Bron*, *Vou*, *Schon*, *Trou*; en meer, wordt de buiging der Gelykvalgende *Ty* vaeginge gevolgt.

De Tweeklank *UI* wordt verandert in de verlengde *O* of *OO*, in de Werkwoorden *Schoof*, *Snoof*, *Stoof*, *Bong*, *Zong*, *Dook*, *Loek*, *Rook*, *School* by *Vondel*, *Sloop*, *Droop*, *Kroop*, *Zoop*, *Sloot*, *Snoot*, *Sproot*, van *Schuif*, *Snuif*, *Stuif*, *Buig*, *Zuig*, *Druk*, *Lusk*, *Ruik*, *Schuit*, *Snuip*, *Druip*, *Kruip*, *Zuip*, *Stuit*, *Snuit*, *Spruit*.

2. Ook wordt in de tweede plaetse de *Ondvolmaakte Verkeeden Tyt* gevormt door de verandering der Medeklinkeren; terwyl de *Klinkletters*, die de Merkle-

Merkletters des Wortelwoords zyn, inder ten deele behouden blyven;

- Dit geschiedt, wanneer van *Koop* en *Zoek*, waer in de *U* en *O* ten wederayde de *Merkletters* zyn, *Koof* of *Koche* en *Zoch* afgeleid worden.

3. Eindelyk wordt de *O* *wooldraak* *Verbeden* *Tyt* gevormt door verandering, in de *Merkklinkletters* en *Medeklinkers* tevens vallende; als in *Wrek*, *Draak*, *Bragt*, *Wist*, van *Werk*, *Denk*, *Breng*, *Wes* afgeleid; en door de aenheeming van *o* en *u* of *me* *Medeklinkeren* tot de mitgaonde, maer tevens veranderende *Klinkletters*; als in *Ging*, *Stond*, *Zag*, *Slog*, *Doet*, *Plagt*, *solch* van *Go*, *Sag*, *Zie*, *Do*, *Doe*, *Plag*; hoewel dit leste ongebruikelyk is.

H E T XXVII. K A P I T E L

Et wy van de *Werkwoorden* en hunne veranderingen door de beide *Tytvoegsugen* geheel afscheiden, Zullen wy noch eenige *Aanmerkingen* hieer nederstellen.

1. Van de *Nederdaische Naamwoorden* worden, naar de *sierlykheit* derzelve, een of meer *Werkwoorden* afgeleid of gevormt, die de byzondere *Eigenschap*, *Werking* en *Gebruik* der *Stamnamenwoorden* aanwyzen. En deese *Werkwoorden* (dat wel aengemerkt moet worden) volgen alomme in hunne buigingen de *Gelyklozende Tytvoeging*. Deese afleiding of vorming der *Werkwoorden* geschiedt oefft van de *Zelfstandige Naamwoorden*.

Dus zegt men van *Man*, *Bewapnen*, *Ontmannen*, *Godmannen*, van *Magt*, *Ontnemen*, van *Hoof*, *Ontbofsen*, van *Bul* voor een *Hoof*, *Smizabullen*, *Hardebullen*; van *Harr*, *crins*, *Haeren*, het haer uit werpen,

van *Huis*, *Herbuiden*, van *Vel*, *Verwellen*, van *Oog*, *Oogen*, *Beoogen*, *Naooogen*, *Pinkoogen*, *Staroogen*, van *Hant*, *Bebändigén*, van *Hals*, *Onthalzen*, *Bebelzen*, *Ombelzen*, van *Kael*, *Keelen*. *de-koel afsteeken*; van *Gorgel*, *Gorgelen*, van *Stem*, *Stermen*, van *Bek*, *Trekkebekten*, van *Tant*, *Waterlanden*, van *Vinger*, *Kingeren*, *Bvingeren*, van *Lyf*, *Inlyven*, *Ontlyven*; van *Ziel*, *Bazielen*, *Ontzielen*, van *Knie*, *Knielen*, van *Sebeen*, *Schbūnen*, van *Voet*, *Voeten*, voor *Vastgaen*, ook van *Pyn*, *Pynigen*, *Verpynen*, van *Smart*, *Smarten*, van *Zweer*, *Zwesten*, van *Bok*, *Pokken*, van *Mazel*, *Mazalen*.

Gelyk deze *Werkwoorden* van den *Mensche* en *zyne Gedoeltem* en *Lichamelyke Ongevallen* gevormt zyn, zoo zyn 'er andere oorspronkelyk van andere dingen; en eerst van de *Gedierten*; als van *Vogel*, *Vogelen*, van *Visch*, *Visben*, van *Kalf*, *Kalven*, van *Lam*, *agnus Lammén*; van *Luw*, *Luzen*, van *Muis*, *Muizen*, van *Stoep*, *Nanepen*; van *Kraei*, *Kraeiout*, *cornicari*, van *Rode*, *Nachtraeten*, naderhand van den *Tyt* en *zyne Gedeelten*, die de duurzaamheit van *Menschen* en *Gedierten* bepaalen; als van *Jaer*, *Verjaeren*, *Dag*, *Daegen*, *diēsoore*, *Daegen*, in jús vocare, *Nacht*; *Vernachten*, *Nachtraecken*, *Wyl*, *Verwylen*, *Kortswylen*, *Zomen*, *Zonden*, *Winter*, *Wintieren*; en eindelyk van de *Wāningen*, *Eigendommen*, *Huisraet* en *Gereetschap* der *Menschen*; als van *Huis*; *Huizen*, *Hof*, *Hooven*, *Herberg*, *Herbergen*; van *Lant*, *Belanden*; *Aenlanden*, *Toelanden*, *Lunden*, *Dyk*, *Dyken*, *Stroom*, *Stroomen*; van *Keten*, *Ketenen*, *Nagel*, *Nagelen*, *Spyken*, *Spykeren*, *Buur*, *Lehren*, *Doarhooren*, *Paek*, *Paelen*, *Bepaelen*, *Aempaelen*, *Tacpaelen*, *Muur*, *Bemauern*, *Toemauern*, van *Pek*, *Pekken*, *Bepekken*, *Terr*, *Tieren*, *Beteeren*,
Lym,

Lym, Lymen, Verwi, Verwen, en ontelbaere diergelyke. Ook worden 'er *Werkwoorden* op de zelve wyze afgeleidt van *Byvoeglyke Naemwoorden*, het zy in den *Gronstrap*, het zy in den *Middelstrap* der *Vergelykinge* voorkoomende.

Dus vormt men van *Jong, Jongen*, dat is, jongen werpen, *Verjongen*, van *Out, Verouden*, *Gry, Gryzen, Graeu, Graeuwen, Groen, Groenen, Bleek, Bleeken, Verbleeken, Warm, Warmen, Verwarmen, Kout, Verkouden, Lam, mancus, Verlammen, Flaeu, Flaeuwen, Verflaewen, Hart, Harden, Verharden, Uitbarden, Krom, Krommen, Recht, Rechten, Aanrechten, Oprichten, Uitrechten, Wit, Witen, Zwanger, Bezwangeren, Zwaer, Bezwaeren, Verzwaeren, Zwart, Zwarten, Styf, Styven, Verstyven, Slap, Verflappen, Goet, Vergoeden, Meen, Vermeeten, Beter, Beteren, Verbeteren, Erger, Ergeren, Verergeren, Ouder, Ouderen, Verouderen, Minder, Minderen, Verminderen, Slimmer, Verslimmeren. Van *Myn*, het eenigste onder de *Voornaemwoorden*, wordt *Mynen* afgeleidt.*

2. Alle *Werkwoorden*, die in de *Gebiedende Wyze* twee of drie *Lettergreepen* hebben, op welker voorleste in de *uitspraak* de klank valt, terwyl de leste kort blyft, behooren tot de *Gelykloeiende Tytvoeging*.

En deeze hebben veel en verscheidene *Uitgangen*. En die de enkele *A*, of de verlengde of *AE* in de voorleste *Lettergreep* voor eenen of meer *Medeklinkers* tot eenen *Merkletter* hebben, eindigen in *ABEL, ADEL, AFEL, AGEL, AKEL, AMEL, APEL, ATEL, AVEL, ADEM, AESSEM, APEN, AVEN, ADER, AGER, AKER, AMER, ATER, AVER, ADIG, ALIG, ABBEL, AGGEL, AKKEL, AMMEL, AGGER, AKKER, APPER, ANDEL,*

N 5

ANGEL;

ANGEL, ANKEL, ANSEL, ANTEL, ANDER, ANGER, ANKER, ARKEL, ARTEL, ASPEL, AGTIG, ACHTIG, ARTIG, AERDIG, AERTIG, AESTER; als Sabot, Zadel, Schraffel, Nagel, Kakel, Stamel, Stapel, Ratel, Kooft, Adams, Aeffem, Wessers, Wapen, Haven, Gader, Vermogen, Baker, Kamer, Schoter, Daver, Begenadig, Zalig, Babbet, Waggel, Hakkel, Rammel, Bagger, Wabber, Wapper, Wandel, Mangel, Wankel, Quansel, Trantel, Verander, Bezwanger, Sparkel, Spurkel, Haspel, Bermadig, Bekrachtig, Bekartig, Anker, Verwaardig, Banaerfig, Plaester.

De Werkwoorden die in de voorste Lettesgreep voor eenen of meer Medeklinkers de enkele E of de verlengde of de EE tot hunnen Merkleiter hebben, zyn van deeze nitgangen EDEL, EGEL, EKEL, EMEL, EPEL, ETEL, EVEL, EZEL, EKEN, EDER, EKER, EKER, ETER, EWER, EDIG, ENGEL, ENKEL, ERGEL, ERGER, ESTEL, EFFEN, EMMER, ETTER, ELDER, ERKER, ESTIG, EESSEL, EESTER, LEDIG, EENIG; als Bodel, Keyel, Hakel, Wraemel, Lopel, Zedel, Brevet, Vezel, Reken, Verneder, Verzeker, Verbiter, Zuver, Bruwdig, Strangel, Spreukel, Morgel, Nestel, Effen, Bellenmer, Verketter, Kelder, Erger, Kerker, Bevestig, Goeffel, Meester, Betredig, Verrengdel.

De Werkwoorden die in de voorste Lettergreep voor twee of meer Medeklinkers de enkele I tot eenen Merkleiter hebben, vindigen, IBBEL, IGGEL, IKKEL, IMMEL, IPPEL, ISSEL, ITTER, IMPEL, INDEL, INGEL, INTEL, ISPEL, ITSEL, IKKER, ITTER, ILDER, ILVER, INGER, INSTER, ILLIG; als in Knibbel, Biggel, Prikkel, Schimmel, Trippel, Wiffel, Kitzel, Bewim-

wimpel, Windel, Omfingel, Tintel, Quispel, Rispel, Knikker, Schitser, Schilder, Verzilver, Slinger, Glinster, Bewillig. De verlengde *I* of *IE* ie in de Vootleste Lettergreep voor eenen Medeklinker de Merkleter der Werkwoorden *Spiegel, Wriemel* voor *Wemel* en *Vernietig*.

De Werkwoorden, die in de voorleste Lettergreep de enkele *O* of verlengde of *OO* voor eenen of meer Medeklinkers hebben, zyn van deeze uitgangen, *OPEL, OPEN, OPER, OVER, OBBEL, ODDEL, OFFEL, OKKEL, OMMEL, OMPEL, ONGEL, ONKEL, ONSEL, OPPEL, ORGEL, ORREL, ORSEL, ORSTEL, OBBER, ODDER, OKKER, OMMER, OPPER, ORDEN, OLDER, OLFER, OLSTER, OLTER, ONDER, ONGER, ONKER, ONSTER, ONTER, ONDIG, OSTIG, OODIG*, als in *Popel, Open, Verkoper, Tower, Hoppel, Broudel, Moffel, Tokkel, Dommel, Dormpel, Schongel, Monkel, Fronsel, Koppel, Gorgel, Borrel, Vermorsel, Borstel, Dobber, Modder, Flokker, Bekommer, Opper, Orden, Zolder, Golfer, Bolster, Folter, Verwonder, Honger, Flonker, Monster, Klonter, Verkondig, Bekostig, Noodig*.

De Werkwoorden, die in de voorleste Lettergreep de enkele *U* voor twee of meer Medeklinkers tot eenen Merkleter hebben eindigen met deeze uitgangen, *UBBEE, UFFEL, UGGEL, UKKEL, UPPEL, UFFSEL, ULDER, UNKER, ULDIG, UCHTIG, UNSTIG*; als in *Verdubbelt, Knuffel, Fruggel, Suktel, Huppel, Hussel, Bulder, Flunker, Ontschuldig, Tuchtig, Begunstig*.

De Werkwoorden, die de Merkleter *Y* in de voorleste Lettergreep tot eenen Merkleter hebben, gaen uit op deeze wyze, *YDEL, YFEL, YFER, YKER,*

Y.

YMEL, YTEL, YVER; YZEL, YDIG, YTIG, als in *Verydel, Twyfel, Syfer, Spyker, Fymel, Tytel, Yver, G)zel, Smydig, Bevlytig.*

De andere Werkwoorden, die in de voorleste Lettergreepen eenen der Tweeklanken *AI, AU, EI, EU, OE, OU, UI*, of den Drieklank *EEU* voor eenen of meer Medeklinkers tot eenen Merkleter hebben, zyn van de volgende uitgangen, *AISIER, AUWEL, EIDEL, EIGEN, EIGER, EISTER, EUGEL, EUTEL, EUZEL, OEDEL, OEDER, OEKER, OESTER, OEPPEL, OETEL, OEFEN, OUDER, OUTER, UIDEL, UIFEL, UIKEL, UIMEL, UITEL, UIZEL, UIER, UIMER, UIVER, UISTER, EEUWIG*; als in *Taistek, Knauwel, Breidel, Eigen, Weiger, Pleister, Tengel, Rentel, Beuzel, Bezoodel, Voeder, Woeker, Koester, Hoepel, Hoetel, Oefen, Onder, Loxter, Buidel, Schuifel, Struikel, Tuimel, Buitel, Duizel, Kuier, Sluimer, Huiver, Verdruister, Vereenwig.*

3. Ook wordt de Gelykylœiende Tytvoeging gevolgt van die Werkwoorden, die, van Zelfstandige Naemwoorden en anders afgeleidt, en eene *Genegenb'it* of *Drift* tot en *Navolging* van en *Overeenkomst* met die dingen, waer van zy benoemt zyn, nitdrukende, in de Eindigende Wyze in *EEREN, IEREN* en *UUREN* uitgaen; als *Vrouwweeren, Hoereeren, Hoveeren, Banketeeren, Redeneeren, Stoffeeren, Quinkeleeren, Tierelieren, Renteniieren, Hovenieren, Vreugdevieren; Zegeviieren*, dat is, openbaere viieren in tyden van vreugt en zege ontfteeken, *Tureluuren*, en andere diergelyke,

4. *Oordeelen, Veroordeelen, Oorloogen, Beoorloogen, Bevoordeelen, Benadeelen, Geboorzaemen*, en andere, welker twee leste Lettergreepen lang zyn,

vol-

volgen eindelyk mede de Gelykvloeiende Tytvoeging.

H E T XXVIII. K A P I T T E L.

GElyk wy in het voorgaende aengeweezen hebben, hoe de Klinkletters en Tweeklanken, of zommige van hun; in de Ongelykvloeiende Tytvoeginge verandert worden, zoo zullen wy nu eene reeks Onregelmaetige Bedryvende en Onzydige Werkwoorden hier laeten volgen, die, eerst naer den rang der letteren zoo in de Gebiedende, als in de Eindigende Wyze voorkoomende, naderhaant in de Tegenwoordigen en Verleedenen Tyt der Aentoonende Wyze gestelt worden, te gelyk met de Lydende Deelwoorden des Verleedenen Tyts, en met de letteren T, V, D, als hunne merken, getekent.

Deeze beginnen dan dus:

		B.	
	BEDERF.	BEDERVEN.	
T. Ik Bederve.		V. Ik Bedorf.	D. Bedorven.
	BEDRIEG.	BEDRIEGEN.	
T. Ik Bedriege.		V. Ik Bedroog.	D. Bedroogen.
	BEGIN.	BEGINNEN.	
T. Ik Beginne.		V. Ik Begon, of	D. Begonnen.
		Begoft.	of Begoff.
	BERG.	BERGEN.	
T. Ik Berge.		V. Ik Borg.	D. Gebotgen.
	BERST.	BERSTEN.	
T. Ik Berste.		V. Ik Borst.	D. Geborsten.
	BEVEEL.	BEVEELEN.	
T. Ik Beveele.		V. Ik Beval.	D. Bevoelen.
	BEVRIES.	BEVRIEZEN.	
			T. Ik

T. Ik Bezicze.	V. Ik Bezinn.	D. Bevrooren.
BEZIN.	BEZINNEN.	
T. Ik Bezinne.	V. Ik Bezon.	D. Bezonnen.
BEZWIJK.	BEZWIJKEN.	
T. Ik Bezwyke.	V. Ik Bezweek.	D. Bezweeken.
BEZWYN.	BEZWYMEN.	
T. Ik Bezwynne.	V. Ik Bezweem.	D. Bezweemen.
BID.	BIDDEN.	
T. Ik Bidde.	V. Ik Bad.	D. Gebeden.
BIED.	BIEDEN.	
T. Ik Biede.	V. Ik Bood.	D. Geboden.
BIND.	BINDEN.	
T. Ik Bind.	V. Ik Bond.	D. Gebonden.
BLAES.	BLAEZEN.	
T. Ik Blaese.	V. Ik Blies.	D. Geblaezen.
BLYF.	BLYVEN.	
T. Ik Blyve.	V. Ik Blee.	D. Gebleeven.
BLYK.	BLYKEN.	
T. Ik Blyke.	V. Ik Breek.	D. Gebleeten.
BRAED.	BRAEDEN.	
T. Ik Braede.	V. Ik Bried.	D. Gebreden.
BREK.	BREKEN.	
T. Ik Breke.	V. Ik Brak.	D. Gebrooken.
BRENG.	BRENGEN.	
T. Ik Breng.	V. Ik Bracht.	D. Gebracht.
BUIG.	BUIGEN.	
T. Ik Boige.	V. Ik Boog.	D. Geboogen.
BYT.	BYTEN.	
T. Ik Bete.	V. Ik Bett.	D. Gebeten.
DEL.	D.	
DEL.	DELVEN.	
T. Ik Del.	V. Ik Dolf.	D. Gedolven.
DENK.	DENKEN.	
T. Ik Denk.	V. Ik Dacht.	D. Gedacht.
DING.	DING.	

DING.	DINGEN.
T. Ik Dinge.	V. Ik Dong. D. Gedongen.
DOE.	DOEN.
T. Ik Doe.	V. Ik Deed. D. Gedaen.
DRAEG.	DRAEGEN.
T. Ik Draege.	V. Ik Droeg. D. Gedraegen.
DRING.	DRINGEN.
T. Ik Dringe.	V. Ik Drong. D. Gedrongen.
DRINK.	DRINKEN.
T. Ik Drink.	V. Ik Dronk. D. Gedronken.
DRUIP.	DRUIPEN.
T. Ik Druip.	V. Ik Droop. D. Gedroopen.
DRYF.	DRYVEN.
T. Ik Dryf.	V. Ik Dreef. D. Gedreeven.
DWING.	DWINGEN.
T. Ik Dwing.	V. Ik Dwong. D. Gedwongen.
DUIK.	DUIKEN.
T. Ik Duik.	V. Ik Dook. D. Gedookt.
DYG.	DYGEN.
T. Ik Dyg.	V. Ik Deeg. D. Gedeegen.
EET.	EETEN.
T. Ik Eet.	V. Ik At. D. Gegeten.
GA.	GAEN.
T. Ik Ga.	V. Ik Ging. D. Gegaen.
GEEF.	GEEVEN.
T. Ik Geeve.	V. Ik Gaf. D. Gegeven.
GELDE.	GELDEN.
T. Ik Geld.	V. Ik Gold. D. Begolden.
GELYK.	GELYKEN.
T. Ik Gelyk.	V. Ik Geleek. D. Geleeken.
GENEES.	GENEEZEN.
T. Ik Geneeze.	V. Ik Genas. D. Geneezen.

GENIET.	V. Ik Genoot.	D. Genooten.
T. Ik Geniete.	GIETEN.	
GIET.	V. Ik Goot.	D. Gegooten.
T. Ik Giete.	GLIMMEN.	
GLIM.	V. Ik Glom.	D. Geglommen.
T. Ik Glimme.	GLYDEN.	
GLYD.	V. Ik Glead.	D. Gegleeden.
T. Ik Glyde.	GRAEVEN.	
GRAEF.	V. Ik Groef.	D. Gegraeven.
T. Ik Graeve.	GRYNEN.	
GRYN.	V. Ik Green.	D. Gegreenen.
T. Ik Gryne.	GRYPEN.	
GRYP.	V. Ik Greep.	D. Gegreepen.
T. Ik Grype.	H.	
HANG.	HANGEN.	
T. Ik Hange.	V. Ik Hing.	D. Gehangen.
HEB.	HEBBEN.	
T. Ik Hebbe.	V. Ik Hadde.	D. Gebadt.
HEF.	HEFFEN.	
T. Ik Heffe.	V. Ik Hief.	D. Geheeven.
HELP.	HELPEN.	
T. Ik Helpe.	V. Ik Holp.	D. Geholpen.
HOU.	HOUWEN.	
T. Ik Houwe.	V. Ik Hieu.	D. Gehouwen.
HOUD.	HOUDEN.	
T. Ik Houde.	V. Ik Hield.	D. Gehouden.
JAEG.	J.	
T. Ik Jaege.	JAEGEN.	
KERF.	V. Ik Joeg.	D. Gejaegt.
T. Ik Kerve.	K.	
	KERVEN.	
	V. Ik Korf.	D. Gekorven.
	KIES.	

	KIES.		KIEZEN.
T.	Ik Kieze.	V.	Ik Koos of Koor. D. Gekooren.
	KLIM.		KLIMMEN.
T.	Ik Klimme.	V.	Ik Klom. D. Geklommen.
	KLINK.		KLINKEN.
T.	Ik Klinke.	V.	Ik Klonk. D. Geklonken.
	KNYP.		KNYPEN.
T.	Ik Knype.	V.	Ik Kneey. D. Gekneepen.
			KONNEN.
T.	Ik Kan.	V.	Ik Kunde of Kost. D. Gekont of Gekost.
	KOOM.		KOOMEN.
T.	Ik Koome.	V.	Ik Quamy D. Gekoomen.
	KRIMP.		KRIMPEN.
T.	Ik Krimpe.	V.	Ik Kromp. D. Gekrompen.
	KRUIP.		KRUIPEN.
T.	Ik Kruipe.	V.	Ik Krooy. D. Gekroopen.
	KRYG.		KRYGEN.
T.	Ik Kryge.	V.	Ik Kreeg. D. Gekreegen.
	KRYT.		KRYTEN.
T.	Ik Kryte.	V.	Ik Kreet. D. Gekreeten.
	KYF.		KYVEN.
T.	Ik Kyve.	V.	Ik Keef. D. Gekeeven.
	KYK.		KYKEN.
T.	Ik Kyke.	V.	Ik Keek. D. Gekeeken.
			L.
	LAET.		LAETEN.
T.	Ik Laete.	V.	Ik Liet. D. Gelieten.
	LEES.		LEEZEN.
T.	Ik Leeze.	V.	Ik Las. D. Gelezen.
	LEGG.		LEGGEN.
T.	Ik Legge.	V.	Ik Leide. D. Gelegt.
	LIEG.		LIEGEN.
T.	Ik Liege.	V.	Ik Loog. D. Geloogen.
			LIG.

110 N E D E R D U I T S C H E

LIG.		LIGGEN.
T. Ik Ligge.	V. Ik Lag.	D. Geleegen.
LOOP.		LOOPEN.
T. Ik Loope.	V. Ik Lief.	D. Geloopen.
LUIK.		LUIKEN.
T. Ik Luike.	V. Ik Look.	D. Gelooken.
LYD.		LYDEN.
T. Ik Lyde.	V. Ik Lied.	D. Geleden.
	M.	
MEET.		MEETEN.
T. Ik Meete.	V. Ik Mat.	D. Gemecten.
MELK.		MELKEN.
T. Ik Melke.	V. Ik Molk.	D. Gemolken.
		MOETEN.
T. Ik Moet.	V. Ik Moft.	D. Gemoft.
		MOOGEN.
T. Ik Magh.	V. Ik Mogt.	D. Gemoght.
	N.	
NEEM.		NEEMEN.
T. Ik Neeme.	V. Ik Nam.	D. Genoomen.
NYG.		NYGEN.
T. Ik Nyge.	V. Ik Neeg.	D. Genegen.
NYP.		NYPEN.
T. Ik Nype.	V. Ik Neep.	D. Genepen.
	P.	
PRYS.		PRYZEN.
T. Ik Pryse.	V. Ik Prees.	D. Geprizen.
PYP.		PYPEN.
T. Ik Pype.	V. Ik Peep.	D. Gepeepen.
	Q.	
QUYT.		QUYTEN.
T. Ik Quyte.	V. Ik Queet.	D. Gequeten.
	R.	
RAED.		RAEDEN.
	O	
		T. Ik

T. Ik Raede.
REN.

T. Ik Renne.
ROEP.

T. Ik Roepe.
RUIK.

T. Ik Ruike.
RYD.

T. Ik Ryde.
RYF.

T. Ik Ryve.
RYG.

T. Ik Ryge.
RYS.

T. Ik Ryze.
RYT.

T. Ik Ryte.

SCHEER.

T. Ik Scheere.
SCHELD

T. Ik Schelde.
SCHEN.

T. Ik Schenne.
SCHEND.

T. Ik Schende.
SCHENK.

T. Ik Schenke.
SCHEP.

T. Ik Scheppe.
SCHIET.

T. Ik Schiete.
SCHRYD.

T. Ik Schryde.

V. Ik Ried. D. Geraeden.
RENNEN.

V. Ik Ron. D. Geronnen.
ROEPEN.

V. Ik Riep. D. Geroepen.
RUIKEN.

V. Ik Rook. D. Gerooken.
RYDEN.

V. Ik Reed. D. Gereeden.
RYVEN.

V. Ik Reef. D. Gereeven.
RYGEN.

V. Ik Reeg. D. Gereegen.
RYZEN.

V. Ik Rees. D. Gereezen.
RYTEN.

V. IK Ret. D. Gereeten.
S.

SCHEEREN.

V. Ik Schoer. D. Geschooren.
SCHELDEN.

V. Ik Schold. D. Gescholden.
SCHENNEN.

V. Ik Schon. D. Geschonnen.
SCHENDEN.

V. Ik Schod. D. Geschonden.
SCHENKEN.

V. Ik Schonk. D. Geschonken.
SCHEPPEN.

V. Ik Schiep. D. Geschaepen.
SCHIETEN.

V. Ik Schoot. D. Geschooten.
SCHRYDEN.

V. Ik Schreed. D. Geschreeden.
SCHRYF.

SCHRYF.	SCHRYVEN.
T. Ik Schryve.	V. Ik Schreef. D. Geschreeven.
SCHUIF.	SCHUIVEN.
T. Ik Schuive.	V. Ik Schoof. D. Geschooven.
SCHYN.	SCHYNEN.
T. Ik Schyne.	V. Ik Scheen. D. Gescheenen.
SLA.	SLAEN.
T. Ik Slae.	V. Ik Sloeg. D. Geslaegen.
SLAEP.	SLAEPEN.
T. Ik Slaepe.	V. Ik Sliep. D. Geslaepen.
SLUIP.	SLUIPEN.
T. Ik Sluipe.	V. Ik Sloop. D. Gesloopen.
SLUIT.	SLUITEN.
T. Ik Sluite.	V. Ik Sloot. D. Geslooten.
SLYP.	SLYPEN.
T. Ik Slype.	V. Ik Sleep. D. Gesleepen.
SLYT.	SLYTEN.
T. Ik Slyte.	V. Ik Sleet. D. Gesleeten.
SMELT.	SMELTEN.
T. Ik Smelte.	V. Ik Smolt. D. Gesmolten.
SMYT.	SMYTEN.
T. Ik Smyte.	V. Ik Smeet. D. Gesmeeten.
SLUIP.	SLUIPEN.
T. Ik Sluipe.	V. Ik Sloop. D. Gesloopen.
SNYD.	SNYDEN.
T. Ik Snyde.	V. Ik Sneed. D. Gesneeden.
SPIN.	SPINNEN.
T. Ik Spinne.	V. Ik Spon. D. Gesponnen.
SPLYT.	SPLYTEN.
T. Ik Splyte.	V. Ik Spleet. D. Gespleeten.
SPREEK.	SPREEKEN.
T. Ik Spreek.	V. Ik Sprak. D. Gesproken.
SPRING.	SPRINGEN.
T. Ik Springe.	V. Ik Sprong. D. Gesprongen.
	SPRUYT.

SPRUIT.	SPRUITEN.
T. Ik Spruite.	V. Ik Sproot. D. Gesprooten.
STA.	STAEN
T. Ik Stae.	V. Ik Stond. D. Gestae.
STEEK.	STEEKEN.
T. Ik Steeke.	V. Ik Stak. D. Gestooken.
STEEL.	STEELEN.
T. Ik Steele.	V. Ik Stal. D. Gestoolen.
STINK.	STINKEN.
T. Ik Stinke.	V. Ik Stonk. D. Gestonken.
STERF.	STERVEN.
T. Ik Sterve.	A. Ik Storf. D. Gestorven.
SLOOT.	STOOTEN.
T. Ik Stoote.	V. Ik Stiet. D. Gestooten.
STRYD.	STRYDEN.
T. Ik Stryde.	V. Ik Strced. D. Gestreeden.
STRYK.	STRYKEN.
T. Ik Stryke.	V. Ik Streek. D. Gestreeken.
STUIF.	STUYVEN.
T. Ik Stuive.	V. Ik Stoof. D. Gestlooven.
STYF.	STYVEN.
T. Ik Styve.	V. Ik Steef. D. Gesteeven.
STYG.	STYGEN.
T. Ik Styge.	V. Ik Steeg. D. Gesteegen.
	T.
TREED.	TREEDEN.
T. Ik Treede.	V. Ik Trad. D. Getreden.
TREF.	TREFFEN.
T. Ik Treffc.	V. Ik Trof. D. Getroffen.
TREK.	TREKKEN.
T. Ik Trekke.	V. Ik Trok. D. Getrokken.
TYG.	TYGEN.
T. Ik Tyge.	V. Ik Teeg of Toog. D. Getoogen.

VAER.	VAEREN.
T. Ik Vaere.	V. Ik Voer. D. Gevaeren.
VAL.	VALLEN.
T. Ik Valle.	V. Ik Viel. D. Gevallen.
VANG.	VANGEN.
T. Ik Vange.	V. Ik Ving. D. Gevangen.
VECHT.	VECHTEN.
T. Ik Vechte.	V. Ik Vocht. D. Gevochten.
VERGEET.	VERGEETEN.
T. Ik Vergeete.	V. Ik Vergat. D. Vergeeten.
VERLIES.	VERLIEZEN.
T. Ik Verlieze.	V. Ik Verloor. D. Verlooren.
VERSLIND.	VERSLINDEN.
T. Ik Verslind.	V. Ik Verslond. D. Verslonden.
VIND.	VINDEN.
T. Ik Vinde.	V. Ik Vond. D. Gevonden.
VLECHT.	VLECHTEN.
T. Ik Vlechte.	V. Ik Vlocht. D. Gevlochten.
VLIED.	VLIEDEN.
T. Ik Vliede.	V. Ik Vlood. D. Gevlooden.
VLIEG.	VLIEGEN.
T. Ik Vlieg.	V. Ik Vloog. D. Gevloogen.
VLIET.	VLIETEN.
T. Ik Vliete.	V. Ik Vloot. D. Gevlooten.
VREET.	VREETEN.
T. Ik Vreete.	V. Ik Vrat. D. Gevreeten.
VRIES.	VRIEZEN.
T. Ik Vrieze.	V. Ik Vroor. D. Gevrooren.
WAS.	W.
WASSEN.	WASSEN.
T. Ik Wasse.	V. Ik Wies. D. Gewassen.
WEEG.	WEEGEN.
T. Ik Weege.	V. Ik Woeg. D. Gewoogen.
	WEET.

WEET.	WEETEN.
T. Ik Weete.	V. Ik Wist. D. Geweeten.
WERF.	WERVEN.
T. Ik Werve.	V. Ik Worf. D. Geworven.
WERP.	WERPEN.
T. Ik Werpe.	V. Ik Worp. D. Geworpen.
WIN.	WINNEN.
T. Ik Winne.	V. Ik Won. D. Gewonnen.
WIND.	WINDEN.
T. Ik Winde.	V. Ik Wond. D. Gewonden.
WORD.	WORDEN.
T. Ik Worde.	V. Ik Werde. D. Geworden.
WRYF.	WRYVEN.
T. Ik Wryve.	V. Ik Wreef. D. Gewreeven.
WYK.	WYKEN.
T. Ik Wyke.	V. Ik Week. D. Geweeken.
WYS.	WYZEN.
T. Ik Wyze.	V. Ik Wees. D. Geweezen.
WYT.	WYTEN.
T. Ik Wyte.	V. Ik Weet. D. Geweeten.
	Z.
ZEND.	ZENDEN.
T. Ik Zende.	V. Ik Zond. D. Gezonden.
ZIE.	ZIEN.
T. Ik Zie.	V. Ik Zag. D. Gezien.
ZIED.	ZIEDEN.
T. Ik Ziede.	V. Ik Zood. D. Gezooden.
ZING.	ZINGEN.
T. Ik Zinge.	V. Ik Zong. D. Gezongen.
ZINK.	ZINKEN.
T. Ik Zinke.	V. Ik Zonk. D. Gezonken.
ZIT.	ZITTEN.
T. Ik Zitte.	V. Ik Zat. D. Gezeeten.

ZOEK.	ZOEKEN.
T. Ik Zoek.	V. Ik Zocht. D. Gezocht.
ZUIG.	ZUIGEN.
T. Ik Zuige.	V. Ik Zoog. D. Gezoogen.
ZUIP.	ZUIPEN.
T. Ik Zuipe.	V. Ik Zoop. D. Gezoopen.
ZWEER.	ZWEEREN.
T. Ik Zweere.	V. Ik Zwoet. D. Gezwooren.
ZWEL.	ZWELLEN.
T. Ik Zwelle.	V. Ik Zwoel. D. Gezwollen.
ZWELG.	ZWELGEN.
T. Ik Zweige.	V. Ik Zwolg. D. Gezwolgen.
ZWEM.	ZWEMMEN.
T. Ik Zwemme.	V. Ik Zwom. D. Gezwommen.
ZWYG.	ZWYGEN.
T. Ik Zwylge.	V. Ik Zweeg. D. Gezweegen.
ZYG.	ZYGEN.
T. Ik Zyge.	V. Ik Zeeg. D. Gezeegen.

H E T XXIX. K A P I T T E L.

IN de bovenstaende reeks van Onregelmatige Werkwoorden, waer van zommige in den Verleedenen Tyt ook eene Regelmatige buiging hebben, zyn uitgelaten die Werkwoorden, die van deeze door de Samenstelling met een voorgaend Scheidbaer Voorzetsel, afgeleidt worden, om dat zy op de zelve wyze, als deeze, geboogen worden.

Van deeze zullen wy echter deezen nootwendigen regel stellen, op dat zich niemant in hunne Tytvoeginge vergisse:

De Werkwoorden, door een Scheidbaer Voorzetsel gedubbelt, moeten in den Tegenwoordigen en Verleedenen Tyt zoo der Aentoonende; als Gebiedende Wyze

ze gedeelt worden, en het Voorzetsel achter aenge-
 stelt; op deeze wyze, *Spreekaen, Ga voor, Sta op, Schryf
 uit, Steek in, Loop na, Draeg om, Stryk door; Ik Spreeke
 aen, Ik Gae voor, Ik Stae op, Ik Schryve uit, Ik Steeke in,
 Ik Loope na, Ik Draege om, Ik Stryke door; Ik Sprak aen,
 Ik Ging voor, Ik Stond op, Ik Schreefsuit, Ik Stak in, Ik
 Liep na, Ik Droeg om, Ik Streek door.*

In de Aenvoegende en Eindigende Wyzen volgen
 zy echter die Werkwoorden, die een der Onscheid-
 baere Voorzetselen, *BE, GE, ONT, VER,* als
Begin, Geniet, Ontfang, Vergeet, voor zich hebben.

Dus zegt men, *Dat ik Aenspreeke, Voorgae, Opstae,
 Uitschryve, Insteeke, Naloope, Omdraege, Doorstryke;*
 en *Aenspreeken, Voorgaen, Opstaen, Uitschryven, Instee-
 ken, Nalooopen, Omdraegen, Doorstryken.*

En in de Aentoonende Wyze volgen zy insgelyks
 deczen voet; wanneer deeze Bywoorden, *Zoo, In-
 dien, Als, Wanneer,* of ook de Betreklyke Voor-
 naemwoorden *Die* en *Dat* den Werkwoorden in de
 rede voorgezet worden.

Dus zegt men, *Zoo ik Aenspreeke, Indien gy Voorgaet,
 by Opstaet, Als wy Uitschryven, Wanneer gy Insteeckt, zy
 Nalooopen, de Man, die straks Voorging; het Kint, Dat
 beden gezont Opfont.*

Dit wordt in allen gevolgt van die Werkwoorden,
 die in hunne Samenstellinge gekoppelt worden door
Af, Toe, Mede, Hene, Wech, Weder, waer van de
 tweeerste achter de Scheidbaere Voorzetsels *Van en
 Tot* veelszins, en de andere buiten de Samenstelling
 niet of zelden gebruikt worden.

Dus zegt men in alle de Wyzen, *Wyk af, Schiet Toe,
 Loop Mede, Ga Hene, Ryd Wech, Keer Weder; Ik
 Wyke Af, Schiete Toe, Loope Mede, Gy Gaet Hene, Wy
 Ryden Wech, Zy Keeren Weder, Als Ik Afwyke, Toe-
 schiet*

schiete, Medeloope, Indiën gy Henegaet, Wanneer Wy Wechbryden, Zoo zy Wederkeeren, Dat ik Medeloope, Gy Henegaet, Hy Wechbryde, Wy Wederkeeren, en eindelijk, Afwyken, Toeschieten, Medeloope, Henegaen, Wechbryden, Wederkeeren.

Veele Werkwoorden, die met de Voorzetselen *Onder* en *Over* gekoppelt worden, blyven, schoon deeze Voorzetsels Scheidbaer zyn in alle hunne Wyzen onverdeelt; als *Onderdrukken, Ondergraeven, Onderbonden, sustentare, Onderbuuren, Onderkopen, Onderrechten, Onderwyzen*, en andere; *Overbeerschen, Overbooren, Overlaeden, Overleeven, Overloopen, Oermeesteren, Overryden* en meer diergelyke; die zoo wel, als andere, (die Scheidbaer zyn door het gebruik genoegzaam geleert worden.

De Eindigende Wyzen neemen in alle Werkwoorden, *Bedryvende, Lydende, Onzydige*, het woordken *Te* tot zich, wanneer eene zaak te doen is.

Dus zegt men, *Het is tyt om te bidden, Elk heeft zich te wachten, Men behoort vrolyker te zyn, Ik begeere geboort te worden, De misdaedigen staen veroordeelt te worden.*

De Eindigende Wyzen der Werkwoorden, kunnen in het Nederduitsch, tot een merklyk sieract der taele dan aert en betekenis van Zelfstandige Naemwoorden aenneemen. En zy zyn dan (gelyk ook alrede voorhene gezien is) van het Onzydige Geslachte; blyvende onveranderlyk, uitgezondert, dat zy in den Tweeden Naemval de *S* met of zonder het Geslachtwoord *Des* aenneemen.

Dus zegt men, *Het opgaen, het ondergaen, het steeken der zonne, wanneer het zaeiens en maciens tyt is; na veel loopens en draevens, het ryzen en daelen der gestarrenten; schuuren, tot berstens toe overlaeden; eens en drinkens genoeg, des oorlogens is geen einde.*

HET

H E T XXX. K A P I T T E L .

EIndelyk staet ons van het *Onpersoonlyk Werkwoord*, gelyk men het noemt, naer voorgaende belofte hier ter plaetse te spreken.

Het *Onpersoonlyk Werkwoord* wordt gemeenlyk beschreeven, als een *Werkwoord*, dat een *Bedryf* of *Lyden* met den *Tyt* uitdrukkende, echter de gewoonlyke *Persoonen*, *Ik*, *Gy*, *Hy*, *Zy*, voor zich niet gedooft, maer in hunne plaetse de *Voorledkens* *Het* en *Men*, en alleen in het eenvoudige *Getal*, ontfangt.

Doch echter schynt 'er geen *Onpersoonlyk Werkwoord* te zyn, dewyl de vervulling eener uitlaetinge, en de uitlegging der *Voorledkens* goet kan maeken, dat ieder van die *Werkwoorden*, die men *Onpersoonlyk* noemt, een *Persoonlyk Werkwoord* is, hoewel somtyts ten aenzien der twee *Eerste Persoonen* gebreklyk.

Het berout, het lust, het verdriet, het spyt, het jammert, het moeit, het betaemt, het past, het voegt, het gevalt, het behaegt, het mishaeft, het deert, het smart, het is leet, en diergelyke, zyn niet anders te zeggen, dan *Het werk, bedryf, woort, verbael*, die de gedaente van *Persoonen* om hunne werkingen aenneemen, *berout, lust, verdriet, spyt, jammert, moeit, betaemt, past, voegt, gevalt, behaegt, deert, smart, is leet*. Dus ook, *Het gedenkt, het heugt, het dunkt, het schynt*.

Het vriest, dooit, regent, hagelt, bliksemt, weerlicht, dondert, sneeut, mist, newelt. wordt ook gezegt by uitlaeting, voor, *Het weder vriest, dooit, regent, hagelt, bliksemt, weerlicht, dondert, sneeut, mist, newelt*. Want op de *Vraegen*, *Wat maekt, wat doet het weder? wat weder is het?* wordt geantwoord, *Het, naemelyk weder, vriest, dooit, &c.* Ten waere,

re, dat men zeggen wiide, dat de lucht, de woon-
plaets der oirzaeken van de verscheidenheit des we-
ders, het uitgespannen ruim, dat boven en rontom
ons is, en waer in de wolken dryven, enkelyk door
Het, gelyk by de Latynen door *Hoc*, worde uitgedrukt.

Het wordt geloofst, gedaen, gelaeten, geloochent, toegestemt, is mede eene spreekwyze, door uitlaeting gevormt, voor, *Het woort, verbael, werk, bedryf wordt geloofst, gedaen, gelaeten, geloochent, toegestemt.*

Men zegt is niet anders, dan, *Alle man zegt, iemand*, dat is, *ieder man, zegt*; gelyk noch de Hoog-
duitschen zouder het geslachtwoort *DE* schryven en spreken, *Man zegt*, en de Franschen, van outs al de Duitsche Spreekwyze volgende, *Un dit*, voor *Homme dit*, of met achterlaeting der leste lettergroepe *Hom dit*; gelyk my uit Stefanus Fransche Letterkunst, in 't Jaer 1569. In Latyn en Fransch uitgegeven, na-
maals Merikus Kasaubonus in zyn geschrift van de oude Engelsche taele getoont heeft.

Alle de Persoonlyke Werkwoorden, de Onper-
soonlyke Betekenis aen zich neemende, wanneer zy
Men voor zich ontfangen, worden ook in de Tyt-
voegingen door de verscheidene Tyden met deezen
derden Persoone verandert en geboogen; als

Men Hoort,	Men Kooimt.
Men Hoorde,	Men Quam,
Men Heeft Gehoort,	Men Is Gekoomen,
Men Had Gehoort,	Men Was Gekoomen.
Men Zal Hooren.	Men Zal Koomen.

En dus ook, wanneer zy *Het* of *Het Wordt* voor
zich ontfangen; als

Het

Het Jammert,
 Het Jammerde.
 Het Heeft Gejammert,
 Het Had Gejammert,
 Het Zal Jammeren.

Het Voegt,
 Het Voegde,
 Het Heeft Gevoegt.
 Het Had Gevoegt,
 Het Zal Voegen.

Het Wordt Gelooft,
 Het Werd Gelooft,
 Het Is Gelooft,
 Het Was Gelooft,
 Het Zal Gelooft Wor-
 den.

Het Wordt Geloocht,
 Het Werd Geloocht.
 Het Is Geloocht.
 Het Was Geloocht.
 Het Zal Geloocht Wor-
 den.

De Nederduitschen maeken ook Onpersoonlyke Werkwoorden, gelyk men ze noemt, van Zelfstandige Naemwoorden; als in dit spreekwoord van een ondeugend bedryf, *Het galgt beter; als het burgemeester; en, Het ruitert, het schippert al wat aen den man is.*

Alle deeze *Onpersoonlyke Werkwoorden*, die ook door alle de andere Wyzen der Tytvoeginge en de verscheidene Tyden geboogen worden, ontfangen deeze buiging en verandering alleen in het *Eenvouwige Getal*, en zyn ten opzichte van het Meeryouwige gebreklyk; gelyk ook in het gewoonlyke Wortelwoord, het Werkwoord der *Gebisdende Wyze*.

Dus zegt men alomme in de *Aanvoegende Wyze* en haere byzondere Tyden, *Dat het Berouwe, Luste, Verdriete, Als Het Zoude Berouwen, Lusten, Verdrieten, of Dat Het Beroude, Luste, Verdroota, Dat Het Hebbe Berout, Gelust, Verdrooten, Dat Het Berout, Gelust, Verdrooten Hadde, Als het Zoude Berout, Gelust, Verdrooten Hebben, Als het Zal Berout, Gelust, Verdrooten Hebben.*

De

De *Eindigende Wyze* met haere drie Tyden luiden in deeze Werkwoorden, gelyk in de Persoonlyke, dus, *Berouwen, Lusten, Verdrieten, Beront, Gelust, Verdroosen Hebben; Zullen Berouwen, Lusten, Verdrieten.*

De *Deelwoorden* zyn eindelyk ook deeze, *Berouwende, Lustende, Verdrietende, Hebbende Beront, Gelust, Verdroosen, Zullende Berouwen, Lusten, Verdrieten.*

H E T X X X I . K A P I T T E L .

De *Deelwoorden*, waer toe wy nu overgaen, zyn *Veranderlyke Woorden*, die, van de Werkwoorden gesprooten, wel eenen *Tyt* uitdrukken, maer achter de eigenschap en *Buiging* der Naemwoorden volgen; en daerom *Deelwoorden* of *Deelneemende Woorden* geheeten worden, om dat zy iets van het Werkwoord, en iets ook van het Naemwoord deelachtigh zyn.

Want wanneer men zegt, *Roepende, Hoorende*, verneemt men eenen *Naem*, iemant namelyk, die roept of hoort; maer ook met eenen, dat hy in den *Tegenwoordigen Tyt* roepe of hoore; gelyk men insgelyks in *Geroepen, Geboort* eenen *Verleedenen Tyt* bespeurt.

De *Deelwoorden* worden van de Werkwoorden afgeleid, en zyn tweërlei, *Werkende* en *Lydende*.

In deeze is drieërlei *Tyt* aen te merken, de *Tegenwoordigen, Verleeden, en Toekomende*.

De *Werkende Deelwoorden* van den *Tegenwoordigen Tyt* worden gemaakt van den derden Persoon des *Meervouwigen Getals* van den *Tegenwoordigen Tyt* der *Eindigende Wyze* door het aenhechten van *DE*; als in *Hoorende, Roepende, Staende, Zittende*, afgeleid van *Hooren, Roepen, Staen, Zitten*.

Dee-

Deeze Deelwoorden worden onder andere woorden by de zes Persoonen der Werkwoorden gevoegt. Dus zegt men, *Ik vertrekke gaetende; Gy spoecks dreigende, Hy vlucht schreeuwende, Wv stampen smorkende, Gy drinkt plengende, Zy tonnen staende.*

Gelykerwys in deeze spreekwyzen een dubbel bedryf of een bedryf met zekere gebaerden of houdinge des lichaems krachtigh uitgedrukt wordt, zoo zyn deeze uitdrukkingen, die niet meer, dan eene eenige of enkele daet te kennen geeven, *Ik ben spreekende, Gy zyt boorende, Hy is zwygende, Wie is' begerende?* voor, *Ik spreek, Gy haart, Hy zwygt, Wie begeert?* geheel laf en walgelyk, en strydigh met de deftigheit en beknoptheit onzer taele.

Deeze Deelwoorden blyven dus in beide Getallen des Werkwoorts onveranderlyk; maer wanneer zy den aert van Byvoeglyke Naemwoorden aenneemen, en voor de Zelfstandige in de Samenvoeginge gestelt worden, worden zy, als andere Byvoeglyke Naemwoorden. naer de Geslachtwoorden *EEN* en *DE* gespoet en verandert.

Daerom zegt men, dewyl geen Byvoeglyk Naemwoord in het Manlyke en Onzydige Geslachtwoord in eene *E* uitgaet, met het Nietbepaelende Geslachtwoord *Een* op deeze wyze,

Een Hoorend Man, Eene Hoorende Vron, Een Hoorend Kint;

En met het Bepaelende Geslachtwoord *De* dus,

De Hoorende Man, De Hoorende Vron, Het Hoorende Kint.

Beter zal dit echter in twee voorgestelde Voorbeelden blyken, die met beide Geslachtwoorden in beide Getallen naer de drie Geslachten dus geboogen worden. Dus luidt het Eenvouwige Getal in

Het

Het Manlyke Geslacht,

- N. Een Hoorend Man,
- T. Eens Hoorenden Mans,
- G. Eenen Hoorenden Man,
- A. Eenen Hoorenden Man,
- R. O Hoorende Man,
- N. Van Eenen Hoorenden Man.

Het Vroelyke Geslacht,

- N. Eene Hoorende Vrou,
- T. Eener Hoorende Vrouwe,
- G. Eene Hoorende Vrouwe,
- A. Eene Hoorende Vrou,
- R. O Hoorende Vrou,
- N. Van Eene Hoorende Vrouwe.

Het Onzydige Geslacht.

- N. Een Hoorend Kint,
- T. Eens Hoorenden Kints,
- G. Een Hoorend Kint, of Eenen Hoorenden Kinde,
- A. Een Hoorend Kint,
- R. O Hoorend Kint,
- N. Van een Hoorend Kint, of Eenen Hoorenden Kinde.

Het Manlyke Geslacht,

- N. De Hoorende Man,
- T. Des Hoorenden Mans,
- G. Den Hoorenden Man,
- A. Den Hoorenden Man,
- R. O Hoorende Man,
- N. Van den Hoorenden Man.

Het

Het Vrouwlyke Geslacht,

- N. De Hoorende Vrouw,
- T. Der Hoorende Vrouwe,
- G. De Hoorende Vrouwe,
- A. De Hoorende Vrouw,
- R. O Hoorende Vrouw,
- N. Van de Hoorende Vrouwe.

Het Onzydige Geslacht.

- N. Het Hoorende Kint,
- T. Des Hoorenden Kints,
- G. Het Hoorende Kint, of den Hoorenden Kinden
- A. Het Hoorende Kint,
- R. O Hoorende Kint,
- N. Van Het Hoorende Kint, of den Hoorenden Kinde.

In het Meervouwige Getal is het Deelwoort in alle Geslachten en alle Naemvallen *Hoorende*, dat onveranderlyk blyft.

De *Lydende Deelwoorden* van den Tegenwoordigen Tyt worden Insgelyks afgeleidt van den Derden Persoone in het Meervouwige Getal des Tegenwoordigen Tyts der Aentoonende Wyze; gelyk zoo *Wordende Geboort, Gemint, Geleezen* &c. afkoomt van *Worden Geboort, Gemint, Geleezen, &c.*

Deeze zyn in hunnen uitgang in beide Getallen Onveranderlyk; gelyk men dus zegt, *Ik, Gy, Hy, Wy. Gy lieden, Zy Wordende Geboort, Gemint, Geleezen.*

De *Lydende Deelwoorden* van den Verleedenen Tyt hebben tweërleien uitgang, in *T* en *EN*, naer dat zy beide van aert zyn.

P

Die

Die tot de *Regelmatische* of *Gelykvloeiende* *Tytvoeging* behooren, en zonder veranderinge der *Merkklinkeren* geboogen worden; eindigen, uitgezondert eenige weinige, alle in *T*. Die in het tegendeel van de *Onregelmatige* of *Ongelykvloeiende* *Tytvoeginge* zyn, en in hunne buiginge de *Merkklankletters* veranderen gaen, als uit de voorheen gegevene *Voorbeelden* blykt, eenige weinige ook uitgezondert, in *EN* uit.

Dus heeft men *Geboort*, *Gelooft*, *Gelieft*, *Gemint*, en andere ter eene, en *Gelezen*, *Gezongen*, *Gevangen*, *Gewonnen*, diergelyke ter andere *tyde*.

Men ziet hier uit, dat zy gevormt worden door het *Lettergreepigh* *Byvoegfel* *GE* voor zich aen te nemen; als *Geboort*, *Geloozen*, uitgezondert in de *Werkwoorden*, die met *BE*, *HER*, *ONT*, en *VER*, *Onscheidbaere* *Voorzetselen* beginnen; waerom men zegt, *Bestoolen*, *Hertimmert*, *Ontbooft*, *Verlooren*.

Die met *MIS* aenvangen, worden ook ten meesten deele zonder *GE* gevormt; als *Misbruikt*, *Misdaen*, *Misdraegen*, *Misduidt*, *Misbandelt*, *Misleidt*, *Mismaekt*, *Mispreezen*, *Miszeft*, &c.

Andere, waer in *MIS* een *Scheidbaer* *Voorzetsel* schynt, waerom men ook in den *Tegenwoordigen* *Tyt* der *Aentoonende* *Wyze* zegt, *Ik Gae Mis*, *Ik Grype Mis*, *Ik Hoore Mis*, *Ik Rekene Mis*, *Ik Taste Mis*, *Ik Telle Mis*, Ineemen achter *MIS* somtyts het *Voorzetsel* *GE* aen; doch zoo, dat *Mis* als op zich zelf schyne te staen; als in *Mis* *gegaen*, *gegreepen*, *geboort*, *gerekent*, *getaft*, *getelt*.

Deeze zelve *Werkwoorden*, *Wederkaerende* *gemaekt* door het voortzetten der *Voornaemwoorden* *My*, *U*, *Zich*, vormen het *Lydende* *Deelwoort* zonder *GE*, als *Misgaen*, *Misgreepen*, *Misrekent*,
Mis

Mistast, *Mistele*, van *Zich Misgaen*, *zich Misgrypen*, *Misrekenen*, *Mistafsen*, *Mistellen* afgeleid.

De Lydende Deelwoorden, die van de Werkwoorden der Gelykvloeiende Tytvoeginge afkomstigh zyn, en in *T* eindigen, worden afgeleid van het Meervouwige Getal der Gebiedende Wyze, dat het Onfcheidbaer Voorzetsel *GE* voor zich ontfangt; als in *Geboort*, *Gemint*, *Gedraeit*, *Gepaakt*, *Gepakt*, *Geklopt*, van *Hoort*, *Mint*, *Draeit*, *Pakt*, *Pakt*, *Klopt*.

Zulke Deelwoorden, die, met *BE*, *HER*, *MIS*, *OM*, *ONF*, *VER* beginnende, met *T* eindigen, zyn te gelyk Werkwoorden van het Meervouwige Getal der Gebiedende Wyze, en Deelwoorden van den Verleedenen Tyt zonder het Lettergreepigh Voorzetsel *GE*. Want, men zegt in beide betekenissen, *Bemint*, *Horbons*, *Misdada*, *Ontmint*, *Ontkent*, *Verbaelt*.

Van den zelve aert zyn de Deelwoorden, die wel met *GE* beginnen, maer evenwel afgeleid worden van Wortelwoorden, die ook *GE* voor zich hebben; als *Gebruikt*, *Geloofst*, *creditus*, *a*, *um*, *Gerieft*, afkomstigh van *Gebruik*, *Geloof*, *crede*, *Gerieft*, en in het Meervouwige Getal *Gebruikt*, *Geloofst*, *credite*, *Gerieft*.

De Deelwoorden, die van de Werkwoorden der Ongelykvloeiende Tytvoeginge afkomstigh zyn, en in *EN* eindigen, worden op tweertel wyze gevormt

Die in de Tytvoeginge de Merkkfinkletters van het Wortelwoort in zich behouden, als *Gelezen*, *Gevangen*, *Gedraegen*, *Gekomen*, *Gestuen*, *Gezien*, van *Lees*, *Vang*, *Draeg*, *Koom*, *Sta*, *Zie* afkomstigh, worden gevormt van den Derden Persoone in het

Meervouwige Getal des Tegenwoordigen Tyts der Aentoonende Wyze, die *GE* voor zich aenneemt; gelyk dus van *Leezen, Vangen, Draegen, Koomen, Gestaan, Gezien, Geleezen, Gevangen, Gedraegen, Gekoomen* gemaakt wordt, en van *Eeten* met aenneeminge eener *G* welluidendheits halve *Gegeeten*.

Die in het tegendeel van Merkklinkletteren veranderen; worden afgeleidt van den Derden Persoone in het Meervouwige Getal des Onvolmaekten Verleedenen Tyts der Aentoonende Wyze, wiens Klinkletter zy behouden; als van *Leeden, Preezen, Sprongen, Dwongen, Spinnen, Wonen, Vlooden, Zooden, Zoogen, Zoopen, Gesleden, Gepreezen, Gesprongen, Gedwongen, Gespinnen, Gewonnen, Gewlooden, Gezoden, Gezoogen, Gezoopen*.

Zommige Deelwoorden, de Merkklinkers veranderende, worden afgeleidt van den Derden Persoone des Meervouwigen Getals in den Tegenwoordigen Tyt der Aentoonende Wyze; als van *Breken, Spreken, Steelen, Neemen, Scheeren, Zweeren, Gebrooken, Gesproken, Gestoolen, Gemoomen, Geschooren, Gezwooren*; in welke alle de Lange Merkklinker *EE* in eenen anderen van den zelve aert en lengte *OO* verandert wordt; en van *Doen, Gedaan*; daer de Tweeklank *OE* in den Langen Klinker *AE* wordt verwisselt. *Gebouren*, een Lydend Deelwoort, dat niet de moeder, die *Gebaert* heeft, maer haere vrucht toegeschreeven wordt, wordt ook van den Derden Persoone in het Meervouwige Getal des Tegenwoordigen Tyts, dat is, van *Baeren* door de verandering der Lange Klinkletter *AE* in *OO* afgeleidt.

Geschaepen, Gebeden, Geleegen, Gezeeten schynen afgeleidt te worden van *Schiepen, Baedan, Laegen, Zaeten*, woorden van den Onvolmaekten Verleeden-

denen Tyt , met veranderinge van den Tweeklank *IE* in *AE* , en van de Lange Klinkletter *AE* in eene diergelyke *EE* .

Geslaegen wordt , onzes oordeels , gevormt niet van *Sloegen* , een woort van den Verleedenen Tyt , maer van het verouderde *Slaegen* in den Tegenwoordigen Tyt ; waer voor de Hoogduitichen noch hun *Schlagen* gebruiken .

Gebraght , *Gedacht* , *Gebadt* , *Gekucht* , *Gewrocht* , *Gezocht* , alle Lydende Deelwoorden , die tot de Ongeelykvloeiende Tytvoeging behooren , en in *T* uitgaen , worden afgeleidt van *Braght* , *Dacht* , *Haadt* , *Kocht* , *Wrocht* , *Zochts* , woorden van den Tweeden Persoone in het Eenvouwige Getal des Verleedenen Tyts in de Aentoonende Wyze . En van *Gemoot* , diergelyk een woort , koomt *Gemooten* , een Lydend Deelwoordt in *EN* uitgaende , doch het Lettergreepigh Byvoegsel *GE* niet meer hier ; dan in andere Wyzen en Tyden der Tytvoeginge , die ook met *GE* beginnen , saaneemende .

Deeze Deelwoorden van den eenen en anderen uitgang zyn in beide hunne uitgangen Onveranderlyk , wanneer zy , achter de Zelfstandige Werkwoorden *Zyn* of *Worden* gevoegt , van de Lydende Werkwoorden een gedeelte worden ; als *Ik Ben* of *Worde Geboort* , *Gy Zyt* of *Wordt Gesproken* , *Het Baek Is* of *Words Gelezen* , *Wy Zyn* of *Worden Geboort* , *Gy Drie Zyt* of *Wordt Verwonnen* , *Zy Zyn* of *Worden alle Gedwongen* .

Zy blyven ook *Onveranderlyk* , wanneer zy met Werkwoorden gevoegt worden , die eene *Gestaltens* uitdrukken , als *Staen* , *Liggen* , *Zitten* ; gelyk , *Het lant staet verwart* , *de zaeken staen verwart* , *de zee ligt vlak gestreeken* , *de handeryen liggen alomme ver-*

spreadt, Ik zitte benaent, Wy zatten alle geboogen.

Maer wanneer zy den aert van Byvoeglyke Naemwoorden aenneemen, worden zy, gelyk die, naer hunne Getallen en Geslachten geboogen, voor zich de Geslachtwoorden EEN en DE ontfangende; als, *Een Gebuw Man, Eene Gebuwde Jongvrou, Een Gebuwte wyf, De Gevangen Veltbeer, De Gevangne Maegt, Het Gevangen Wilt.* Doch in het Onzydige Geslachte wordt achter het Geslachtwoord HET tot den uitgang in T de E wel aengenoomen; als *Het Verwoeste Lant, Het Gesloopte Schip* en met veranderinge der T in D, *Het Gezaaide Koren, Het Gemaeide Gras, Het Beminde Kint.*

Het geen ook in het Manlyke Geslachte gevolgt wordt achter de Voornaemwoorden van Bezittinge *Myn, Uw, Zyn, Ons, Hun, Haer;* als *Myn Gefhefte Zoon, Uw Geleerde Meester, Zyn Geperste Mantel, Haer Gewenschte Man, Onze Gezegonde Verlosser, Hun Gemeste Ssier.*

Deeze Deelwoorden, zoo wel *Werkende als Lydende,* worden door de voorzetting van andere, het zy *Zelfstandige* of *Byvoeglyke Naemwoorden,* het zy *Bywoorden* of *Voorzetselen,* tot dubbele gemaekt; als *Weldraegende, Hoilbaevende, Langleevende, Hoogdraevende, Hoogvligende, Welgebout, Welgetoegen, Welgeleert, Welgemaekt, Wolspreekende, Uitsnemende, Uitsverkooren* en diergelyke. En zommige van deze zyn ook, als voorheene gezien is, gelyk de *Byvoeglyke Naemwoorden* de *Vergrootinge* onderworpen.

De *Lydende Deelwoorden* van den *Verleedenen Tyt,* het zy van *Stamwoorden,* het zy van *Samengezette Werkwoorden* afkomstig, ontfangen voor zich het ontkenkende wordeken *On,* en veranderen dan tot nieuwe *Woorden* van eene schoo-

ne

ne en krachtige bedtuidenisse by de Nederduitschen, die'er eene groote meenigte van hebben.

Waer van deeze slechts tot voorbeelden dienen, *Onbedacht, Onbedreeven, Onbegraaven, Onbeschaemt, Onbeschaemt, Onbesmet, Onbewoont, Onbezorgt, Ongebaent, Ongebonden, Ongedaen, Ongehoort, Ongekloedt, Ongeloogen, Ongenoeit, Ongemerkt, Ongenoodt, Ongepynst, Ongeraekt, Ongetrapt, Ongerast, Ongeschikt, Ongeschoren, Ongesweert, Ongestrakt, Ongetroost, Ongetront, Ongetwyfelt, Ongewapent, Ongeveigent, Ongezien, Onverdiest, Onverhoort, Onvermaert, Onverjaegt, Onvertoogen, Onverwacht, Onverweeten,*

De Deelwoorden van den Toekomenden Tyt worden afgeleid van den Derden Persoone in het Meervouwige Getal des Toekomenden Tyts in de Aentoonende Wyze door het byvoegen van *DE*; gelyk in het Bedryvende Werkwoord van *Zullen Roepen, Zullen Slaen, Zullen Minnen* gemackt wordt *Zullende Roepen, Zullende Slaen, Zullende Minnen*; en in het Lydende van *Zullen Geroepen, Geslaegen, Gemint Worden* insgelyks *Zullende Geroepen, Geslaegen, Gemint Worden.*

Men slynt ook by de Nederduitschen een Lydend Deelwoord van den Toekomenden Tyt te hebben, dat van het Eindigende Werkwoord door het onscheidbaer voorzetten of invoegen van het wordeken *TE* gemackt, en als een Byvoeglyk Naemwoordt geboogen wordt; als, *De klank der nittesprekene lettergreeps, het boofst des aftelezenen plakkaess, in het nittespreken boek, van den te pryzen koning, de tebevechten vyanden, de afteboorende getuigen, voor, de tuttergreep, het plakkaest, het boek, de koning, de vyanden, de getuigen, die nittespreken, aftelezen, nittespreken, te pryzen, te bevechten, aftebooren zyn.*

H E T X X X I I . K A P I T T E L .

NA de *Veranderlyke* Woorden , nu afgehandelt , volgen de *Onveranderlyke*.

Deeze zyn *Bywoorden* , *Voegwoorden* , *Voorzetsels* en *Tusschewerpingen*.

Een *Bywoort* is een *Onveranderlyk* Woort , dat , by *Naem- of Werk- of Deelwoorden* in eene rede gevoegt , voor zich zelt geen *Werk* , *Bedryf* , *Lyden* , *Naem* of *Perfoon* beteekent , maer zich eigentlyk en enkelyk schikt om de toevallige omstandigheden en hoedanigheden der dingen uit te drukken ; en het draegt den naem van een *Bywoort* , om dat hy by eene rede gevoegt wordt , om haere byzondere omstandighen te betekenen , en haere betekenis te volmaeken en te ontvouwen.

Het is *Onveranderlyk* , als gezegt is , uitgezondert somtyts in de *Trappen der Vergelykinge* ; gelyk beneden gezien zal worden.

In de *Bywoorden* zyn aen te merken hunne *Betekenis* , *Gedaente* , en *Gestalte* ; in zommige ook de *Vergrouting*.

De *Betekenis* der *Bywoorden* is verscheiden ; want zommige betekenen eene *Hoegroothheit* , andere eene *Plaets* , *Tyt* , *Orde* , *Getal* , *Hoedaxigheid* , en zoo voort.

De *Bywoorden* der *Hoegroothheit* zyn , die op de vrage , *Hoe veel?* antwoorden ; als *Weinig* , *Luttel* , *Veel* , *Matiglyk* , *Al te* , *Alzweel* , *Zeerweel* , *Genoeg* , *Overweel* , *Overvloediglyk*.

De *Bywoorden* der *Plaetsse* onderscheiden zich in vier soorten , *In eene Plaetsse* , *Tot eene Plaets* , *Van eene Plaetsse* , *Door eene Plaets*.

In eene *Plaetsse* , als , *Waer* , *bier* , *daer* , *gins* , *ginder* ,

der, ergens, nergens, elders, naby, verre, binnen, buiten, boven, beneden, voor, achter, alom, overal, te huis, te water, te lande, te velde, te hove, in horto, ten hove, in curia, ter zee.

Tot eene Plaets, als *Werwaert* voor *waerwaert*, *quo?* *berwaert* voor *bierwaert*; *derwaert* voor *daerwaert*, *ginswaert*, *voorwaert*, *achterwaert*, *opwaert*; *nederwaert*, *hemelwaert*, *veldwaert*, *landwaert*, *strandwaert*, *zeewaert*, *mywaert*, *uwaert*, *onswaert*; *waer naertoe*, *nergens naertoe*, *bier naer toe*, *daer naer toe*, *gins naer toe*, *ergens naer toe*, *elders naer toe*, *naer buiten*, *naer binnen*, *naer boven*, *naer beneden*, *dit bene*, *dat bene*, *gins bene*, *bier bene*, *daer bene*, *waer bene*, *recht toe*, *recht aen*.

Van eene Plaets; als, *Van waer*, *van hier*, *van daer*, *van gins*, *van ginder*, *van boven*, *van onder*, *van beneden*, *van vooren*, *van achter*, *van ergens*, *van elders*, *van verre*, *van naby*, *van alom*, *van overal*.

Door eene Plaets; als, *Waer door*, *bier door*, *daer door*, *gins door*, *ginder door*.

De *Bywoorden des Tyts* zyn, die eenen *Tegenwoordigen*, eenen *Verleedenen*, eenen *Toekomenden*, eenen *Onbepaelden Tyt* uitdrukken.

Van den *Tegenwoordigen Tyt* zyn, waer door men op de vragē, *Wanneer?* antwoord, *Hedensdaegs*, *heden*, *nu*.

Van den *Verleedenen Tyt* zyn, *Gisteren*, *vergisteren*, *onlangs*, *voorbene*, *zo even*, *voormaels*, *voortyts*, *te voore*, *nooit*, *eertyts*, *al overlang*.

Van den *Toekomenden Tyt* zyn, *Morgen*, *overmorgen*, *straks*, *stus*, *ter stont*, *daetlyk*, *nimmer*, *nimmermeer*, *eerstdaegs*.

Van den *Onbepaelden Tyt* zyn, *Toen*, *tunc*, *somtyts*, *altyt*, *somwylen*, *ondertusschen*, *bywylen*, *middeleerwyle*, *onderwylen*, *vast*, *daegelyks*, *vroeg*, *spade*,
 P 5 by-

bytyts, laet, 's morgens, 's nachts, 's avonds, 's daegs, 's nachts, 's middaegs, des zomers, des winters, by avont, by dagh, by nacht, als, toen, wanneer, quinn, steets, staeg, doorgacns.

De Bywoorden van *Orde* zyn, *Daer na, hier na, voortaan, namaels, naderhand, eindelyk, ten eersten, ten tweeden, ten derden, ten lesten, ten langen lesten.*

De Bywoorden van het *Getal* zyn, *Eens, eenmael, tweemaal, driemaal, viermaal, tienmaal, hondertmaal &c. driewerf, hondertwerf, veelmaal, meermaal, dikmaal, dikwyls, zelden.*

De Bywoorden der *Hoedanigheid* zyn, *Wel, quaelyk, euvel, slim, bufsch, beuschelyk, wyslyk, pryffel-lyk, lichtelyk, zwaerlyk, zaliglyk, rampzaliglyk, gevaerlyk, redelyk, tamelyk, eerlyk, rykelyk, armelyk, soberlyk, langzaam, snellyk, haestelyk, ras, traeg, geschiktelyk, stip, plat, rontuit.*

De Bywoorden van *Bevestiginge* zyn, *Ja, waerlyk, zeker, voorwaer, inderdaet, immers, trouwen, ongetwyfelt.*

De Bywoorden der *Loocheninge* zyn, *Neen, niet, gansch niet, geenzins, in geenen deele.*

De Bywoorden van *Aenwyzinge* zyn, *Zie, zie, hier, zie daer, namelyk, te weeten.*

De Bywoorden van *Aenporringe* zyn, *Wel aen, lustigh, wakker, voort, ja.*

De Bywoorden van *Verzameling* zyn, *Te gelyk, teffens, tevens, te gader, te zamen, gezamentlyk.*

De Bywoorden der *Afzonderinge* zyn, *Byzonderlyk, inzonderheit, alleen, alleenlyk, slechts.*

De Bywoorden der *Gelykenisse* zyn, *Als, ut, gelyk, gelykerwys, als of, gelyk of, insgelyks, desgelyks, byna als, bykans als, vraegswyze, schimpswyze, spotswyze, kruiswyze, stukswyze, &c.*

De

De Bywoorden van *Twyfeling* zyn, *Mangelyk*, *miffchien*, *hachelyk*, *veelicht* &c.

De Bywoorden van *Verkiezing* zyn, *Eer*, *meer*, *liever*, *veeler*, *veelmeer*, *veelliever*, (die doorgaens met *dan*, dat het Latynfche *quam* uitdrukt, beantwoordt worden) *voornaemelyk*, *vooral*.

De Bywoorden van *Vergrooing* zyn, *Zeer*, *gansch*, *ganschelyk*, *ganschengaer*, *geheelen al*, *geheellyk*, *geweldig*, *alleszins*, *toenemael*, *veelszins*.

De Bywoorden van *Ondervraeging* zyn, *Of*, *hoe*, *wanneer*, *waerom*, *op wat wyze*.

De Bywoorden van *Toegeoving* zyn, *Genoomen*, *gestelt*, *het zy zoo*, *het waere zoo*.

De Bywoorden van *Vermindering* zyn, *Nauelyk*, *fchier*, *bezwaerlyk*.

Zommige deezer Bywoorden zyn ten aenzien hunner Gedaente, hoewel de allermifte, *Zelfspruitelingen*; als, *Ja*, *neen*, *hier*, *daer*, *gins*, *wel*, *nu*, *straks*, *flus*, *zelden*, *morgen*, *gisteren*, *onder*, *voor*, *achter*.

Andere in het tegendeel worden van eenen anderen oifprong, als van *Byvoeglyke* en *Zelfftandige Naemwoorden*, afgeleidt.

Van *Byvoeglyke Naemwoorden* worden afgeleidt *Lichtelyk*, *zwaerlyk*, *heufchelyk*, *byzonderlyk*, *alleenlyk*, *ganschelyk*, *geheellyk*, *vroomelyk*, *fnellyk*, *openlyk*, daer de *T* welluidenshalve voor *LTK* gezet wordt, en andere.

Van *Zelfftandige Naemwoorden* zyn gesproonten *Daegelyk*, *daertlyk*, *eindelyk*, *baeftelyk*, *naemelyk*, *glimpelyk*, van *Dagb*, *daet*, *einde*, *baeft*, *naem*, *glimp*.

Eenige, hoewel ook in *LTK* uitgaende, zyn *Byvoeglyke Naemwoorden*, die naer de wyze der *Gricken* van de *Nederduifchen* voor *Bywoorden* ge-

gebruikt worden; als, *Moogelyk, bartelyk, wyslyk, smartelyk, pryffelyk, gevaerlyk, redelyk, taemelyk, eerlyk, rykelyk, armelyk, beimelyk.*

Andere deezer Bywoorden zyn Deelwoorden; als *Genoomen, gestelt.*

Zommige zyn niet anders, dan Werkwoorden; als, *Zie, zie hier, zie daer, te weeten, het zy zoo, het waere zoo.*

Andere zyn Byvoeglyke en Zelfstandige Naemwoorden, aen een gelaecht; als *Geenszins, veelszins, alleszins, gelykerwys, die, gelyk 's morgens, 's middaegs, 's avonts, 's daegs, 's nachts,* niet anders schynen te zyn, dan Tweede Naemvallen in de Buigingen van Zelfstandige Naemwoorden, het zy enkele, het zy met hunne Byvoeglyke overeenkoomende.

Vraegswyze, schimpswyze, &c. zyn ook Zelfstandige Naemwoorden, hier dus by uitlaeting gebruikt voor, *Op, waer, volgens eene vraegswyze, schimpswyze &c.*

Onder deeze Bywoorden zyn ook, die enkele samenstellingen van Voorzetselen zyn; als, *Van boven, van onder, van vooren, van achter;* of van Voorzetselen met Naemwoorden; als, *By dagh, by nacht, by avont;* of eindelyk van Voorzetselen met Bywoorden; als, *Waer door, hier door, daer door, gins door.*

Zommige deezer Bywoorden worden gedubbelt door Naemwoorden; als *Eertyts;* of door Bywoorden; als *Eergisteren;* of door Voorzetsels; als *Overmorgen, opwaert, nederwaert,* en andere.

Ook zyn 'er onder deeze Bywoorden, die, als de Byvoeglyke Naemwoorden, waer van zy afgeleid worden, de *Vergrootinge* door de Trappen der Vergelykinge onderworpen zyn; als, *Wel, beter, best,*

best, veel, meer, meest, min, minder, minst, wyslyk, wyslyker, wyslykst, armelyk, armelyker, armelykst.

Dit volgen *Na, nader*, (daer de *D* welluidendheids halve aengenoomen wordt) *maest, verre, verder, verst.*

Allermeest, geschiedt dit van die Bywoorden, die, van Byvoeglyke Naemwoorden afkomstigh, doch hunnen uitgang *LTK* om de zoetvloeiendheit der taele veelszins nalatende, niet zoo zeer Bywoorden zyn, wel Byvoeglyke Naemwoorden in hun Onzydigh Geslachte; hoedanige in de volgende spreekwyzen voorkomen, *Rechtsvaerdigh oordeelen, Verstandigh spreken, Klaer zien, Helder klinken, Openbaer dreigen, Kostel kleeden, Naerstigh luisteren, Dapper vechten, Ras loopen, Langzaem kruipen.*

H E T XXXIII. K A P I T T E L.

DE *Voegwoorden* zyn Onbuigzaeme Woorden, die, gelyk zy daer van den naem draegen, de Woorden en Gedeelten eener rede door hun gebruik samenvoegen.

In deeze zyn hunne *Betekenis* en *Orde* gade te slaen.

Ten aenzien der *Betekenis* zyn de *Voegwoorden* zeer verscheiden, en worden in eenige byzondere soorten gedeelt; als in *Samenbindende, Verhaelende, Redeschiftende, Toegeevende, Wederstaevende, Besluitende, Redeneerende, Voorwaerdelyke, Oorzakelyke.*

De *Samenbindende Voegwoorden* zyn, die in een zinnot (*periodus*) de Spreekwyzen of deelen der rede zoj samenvoegen en binden, dat de zin vol-
koo-

koomen , geheel en recht zy ; als , *En , ook , daer-
enboven , nooh , nochte , mede .*

De *Verhaelende Voegwoorden* zyn , die na het gedeelte eener rede , ons in het vervolg het verhael eener zaake geeven ; als , *Dat , hoe .*

De *Toegeevende Voegwoorden* zyn , die in eene rede iet toegeeven , waer tegens het volgende gedeelte der rede strydigh is ; als , *of , offchoon , het zy , bez zy dat .*

De *Wederstreevende Voegwoorden* zyn , die eene tegenstreevende aen eene voorgaende toegegeve rede onderwerpen ; als , *Nochtans , nittensin , echter , evenwel , maer , doch , toch .*

De *Besluitende Voegwoorden* zyn , die de gedeelten der rede aen eene sluitrede hechten , en van een voorgaend of volgend zin slot de oirzaak geeven ; als , *Want , omdat , dewyl , mits , doordien , naerdien , nademael , ongezien .*

De *Redeneerende Voegwoorden* zyn , die eene in de rede ontdekte oirzaak door hunne voeging op eene betaemelyke wyze aendringen ; als , *Dan , daertom , waerom , weshalve , derhalve , dietherhalve .*

De *Voorwaerdelyke Voegwoorden* zyn , die een zin slot of gedeelte eener rede met eenige voorwaerde bepaelen ; als , *Indien , zoo , byaldien , byzoo verre , ten zy , ten waere , is 't dat .*

De *Oirzaekelyke Voegwoorden* zyn , die het oogmerk of de eindoirzaak eener zaake in de rede beschryven ; als , *Dat , opdat , ten einde dat .*

Ten aanzien der *Orde* zyn de *Voegwoorden* drieërlei , *Voorgaende , Navolgende , en Onverschillige .*

Voorgaende zyn de *Voegwoorden* , die voor eene rede en haer gedeelte gezet worden ; als , *Want , waer-*

waerom, en, noch, maer, indien, byaldien, byzoo-
verre, is't dat, zoo, ten zy, ten waere, al, boewel,
schoon, weshalve, dewyl, omdat, doordien; naerdien,
permits, nademael, aengezien, dat; opdat, ten einde
dat.

Navolgende zyn de Voegwoorden, die het begin
eener reeds volgen; als, *Dan, doch, mede.*

Onverschillige Voegwoorden zyn, die voor en
achter den aenvang eener rede gestelt kunnen
worden; als, *Ook, daerom, derhalve, dishalve,
nochtans, echter, evenwel, niettemin, wel.*

H E T XXXIV. K A P I T T E L.

DE Voorzetsels zyn Onbuigzaeme Woorden,
die, voor of ook somtyts achter Naemwoor-
den gestelt, die in hunne Naemvallen beheer-
schen, en eene Oorzaek, Plaets, Tyt, Saemen-
voeging of Ontbeering betekenen.

Deeze zyn daerom in versohelde soorten ge-
deelt; als in *Tydelyke, Sint, sedert, omtrent, voor,
na; Oorzaeklyke, Om, volgens, naer, nit; Ontbeerende,
Behalve, zonder; Saemenvoegende, met; en Plaetsely-
ke, als alle de andere, die In, Tot, Door, en Van
eene Plaets zyn.*

Alle worden zy in dit getal begreepen, *Aen, in,
om, op, nit, by, door, met, na, naer, sijn, tot,
voor, van, langs, boven, binnen, buiten, omtrent,
onder, over, nevens, tegen, tegens, tusschen, zon-
der, sedert, achter, rontom, voorby, behalve, be-
nevens.*

Van deeze zyn zommige *Enkel, zommige Sa-
mengezet.*

De Enkele zyn, *Aen, in, om, op, nit, by, door,
langs,*

langs, met, na, naer, sint, tot, van, voor, omtrent, onder, over, nevens, tegen, tegens, tusschen, zonder, sedert, achter.

De *Samengezette* zyn, *Rontom, Voorby, Behalve*, uit de *Onscheidbaere* woordekens *Be* en *Halve* bestaende, *Benevens*, en ook, onzes oordeels, *Boven, Binnen, Buiten*, als uit het onscheidbaere *Be* en het *Hoogduitsche Oben*, en *In* en *Uit* *samengesmolten*.

Toe en *Af*, die, gelyk de andere *Voorzetsels*, in de *Samenzettinge* van zommige *Werkwoorden* worden gebruikt, volgen nu en dan, gelyk ook het *Voorzetsel Aen*, als *Naazetsel*, de *Voorzetsels Toe* en *Van* met hunne beheerschte *Naemvallen*, als, *Tot dezen tyt toe, Van die ure af, Van moeders lichaeme aen*: waer voor ook gezegt wordt door *byeenyoging* der twee *Voor- en Naazetselen Af* en *Aen, Van die ure af aen*.

Deeze *Voorzetsels* worden *gemeentlyk* van de *Letterkundigen Loy* en *Scheidbaer* geheeten ter oorzake, dat zy, of zommige uit hun getal, in de *Samenzettinge* voor *Naem- of Werkwoorden* gestelt om een *nieu Naem- of Werkwoord* te maeken, gescheiden kunnen worden andere gestelt, die, om dat zy *eigentlyk* geene *Voorzetsels* zyn, doch *byzondere Woorden* of *Gedeelten der rede*, maer eerste leden van *Woorden, Vast of Onscheidbaer* genoemd worden.

Deeze zyn *Be, Ge, Her of Er, On, Ont, Ant, Ver, Wan*.

Alle deeze, als nooit op zich zelfs staende, worden buiten de *Samenzetting* van *Naem- of Werkwoorden*, welker eerste leden zy zyn, nooit gevonden, en betrekken, van de andere *Woorden*

af-

afgescheiden, ten meesten deele niet ter werelt.

Her evenwel wordt in verscheide gelegenheden op zich zelf gebruikt en achter van outs en mede na achter gestelt; als in, Wat van outs her tot pracht en prael diende; Zie, hoe Nisus, al snorrende, daer achter her zit; Gy zult ook achter bloode wontezels her zitten.

H E T XXXV. K A P I T T E L.

DE *Tusschenwerpingen* zyn Onbuigzaeme Woorden, die; eigentlyk de rede niet te halpe koomende, eenen vollen zin door zich zelfs uitmaeken; en worden dus genoemd, om dat zy, tusschen en in eene rede geworpen, tot de uitdrukking der hartstoghten van den spreekenden dienen.

Deze worden tot verscheidene hoofden gebraght; als tot de *Verwondering*, *O, ho, jemi, jemini.*

Tot het *Smeeken* behooren *Ai, ai lieve, toch.*

Tot het *Wenschen*, *Och, ochuf.*

Tot het *Dreigement* gebruikt men, *Wee.*

In de *Droefheit*, *Och, oei, belaes, eilasi, och arm.*

In de *Blydschap*, *Eia, beia; bei sa.*

In het *Bespotten*, *Jou.*

Tot het *Lachen* behooren *Ha ba ha.*

Tot het *Versmaeden*, *Ey, foei, ba.*

Tot het *Roepen*, *Hem, hen.*

Tot het *Gebuil*, *Hou hu be.*

Tot het *Gebot van Stilzwygen*, *Si, sus.*

H E T XXXVI. K A P I T T E L.

DE *Woortwoeging*, is het tweede deel der Sprackkunst, dat de Woorden leert geschiktelyk samenstellen, om eene rede te maeken.

In de samenstelling eener geschikte rede moet

Q

in

in acht genoomen worden, dat de Woorden staen in haere natuurlyke *Overeenkomst*, in haere rechtmatige *Beheerschinge*, en eindelyk in haere behooryke *Plaats*; die te gelyk in de beschouwinge der *Overeenkomst* en *Beheerschinge* staat aangewezen te worden.

De *Overeenkomst*, die er voorvalt tusschen de Woorden, is tweevouwich; namelyk van *Woorden*; die het *Getal* onderworpen zyn; en van *Woorden*, die geen *Getal* hebben.

De *Overeenkomst* der Woorden, die een *Getal* onderworpen zyn, betreft hun *Geslacht*, *Getal* en *Naemval*; en wordt aangemerkt tusschen de *Geslachtwoorden* en hunne *Naemwoorden*, en tusschen *Naemwoorden* en *Werkwoorden*.

En dus is deze *Overeenkomst* vierdertei; van een *Geslachtwoord* met zyn *Naemwoord*, van een *Zelfstandig Naemwoord* met een *Zelfstandig Naemwoord*, van een *Zelfstandig* met een *Bywoortlyk Naemwoord*, en eindelyk van een *Zelfstandig Naemwoord* met een *Werkwoord*.

Tot de eerste *Overeenkomst* behooren de volgende regels:

1. Het *Geslachtwoord*, zoo wel het *Bepaelende*, *De*, *Het*, als het *Niet bepaelende*, *Een*, *Eene*, *Een*, komt altyt met zyn *Naemwoord* over een in *Getal*, *Geslachte*, en *Naemval*; en wordt voor zyn *Naemwoord* altyt, als onscheidhaer, gezet, wanners het maer een *Gemeen Naemwoord* is; als *Een Man*, *Des Mans*, *Der Mannen*, *Eene Vrouw*, *Eener Vrouwe*, *Het Kint*, *Den Kinderen*.

2. Als *Twee Zelfstandige Naemwoorden* saenkoomen, waer van het *Tweede* een *Amtsnaem* of *Eernaem* is, wordt het *Geslachtwoord* maer eens, en alleen voor het *Eerste* gezet; als in, *De Heer Burgemeester*; *De Vrouw Schoutin*; *De Heeren Schepenen*. *De Broeders Predikanten*; noch ook, *Heer de Burgemeester*; *De vrou de Schout-*

Schoutin; Heeren de Schepenen; Broeders de Predikanten; noch ook, Heer de Burgemeester; Vron de Schoutin, Heeren de Schepene; Broeders de Predikanten; gelyk zommigen de gewoonte hebben, die, eenen Burgemeester aanspreekende, daer de Roeper of vyfde Naemvat geen Geslachtwoort voor zich ontfangen kan echter dus aenvangen, Myn Heer de Burgemeester; in de plaetse van, Heer Burgemeester, of enkelyk en zondet meldinge van het amt dus; Myn Heer.

3. Wanneer etlyke Zelfstandige Naemwoorden by elkandere door Samenbindende Voegwoorden geschikt worden, worden de Geslachtwoorden niet herhaelt, indien de Naemwoorden van eenerlei Geslachte zyn; als in, *De honger en kommer is groot; de haet en nyt is geweldig; de trou, liefde, en gerechtigheit zyn geweeken*: maer zyn de Naemwoorden van verscheidene Geslachten, zoo moeten de Geslachtwoorden herhaelt, en voor de Naemwoorden gestelt worden; als in, *De Kerken het Raethuis, de gemeente en het volk treuren; de Tol, de Mante, en het Halsgerecht zyn merken eener onbepaelde Oppermaght.*

Het geschiedt echter dikwils, dat nadrukshalve, en om eenige persoonen of zaeken met onderscheidt te noemen, de Geslachtwoorden herhaelt worden, schoon de Naemwoorden van eenerlei Geslachte zyn; als in, *Zonde ik het amt, het goet, het hoest in de waegschaele zetten? Een eenige wenk, een lonk, een lach onzer meesteressen verrukt ons.*

In het tegendeel worden de Geslachtwoorden dikwyls verzwegen, wanneer van veele samengevoegde Zelfstandige Naemwoorden in eene reede de zelve zaek gerulgt wordt; als in, *Wie huis of broeders of zusters of vader of moeder of wyf of kinders of akkers en mynent wille verlaeten heeft.*

4. De Geslachtwoorden *Het* en *Een* worden ook voor de Onbepaalde Werkwoorden of van de Eindigende Wyze gezet, maer die dan in Zelfstandige Naemwoorden van het Onzydige Geslachte verandert zyn; als in, *Het zeggen recht niet nis; het doen moet alles werken; het schrijven was hem nader, dan het lachen; het gaet op een loopen, wat een bulderen en tieren werd 'er geboort! Ik sloeg aem 'i quynen; in het steeken der zonne.*

5. De en *Eene*, *Het* en *Een*, Geslachtwoorden van het Vroulyke en Onzydige Geslachte, welker Noemer en Klaeger elkanderen gelyk zyn, moeten, om alle donkerheit te verhoeden, in eene zelve rede by de beide Zelfstandige Naemwoorden, die 'er in voorkoomen, niet licht gezet worden; als in, *Straks schold de vrou de maegt; sloeg het wyf het kint; greep een dier eene vrou; in welke uitdrukkingen onzeker is, wien het bedryf toegeschreeven worde: maer de twyfeling moet door het veranderen van het Bedryvend in het Lydend Werkwoord wechgenoomen worden; als dus, Straks werd de maegt van de vrouwe gescholden; werd het kint van het wyf geslaegen; werd eene vrou van een dier gegrepen.*

Doch alle deeze Regels van het herhaelen en niet laeten der Geslachtwoorden, bovengegeeven, moeten niet zoo algemeen en onwrikbaer gerekent worden, dat men 'er niet van zoude moogen afwyken; dewyl oude en nieuwe schryvers van *Dagh en nacht, Morgen en avont; Man en Vrou, Wyfen kint, Lyfen ziel, Hemel en aerde; Vleesch en geest, Gelooven en aenschouwen* zonder Geslachtwoorden spreeken, en elk gewaegt van *Laken koopen, linnen reeden, garens pinnen, suiker strooien, wyn drinken, bloet eeten, hooi maeken, haver zaeien, gras maeien, en diergelyke.*

HET XXXVII. KAPITTEL.

VAn de Overeenkomste van een Zelfstandigh Naemwoort met een Zelfstandigh Naemwoort is deeze Regel.

Twee Zelfstandige Naemwoorden van eene en de zelve zaake of van eenen zelven persoone, of welker eene het andere verklaert, koomen buiten de Beheersching over een in den zelven Naemval, als, *Gods de Vader, de Heer Jesus, de Engel Gabriël, de stat Deventer, myn broeder Geeraert*, en zonder Geslachtwoorden, *Koning David, Prins Willem, Keizer Karel, Schipper Ruemer, meester Jakob*, of ook, met verzettinge der Naemwoorden, *Jochens bakker, Jan brouwer, Klaes vischer, Hein molenaer*.

En is hier aen te merken, dat het eene deezer twee Zelfstandige Naemwoorden altyt een Eigen naem is. Want, *Een man een burgemeester; Eene vrou eene boer*; daer twee Nietbepaelende Geslachtwoorden voorkoomen, wordt van de Nederlander en nooit gezegt; dan met eene Uitlaetinge van *Die Is of Was*; en met de tuschenkomste eener zinsneede.

Ook is aen te merken, dat men somtyts omtrent Landen, Steden, Dorpen eene uitheemsche samschikking gebruikt door het byvoegen van het Voorzetsel *van*; als in, *Het Koningryk van Polen; Het Graefschap van Holland; Het Sticht van Munster; De Stat van Amsterdam; het Dorp van Scheveningen*; hoewel het, onzes oordeels, beter is, de natuurlyke overeenkomst te behouden.

Maer deeze samsengevoegde en in den Naemval overeenkoomende Zelfstandige Naemwoorden behoeven niet over een te koomen in Getal, noch in Geslachte; want men zegt, *De ringeldruiven, nu tyt verdryf; de ossen,*

myn rykdom; de boeken, onze uitspanning; Veltgodinnen, myn vermaak; het kind, de blydschap zyner moeder.

Van de Overeenkomst tusschen een Zelfstandigh en Byvoeglyk Naemwoort zyn deeze Regels.

1. Een Zelfstandigh en een Byvoeglyk Naemwoort, dat het Geslachtwoort van zyn Zelfstandige scheidt, in eene rede samengevoegt, kunnen over een in Geslachte, Getal en Naemval; *Een Wys Man, Eene Jonge Vrouw, Een Goet Woort vindt eene goede stede.*

In welke voorbeelden het Byvoeglyke gestelt wordt voor het Zelfstandige Naemwoort, om dat, dit Grontwoort natuurlyker wyze best moet staen, en tot de leste uitspraak en als tot een slot des verstants gespaert worden.

Uit welken hoofde men niet zeggen magh, hoe wel de woeste onweetendheit van oude tyden zoo somayts gesproken heeft, *Een Man Wys; Eene Vrouw Jonge; Een Woort Goet; Eene stede goede.*

Hier boven gezegt hebbende, dat het Byvoeglyke Naemwoort in de Overeenkomst met het Zelfstandige het Geslachtwoort van het Zelfstandige scheidt, zonderen wy echter de Byvoeglyke Naemwoorden *Zulk, Zoedaenigh; Hoedaenigh* en *Al* uit; die het Geslachtwoort nooit voor zich ontfangen; als *Zulk een zin, Zylke eene gave; Zoedaenigh een geweld; Hoedaenige eene vryaedje; Alle de werelt; Al het goet; Alle de inwooners.*

Dit geschiedt ook, wanneer de Byvoeglyke Naemwoorden de Bywoorden *Hoe, Zoo, Te, en Al te*, by de Latynen *Quom* en *Tam* en *Nimis*; voor zich ontfangen; als in, *Hoe langzaam; eeuwier; Zoo groote eene liefde; Te schandelyk een bedryf; Al te stout eene taal.*

Evenwel wordt het Byvoeglyke achter het Zelf-

stan-

standige Naemwoort met zyn Geslachtwoort gestelt, wanneer het noch een ander tot zyn gezelschap heeft; als in, *Een belt, kloek en onversaegt; Eene jongvrouw, schoon en knuisch; Een kint, vrolyk en speelziek.*

Maer dan zyn de Byvoeglyke Naemwoorden met het Zelfstandige niet overeenkomstigh in het Geslachte; noch ook in het Getal; dewyl men zegt, *De dochters, stil en gehoorzaam; de burgers, ryk en prachtig; de steden, ruim en volkryk.* Maer dus en hierom schylen deeze uitdrukkingen, die door eene zinsneede van elkandere gescheiden worden, tot de Uitlaeting te behooren, en op deeze wyze te kunnen worden vervult, *Een belt, die kloek en onversaegt is, of was; Eene jongvrouw, die schoon en knuisch is; De dochters, die stil en gehoorzaam waeren.*

2. Twee of meer Byvoeglyke Naemwoorden, door een Voegwoort vereent, of by Uitlaeting gescheiden, waer voor het Geslachtwoort hene gaet, of ook uitgelaeten wort, koomen met het Zelfstandige in Geslachte, Getal en Naemval over een; als *De naemhaftige en rustige Hollanders; Met donkere en norse winkbraeuwen; Doortachtige en hoogwyze staetbeeren; Zulke welgeboude en nieuwe aengewonne landen; Eene beilige en Gode welbehaeglyke offerande; De weledele, hoogbachthaere, gestrenge heer; Een eerwaerdigh, godvruchtigh, hooggeleert leeraer.*

Dewyl de Deelwoorden, zoo Bedryvende en Onzydige van de Tegenwoordigen, als Lydeude van den Verleedenen Tyt, tot de Byvoeglyke Naemwoorden kunnen gebracht worden, heeft de Overeenkomst, die 'er is tusschen een Zelfstandigh en Byvoeglyk Naemwoort, ook plaets tusschen een Zelfstandigh Naemwoort, en Deelwoort; als in, *De lachende boer; de ryzende zon; een zuigend kint; de gewyde beilig-*

dommen; gesterkte vestingen; met gestaefden ee le.

En omtrent deelen regel van Overeenkomste vallen doorgaens de zelve Uitzonderingen, die omtrent de Overeenkomst tusschen een Zelfstandigh en Byvoeglyk Naemwoort plaets hebben.

Uit deezzen hoofde wordt in de Woortvoeginge het Deelwoort, enkel staende, het zy Bedryvende, het zy Onzydige in den Tegenwoordigen Tyt, nooit achter het Zelfstandigh Naemwoort gestelt; dan alleen het Bedryvende, wanneer een Werk of Daet, eenen of meer personen eigen, daer door verstaen wordt; als in, *De boeren zeggen al lachende de waerheit; De zon brakryzende door de wolken; De starren gaen slaeuwende onder.*

Anders zegt men, zoo met twee Bedryvende of Onzydige, als met twee Lydende Deelwoorden, *De zweetende en zwoegende huisman; Het groeiend en bloeiend boomgewas; het behantveste en gewettigde tooneelrecht; de geboude en gemeste akkers; of om Uitlaeting by omkeering. De huisman, zweetende en zwoegende; het boomgewas, groeiend en bloeiend; het tooneelrecht, behantvest en gewettigt; de akkers, gebout en gemest.* Wanneer het Deelwoort onverandert blyft; gelyk voorhene in de Byvoeglyke Naemwoorden aengemerkt is.

Van de Overeenkomste tusschen een Voornaemwoort en Zelfstandigh Naemwoort is deezze Regel,

Het Voornaemwoort moet met zyn Zelfstandigh Naemwoort alleszins in Geslachte, Getal en Naemval over een koomen, en altyt voor het Naemwoort benegeen; als in, *Ik Aernout; Die man; Deeze vrou; Myn vader; Uwe moeder; Onze kinders, Zyne nakomelingen; Hun bedryf; Haer ongeluk.*

Uit welken hoofde het ongeoorlooft is te zeggen, *Vader onze, Naem uw, Broot ons*, en diergelyke; die, by Grieken en Latynen plaets hebbende, en

van

van de Franschen, hoewel quaelyk nu en dan gevolgt, van de Nederduitschen met recht verworpen worden.

Van den bovenstaenden Regel worden uitgezondert de Betreklyke Voornaemwoorden, *Die, Dat, Wie Welke, Welk*; die alle wel met het voorgaende Zelfstandige Naemwoort over een koomen in het Geslachte en Getal, maer niet nootzaakelyk in den Naemval, indien het volgende Werkwoort eenen anderen Naemval vereischt; als in, *De Man, die gisteren noch leefde; de vrou, die beden verlost is; het kint, dat nu geboren is*; daer eene Overeenkomst in Geslachte en Getal en Naemval is; *De koning, wiens doot beklagt wordt; de heining, wiens bloeffem de byen uitzuigen; een vorst, dien de gemeene zaak ten harte ging; een heit, dien elk waerdeerde; geesten, wien de vertaeling dienen kan; kinders, welker ouders in de belle zyn; de starren, welker luister niet gedooft wordt*; daer eene Overeenkomst in Geslachte en Getal, maer niet in Naemval voorkomt.

Ook wordt hier van het Vraegende Voornaemwoort *Wat* uitgezondert, dat, schoon Onzydigh van Geslachte en Eenvouwich van Getal, nochtans voor Zelfstandige Naemwoorden van beide andere Geslachten en van het meervouwichige Getal pleegt gevoegre worden; als in, *Van wat Godt spreekt gy? Door wat wysheit is dit verrecht? Wat bewysdommen zyn hier van?*

Dit wordt gevolgt, wanneer *Wat* ook als een Betreklyk Voornaemwoort gebruykt wordt; als in, *Ik weete niet, van wat afkomste hy zy, wat rykdommen hy bezitte.*

De Bezittende Voornaemwoorden, *Myn, Uw*, van eenen of veelen gebruikt, *Zyn, Haer*, dat eene of ook meer uit het Vroulyke Geslachte eigen is, gelyk *Hun* veelen uit het Manlyke, en de Aenwyz-

zende van het Onzydige Geslachte, *Dit, Dat*, koomen met de Onbepaalde Werkwoorden of van de Eindigende Wyze, maer dan in Zelfstandige Naemwoorden van het Onzydige Geslachte verandert, over een in Geslachte en Getal en Naemval; als in, *Al myn bidden en smeeken help niet; uw tieren en raezen is vergeefs; zyn slaeven en woelen is geduurigh; haer schrobben en schuuren is zonder einde; hun tegenwoelen is ydel; verbie dit menschespillen; myns weetens is dit nooit gezegt; dit bebaorde myns bedankens te geschieden.*

H E T XXXVIII. K A P I T T E L.

VAN de Overeenkomste tusschen de Naemwoorden en Werkwoorden, waer toe wy nu overgaen zyn deeze Regels,

I. Alle Persoonlyke en Bepaalde Werkwoorden hebben voor zich den Noemer van een Zelfstandigh Naemwoort of van een Voornaemwoort in den zelve Persoone en het zelve Getal; het zy het Merkteken des Werkwoorts, *Ik, Gy, Hy, Zy, Het, Wy, Gy, Zy* in beide Getallen, het zy een ander; nevens de Voorleedekens *Men* en *Het*, by Uitlaeting gebruikt; als in, *Een Godt help ons; het vee verquikt zich; de landeryen quynen; ik meende, gy zingt, en wy booren; wie roept my? wat komt u over? dees keert u den nek toe; deeze takkelt hem; dit bebaegt my; dat verveelt ons; men verhaelt; het vriest.*

En nooit wordt de Noemer achter het Werkwoort gezet, indien de Woortvoeging natuurlyk zal zyn. Waerom het eene onnatuurlyke schikking is, als men zegt, *Gebeiligt worde uw naem; koomt uw koningryk, voor, Uw naem; werde gebeiligt; uw koningryk kome.*

In

In de plaetse des Noemers van een Zelfstandigh Naemwoort wordt ook het Onbepaalde Werkwoort in deeze Overeenkomste gezet; als in, *Borgen maekt zorgen*, voor, *De berging maekt zorg*; *het zingen heeft goonen aert*; voor, *Het gezang*.

Maer deeze Regel lydt de volgende Uitzonderingen.

1. Wanneer eene rede Vraegswyze voorgesteld wordt, volgt de Noemer, die in eene Bevestigende rede het Werkwoort voorgaet, het Werkwoort zelf, als in, *Help Godt ons? oorloegen de koningen? treuren de onderzaeten? geymen de landeryen? viel het my niet lichter? verbaekt men? vriest het?*

2. Wanneer een enkele Beheerschte Naemval voor het Beheerschende Werkwoort of zyn Helpwoort henegaet, wordt het Persoonlyke Werkwoort van den Noemer gevolgt; het zy in eene Bevestigende, het zy in eene Vraagende rede; als in, *Fittis beninne ik boven al; het juk kost ik niet affhudden; dat bewyde ik u niet; wat zoude ik doen? wat gaet gy aan? welken Godt zal het volk aenroepen? wat verbaekt men al? wien deers bes?*

3. Gaen 'er twee Beheerschte Naemvallen voor, welker eene een Betreklyk Voornaemwoort is, van een Zelfstandigh beheerscht, of een enkel Betreklyk Voornaemwoort, of met een Zelfstandigh overeenkomende, dan blyft de Woortvoeging geregelt; als in, *Wiens gedachten elk in den mont bad; wat by van hem ontfing; wat persoon of gewaas by aentrekt; het wolk men liever wou zwijgen; welken arbeid het past te volvoeren.*

3. Wanneer de rede eene voorwaerde begrypt, met uitlaetinge van Zoo; *Indien*, en diergelyke Voegwoorden, volgt de anders voorgaende Noemer het

het Persoonlyke Werkwoord; als in, *Bedroog myn schyn my nooit; verwerve ik myne bede; hadden myne zinnen niet averechtsch gestaen; magh het u beuren; had men my gelooft; had het gedondert; voor, Zoo myn schyn my nooit bedroog; indien ik myne bede verwerve; zoo myne zinnen niet averechtsch gestaen hadden; indien het u beuren magh; zoo men my gelooft had; indien het gedondert had.*

4. Achter de Vraegende Bywoorden, *Hoe, Waer, Wanneer, Waerom, Of*, en achter elk enkel Bywoord, (uitgezondert de Bywoorden des Onbepaelden Tyts, *Toen, Als, Wanneer*, die alle het Latynsche *Quum* vertaelen, en de Bywoorden der Gelykenisse, *Gelyk, Gelykerwys*,) gaet het Persoonlyke Werkwoord den Noemer voor; als in, *Hoe kan de minne zich maetigen? Waer leidt de gang? Wanneer zal schaemte en onomgekochte trouw iemand zyns gelyk vinden? Waerom drinken wy niet onder den mastboutsenboom? Of achten gelieven al hunne droomen waer? Zoo (sic) geleck ik wulpen by volwassene honden; Hier vond ik eerst dien jongeling; Nu verquikt zich het vee; Morgen zal ik hem meer appels sturen; Dan zullen de korenaeren het velt vergulden; Zie daer staen vier altaeren. Eerst zal ik u deeze scherleipyp schenken; Daer begosten dikke eiken hunne toppen te schudden; Toen begoft zich de gront te zetten; Daerna zong hy van het maegdeke, Overal leggen de appels onder de boomen, Dikwyls zagh ik Meris in eenen wolf veranderen, Ten leste quamen de ossedryvers, Naelyks kan ik het gelooven, Ondertusschen zal ik wilde zwynen jaegen, Terstont zal u de nacht overvallen, Dan biggelen my de traenen langs de wangen, Vergeefs zult gy nwe perruik kemmen, Alree tuisen myne ooren, Menigmael hebbe ik met u beele dagen lang doorgebracht; Altyt valt het loof van de effche,*

boomen niet ; Somtyts weks Apollo zyne zanggodin ;
 Nimmermeer weet de mensch te voore , waer by zich
 voor boeden moet ; Onlangs kom ik de meisjes pacien ;
 Moogelyk schyft myn nimfje daer ; Misschien luistert
 men naer u ; Straks bliksemde het .

5. Achter de Voegwoorden *Al* , *Ook* , *Echter* ,
Evenwel , *Niettemin* , *Nochtans* , *Dies* , *Daerom* ,
Derhalve wordt het Persoonlyke Werkwoord van
 den Noemer gevolgt ; als in , *Al stond het aem uw*
oordeel ; Ook ben ik zoo leelyk niet ; Echter blyft de
zwarigheid ; Evenwel willen wy u wederom looven ;
Nochtans zoude de ziel niet wederkeren ; Dies hieven
zy beiden hun gedicht aen ; Daerom is myne bede ; Derhalve
is het uw plicht ; Nochtans lust het ons te zingen .

6. Achter de Wenschende Tusschenwerping *Och*
 gaet het Persoonlyke Werkwoord voor den Noemer
 heen ; als in , *Och ! luste het u met my op het lant te*
woonen ; Och ! hadde ik noch zoo lang te leeven ; Och !
had Adam nooit in den appel gebeeten .

7. Wanneer een Beheerschend Voorzetsel met
 zynen Beheerschten Naemval voorgaet , volgt achter
 het Persoonlyke Werkwoord de Noemer ; als in ,
Om rust bidt de Trax ; In mynen huize blinkt voor noch
vergulden gewelfsel ; Om 't jaer sweeft 'er een bokken ;
Voor u stort hy lange gebeden ; By my kunt gy wyn koop-
en ; Op den zelven dagh heeft u de Fortuin den pryswe-
dergegeeven ; Naer u luisteren de Nyl , de Ister , de Ti-
gris , de Oceaen vol gedochten ; Onder Cezars beleid
zal de burgertwist de rust niet stooran ; Tusschen u en my
is zoo groot een haet ; Na deezen is het blyspel opgekoom-
en ; Behalve dit spaere ik noch twee geitjes ; Uit wue
wiege zullen lieflyke bloemen opluiken .

8. Wanneer eene rede of een zinlot , eene voor
 waerde van tyt of gevolg of een verhael van eenigh
 be-

bedryf begrypende, voortgaet, wordt het Persoonlyke Werkwoord van den Noemer gevolgt; als in, *Zoo lang Galaten in 't hart lagh, was 'er geene hoop; Zoo ras gy uwe ziele verzworen hebt, blinkt gy veel schooner; Indien gy uwe heisgoden-paest; zo zal uwe wynstok den zaidewint niet gevoelen; Zoo ik geveils avrds, dat magh ik u danken; Terwyf ik uwe voerschapen ufspoors, zingen de springbaenen my na; Wanneer de wind zich verheffen wil, zult gy slaven zien verfabien; Naerdien sommige overleeden zyn, moft men u isch behelpen; Terwyf ik was, begon het te regenen.*

Doch deezs lofte Uitzondering heeft alleen plaats, wanneer het Persoonlyke Werkwoord van de Aentoonende Wyze is: in woorden van de Aenvoegende Wyze heeft van den Vondel eertyts den gememen Regel gevolgt; als in, *Indien wy van beschouwen zingen, bezopsicht over beschoude passe ook den burgemeester.*

II. Persoonlyke en Bepaalde Werkwoorden, die eene Benoeming, Gestaltenis of Zelfstandigheit uitdraken, kunnen, in de Aentoonende Wyze gestelt, voor en achter zich den Noemer van den zelve Persoone en het zelve Getal te gelyk gedooogen.

En eerst, ten aanzien van Zelfstandige Naemwoorden; als in, *Ik beste Anoni; Alexander ik koning; Cicero words burgemeester; ik blyde uwe diener.*

Naderhant, ten aanzien van Byvoeglyke Naemwoorden, en van Lydende Deelwoorden, Byvoeglyker wyze genoomen; als in, *Niemant dans mochteren; Silens lagh niggestrook; de bemel is bestrooken; by blyfe stantvastig; Dido quam onstigh aengestreeken; of by omkeering, wanneer de persoon, die in de voorgaende voorbeelden voor het Werkwoord gestelt is, het Werkwoord volgt, als in, *Berovs hope ik naer het leger onbeschaemt verlies ik de heisgoden; gelukkig is by!**

Ech-

Echter is tusschen de beide Noemers somtyts verschil in het Getal; wanneer het tusschen beiden staende Werkwoord zich altyt schikt naer het Zelfstandige Naemwoord, waer van iet gezegt wordt.

En dit geschiedt allereerst, wanneer beide de Noemers van Zelfstandige Naemwoorden zyn; als in, *De offen zyn myn rykdom; de boeken blyven ons vermaak; de krygsknechten zyn eene plaeg der boeren; de geleerden worden eene ergernis der onverstandigen.*

Naderhandt geschiedt dit ook, wanneer de leste Noemer Byvoeglyk of ook een Lydend Deelwoord van den Verleedenen Tyt is; als in, *De kudden zyn ongelukkig; de lantlieden worden arm; de landeryen leggen woest; de oorloogen blyven geduurigh; de boomgaerden stonden van loof geplondert; de lyken laegen op het velt ontkleedt.* Want in deze woortvoeginge blyven de Byvoeglyke Naemwoorden Onveranderlyk, en in hunne Stamletteren staen, als of zy den aert der Bywoorden aenneemen: als ook al voorhene gezien is.

Achter de Bywoorden van den Onbepaelden Tyt en Gelykenisse en de Voegwoorden van Voorwaerde gaen beide de Noemers, die de Persoonlyke en Bepaalde Werkwoorden anderszins ten wederzyde besluiten, voor hen hene; als in, *Wanneer Aertshertog Josef Keizer wordt; Toen de Prins Stedebouder was; Als ik gezont zal blyven; Zoo de bontgenooten overwinners zyn; Indien de vyanden wreveligh blyven; Gelyk de slagorde onbeweeglyk stont; Gelyk de Bataviërs helden zyn.*

In eene Aenvoegende Rede gaen insgelyks beide deeze Noemers voor het Persoonlyke en Bepaalde Werkwoord; als in, *Zeg, dat by stantvastig blyve; Ik verneeme, dat by onbuigzaam zy; Men ziet, hoe de bergen uitgestrekt leggen; Op dat myne redekaveling vierkant stae.*

HET

H E T X X X I X . K A P I T T E L .

GElyk de voorgaende Overeenkomst de Woorden betreft, die een Getal onderworpen zyn, zoo is 'er ook eene Overeenkomst van Woorden, waer in geen Getal plaets heeft, dat is, van *Bywoorden* en van *Voegwoorden* met *Werkwoorden* en *Naemwoorden*.

Van der Bywoorden Overeenkomste kunnen de volgende Regels worden gegeven.

I. De Bywoorden, die de Werkwoorden in een enkel zin slot vergezelschappen, worden in hunne Overeenkomste achter de Bepaalde Werkwoorden, met Voornaemwoorden of Zelfstandige Naemwoorden overeenkoomende, geplaeft; als in, *Ik treede langzaam; gy loopt ras; hy vloekt schriklyk, wy liegen nooit; zy hooren naelyks; de starren schynen helder; de vesten ryzen hoog; Dafnis zat by geval.*

Doch, wanneer het Vraegende of Verwonderende Bywoort *Wat* de Natuurlyke Overeenkomst der Naem- en Werkwoorden omgekeert heeft, worden de Bywoorden achter de Naemwoorden geplaeft; als in, *Wat schynen de starren helder! wat ryzen de vesten hoog, wat buldert de wint geweldig!*

Dit wordt insgelyks verandert, wanneer een der Voegwoorden, *Hoewel, Schoon, Naerdien, Dewyl, Indien, Zoo*, en diergelyke de enkele rede voorgaet; want dan wordt het Bywoort tusschen de overeenkoomende Naem- en Werkwoorden gestelt; als in, *Hoewel ik langzaam treede; Schoon gy ras loopt; Naerdien hy schriklyk vloekt; Dewyl wy nooit liegen; Indien zy naelyks kunnen; Zoo de starren helder schynen.*

Achter de Bywoorden van den Onbepaalden Tyt, *Als, Toen, Wanneer, Na dat, Zoo lang, Terwyl, Daer*, heeft de zelve Woortvoeging plaets; als in, *Als ik ge-*

vaer

vaerlyk krank lagh; Toen gy my troulyk bystondt; Wanneer zy dikwyls vraegden; Na dat zy spade aenquaemen, Zoo langh hy voorspoedighe regeerde; Terwyl Homwylf vreesfelyk baste; Daer die beuvels allengs afloopen.

Wanneer de rede vraghswyze door *Hoe* wordt voorgestelt, gaen de Bywoorden, de Naem en Werkwoorden, in Overeenkomste staende, doch nu omgekeert, voor, als in, *Hoe vinnighe steekt de zon! hoe lieflyk zingt de nachtegaet! hoe luide ruischen de boomen!* In welke gelegenheit beide deeze Bywoorden, als aen een gelaecht, schynen.

Het Bywoort, in eene rede gestelt, die met een Betreklyk Voornaemwoort begint, gaet voor het Werkwoort hene; als in, *Die eeuwighlyk beerscht; die nergens vry ben; die te voore over landen en lieden regeerde; dat zoo verre van alle de werelt aflegt; die tweemaet 's daegs gemolken wordt; die deertyk om hals geraekte.*

In de Onbepaelde of Eindigende Wyze der Werkwoorden, het zy Bedryvende en Onzydige, of ook Lydende, wordt het Bywoort tot de Overeenkomste voor het Werkwoort gestelt; als in, *Wel loeven; snellyk beweegen; eerlyk handelen; qualyk booren; jammerlyk weenen; hoog vliegen; laag daalen; deertyk omkomen; gansch wergaen; heimelyk vermoort worden; 's avonts begraven worden.*

3. In de Overeenkomste der Zelfstandige met Byvoeglyke Naemwoorden; of met Lydende Deelwoorden, Byvoeglyker Wyze genomen, wordt het Bywoort voor het Byvoeglyke gezet, het zy in deeze woortvoegingen een Geslachtwoort of Voorwoort het Byvoeglyke Naemwoort of Deelwoort voorgaet, of uitgelaeten worde; als in, *Een zeer gryse man; eene gansch oude vrou; eene wel geschikte rede; de schier onnavolgbaere styl; nwe met besnesde pen; on-*

R

langs

langs gevallen *strem*; *versch onzlooke bloemen*.

4. Het Bywoord wordt ook in de woortvoeginge voor allerlei Deelwoorden, het zy van Bedrywende, het zy van Lydende, of ook Onzydige Werkwoorden gezet; als in, *Een sebat, van outs begraven*; *Dide, aldus gewaerschwyt*; *Onion, schielyk opstreckende*; *de storm, te geweldig aenwassepde*; *onvoorzien verschynende*; *wel gediect niet Achates*; *zwaerlyk euchtende*; *dairven, schielyk neergevallen*; *lang duurigh in ballingschap omzwervende*; *ik, zoo schandelyk uitgestreeken*; *wy, zoo deerlyk verdrukt*.

5. Het Bywoord *Genoeg*, in eene Bevestigende of ook Loochenende rede by een Byvoeglyke Naemwoord gestelt, neemt zyne plaats altyt achter dit Naemwoord; als in, *Eene strafmaeder, die boos genoeg is*; *ik ben niet wys genoeg*; *een overout verleider, verwacnt genoeg*.

De Voegwoorden, die van het voegen den naem draegen, hechten in de Overeenkomste allerlei Woorden met huns gelyken aen een, om alle de deelen eener rede te vereenigen.

Hier toe dienen deeze Regels:

I. De Samenbindende Voegwoorden, *En, Noch, Nachte*, en de Redeschiftende, *Of, Ofte*, worden gestelt tusschen de Bywoorden in eenen Toestemmenden of ook Ontkennenden zin. Dus zegt men, *Hier en daer, Heden of morgen, Nu en dan, Gisteren of eergisteren*; En wederom, *Min noch meer, Vroeg noch laet*; in welke leste loochenende spreekwyzen sommigen eene uitlating van *Niet of Nach* voor de eerste Bywoorden *Min en Vroeg*, erkennen.

II. De Voegwoorden *En en Of* laeten zich ook plaetsen tusschen twee Voorzetsels met hunne Beheerschte Naemvallen, achter het leste alleen geplacst; als in, *Voor en nader val, Met of zonder bulpe*.

III. De

III. De Voegwoorden *En* en *Naar* binden Zelfstandige Naemwoorden, Eigene en Gemeene, in hunne Naemvallen te zamen.

En dit geschiedt in de Gemeene Naemwoorden met byvoeging hunner Geslachtwoorden; als in, *Hoggezagh en de kroon des ryks te verzerken; in den buidelen het ingewant beslooten; Thaddeus verloor den afval der Engelen, en de straf, daer op gevolgt; den loon en den draekt.*

Somtyds geschiedt het dus, dat in het eens deelt der rede het Geslachtwoord des Naemwoords uitgedrukt en in het Andere verzwegen worde; het zy de Naemwoorden van het zelve Geslachte zyn; als in, *Den bliksem en donder nabootsende; de boosaardy en wydigheit; het misbruik der sebesloten elementen; het zy dat zy van twee verskeide Geslachten zyn; als in, Tot afbreuk van doero en woonde des Allonhoogsten; in de lommer van eene spelonke en prijsel; Noe, het voorbeeld van godstruwbichheit en booggezant; naec den slaet en gesteldenis der personaedje.*

In de Overeenkomste der Eigene Naemen door de Voegwoorden worden by de Naemwoorden geene Geslachtwoorden toegelacten; als in, *Lucifer en Michael, Homeer en Euripides, Jakobs en Raabels zoon, geen zoon van Polybus mochte Merope; voor welk tste woort eene uitlacting is des Voorzetsels Van.*

Voor Gemeene Naemwoorden, door Voegwoorden en aen elkander gehecht, worden ook dikwyls ter wederzyde de Geslachtwoorden uitgelacten; als in, *Mes Glimp en sbyn; bier en wyn; water en broet; visch noch vleesch; rook en smook; vlammen en aardbeevingen; bemel en berde; wint en weder; lant en zee; huls en hof; in beerlykheit en boogmoet; brant van tweedragt en oorloge; gezant en geheimenistolk.* In welke voorbeeldn zommige voorkomen; waer in Naemwoorden van

twee verscheidene Geslachten door het Voegwoort en elkander gekoppelt worden. Maer dit is ook alreede aengemerkt by de Overeenkomst der Geslachtwoorden met hunne Zelfstandige Naemwoorden.

Gelyk ondertusschen de zelve Naemvallen door deeze Voegwoorden aan elkandere gehecht worden, zoo geschiedt dit niet nootzaakelyk in de zelve Getallen; dewyl door de Voegwoorden het Eenvouwige en Meeryouwige Getal met hunne Geslachtwoorden te zamen gehecht worden; als in, *Het tooneel en de persoonadjen zyn zoodaemigh; de Paradyslang en de zwynskudden; Sint Jan beelddt de geheimenissen en den stryt in den hemel uit.*

Evenwel heeft de uitlaetung der Geslachtwoorden in deeze schakeling der Naemwoorden door de Voegwoorden ten deele of in het geheel plaats, als in, *Maghtigh de oogen en aendacht des kenners te bekooren; de zonen verlieten den wandel van Seth en offeranden en altaeren; door de opgezette sluizen des hemels en geduurigen slagregen; daer de Geslachtwoorden in het eene deel der rede worden uitgelaeten; en ook in, Een bedienaer van instellingen en afgodendienst; scholieren en opluikende jongkheit worden geoeffent; door spitsvondigbeden en boogdraevenden tooneelstyl geraekt; schoon 'er uitspraak nochte zeden nochte spreuken ontbeeren; in welke leste voorbeelden de Geslachtwoorden ter wederzyde ontbreeken.*

IV. Byvoeglyke Naemwoorden, het zy in hunne Overeenkomste by de Zelfstandige gevoegt, het zy op zich zelfs staende, of als Zelfstandige gerekent, worden door de Voegwoorden *En, Noch, Of, Maer, Doch*; aen elkander gehecht, of ook van elkander gescheiden.

En dit geschiedt in het eerste dus, dat voor het eerste

By

Byvoeglyke Naemwoort het Geslachtwoort. henegae, gelyk het voor het tweede verzweegen wordt; als in, *De eendrachtige en eerwaerdigste aelontbeit; het derde en leste bewys; de naeryver der boogmoedige en nydige geesten; de inbeelding der waerwyze of overrechtiche wysheit; een nies schoon, maer welspreekendredenaer; ene goelyke, doch onkuische jonkvron*: hoewel ook het Geslachtwoort voor het eene en andere Byvoeglyke somtyds uitgelaeten wordt; als in, *Oude en jonge historien; quaetwillig en goede Engelen; openbaere en schaemtelooze misbruiken; besmus van stichtelyke en vermaekelyke spelen; stoname of spraekeeloofse dieren; vaerdige, doch onbezuisde geesten.*

Wanneer ten tweeden de Byvoeglyke Naemwoorden op zich zelfs staen, worden zy zonder Geslachtwoort, als eigentlyk tot het Zelfstandige behoorende, door de Voegwoorden te zamen gehecht; als in, *Die Gode aengenaam en waert was; het was nodigh en lofelyk; ongekust en ongerept; aenvulliger en kuisch; Jesta staet tusschen vroom en onvroom; bysprak goet noch quaat.*

Byvoeglyke Naemwoorden, als Zelfstandige gerekent en geboogen, worden door de Voegwoorden, doorgaens zonder eenigh Geslachtwoort, aen elkander gehecht; als in, *Aen waecten en gekleeden; goeden en quaeden worden gemengt; die heiligh en onheiligh onder een mengen; tot stichting van inbeemfchen en uitbeemfchen.*

V. De Voegwoorden *En, Noch, Nocht, Of, Maer, Doch*, welker zommige den zin en betekenis vereenen en versterken, en andere die beide met eenigetegenstreevingen schiften en scheiden, hechten de Werkwoorden en hunne Byzondere Wyzen en Tyden aen elkander; als in deeze voorbeelden; waer in de Werkwoorden zonder Helpwoorden zyn, *De Geesten wupenen en verweeren zich; het bootsvolk haelt de zeilen in, en wendt de voorstevens naer strant toe; men behoort niet te zisten;*

voch te regelen; het ster proefde niet eenen druppel wass, wachte zette zynen mont aen het gras, die de ondedden niet streelde, maar geesfelde; Damon bekende het, doch dorst zo niet te verren.

Wanneer de Werkwoorden, met hanne Helpwoorden gesterkt, doot dese Voegwoorden aen een gehecht worden, wordt het eene Helpwoort, het zy van het voorgaende, het zy van het volgende Werkwoort, in de Overeenkomst naer den eisch der spreekwyze uitgelaeten.

In de Eindigende of Onbepaalde Wyze wordt het Helpwoort van het eerste Werkwoort uitgelaeten, als in, *Gevoelct en gelastet wurden; gezongen en gesprongen hebben*; en, door byvoeging van het Woort deken *TE*, *Gekoomen en gepaart te zyn*.

In de Aentoonende Wyze, waer in het Helpwoort zyn Werkwoort, dat het begin der rede maekt, pleegt voor te gaen, gaet ook het eerste Helpwoort het eerste der gekoppelde Werkwoorden voor en wordt voor het tweede uitgelaeten; als in, *De hemelsche Waerheit werd belaeft en geplaeft; het licht was benewelt en verduistert; de kinsgezanten hebben gepredikt en geschreeven; Hierkules werden kerken en altaeren gebout en toegewydt*.

Deeze zelve Woortvoeging wordt gevolgt van de redenen, die van de Vragende Bywoorden *Hoe*, *Waer*, *Waerom*, *Watveer*, *Of*, als mede van de Bywoorden der Gelykenisse, *Alzo*, *Zoo*, *Aldis*, *Dus*, en van de Redeneerende Voegwoorden, *Hierom*, *Daerom*, *Derhalven*, *Dieshalven* en *Waarom* aenvaengen; als in, *Hoe worde ik geschukt en gestingerd? Waer is de thon overvallen en overruort? Waerom worden wy gelastet en belogen? Wanneer wy helden desprongen en geswaert? Of wordt by gebaetter doemt en ingebant? Aldis wordt dit kind Hageroor gebaerten en Groeten Hartyk overgebrant; Wlaen worden deogten*

zaame mannen van de getuente bemint en gezort; Zoo ben ik gebavent en getaistert; Dus was het in den Raede beræmt en beslooten; Hierom zyn de tyden gebonden en verplicht; Daerom wordt dit bedryf gepreezen en veretwoigt; Derhalve zyn braeve veltbeeren in het heir bemint en gezien; Derhalve worden de kunsten geoeffent en gebanthaeft; Want dit treurspel wordt gewræckt en afgekeurt.

Deeze Woortvoeging wordt omgekeett, en het Helpwoort der gekoppelde Werkwoorden by het eerste uitgelaeten en achtet het tweede gevoegt, wanneer de rede met een betreklyk Voornaemwoort begint, of met de By- en Voegwoorden, Gelyk, Gelykerwys, Hoewel, Schoon, Dat, Hoe (verklaarender wyze genoomen) Indien, Zoo, Dewyl, Omdat, Naerdien, Als, Wanneer, Toen, Bywoorden van den Tyt, die het Latynsche *Quum* vertaelen; als in, Die in hunne heerlykheit bestræft en gedreigt worden; Welke kennis onder het ruyjswerk gebloemt en overschaduwet wordt; Waer over (over welke zaak) hy achterhaelt en ontdekt werd; Waer mede (met welken geest) zyn hoofs gebalsemt en overgooten was; Waer uit (uit welken hemel) verstootten en ter eenwige duisternisse verdoemt word; Wat bedrøvene tyden daer op gevolgt en gestraft zyn; Gelyk dit in meer kunsten verëischt en gepreezen word; Gelykerwys het ons niet geweigert, maer toegestaen wordt; Hoewel het huwelyk geslooten en aengegaen is; Schoon hy van minne ontfleeken en betovert is; Dat de kinderen door den Doop afgewasschen en in het licht van Gods ryk overgevoert worden; Hoe Sæn en de zynen omgekoomen en gestraft zyn; Indien het my gebrlooft en toegelaeten is; Zoo wy achterbaelt en beklapt worden; Dewyl de gestarrenten afgetekent en by de profeten gedacht worden; Om dat wy geweigert en toegesproken hebben; Naerdien wy beroofte

en geplondert zyn; *Als de weg ter denge gezocht en bewandelt wordt; Wanneer vroomen beproeft en gelouert worden; Toen de Koning gezalfd en gekroont werd.*

VI. Zommige deezer Voegwoorden, die Voorgaende zyn, eifchen tot hunne Overeenkomfte met de Werkwoorden, een Werkwoort van de Aentoonende Wyze; zommige van de Aenvoegende Wyze; zommige van de beide Wyzen.

Het Werkwoort der Aentoonende Wyze volgt de Besluitende Voegwoorden, *Want, Omdat, Dewyl, Vermits, Nademael, Naardien, Aengezien, Alzoo*; als blykt in, *Want de melk droogt op van bitter; Omdat zy boven hem flaen; Dewyl wy wel op malkander paffen; Vermits het vonnis uitgesproken is; Nademael de vlooten uitgeloopen zyn; Naardien al het landt in rep en roer is; Aengezien deeze dieren zinnebeelden verftrekken; Alzoo by haer des fchoffeers handen ontweldigde.*

De Samenbindende Voegwoorden, *Nochte, Daerenboven, de Wederftreevende, Maer, Doch, en de Redeneerende, Waerom, Weshalve* eifchen in de tweede plaetse en in het bloote verhael eener tegenwoordige of verleede Zaake tot hunne Overeenkomfte het zelve Werkwoort der Aentoonende Wyze; als in, *Nochte de Goden ontzagen zich niet; Daerenboven bloeide de wilderniffen; Maer men zal u een beelt van louter gont gieten; Doch ik laete dit niet aen myleunen; Waerom bergen en heuvels zich verheffen; Weshalve boffchen en beemden lustig en vrolyk zyn.*

De Toegeevende Voegwoorden *Schoon, Hoewel, Of, en de Voorwaerdelyke Indien, Zoo, Zooverre, Is 't dat,* komen eindelyk ook overeen met het Werkwoort der Aentoonende Wyze; als in, *Schoon gy myne moeder zyt; Hoewel ik myne vryheit traeg verworf; Wat fchaedt het toch, of Amyntas bruin is?*

Lu-

Indien wy van boschen zingen ; Zoo het op gaven aankoomt ; Zoo verre by dit gebengt , Is 't dat wy niet zackt , maer bekleedt gevonden worden.

De *Oorzaeklyke Voegwoorden*, *Dat*, *Opdat*, *Zoo dat*, *Zulks dat*, alle het *Latyniche*, *Ut* en *Adeo* u beantwoordende, en de *Redeschiftende Of*, in twyffeling gebruikt, eischen tot hunne *Overeenkomste* een *Werkwoord* der *Aenvoegende Wyze*; als in, *Tityr magh zingen ; dat 'er het bosch naer luistere ; de boomsnoeier zal u toezingen , Dat het klinke ; zeg dan , Dat Amyntas tegens my zinge ; bekransf uwen poët met veil , Dat Kodrus bart van spyt berste , Opdat zyne tong den dichter niet hindere ; Opdat het steeken der Zomerzonne de klai knoke ; Op dat de halm niet bezwyke ; Zoo dat 'er geen gras door bene wasse ; Zulks ; dat zy min werks van Samas maekte ; by wist zich Zulks te quytten , dat by gebezigt wierd ; die in bedenken neemt , Of u de regeering der stede stae te aenvaerden.*

De *Wederstreevende Voegwoorden*, die *Onverschillich* zyn , dat is , die voor of achter het *Werkwoord* van een *zinslot* kunnen plaets hebben , *Niettemin*, *Nochtans*, *Echter*, *Evenwel*, met de *Toegeevende Wel*, en de *Redeneerende Hierom*, *Daerom*, *Derhalve*, *Dieshalve*, *Dies*, en het *Samenbindende Ook*, buiten de *koppeling aengemerkt*, hebben in hunne *Overeenkomste* een *Werkwoord* der *Aentoonende Wyze*; als in, *Niettemin liet ik myn werk dryven ; Nochtans quam ik nooit met de hant volgelts t' huis ; evenwel zullen de tortels niet ophouden van korren ; Wel is waer ; by wist Wel , hoe haetlyk de golykenis was ; Hierom blinkt zy met recht in Godts klaerheit ; ik geeve my Daerom de eere ; Derhalve is myne bede ; Het is Dieshalve niet te verwonderen ; Dies zal het niet ondiensfig zyn ; het strekte Ook Homeer tot geene kleene eere , Ook ben ik zoo leetlyk niet.*

- In eene Aengevoegde rede, en die tot eene voorgaende betreklyk is, voornaemelyk wanneer getwyffelt of beraetslaegt of ook toegegeeven wordt, dienen zich de Voegwoorden *Hierom*, *Daerom*, *Derhalve*, *Dieshalve*; *Dies*, gelyk het Toegeevende *Al*, tot de Overeenkomst van een Werkwoord der Aenvoegende Wyze in den Verleedenen Onvolmaekten Tyt; als in de voorbeelden by doorluchtige schryvers te zien is.

De *Verbaelende* Voegwoorden *Dat* en *Hoe* eischen, gelyk ook *Dat* en *Zoo*, wenschender of bettigender Wyze en achter een woort van vreeze gebruikt, tot hunne Overeenkomst het Werkwoord der Aenvoegende Wyze; als in, *My dankt niet, Dat ik by Varnus en Ciina te pas kooome*; *hy zong, Hoe de wereldkloot in zynen vorm gegooten wierd*; *Hoe Faltons zusters met eene bittere sehorsse overtrokken wierden*; *Dat hy, die u bemint, zich ook met u verblyde*; *Dat de Syrische roos op zyne doorne hage blouie*; *Galatea won wel, Dat ik haer eerst zaege*; *zoo lang by dacht, Dat zy my boven hem stelle*; *och*; *Dat het scherpe ys wot teere voetjes niet snyde*; *zal ik noch beleeven, Dat my gebeure twen naam nit te breiden*; *ik moet u better der schynen, dan Sardinsch kraut*; *Zoo my dees dagh niet langer, dan een gebeetjaer valle.*

De *Toegeevende* Voegwoorden, *Het zy*, *Het zy dat*, en de *Voorwaerdelyke* *Ten zy*, *Ten waere*, vorderen tot hunne Overeenkomst de Werkwoorden der Aentoonende en Aenvoegende Wyze; als in, *Het zy daer een staend of loopend water omstrent is*, *Het zy dat die gloet 's aerdryks anders verbarde en weschrocie*; *Ten zy by den Vader dat ziet doen*; *Ten zy wwe gerechtigheit overvloediger zy*, *Ten waere my te zingen stond.*

Ondertusschen vallen by de hedendaegsiche schryvers de Overeenkomsten tusschen de Voeg- en Werkwoorden wel anders, als wyze boven gestelt heb-

hebben ; maer wy hebben in deeze Woortvoegingen den schryffstyl van Vondel , als den naeukeurigsten , liefst willen volgen ; hoewel hy zich zelven noch niet , alomme gelyk is .

H E T X L . K A P I T T E L .

NA de Overeenkomste , daer albereets van gesproken is , volgt de *Beheersching* , waer door het eene Woort het andere in eenen zekeren uitgang van veranderinge beheerscht .

Deeze Beheersching is drievouwich , van een *Zelfstandig Naemwoort* ; van een *Bedryvend Werkwoort* , waer toe ook het *Deelwoort* van ons gebraght wordt , en van een *Voorzetsel* .

Van de Beheerschinge des Zelfstandigen Naemwoorts is de eenige volgende Regel :

Een Zelfstandigh Naemwoort met zyn Geslachtwoort gepaert , beheerscht den Teeler van diergelyk een Naemwoort , ook zyn Geslachtwoort volgende van het andere verscheiden , als in , *De dagh des Heeren ; de welvaert des lants ; de eendraght der burgeren ; de zenuwe des oorlogs ; de schaduwe der deugt ; het orakel der waerheit ; de beginsels der natuure* .

Maer voor het Geslachtwoort des beheerschten Naemwoorts word in deeze beheerschinge de Teeler der *Bezittende Voornaemwoorden Myn , Uw (Tants en Vester) Zyn , Ons , Itun , Haer* , als mede der *Aerwyzende , Die , Dees , De , zelve* , in beide Getallen op de zelve wyze , als het Geslachtwoort , dikwyls gebruikt ; als in , *De zegen myner kudde , de dagh uwer geboorte , de eeuwigheit zyner heerschappye , de grenzextanzes vaderlants , de band hunner vrientschap , de brouweit haerer natuure ; de vaderloeg dier bendes , de*
gron

gront dezer geschiedenis, de werken des zelve dichters.

Eigene Zelfstandige Naemwoorden worden dus ook in den Teeler beheerscht van de Gemeene Zelfstandige Naemwoorden, die in deeze gelegenheit hunne Geslachtwoorden verliezen of verwerpen; als in, *Adams misdaet; Kains broedermoord; Noachs Arke; Davids harp; Salomons gebet; Ciceroos brieven; Cezars gedenkschriften.*

Waer in aen te merken is, dat de Teeler van het Beheerschte Naemwoort het Beheerschende Voorgae, die door omschryving met het Voorzetsel *Van* dus verandert wordt, nadat het beheerschende zyn Geslachtwoort weder aengenomen heeft; *De misdaet van Adam; de broedermoord van Kain; de Arke van Noach; de harp van David; het Gebet van Salomon; de brieven van Cicero; de Gedenkschriften van Cezar;* en niet, *De misdaet van den Adam of des Adams, de broedermoord van den Kain of des Kains, &c.* omdat (gelyk ook al voorhene gezien is) de Eigene Naemwoorden, de Persoonen, die ze draegen, ten vollen uitdrukkende, geene Geslachtwoorden toelaeten.

Ook is aen te merken, dat deeze Beheersching voornaemelyk plaets hebbe omtrent Eigene Persoonlyke Naemwoorden, terwyl Naemwoorden, die Landen en Steden uitdrukken, van de Gemeene Zelfstandige Naemwoorden doorgaens beheerscht worden door de omschryving van het Voorzetsel *Van* Waerom men zegt, *De bogt van Vrankryk; het hof van Hollant; het Wapen van Overyssel; het Stathuis van Amsterdam; de beurs van Londen; de burg van Leiden; het kasteel van Antwerpen;* en niet zoo voeglyk, ten waere in de dichtkunst, die zich somtyts te veel veroorlooft, *Vrankryks bogt; Hollants hof; Overyssels wapen; Amsterdams Stathuis; Londens beurs; Leidens burg; Antwerpens kasteel.*

De-

Deezen voet hout men ook in *Godts buis*, *Godts volk*, *Godts woort*, en diergelyke; niet zeggende, *Hes buis Godts*; *het volk Godts*; *het woort Godts*; hoewel de Drost Hooft den troon *Jupyns* kan goet keuren, als men gehoor of aenzien maeken wil; gelyk hy ook spreekt van de *zienlyke bant Goods* in de Opdraght zyner Nederlantsche Historiën. *Een of De Man Gods* schynt hier van uitgezondert, om dat *Godts Man* van onze ooren gewraekt wordt. Hoewel men in ons Overyssel van iemant, die onnozel en naeulyks by zyne zinnen is, gemeenlyk zegt, dat hy *een arm Gods wicht zy*. *Iemant en Niemant*, die geen Geslachtwoort toelacten, *Elk en Jeder*, waer voor het bepaelende *De* geene plaets heeft, *Zelfstandiger Wyze* genoomen, worden op den bovengemelden voet beheerscht; als in *Iemants gemoet*; *Niemants vrient*; *Elks genoeg*; *Ieders zinlykheit*.

Dus maekt men ook de *Woortvoeging*, met uitlaetinge van het Geslachtwoort ten wederzyde, in *Arents oogen*; *reigers veders*; *wolfs klaeuwen*; *boksvoeten*; *barts borens*; *schaeps vachten*; *verkens borstels*; *kalfs vellen*; die anders gemeenlyk aen een gelascht worden.

Dit word insgelyks nu en dan gevolgt, wanneer Gemeene Zelfstandige Naemwoorden den Teeler van andere beheerschende, dien voor zich laeten hene gaen; als in, *Des mans achtbaerheit*; *des lants welvaeren*; *des menschen zinlykheit*; *des schoffeenders banden*; *des Vyants achterlaegen*; die alle van het Manlyke of Onzydige Geslachte in het Eenvouwige Getal zyn.

Want Wanneer de Teeler van het Vronlyke Geslachte en Eenvouwige Getal is, kan men deeze *Woortvoeging* in houden; omdat men niet zeggen kan, *Der deugt schaduwe*, *der stat rykdom*, *uwer majesteit dienaer*; maer, *De schaduwe der deugt*; *de ryk-*

rykdom der stad; de dienaer wter majesteit, of (gelyk ook al voorhene getoont is) de denigs schaduwe; de stats rykdom; wter majesteits dienaer; dat Vondel gebruikt in de Opdragt van Lucifer.

De tweede Naemwallen in het Meervouwige Ge- tal Zommigen, *Veeler, Geener, Aller, Flap Aller, Zulker*; en diergelyke met het Betreklyk Voor- naemwoort *Welker*; de plaets van het Geslachtwoort *Der* vervullende; en voor Zelfstandige Naemwoort en gevoegt, of op zich zelfs staende, hebben met deeze de vryheit, om het Beheerschende Naemwoort voort te gaen; als in, *Zommiger ketteren dwaeling; Veeler handen arbeit; Geener menschen geheugenis; Aller dagen dwont; Flap aller nederigheid; Zulker dingen oogmerk; Welker spreken geloofwaerdigheid.*

Wanneer ondertuffchen in deeze Beheerschinge twee Teelers van byzondere Zelfstandige Naem- woorden elkanderen volgen, gelyk in dit woort van Vondel; *Dat groote licht der geleertbeit en vroomigheid onzer eenwe*, eischt het somtyts de voegelyke wel- luidendheit, en opdat men den quaeden klank, dien het herhaelen der Geslachtwoorden baert, vermyde, dat de eerste doot het Voorzetsel *Van* omschreeven wordé; als in, *Een voetsel van de afgoderye; des Hei- dendoms; voorstanders van het gebruik der vooneelspelen; het overstreden van het gebot des Allerhoogsten.*

Somwyten moet echter niet de Eerste, maer de Tweede Teeler door *Van* omschreeven worden; wanneer naemelyk deeze een Eigen Naemwoort is, of een Gemeen Naemwoort, dat in den Teeler de merkletter *S* bezwaerlyk omfangt; als in, *Het boek der geboorte van Jesus Christus; het begin der Openbaeringe van Joannes; de invloet der genade van den Heiligen Geest; de hitte der driften van het vleesch.*

Ook

Ook geschiedt het noch bekropter en voeglyker op deeze wyze; wanneer de Eerste Teeler, zonder zyn Geslachtwoort door het Voorzetsel *Van* omschreeven, na het Voorzetsel den Tweeden, maer van het Manlyke en Onzydige Geslachte in het Eenvoudige, en van alle in het Meervoudige Getal, voor zich ontfangt; als in, *Eene baester van eens anders geluk; eens verquikking van 's levens moeilykheden; de zekerheit van der geesten afval; een voorbeeld van der vrouwen eert; de smart van der kinderen krankheit.*

Voornaemwoorden, die, de plaets der Geslachtwoorden in het Eenvoudige Getal waerneemende, tot de Beheerschte Zelfstandige Naemwoorden behooren, blyven in deeze Beheerschinge, wanneer zy voor de Beheerschinge, henegaen, onverandert, als of zy met de Zelfstandige een woort uitmaeken; als in, *Zyn wif; zuster; zyne moeders voorzoon, in wiv Vaders plaets; myn ooms dochter; wive grootmoeders nakoomelingen; onze nicht; bruidegom, hyn broeders huiswou; die maas; inborst; dat diers aert.*

Die heeft ook plaets in de Gemeene Zelfstandige Naemwoorden, die met andere Eigene anders in Getal en Naemval over een koomen. Dus zegt men, *Koning Nimrod; Keizer Karels witten; Prins Willems geboorte; Bisschop Davids lantbrief; Vrouw Jakobas prietel; schutter Alkons lof in Vondels Virgilius.*

Waer op aan te merken is, dat in deeze Woortvoeginge de Geslachtwoorden, zoo van het Beheerschende, als Beheerschte Naemwoort, uitgelaeten worden.

Verzaemelende Naemwoorden en Naemwoorden van *Matt* en *Tyt* bestieren ook andere Zelfstandige Naemwoorden in den Teeler, doch met uitlaetinge der Geslachtwoorden in beide Getallen; als in, *Een steet*

stoet jongkbeeren en jofferen; twaelf legioenen engelen; een hoop dringeren en dommekrachten; een vaendel voetknechten; eene bende ruiteren; een stapel boeken; eene kudde schaepen; dubbelt ryen riemen; eene vloot scheepen; dwizenden onnozelen; eene zee waters; eene plas bloets; een stuk weegs; geenen duimbourts; een voet gronts; eene roede dyks; hondert ploegen lants; weinige bunderen bouts; eene ton boter; een vat wyn; een zak korens; zes schepels rogge; twee mudden tarwe; een last erretten; drie jaeren tyts; twee maenden mistels; twee reizen speelens; negen daegen vigrens; vyf uren gaens.

Alle Byvoeglyke Naemwoorden van Menigte, als, *Weinigh*, *Luttel*, (waer voor Vondel ook *Een Weinigh*, *Een Luttel* gebruikt) *Min*, *Veel*, *Meer*, in het Eenvouwige Getallen in den Gront- en Mid- deltrap der Vergelykinge gestelt, en *Wat*, het Latynsche *Aliquid* uitdrukkende, volgen deeze beheersching, wanneer zy in het Onzydige Geslachte gebruikt worden, nalaetende de Geslachtwoorden, zoo van het Beheerschte, als Beheerschende Naemwoort; als in, *Weinigh* wyns; *Luttel* pannendaks; *Mingevaers*; *Veel* lants; *Veel* wierooks; *Meer* zoetheits; *Meer* zwaerigheits; *Was* schyns; *Wat* geluits.

Doch gelyk in deeze Woortvoegingde Beheerschte Teeler het Beheerschende Naemwoort volgt, zoo eischt *Genoegh* deezen Teeler, het zy in het Eenvou- wige, het zy in het Meervouwige Getal, voorzich; als in; *Moets* genoegh; *Goets* genoegh; *Gelts* genoegh; *Lants* genoegh; *Volks* genoegh; *Ziels* genoegh; en, *Hy* heeft goederen, schulden, boeken, kinderen genoegh.

De twee Voornaemwoorden *Iet* en *Wat*, en het tegengestelde *Niet* beheerschen ook den Teeler van Byvoeglyke Naemwoorden in het Eenvouwige Ge- tal; als in, *Iet* uitwendighs, *Iet* gnuwzaams; *Iet* zeld-

zeldzaems ; Wat nieuws ; Wat treffelyks ; Niet gewigtighs ; Niet schandelyks noch lofwaerdighs.

Dus zegt men ook gemeenlyk, *Van Adams Wege ; Van vaders of moeders Zyde ; Om Godts Wil ; Om der vaderen wil ; Om uwer kinderen wil ; In Godts Naeme ; Uit onzer aller naeme ;* voor, *Van den Wege van Adam ; Van de Zyde van vader of moeder ; Om den Wil van Godt ; Om den wil der Vaden ; Om den wil van uwe kinderen ; In den Naeme van Godt ; Uit den naeme van ons allen.* Hooft zegt echter in zyne hiftoriën, *Van wege 's Konings van Spanje ; Van wege der Engelsche Koninginne ; Van wege haerer afkomst, geboorte en opvoedinge.* En met recht ; om dat de overvloed van zoo veele Naemwoorden in eenenkel zin slot geene andere woortvoeging gevoeglyk toelaet.

H E T X L I . K A P I T T E L .

NA de Beheersching der Zelfstandige Naemwoorden, nu beschout, gaen wy over tot die van de *Bedryvende Werkwoorden en Deelwoorden*, aen de Werkwoorden verwant.

Hier van zyn deeze volgende Regels :

1. Ieder Bedryvend Werkwoort, Bepaelt of Onbepaelt, beheerscht nootzaekelyk den Aenklaeger of vierden Naemval van een Zelfstandigh Naemwoort, dat het voorwerp des bedryfs is ; als, *Ik vreeze den Heer ; gy eert den koning ; by beschermt het vaderlant ; den veltstg ; winnen ; den vyant verolgen ; het velt ruimen ; den verraeder straffen.*

Dit heeft ook plaets in de Wederkeerende en zommige zoo genoemde Onzydige Werkwoorden ; als in, *De zanggoddin schaemde zich ; onze Thalye gewaerdigde zich ; de moeder Jokaste verdoet zich*

S

zel

zelve ; wy verwonderden ons zelfs , zynen gang gæen ; zynen eigenen doot sterven ; wy wandelden onzen weg b.

Hier in is aen te merken , dat het Beheerschende Werkwoord den Beheerschten Aenklaeger voorgaet in den Tegenwoordigen en Onvolmaekten Tyt, zoo der Aentoonende , als der Aenvoegende of Wenshende of Toelaetende Wyze ; maer bloot en zonder eenigh voorgaend Bywoord of Voegwoord gestelt ; als in , *Ik haete den onwretenden hoop ; gy beschryft het burgerlyk oproer ; wy openden de wynkrnik ; hy ontdekke de geheimenissen ; hadde ik myne voorige jengt ; hoorden en zaegen wy noch den koning.*

In den Verleedenen , Meerdanverleedenen en Toekoomenden Tyt der Aentoonende Wyze wordt de Beheerschte Aenklaeger achter het Helpwoord en voor het Beheerschende Werkwoord gestelt ; als in , *Ik hebbe den koning gezien ; zy badden de poorten geopent ; wy zullen den verraeder straffen ; en ook vraegswyze , Zal ik myne arme hut weder zien ? zal de soldaet zulke landen bezitten ?*

Dit gechiedt ook in den Tegenwoordigen en Onvolmaekten Tyt der Wenshende of Aenvoegende Wyze , met de Helpwoorden *Moogen , Moeten , Zullen* bekleedt ; als in , *Och magh ik den dichter booren ! Mozte ik myne vryheit verwerven ! Zoo moeten die broeders elkanderen beminnen ; Wy zouden den vyant vervolgen.*

Ondertusschen wordt de Beheerschte vierde Naemval of Aenklaeger in den Tegenwoordigen en Onvolmaekten Tyt, zoo der Aentoonende , als der Aenvoegende Wyze , voor het Beheerschende Werkwoord gestelt , wanneer de rede met eenige Bywoorden van *Tyt , Gelykenisse , Plaetse , en Twyfelinge* , als ook met de *Voorwaerdige en Besluitende Voegwoorden , Terwyl , Wanneer , Toen* (quam) Eer ,

Eer, Eerdan, Gelyk, Zooras, zoolang, Daer (ubi) Misschien of, Zoo, Indien, Want, by van den Vondel, Het zy, Dewyl, Vermits en diergelyke begint, of ook met een Betreklyk Voornaemwoort; of wanneer de Beheerschte Aenklaeger een Betreklyk Voornaemwoort by zich heeft, of eindelyk zulke een Voornaemwoort zelf is; als in, Terwyl ik uwe voetstappen naspoore; Wanneer hy zyne kudde lokte; Toen gy Darnis toog en pylen in stukken braekt; Eer wy het velt met yzer doorsnyden; Eerdan de brak eene lichte van Diana wech hebbe; Gelyk druiven den wyngerd versieren; Zooras gy uwe ziele verzworen hebt; Zoolang Fillis den hazelaer bemint; Daer drie hondert runders uwe bagen snoeien, Misschien of wy ergens het spoor van den stier vonden; Zoo gy my dikwyls begroet; Indien de insteller des kampes dit bestemme; Indien eene kuische huisvrouw huis en kindersgade slae; Want Leda, de moeder, baer deeze kostelykbeden schonk; Want men Duinryks bloet zocht te vernieten; Het zy wy ons nederzetten; Dewyl gy uwex liefelyken reuk onder een mengs; Vermits de gryzert hen dikwyls te leur stelde; Voetstappen, Die den gierigaert aenporren; Die ons het onvolwrochten liet zong; Eene star, Die gewas en vruchten zegent; Hy verhaelde, wat gerecht, Wat banket Filomele hem opdischte; Nu zal ik beginnen te zingen, Welke eene erwaertheit men onder de byen vindt; Dies wonden ze zingen Het geen zy kosten; Dennitjes, Die ik korteling u stilzwygens ontnam.

Deeze zelve Woortvoeging wordt gevolgt in eene Wenschende of ook Aengevoegde rede, die in den Tegenwoordigen en Onvolmaekten Tyt met een der Wenschende Bywoorden of Tusschenwerpselen, of ook met een *Das* en *Hoe* (der Latynen *Ut* en *Qui* beantwoordende) en een Betreklyk Voornaemwoort

begint; als in, *O Pollio, Dat hy, die u beminne, zich ook niet u verblyde! Och, Dat het scherpe ys uwe teere voetjes niet snyde! Och of gy Italië eenen langdurigen vrede beschafte! Och of gy uw stomp lemmer op een nieu aenbeelt smeede! Zoolang hy ducht, Dat zy my boven hem stelde; Galatea won wel, Dat ik haer eerst zaeg; Zie eens, Hoe kommerlyk ik myne geiten voortdryve; Zie, Hoe de Nymfen u korven vol leliën vereeren; Het nootlot houdt my in bedenken, Of Jupiter dit ook bestemme; Ik verwonderde my, voor Wien (cui) gy uwe appels op den boomspraerde; Ai bezie eens, voor Wien (queis) wy onze akkers bezaeiden.*

De Beheerschte vierde Naemval of Aenklaeger wordt ook gestelt voor het Beheerschende Werkwoord en zyn Helpwoord in den Tweeden Onvolmaekten en Meerdanvolmaekten Tyt der Aenvoegende Wyze, wanneer de rede met een *Dat, Opdat, Als, Zoo, Indien, Zoodra, Zoolang* en diergelyke Voeg- en Bywoorden aenvangt; als in, *Dat ik uwen naem zoude uitbreiden; Opdat gy alle rampen beter verduuren zoudt; Als wy dien heiligen dagb zouden vieren; Zoo, wy de zege zouden bevechten; Indien zy den brief zouden geopent hebben; Zoodra zy deeze tyding zouden behoort hebben; Zoolang zy dit huis zouden bewoonen.*

In de Eindigende Wyze laet het Beheerschende Werkwoord den Beheerschten Aenklaeger altyd in eene enkele rede voor zich hene gaen; als in, *Godt vreezen; den Koning eeren; de broederschap beminnen; zynen zoon tuchtigen; het verrast straffen; het juk der slavernye affbudden.*

In eene andere rede, die van een Werkwoord, een ander Werkwoord in de Eindigende Wyze beheerschende, gelyk dit wederom zynen Aenklaeger, begint, gaet dit leste zynen vierden Naemval na-
tuur-

tuurlyker wyze voor in deeze spreuken , *Men vindt 'er, die al hun werk maeken met vaerzen te verbeffen de stat der ongerepte Pallas, en den olyf, boven alle andere boomen te achten; Zoo beval Kanidia met toervier te verbranden wilde vygeboomen, uit den kerkbove gerukt, en dootsche cipressen, en eiers van eenen bestymden vorsch; Men behoeft niet alleen te verziereu gesteltemissen en gedaenten van persoonen en plaetsen, maer ook andere omstandigheden.*

Maer gelyk deeze Woortvoeging, hoewel natuurlyk, gemeenlyk alleen plaets heeft, wanneer het Onbepaalde Werkwoort meer, dan eenen Aenklaeger beheerscht, zoo is die gebruikelyker, waer in de Beheerschte Naemval het Beheerschende Werkwoort der Eindigende Wyze voorgaet; als in, *Wy willen u wederom en uwen Dafnis tot aen den bemel verbeffen; ik boore klippen en boomgaerden wedergalmen op dit gezang; hy, die wint en weder verduuren kan.*

2. Deelwoorden, dus geheeten, om de deelgenootschap in de betekenis der Werkwoorden, en daerom in de Tytvoegingen achter deeze te vinden, beheerschen ook; zoo zy van eene Bedryvende betekenis zyn, den Aenklaeger van hun Werkwoort; als in, *Oktavië, boorende deze woorden van haeren zoone; zy beiden, kennende hunne naektheit, vlochten vygebladers; de opperste wysheit, kennende de bedorvenheit der menschen.* In welke voorbeelden het Beheerschende Deelwoort van den Beheerschten Aenklaeger natuurlyker wyze gevolgt wordt; gelyk in de volgende Beheerschte Naemval voor het Deelwoort gezet wordt; *Elizabeth, het gastrecht schenkende; eene staertstar, de lantzaeten ureigende; Apollo, zyne kudden zoekende.*

Dit geschiedt ondertusschen omtrent de Deel-

woorden van den Tegenwoordigen Tyt. Wie die van den Voorleedenen en Toekomenden Tyt zyn, welker eerste uit het Helpwoort *Hebbende* en een Lydend Deelwoort van den Verleedenen Tyt gemaekt wordt, en het tweede uit het Helpwoort *Zullende* en een Bedryvend Werkwoort in de Eindigende Wyze, zetten (dat hier aen te merken is) in deze beheerschinge den Beheerschten Aenklaeger voor het Lydende Deelwoort en het Eindigende Werkwoort ter eenre en andere zyde; als in *Hebbende den burg ingenoomen; hebbende zynen vader begraven; Zullende het vonnis uitspreken; zullende de vesten ruimen.*

3. Eenige Werkwoorden, als van *Genegenheit*, *Begeerte*, *Voorneemen*, *Overleg*, *Besluit*, *Raet*, *Uitvoeringe*, *Begin*, *Voortgang*, *Nalaetinge*, *Geboden*, *Verboden*, als ook van de *Zinnen*, *Gemoetsdriften* en *Hartstoghten*, en eindelyk meer diergelyke, of daer naer zweemende, beheerschen andere, het zy Bedryvende, het zy Lydende, het zy Onzydige Werkwoorden, in de Eindigende Wyze, met aenneeminge van het wordeken *Te*; hoedaenige zyn *Aenmeetten*, *Aenporren*, *Aenvangen*, *Baeten*, *Beginnen*, *Behinderen*, *Behoeven*, *Behoren*, *Belasten*, *Beletten*, *Believen*, *Belooven*, *Besluiten*, *Bestaen*, *Besteeden*, *Bestemmen*, *Betaemen*, *Beveelen*, *Beuren*, *Denken*, *Dreigen*, *Dwingen*, *Eischen*, *Gebeuren*, *Gebieden*, *Gaeven*, *Getrousten*, *Gewaerdigen*, *Gewennen*, *Haeten*, *Hebben voor Gerechtight zyn*, *Hoeven*, *Hoopen*, *Inbeelden*, *Inwilligen*, *Koomen*, *Leeren voor Onderweezen worden*, *Lusten*, *Meeren*, *Nalaeten*, *Onderwinden*, *Ontzien*, *Ophouden*, *Opzetten*, *Passen*, *Perfsen*, *Ploegen*, *Poogen*, *Porren*, *Prikkelen*, *Raeden*, *Roemen*, *Sammelen*, *Schaemen*, *Schikken*, *Schroomen*, *Schuwen*, *Schynen*, *Staeken*, *Staen*, *Stoffen*, *Trach-*

Trachten, Toeleggen, Verbieden, Vergeeten, Verlangen, Verleeren, Vermaeken, Vermaenen, Vermeeuen, Vermoogen, Verstooten, Verzoeken, Verzuimen, Uitgeeven, Voorhebben, Voorneemen, Vreezen, Wachten, Waenen, Wanhoopen, Weeten, Weigeren, Wenschen, Yzen, Zien voor Poogen, Zoeken, Zweeren, met hunne Voorbeelden by vanden Vondel, dien wy allerlieftst volgen, te vinden.

Alle deeze Werkwoorden beheerschen zomwylen de Werkwoorden der Eindigende Wyze, het zy Lydende, het zy Onzydige, zonder dat'er de vierde Naemval, of ook een ander, als de Noemer, of dien de Wederkeerende Werkwoorden vorderen, voor hene gae. En dit geschiedt, wanneer de werkingen der beide Werkwoorden eenen zelven persooone eigen zyn: als in, *Veel min durven wy ons Aenmeeten te zitten; Een bok, die vergeefs Aenvangt geilen stoots te worden; aldus Begoft de zon der Latynsche poëzye te ryzen; dies Bestoot by met den Keizer weder te keeren; wiens vaerzen niet Betaemden gezongen te worden; de Zuidewint Dreigt uit zynen boek te blaazen; die zich Getroosten voor de vryheit te sterven; Gewen alrede naer onze kerkbeloften te luisteren; een gemoet, met het tegenwoordige vernoegt, Haet voor het overige te zorgen; o Koningin, gy Hebt slechts te gebieden; Zoo heeft gy voor geen en regen te duchten; maer de Grieken Koomen ook te sneuvelen; om te Leeren op geene winden te passen; die niet Nalaeten overal door te schynen; wanneer wy Ophouden zullen te verlangen; nu by vastelyk had Opgezet te vertrekken; waerom Sammelen wy in het schip te treden; zoo dat de zanggodin zich Schaemde bezien te worden; gelyk Justyn en Klemens niet Schroomen aente te tekenen; by Schuwte te gemeen te spreken; hoe de wagenacrs in*

*in de ruimte Schynen bene te zweeven; van wien gy lo-
genachtigh Stoft gesprooten te zyn; dan Trachte ik niet
tot ellendige gebeden te loopen; gelyk eene jonge tochtige
koe Vergeet weder te keeren; het zal u misschien Ver-
maecken, hier aen namaels te gedenken; wanneer de avont
Vermaent uit velt en weide te scheiden; die zich Ver-
mat aen Godts zyde te zitten; zy gaf Uit aen dien belt
verlooft en getrouwt te zyn; by nam Voor naer Grieken
en Asië te vertrekken; wiens oude Vreesst in het eenen-
veertigste jaer te treden; het Wenscht in heer Hui-
gens handen te vallen.*

Zomwylen beheerschen deeze Werkwoorden an-
dere in de Eindigende Wyze en Bedryvende beteke-
nisse, maer zoo, dat doorgaens de beheerschte Aen-
klaeger, tot wien de werking van het Eindigende
Werkwoort overgaet, daer voor hene gae; als in,
*Die den gierigaert Aenporren het zeegevaer te waegen;
wat Baet het zoo veele zwaerwichtige galcien toe te
rusten; geene koude zal my Behinderen de wildernissen
te bezetten; men Behoeft dan geen lant te eggen; gy
badt my dok op den zelven uitgang Bebooren te noodigen;
aen wie Belast was huis en hof te verlaeten; de wint
Belet ze het aen t' huis te brengen; het Beliefde den Vader
den akkerbou in te stellen; welke gedachtenis de werelt
Beloofde te overleeven; indien men zynen geest Bestond
te prangen, gy Besteedt marmere te zaegen; of Jupiter
Bestemme die volken onder een te mengen; de avont Be-
val den herderen bannne schaepente tellen; dat zy Dorst-
en denken Maro neffens Homeers zyde te stellen; zy
Dwingt ons zeker getal onzer reisgenooten achter
te laeten, de Koning Eischt hun geheel antwoord te
hooren; dat my Gebeure uwen naem uit te breiden;
dewyl Korvyn Gebiedt ouden wyn te tappen; het noot-
lot heeft my Gegeeven de gemeente te Versmaeden; Thalye
Ge-*

Gewaerdigde zich den toon na te speelen; die altyt Hoopt u eens alleen te vinden; wie Jupiter Inwilligde eene nieuwe stad te stichten; Thestylis Meende my die af te prachen; wy Onderwinden ons niet treffelyke zaaken te verhaelen; zoo gy u niet ontziet magere gronden te mesten; ik hebbe Opgezet liever in boschen kommer te lyden; Pas de Aerde lang te voore te kooken; tot dat de overwinner eenen van beiden Perse den rug te bieden; gelyk men by de stat genoegzaam Rome Plagh te verstaen; het welk de zielen der jongelingen Poogt te verschalken; dat veele gezonde herssens, menigte van ongerymde dingen ons Rieden te schuwen; die zich Roemt aller vrouwen dardelheit te overtreffen; dat zy Schikken prys en oere in te leggen; Staek de stige zaaken met lichte wyzen te verkleenen; die Toelegge den eeuwigen lof des braeven Cezars in de starren te zetten; dat Augustus Maroos vaerzen Verbood te verbranden; dat gy Verlangen allen Nederlander den vrede zang toe te zingen; de dengt verleert het volk tittels te gebruiken; deeze Vermees zich alle herssens van minne te geneezen; Vermogt Orfeus den geest zyner gemaclinne te haelen; ik Verstoute my ook by den donker geluit te slaen; ik Verzocht bunne meening te verstaen; verzuim ook niet bonden aen te vokken; de Skythen hebben Voor het velt te ruimen; maen en starren mosten zich Wachten de zon uit te daegen; dingen, waer van by Wanhoopt die sierlyk te kunnen uitbeelden; Waent gy de nachthebeimenis te beschimpen; Proteus Weet zich in dit hol op te stuiten; een volk, dat wakker den boog Weet te handelen; ik Weigere geenszins u gezelschap te houden; met recht Tze ik het hoeft in de lucht te steeken; gy zult deezem met strikken Zien te vangen; hoe menigwerf Zoekt by zyne sluikery te verbergen; die te zaemen Zwoeren den bemel te verdelgen.

Maer, gelyk de Werkwoorden der Eindigende Wyze voor Zelfstandige Naemwoorden van het Onzydige Geslachte gebruikt worden, zoo beheerscht het Bepaalde Werkwoord het Onbepaalde en Eindigende na het vooraengeoomene *TE*, gelyk eenen vierden Naemval, wiens Geslachtwoord *HET* in *TE* verandert is, of by uitlating der Voorzetselen *Aen*, *Tot*, *Om*, *Met*, *Van* en andere gebruikt wordt.

Dus verklaert men de spreekwyzen, waer in het Beheerschte Eindigende Werkwoord zonder voorgaenden Aenklager voorkoomt; als in, *Wy Vermeeten ons niet te zitten*; aldus *Begoft de zon te ryzen*; *de Zuidewint Dreigt te blaezen*; *die zich Getroosten te steruen*; *eene jonge tochtige koe Vergeet weder te keeren*; alle van betekenis, als of 'er stond, *Wy Vermeeten ons het zitten niet*; aldus *Begoft de zon het ryzen*; *de Zuidewint Dreigt het blaezen*; *die zich het steruen Getroosten*; *eene jonge tochtige koe Vergeet het wederkeeren*.

Eveneens verklaert men ook de spreekwyzen, waer in voor het dus bekleede Eindigende Werkwoord eene Beheerschte Aenklager henegaet, die in de verklaringe tot eenen Teeler gemaekt wordt, en van het Eindigende Werkwoord, als van een Zelfstandigh Naemwoord, beheerscht; als in, *Gy Besteedt marmer te zaegen*; dewyl *Korwyn gebiedt ouden wyn te tappen*; *de deugt verleert tittels te Gebruiken*; *stak Godentael te spreken*; *verzuim niet bonden aen te voken*; *wy onderwinden ons niet zaeken te verbaelen*; *zoo gy u niet ontziet magere gronden te mesten*; *aen wien belast was huis en hof te verlaeten*; dat is, *Gy besteedt het zaegen van marmer*; dewyl *Korwyn het tappen van ouden wyn gebiedt*; *de deugt verbiedt het gebruiken van tittelen*;
stak

flaek het spreken van Godentaele; verzuim het aenvokken van bonden niet; wy onderwinden ons het verbaelen van zaeken niet; zoo gy u het meften van magere gronden niet ontziet; aen wien het verlaeten van huss en bos belast was.

Ondertuffchen wordt ook gemeenlyk van de Letterkundigen geoordeelt, dat de uitlaeting der bovengenoemde Voorzetselen, *Aen, Tot, Om, Met, en Van*, in deeze en diergelyke spreek wyzen plaets hebbe; als in, *Het veege offerlam quam menighmael te sneuvelen*, dat is, *Tot het sneuvelen*; *de stier komt neder te storten*, dat is, *Aen of Tot het nederstorten*; *de bovenier ontziet zich niet de schenten*, dat is, *Om de schenten, in de aerde te zetten*; *wanneer wy ophouden zullen te verlangen*, dat is, *Van het verlangen, naer zoo waerteen hoeft*; *hy verbeugt zich druiven*, dat is, *Met druiven, te plukken*; *daer het water bezigh is te dobberen*, dat is, *Met te dobberen*.

Andere Werkwoorden; ten deele Bedryvende, ten deele Onzydige, of als Onzydige gehouden, en veelszins by de Werkwoorden, gelyk bastaerthelpwoorden, gebruikelijk, als *Kunnen, Moogen* voor *Vryheit hebben, Willen, Moeten, Durven, Laeten, Helpen, Doen* voor *Veroirzaeken*, met noch eenige andere van *Gestaltenisse en Bedryf*; als, *Blyven, Gaen, Koomen, Loopen, Staen, Heeten, Hooren, Leeren* voor *Onderwyzen, Vinden, Zien*, beheerschen insgelyks de Werkwoorden in de Eindigende Wyze, maer zonder aenneeminge van het wordeken *TE*; als in, *Dat Apollo zelf naeuelyks de straelen verbergen Kan*; *die u hier in koele schaduwe Moogt verquikken*; *Wou de Nyx Virgilius over de bekel haelen*; *wat Moet er gespeelt worden en verlooren gaen*; *die zinnelooze Durft donder en bliksem naknischen*; *uw oprachte man laet het zyne doove ooren hooren*; *dat zy hem de pynlyk*.

lykheit Helpen verzachten ; de Lagifche wyn Doet de voeten ftruikefen ; gelyk ook in , Zy Blyft u aen de vingers hangen ; waerom Gaen wy hier niet nederzitten ; by Quam flechts dit onbefleepen gezang ftrooien ; wolven Liepen by nacht door groote fteden huilen ; laet dan het Kapitoof vry Staen blinken ; Propertius had alle fchryvers Heeten ruimen ; het geen ik by manefchyn Hoorde zingen ; tot dat myne dverffe fortuin my myn pak Leere draegen ; twee jongers Vonden Silenus leggen flaepen ; die veele van onze fterren nimmer Zagen opgaen.

Maer zommige van deeze en diergelyke voorbeelden (dat hier aen te merken is) zyn van geene minder of flaeuwer Betekeniffe, als de uitdrukkingen medebrengefen , het zy beide de Werkwoorden , het Beheerschende en het Beheerschte , als onfcheidbaet aen elkander verknocht, van eenen zelvefen perfoone of zaeke gebruikt worden ; als in, *Gy kunt met bidden iet verwerpen ; gy moogt deezen nacht by my in het groen rusten ; waerom wil ik veinzen , of mynen moet langer inhouden zonder uit te vaeren ? wy moeten onze lieve akkers verlaeten ; ik zou niet een fchaep tegens u durven opzetten ; het zy ook van meer ; als in , Achilles liet my vry te rugge naer myn hof gaen ; bedrieglyke vrienden bezwyken om het jok te helpen draegen ; gy doet my myne droefheit vernieuwen ; men heette ons op eenen fprong verhuizen ; wy hoorden de juffers luidruchtig zingen ; Dafnis leerde tigers voor den wagen fpannen ; wy vonden den ftier in de weiden dwaelen ; ik zelf zag Pyrrhus woeden en moorden.*

Wanneer Bepaelde Werkwoorden, die, als Onperfoonlyke, met het Onzydige Geflachtwoort *Het* bekleedt zyn, de Beheerschende zyn, worden de Beheerschte

te

te Eindigende met of zonder hunnen voorgaenden Aenklager door het Voegwoord *Dat* ook bequaemlyk verklaert; het geen dan met zyne Persoonlyke Voor-naemwoorden de Aentoonende Wyze vordert, als in, *Het lust my met eenen boege pylen te schieten; het liefdeden Vader niet, den akkerbou lichter in te stellen; het zy u lust met eene schelle keele te zingen; wat baet het zoo veele galeien toe te rusten? nadat het den Goden liefdede bet ryk van Asië uit te rooien; waer voor dus gezegt wordt, Het lust my, dat ik met eenen boege pylen schiete; het liefdede den Vader niet, dat by den akkerbou lichter instelde; het zy u lust, dat gy met eene schelle keele zingt; wat baet het, dat men zoo veele galeien toerust? nadat den Goden liefdede, dat zy het ryk van Asië uit-rooiden.*

Dus verklaert men ook eenige Spreekwyzen, waer in het Beheerschende Werkwoord een smeekend of ook een Gebiedend Werkwoord is; terwyl het Eindigende Beheerschte Werkwoord, dat gebeden of ook geboden wordt, tot voorwerpen, die buiten ons zyn, overgaet; als in, *Gun ons de gerampeneerde vloot op strant te haelen; pas het zwaarlyvige en getemde paert met vette rogge te voederen; pas vee te winnen en aen te teelen; waer voor anders gezegt wordt, Gun ons, dat wy de gerampeneerde vloot op strant haelen; pas, dat gy het zwaarlyvige en getemde paert met vette rogge voedert; pas, dat gy vee wint en aenteelt.* Hoewel hier het Voegwoord *Dat*, het Latynsche *Ut* beantwoordende met een Werkwoord der Aenvoegende Wyze in Overeenkomste staet; als blykt, om dat Vondels Virgilius ook zegt, *Pas, dat uw vee jaerlyks aenteele.*

De Spreekwyzen, waer in de Beheerschte Eindigende Werkwoorden van *Benoeeminge, Gestaltenisse,*
of

of *Zelfstandigheid* zyn, worden ook gevoeglyk door *Dat* verklaert en uitgebreidt; als in, *Het welk gy u inbeeldt dicht hier by te leggen; zy gaf uit aen dien belt verlooft en getrouwt te zyn; naerdien men ziet hier de deur des underaerdschen konings te wezen; ik wensche eer door eene ydele vrees bedroogen te weezen; wanneer de scelman zich veinst bloode te zyn; ik schoone maegt wensche der tigeren spyze te worden; ik zal geroemt worden de eerste te weezen.* Waer voor anders gezegt wordt, *Dat hier dicht by legt; dat zy verlooft en getrouwt was; dat hier de deur is; dat ik bedroogen ben; dat hy bloode is; dat ik der tigeren spyze worde; dat ik de eerste ben,*

Andere zyn wederom, hoewel in den eersten opslagh ryke en overvloeiende spreekwyzen, van eene eenvoudiger betekenis; als in, *Gy moogt wel Gaen ekels afschudden; hier Komen de runders aenstreeven; het gedierte Liep hier en daer doolen, het verveelt op de ydelheden lang te Staen kyken; die niet meer uitdrukken, dan of 'er stond, Gy moogt wel ekels afschudden; hier streeven de runders aen; het gedierte doolde hier en daer, het verveelt lang op de ydelheden te kyken.* Waer by men voegen magh, waer het *Willen* leven en redenlooze dingen wordt toegeschreeven; als in, *Hier Wil het koren, daer de druif liever wassen; wyngert Wil gaerne ingeleit zyn; in de plaetse van; Hier wast het koren, daer de druif liever; wyngert is gaerne ingeleit.*

Wanneer eindelyk in deeze Beheerschinge *Blyven* het Beheerschende Werkwoord is, geeft de Spreekwyze, daer uit gevormt, eene duurzaamheit van bedryf of lyden te kennen; en meest, wanneer de Beheerschte Eindigende Werkwoorden twee zyn, welker een de lichaams getaltes uitdrukt; als in, *Hoe het*

het vier aen het lemmet hangen Blijf; eenen zwarm, die aen eenen boom dicht by een Blyft hangen; een jongeling, die spade in den nacht Blijf zittende speelen; de dienaers Bleeven leggen slaepen.

4. De Deelwoorden van eene Bedryvende Betekenis en Tegenwoordigen Tyt volgen ook naer hunnen aert deezze Beheersching, en beheerschen een Eindigend Werkwoord, met of zonder voorgaenden vierden Naemval, en met of zonder het wordeken **TE**, in de bovengemelde betekenis opgenoomen; als in, *Ziende door geen bedrog te ontslippen; grootbartiger zoekende te sterven; behinderende dien arbeid te volstippen; zoekende zyne bedrukte liefde te sussen; het menschelyk gestacht, alles durvende bestaen; de koopman, geen kommer kunnende lyden; de waerzeggerin, haere profesy niet kunnende uitbrengen; wilende der groote Goden magt schenden.*

H E T X L I I . K A P I T T E L .

NA de Beshouwing der Beheersching, zoo van de Zelfstandige Naemwoorden, als van de Werkwoorden en de daer aen vermaegschapte Deelwoorden, alle Woorden van Getal, staet ons voor het leste over te stappen tot de Beheersching der Voorzetselen, Woorden, die met andere geen Getal onderworpen zyn.

De Beheersching der Voorzetselen is drieërlei; eenige beheerschen den Neemer of zesden Naemval; andere den Aenklaeger; en zommige weder beide Naemvallen.

De Neemer wordt Beheerscht van deezze navolgende, *Met, Van, Uit, Zonder*; als in, *Met eenen Persiaenschen booge; Met geene have; Met den zuwerde;*
Met

Met eenige belhamelen ; Met haere vederen ; Met haere wapenen ; Van veltbeere Joab ; Van geene mindere waerdye ; Van den paerde ; Van de eerste ontsluiteren ; Van zyne dochteren ; Van de kinderen ; Uit den besaemden stamme ; Uit de renbaene ; Uit den zaede ; Uit de oude burgeren ; Uit alle boekkameren ; Uit duistere kloosteren ; Zonder den Zoone ; Zonder myne toefstemminge ; Zonder eenigen voordeele ; Zonder de vaderen ; Zonder letteren ; Zonder zekere voortekenen. In welke voorbeelden alle drie Geslachten der Zelfstandige Naemwoorden voorkoomen.

Deeze volgende beheerschen den Aenklaeger ; *Achter, Aen, Behalve, Beneden, Beneffens, Binnen, Boven, Buiten, By, Door, Langs, Na, Naer, Neffens of Nevens, Om, Omtrent, Onder, Op, Over, Rontom, Sedert, Sint, Tegens of Tegen, Tusschen, Volgens, Voorby ; als in, Achter haeren rug ; Aen deeze gebroeders ; Behalve haere dochters ; Beneden zyne waerdy ; Beneffens dit inzicht ; Binnen de vesting ; Boven zyne voorouders ; Buiten de legerplaets ; By de keurmeesters ; Door weelige akkers ; Langs steile beuvels ; Na eenen dagh ; Naer zyne kroon ; Nevens den hertogh ; Om deeze pleitzaek ; Omtrent graezige oevers ; Onder de bazelaers ; Op de groene schors ; Over bunne lendens ; Rontom de schouders ; Sedert de scheping ; Sint de eerste beginsels ; Tegens de verbontschenders ; Tegen de aenstaende een ; Tusschen de broeders ; Volgens Apollodoors getuigenis ; Voorby de schutters.*

De Voorzetzels *In* en *Voor* beheerschen naer gelegenheit nu den Aenklaeger, dan den Neemer. *In* eischt den Neemer, wanneer het de rust in eene plaets te kennen geeft ; den Aenklaeger, wanneer het de beweeging en komste tot eene plaets en zaek, of ook tot eenen staet uitdrukt. Dus zegt men, *Hy zit In de*

de Vergaderinge der Staeten; by is In de Vergadering toegelaeten of getreedem; men viel In bekooring; allen volken kromp het hart In den lyve; eene Noorsche brie vat recht In het zeil; Klymene ziet Cyknus In eene zwaen veranderen; de wacht treedt In bunne plaats. Voor eischt den Aenklaeger, wanneer de eerderheit van tyt of voorgang in eene plaats daer door wordt uitgedrukt; anderszints altyt den Neemer. Dus zeggen, Abel storf Voor beide zyne ouders, en wert Voor hen ten grave gedraegen; en ter andere zyde; De tweede Adam storf voor de aertsouders en bunne nitverkoorne kinderen; David vlachte Voor zynen zoone; Jusef verwerft de vryheit Voor zynen vader en broederen en allen den Hebreën; de Filistynsche vorsten dwongen den gevangen Voor bun te speelen; de poorten Voor de Ismaëlleren open zetten; Voor de behoudensisse der stede bun leven op zetten.

Achter het Voorzetsel *Tot*, dikwyls gepaert met het Nazetsel *Toe*, (als namaels gezien zal worden) wordt voor dit leste gezet de tweede Naemval der Eindigende, het zy Bedryvende, het zy Onzydige, Werkwoorden, voor Zelfstandige Naemwoorden genomen, maer zonder zyn Geslachtwoort; als in, *Tot berstens Toe; Tot raezens Toe; Tot stervens Toe; Tot biddens Toe*. Maer in plaetse van hier uit te besluiten, dat dit Voorzetsel eenen tweeden Naemval zoude beheerschen, moet hier eene uitlaeting van het Zelfstandige Naemwoort *Maete*, *Noot* of ietdiergelyks, deezen Teeler beheerschende, aengemerkt worden; om dat men van iemant, dien de traenen bykans ten oogen uitschieten, gewoon is te zeggen, *Hy is of was Tot schreien Maete*; en van twee, nu gereedt, om hantgemeen te worden, *zy waren Tot slaens Mate aen elkanderen*; en van eenen anderen, die op zyn dootbed legt, *Hy is in stervens Noot*.

T

Zom-

Zommige dezer Voorzetselen volgen ook somtyts in de Woortvoeginge den Naemval; dien zy anders voorgaende beheerschen; als, *Door, In, Langs, Over, Tegen, Uit, Voorby*. Dus vindt men deeze voorbeelden; *De kryg raeft al de werelt Door; het gansche jaer Door; De gansche stat Door; toen trad Aeneas de poort In; het schip loopt den mont van de haven In; de boorwichts vlucht de spelonk in; vaer het strand Langs; opdat de jongeling dat Langs afflyge; den waterkans van Pachyn Langs te vaeren; zy zwommen de vlieten Over; wanneer nye vloot de zee Over geraekt is; Cerberus bast al dit geweest Over; als de Goden u Tegen zyn; dat zal de huisgoden, die u Tegen zyn, verworwen; wy waeren de haven Uit; Polytes vliedt kamer In, kamer Uit; Terwyl ik huis In, huis Uit liep; Prokuleius zal een In, een Uit leeren; Kluambus geraekt den voorsten snel Voorby; nochtans sit by den anderen met een deel van zyn schip Voorby.*

Aen volgt ook van achter, wanneer *Herwaerts, Derwaerts, Stéwaert, Strandwaert*, dat is, *Hier naer toe, daer naer toe, naar de stat toe, naar het strand toe*, en diergelyke voorgaen; als in, *Wat ongeval dryft u Herwaert Aen? Derwaert Aen was het gemant; de jongelingen gaen Stéwaert Aen; de brien jaegen de bruisende baren Strandwaert Aen*; ten zy men oordeele, dat *Aen*, het eerste lit van een samengezet Werkwoord naer den eisch der Woortvoeginge, gelyk andere Scheidbaere Voorzetsels, in het leste der rede geplactst worde.

Wanneer de Voorzetsels *Achter, Boven, Onder, Voor*, zonder enen Beheerschten Naemval, of liever als Bywoorden van Plaetse in eene rede gestelt worden, heeft ook hier het Voorzetsel *Aen* met eene uitlaetinge des Beheerschten Naemvals dikwyls zyne plaets; als in, *Ida*

Ida, overaengetwaem in het oog der Trojensche ballingen, staet *Achter Aen*; met den gouden *Apollo*, die heerlyk *Achter Aen* straelt; voor, *Achter Aen* het schip; indien wy *Mars* nitzonderden, en *Boven Aen* zetten; wy zitten ter vergaderinge *Onder Aen*; den veltbeer volgde eene waene tuiteren *Voor Aen*. Men vindt ook deeze spreekwyzen, *Van den beginne Aen*; *Met den tabbers Aen*; *Tegens de brnissende baren Aen*.

Halve, dat *Om* of *ter viraake* betekent, volgt ook het *Beheerschte Zelfstandige Naemwoort*; maer (dat geen en Voorzetselen eigen is) in het *Tweedde Geval* des *Eenvouwigen Getals*; als in, *Ouderdoms Halve*; *lofs Halve*; *ampts Halve*; *gelofs Halve*; *wredes Halve*; *vrienschaps Halve*; *nass Halve*; *Mlymenthalve*, *Uwenthalve*, *Zynenthalve*, *Haerenthalve*, *Onzenthalve* wordt ook atomme gevonden; waer in *Persoonlyke Voornaemwoorden*, gelyk in, *Weshalve*, *Deshalve*, *Derhalve*, nu in *Voegwoorden* verandert, *Betreklyke* en *Aenwyzende*, gespeurt worden.

Wanneer *Waar* vragswyze, of ook, gelyk *Hier*, *Daer* en *'Er*, by verkorting dus geschreeven, in eene rede voorkomt met eene betrekkinge op *Persoonen*, *Zaeken*, *Werken*, in het voorgaende gemeldt, worden de *Voorzetsels*, die anders hünne *Beheerschte Naemvallen* voorgaen, achter deeze woorden gestelt; als in, *Daer zit wat anders Achter*; voor, *Achter dat gewaers of geschenk*; *de haven schnilt 'er Achter*; voor, *Achter de steenklippen*; waer *Aen twalef mans genoegh te torssen zouden vinden*; voor, *Aen welken steen*; *bier namtaels Aen te gedenken*; voor, *Aen deeze droefheit*; *men heeft 'er snoeimes of eggen Aen te bezigen*; voor, *Aen de olyfboomen*; *een noch feller, dan Hydra, heeft hier Binnenbaer verrek*; voor, *Binnen dit poortael*; *laet my bryen*,

tyen, en houdt 'er u Buiten; voor, Buiten het kamp-
 en; waer By de Goden zich, ontzien te zweeren;
 voor, By welk moerasch; Eneas voegt 'er dit noch
 By; voor, By deeze beede; waer door eerst de yzere
 een zal ondergaen; voor, Door welke geboorte; de ge-
 teerde Denneboom stuift 'er Door; voor, Door den
 stroom; waer in heeft zich myne Eneas, waer In hebben
 zich myne Trojaenen zoo zeer tegens u kunnen vergryp-
 en? dat is, In wat zaake? In wat bedryf? waer In
 zy uw vermaek schept; voor, In welke waepenen;
 Godt zal ons ook hier In eene blyde uitkomst verleenen;
 voor, In deeze zwaerigheden; daer zoet water en
 zitplaatsen In gevonden worden; voor, In welke klip-
 pen; by duwde daar het lemmer In; voor, In den
 bals der genabiddenden; delf 'er durstigh zant of vuile
 schelpen In; voor, In het slob of In het lant; waer
 Langs ik ook uit de Laegte opstyg; voor, Langs welke
 baen; luistert nu hier Na; voor, Na deeze rede;
 dat 'er het bosch Naer luistere; voor, Naer het zing-
 en; waer Naer gy verlangde; voor, Naer welke
 zegestaets; uwe boosheit zal 'er om lyden; voor;
 Om uw bedryf; waer Onder zy bestuipit leggen; voor;
 Onder welken, naemelyk, Etna; de dampen zullen
 'er Onder speelen; voor, Onder het zant of schelpen;
 om den schonburg daer Op te zetten; voor, Op dien
 grond; daer Op zy quaet vermoeden hadden; voor,
 Op welke schenkaedje; Alcimedon sneed 'er eenen wyn-
 gaert Op; voor, Op de kroezen; leg het bruidsbedde,
 myn bederf, daer boven Op; voor, boven Op den
 houtstapel; indien het ooft hier Op wel bestae; dat is,
 Op dit bloeien; waer Op de vaerzen der Sibyllen be-
 lasten; voor, Op welk feest; wy zyn niet maghtigh
 hier tegens Op te geraeken; voor, tegens deezzen wint
 Op; zy zetten 'Er eenen kroes vernen wyn Op; voor,
 Op

Op het wiltbraet ; nochte wil ik my daer Over ver-
 blyden ; voor ; Over bunne ellenden ; waer Over
 wy ons noch meer ontfelden ; voor , Over welke zaek ;
 Dido heeft 'Er gebiet Over ; voor , Over het volk ;
 de balderaers hier Over gestoort ; voor , Over dit tuch-
 tigen ; het slot , resht daer Tegens Over gebout ; voor ,
 Tegens Over den beuvel ; ontelbaere volken en lieden
 vloogen hier Rontom ; voor , Rontom dit bosch ; op dat
 ze , daer Rontom vaerende , zonde weeten ; voor ,
 Rontom dien merkpael ; daer de Flegeton suel Rontom
 stroomt ; voor , Rontom welke vesten ; de zwarte Kokyt
 loopt en vloeit 'er Rontom ; voor , Rontom de boschaed-
 jen ; waer Tegens de baeren aenstaen ; voor , Tegens
 welk strant ; wat zet gy hier Tegen ? voor , Tegens
 aeeze koe ; daer nwe waeteren Van afolieten ; voor ,
 Van welke rofsen ; om zich op reis daer Van te dienen ;
 voor , Van dien schat ; waer Van het aerdryk Zwang-
 ger gaet ; voor , Van welk ongedierte ; indien gy 'er
 noch weezen Van hebt ; voor , Van nwe ouderen ; zy
 haelen 'er het gewei Uit ; voor , Uit het wiltbraet ; hier
 Uit wordt de wiltzang gebooren ; voor , Uit deezen geest ;
 Daer nooit Uit geschonken is ; voor , Uit welke kruike ;
 waer Uit menschen , zoo hart als steenen , sprooten ;
 voor , Uit welke steenen ; zy plantten naere cypressen
 hier Voor ; dat is , Voor het bruine loof ; de wyngaers
 plecht 'er schaduwen Voor , dat is , Voor het hol.

Dit wordt gevolgt van drie andere Woorden , Af ,
 Mede , Toe , wel geene Voorzetselen , maer in de
 plaetse der Voorzetselen , Van , Met , Tot op de
 averechtse stede , dat is , achter de Woorden
 Waer , Hier , Daer , en het verkorte 'Er gebruik-
 lyk ; als in ; Daer de vrouwen den mont vol Af zullen
 hebben ; voor , van welke oorloogen ; zonder zyn oogen
 Daer eens af te slaen ; voor , van die schilderye ;

Waer heeft de jont de handen Afgebaaden ? voor,
van wat zacke ? Hier heeft Iulus gevoelen Af ; voor,
van Pallas vorlaen ; men weids 'Er de klaever Af ;
voor , van de wildernissen ; de akkerman draeit 'Er
spaken Af ; voor , van het pynbout en de koderen en
kypressen ; een ander is 'Er niet Af te krygen ; voor,
van zyn gelt en schat ; Waer Mede gy te vergeefs ingemoo-
men zyt ; voor , met welken baet ; ik trooste vast my zelue
Hier Mede ; voor , Met dit voornemen ; Daer de Gricken
verraet Mede voor baden ; voor , Met welke schenkaodje ;
wy vaeren 'Er evenwel Mede voort ; voor , Met het werk ;
die Daer eenen halven dagh Mede kunnen doorbrengen ;
voor , met den wyne ; Thestylis zal 'Er nach mede denr-
gaen ; voor , Met de geitjes ; Waer brengt tweedragt de
schaamele burgers Toe ? dat is , Tot wat staet ? Waer toe
staen wy dan langer hier ? voor , Tot wat einde ? Tot wat
oogmerk ? Zyt gy Hier Toe beroepen ? voor , Tot het pluk-
ken ; Zoo my gelegentheit Daer Toe voor quam ; voor , Tot
het wreken ; het ryk , Waer Toe het maaslot haer roept ;
voor , Tot welk , naemelyk , ryk .

Het zelve Toe volgt ook in onze daegelyksche spreek-
 wyzen de Voorzetsels met hunne Beheerschte Naem-
 vallen . het zy een , het zy meer , by elkander geplaeft ,
 van achter ; als in , *Tot het einde Toe ; tot de voeten Toe ,*
tot den midwinter Toe ; tot het geveest Toe ; en , tot Aen
den bemel Toe ; tot Aen het altaer Toe ; tot Aen de starron
Toe ; tot In het merg van het geheente Toe ; tot Op den badem
Toe ; Naer het strant , het laant , de kerk , de poort , het graf , de
stat , het gebergte , den vergeetelwilt , het orakel , eens onds
boschaedje Toe ; Naer de vlieten , de sebespen , de
starren , de vesten , de schimmen , onze voorouders Toe .

Dit geschiedt ook , wanneer Ten en Ter voor Tot den
 en Tot het en Tot de in de rede voorkoemt ; als in , *Daeruis*
Ten bemel Toe vermaert ; Ten wortel Toe uitgerukt , Ten

einde Toe vervolgen ; Ter doot Toe krank ; Ter belle Toe vernedert.

Af volgt , als ook eenigszins voorhene gezien is , op de zelve wyze het Voorzetsel Van met zynen Beheerschten Naemval ; als in , Boven Iulus krinn Af ; van dientyt Af ; van den beginne des ryks Af ; van Tullus burgemeesterschap Af .

Hene , anders nooit gebruikelijk , dan in de samenstellingen der Werkwoorden Henegaen voor Wechgaen , en Henebrengen voor Wechbrengen en Doorbrengen , en diergelyke , volgt ook zommige Voorzetsels met hunne Beheerschte Naemvallen van achter ; als in , Hoe dikwyls zagb men vierklooten , over de akkers Hene branden ! zommige wassen langs boghtige vlieten hene ; wy zagen ze helder , over het dak van het huis Hene , nederdaalen ; verheugt , dat zy midden door hunne vyanden Hene geraekt zyn ; evenwel vliegt bysnel over het water Hene , men heeft zich door den vyant Hene den wegh gebaent.

Somtyts beheerschent twee Voorzetsels , waer van eenige dan den aert van Bywoorden van Plaetse aenneemen , achter elkander gezet , eenen eenigen Naemval ; als in , Ik klimme Boven op het dak , boven op het gebergte ; boven in de lucht ; boven van de golven ; boven op de krinn der kapse ; zommige hangen boven op de golven ; Onder op den gront ; onder in den helm ; onder van den struk ; onder uit de graven ; Tot aen zynen drempel ; tot aen de vesten ; tot in den boezem ; tot in het merg van het gebeente ; tot in de starren ; tot op den gront ; tot op het borstbeen ; tot boven de bloote knien ; Binnen in het hof ; binnen uit de kapelle ; Van voor den boeg ; van over zee ; van over den grondloozen plas ; Voor aen de poort ; voor in het poartael zelf ; voor op den drempel ; Tegens over Thracië geleegen ; recht tegens over de zon ; rechts tegens over het swimmande strant ; recht tegens over

den os; en met verzettinge van het Voorzetzel Over achter aen, recht tegens ben Over.

Met welke leste woortvoeginge ook deeze spreekwyzen over een stemmen, *Tusschen de steenklippen Door; tusschen de gezwolle beenen door; Tusschen groene boschen door; tusschen de ooren In; tusschen helm en barnas in; tusschen de garreelen in; Onder den triomfboog Door, Vanden gront Op; Tegens stroom op.*

Gelykerwys de Werkwoorden der Eindigende Wyze den aert van Zelftandige Naemwoorden in het Onzydige Geslachte aanneemen, als voorhene meermaelen gezien is, zoo worden zy ook, gelyk die Naemwoorden, van de Voorzetselen beheerscht; als in, *Hy valt Aen het breeken der poorte; de menschen sloegen Aen het quynen; Boven zyn vermoogen; dat het yzer Buiten zyn weeten bleef stecken; Door het gestadi; h rammeien; Door het knikken van zyn hoofst; de broeder ondersteutte zynen broeder In het vallen; In het krieken van den dag; Met het straffen van eene vrouwe; Met het vallen van den avont; Na het verbranden onzes vaderlants; Na het ombrengen van Gorgon; Naer het goetdunken van het volk; aldus zagen zy Naer een goet benekoomen; al het boots volk geeft eenen kreet Om dit baperen; toen zagb zy den wyn, Onder het uitgieten, veranderen; Onder het verlasteren des moorts en hunne bitte; Onder het danssen aen de maegden de hant te geven; het ging Op een moorden en dootsmyten; toen het Op een scheiden ging; Over haer langwyligh zieltoogen; Over het invoeren der Teukren in Latium; om Tegens het uitvallen van de statte waeken, om Tegens het aenzien der outheit aente gaen; het water schwimde en ruischte Van het roeien; onkundigb Van zyn wedervaeren; Voor het steeken der zonne; de aerde koomt Zonder ploegen tot zich zelve;*
Ene-

Eneas past zonder lang sammelen, Sukro te raeken.

De zelve Voorzetsels beheerschen ook de Eindigende Werkwoorden, met hun vooraengenoomen **TE** bekleedt, en voor Zelfstandige Naemwoorden gebruikt, het zy dat 'er eenige Naemwoorden voor hene. of niet voor henegaen; als in, *Zonder te weet-en; zonder te draelen; zonder naer myne gelegenheit te vraegen; zonder zynen aert te verslimmen; zonder myne geitkens te beschadigen; Om wilt te vangen en vogels te bedriegen; om geenengeringer meester te volgen; In vader en vorst genoemd te worden; in bonigh voort te brengen; Met eene hant vol zant; onder den hoop te worpen; met eene stat te stichten; met haer van kant te helpen; met elkanderen om den bals te vatten; met u zoo wreet te mishandelen; Van alles te omvademmen; van den lieven Askaen herwaert te brengen; van den kryg ten einde te brengen; van een luttel tyts te spillen; van deeze werelt te verlaeten; Tot paerden aen te vokken.* In welke woortvoeginge aen te merken is, dat, wanneer deeze dus bekleede Werkwoorden als Zelfstandige Naemwoorden worden verklaert, de voorhenegaende Achklaegers in Teelers verandert worden; als in, *Zonder het verslimmen van zynen aert; Om het vangen van wilt en bedriegen van vogelen; Met het stichten eener stat; Van het verlaeten deezer werelt; Tot het aenvokken van paerden.*

Eer wy van de Voorzetselen en hunne Beheerschinge geheel afscheiden, oordeelen wy noch deeze Aenmerking te moeten stellen.

In de plaetse der Voorzetselen *Aen*, *By*, *Naer*, *Op*, *Tot*, alle den vierden Naemval in de drie Geslachten beheerschende, worden in het Manlyke en Onzydige Geslachte en in beide Getallen *Ten*, gelyk in het Vroulyke *Ter*, met Zelfstandige Naemwoorden

den van den derden of zefsten Naemval, want die is by de Nederduitschen, als by de Grieken, dezelve, gestelt.

Dus vindt men ten aenzien der twee eerstgenoemde Geslachten, alleen by Vondel; *Ten Adem, ten Aenschyn, ten Aeze, ten langen Arbeit, ten Avont; ten Bankette, ten Bedde, ten Bederve, ten Berg, ten Bosch, ten Bruitschat, ten Buik, ten Buit; ten Dage, ten Dake, ten Dale, ten Deel, ten Dienst, ten Doele; ten Einde, ten Erfgenaem; ten Golven, ten Grave; ten Hemel, ten Houe, ten Huize, ten Hurwelyk; ten Korf; ten Laste, ten Leger, ten Loon; ten Man, ten Medegezelle, ten Monde, ten Muil; ten Nadeele, ten Neuze, ten Neusgaten; ten Offer, ten Oogen, ten Oorlogh, ten Opzicht, ten Overvloet, ten Outer; ten Reie, ten Ribben, ten Roem, ten Ryke, ten Schimp, ten Schoonzaome, ten Schoorsteenen, ten Spele, ten Spiegel, ten Stoele, ten Storm, ten Stryde; ten Toom, ten Tooneele, ten Troost; ten Tyde; ten Vaderlande, ten Val, ten Velsbeere, ten Velslagh, ten Viere; ten Wagen, ten Wederwille, ten Wege, ten Wortel; ten Zoone, ten Zwaerde.*

Van Zelfstandige Naemwoorden, het wordeken *Ter* in de plaetse der bovengenoemde Voorzetselen voor zich hebbende in beide Getallen van het Vroulyke Geslachte vindt men by den zelve dichter deeze voorbeelden; *Ter Aerde; ter Bede, ter Borst; ter Dengt, ter Dooz; ter Eere, ter Galcie, ter Gedachtenisse; ter Hant, ter Harte, ter Heerschappye, ter Helle; ter Jaght; ter Kamer; ter Keele; ter Kerke; ter Liefde, ter Loop; ter Maelyts, ter Maent, ter Minne; ter Noot; ter Oirzaeke, ter Ooren; ter Plaetse, ter Poorte; ter Schande, ter Schoole ter Stad, ter Steda, ter Straffe; ter Tafel, ter Tale, ter Tinne,*
ter

ter *Tys*; ter *Velscheerschappye*, ter *Vierschaere*, ter *Uitwaert*, ter *Vlucht*, ter *Uure*; ter *Wederzyde*, ter *Weide*, ter *Werelt*; ter *Zaake*, ter *Zielen*, ter *zyde*.

Voor beide woordekens *Ten* en *Ter* wordt ook dikwyls *Te* in deeze Woortvoeginge gebruikt; als in, *Te Baat*, *te Berg*, *te Berste*, *te Beurt*; *te Gront*; *te Hoop*, *te Hulpe*; *te Koos*; *te Lyve*; *te Moede*; *te Paerde*, *te Pronk*; *te Raede*, *te Roer*; *te Schande*, *te Spyt*, *te Stal*; *te Vonster*, *te Vondeling*, *te Vriout*, *te Vyant*; *te Wed*, *te Weide*, *te Werk*. Waer by noch andere zouden kunnen gevoegt worden, indien zy niet eensdeels Bywoorden, en andersdeels gedeelten van Werkwoorden waren; als, *Te Gemaet*; *te Huis*; *te Keer*, *te Lande*, *te Leur*, *te Onrecht*, *te Ontyde*; *te Passe*, *te Pryk*; *te Recht*, *te Rugge*; *te Scheepe*; *te Velde*, *te Voet*, *te Voorschyn*, *te Vrede*; *te Wagen*, *te Water*, *te Weege*; *i' Zeil*, *i' Zoek*.

Gelyk de Tusschenwerpingen onder de Sprackdeelen de Voorzetsels volgen, moet na deeze van haer gesproken worden, en alleen dit gezegt, dat zy, als alleen uit de byzondere gemoetsdriften tusschen de redenen ingeworpen, eigentlyk geene Naemvallen beheerschen; hoewel zommige uit haer van haere Naemvallen niet misdeelt zyn. Het roepende *Hou eischt*, gelyk *O*, in *O Godt*, tot zich den Roeper; als in, *Hou Melibœus*. *Och* spreekt van zich zelve in den eersten Naemval; als in, *Och! ik ellendig mensch!* tot eenen anderen in den vyfden; als in, *Och zinnelooze*, voor wien vlucht gy? *Wee my*, en *Foes my* wordt 'er gezegt, zoo het schynt in den derden Naemval; hoewel in Vondels Horatius ook *Wee myns*, schoon, myns oordeels, quaelyk, gevonden wordt. Van andere weten wy niet te zeggen.

HET

H E T X L I I I . K A P I T T E L .

BY deze Beheerschingen pleegcn de Letterkunnenaers noch eene Beheersching, waer door eenige Byvoeglyke Naemwoorden den Tweeden Naemval van een Zelfstandig Naemwoort vereischen, te stellen. Doch deze is uitheemschen volken ontleent, en uit de Bybelvertaelingen tot ons tegens den eigenen aert der Nederduitse taele overgebracht, en moet en kan ook daerom door eene vervulling der Uitlaetinge, die 'er in gespeurt wordt, bequamelyk uitgelegt worden.

Dus vergezelschappen zich de Byvoeglyke Naemwoorden van den Bovenrap der Vergelykinge niet juist gaerne met den Teeler der Zelfstandige Naemwoorden van een Meervouwich Getal: als in, *Salomon was de wyfste aller koningen*; en, *Moses de zachtmoedigste der menschen*. Want hier is, onzes oordeels, eene Uitlaeting van een Beheerschend Zelfstandigh Naemwoort, duste vervullen, *Salomon was de wyfste koning aller koningen*; *Moses de zachtmoedigste mensch der menschen*; of ook van een Voorzetsel met zynen Naemval, dus, *Salomon was de wyfste in den rang der koningen*, *Moses de zachtmoedigste in het getal der menschen*.

Dus moeten ook de gebreklyke spreekwyzen vervult worden, die, met het Vraegende Voornaemwoort *Wie* en met de Byvoeglyke en andere Verdeelende Naemwoorden, *Een*, *Geen*, *Iemant*, *Niemand*, *de Eerste*, *Vierde*, *Vyfde*, &c. beginnende, nevens zich den Tweeden Naemval des Meervouwichigen Getals vorderen; als, *Wie der Farizeewen heeft ooit in hem geloofd? Geen der krygsknechten heeft dit bedreeven; Een der gaudieuen is betrapt; Iemant*

mant der ouden heeft gezegt; Niemand der menschen is ten allen tyde wys; de Vyfde der Roomsche koningen. Want voor deeze Wordt in enen vollen zing gezegt, Wie uit het gezelschap de Fariseeuwen? Geen uit het lichaem der krygsknechten; Een uit het rot der gaudieven; Iemant uit de menigte der ouden; Niemand uit al den hoop der menschen; de Vyfte in de rye der Roomsche koningen.

Zoo kan men ook oordeelen, wat te houden zy van deezen Regel, by zommige Letterkunstenaers verzonnen, of van uitheemschen overgenoomen, dat naemelyk alle Byvoeglyke Naemwoorden van *Overvloed, Gebrek, Bezittinge, Ontbeeringe, Gedachtenisse, Vergeetenheit, Beschuldiginge en Onschuldiginge, Waerdigheit en Onwaerdigheit* den Teeler of tweeden Naemval in het Een of Meervouwige Getal vereischen; volgens deezen schryvende, *Ryk van goederen, dives opum; des levens Zat, zyns verstants Maghtigh; geens dings Behoestigh; Gedachtigh des verbonts; geens dings Bewust; des lydens Vergeeten; des levens Berooft; des doodts Schuldigh; Onschuldigh des bloets; Waerdigh des eeuwigen levens; myn Onwaerdigh.*

Want de eerste deezer spreekwyzen, *Ryk van goederen*, dient hier geenzints ten bewyze; alsoo *goederen* hier geen Naemwoort van den tweeden, maer van den zesten Naemval is; en zy komt over een met deeze uitdrukkingen, *Goet van gonde; Zwaer van gewichte; Arm van geeste.* De andere zyn ten meesten deele den uitheemschen ontleent; waer voor wy in goet Nederduitsch zouden zeggen; *Zat van leeven; geen ding Behoevende; aen het verbont Gedachtigh; het lyden Vergeetende; van het leeven Berooft; de doot Schuldigh; Onschuldigh aen het bloet;*

bloet; het eenwige leeven Waerdigh; my Onwaerdigh.
 Van welke spreekwyzen zommige in de Beheersching
 met haere Werkwoorden, waer van zy afgeleidt
 zyn, overeenkoomen, dewyl men zegt, *Ik Beheer-
 ve geen ding; ik Vergeete het lyden; ik Gedenke niet
 het verbont; hy Berooft eenen anderen van het leeven;
 wy zyn Schuldigh de doot te draegen; ik ben Onschul-
 digh aen het vergieten des bloets.*

Dus vinden wy ook deeze twee regels onnoodigh,
 hoewel van voorgaende Letterkundigen gestelt;
 naemelyk, *De Byvoeglyke Naemwoorden*, die eene
*Gelegenheit, Nuttigheit, Vrientschap, Eigendom, Ge-
 lykheit* of iet diergelyks, of ook het tegendeel bete-
 kenen, begeeren tot zich den derden Naemval of
 Geever; En, *Alle Werkwoorden*, die eene *Geeving*
 of *Ontnoeming* betekenen, vorderen tot zich of be-
 heerschen nevens den vierden Naemval, die de Zaak
 uitdrukt, ook den derden, die den Persoon te ken-
 nen geeft, wien iet gegeven of ontnoomen wordt.
 En wy zetten uit deezen hoofde, als oordeelende, dat
 de derde Naemval eigentlyk noch van het Byvoeglyke
 Naemwoort, noch van het Werkwoort eenigszins
 beheerscht wordt, deezen eenigen volgende regel:

De Geever of derde Naemval wordt eigentlyk
 niet beheerscht, maer wordt by elk zinslot, nu sa-
 mengestelt en op zich zelf staende, naer eisch ge-
 voegt, staende op dien Persoon of Zaak, die eenigh
*Voordeel of Nadeel, Gemak of Ongemak, Huct, of
 Gunst, Gelykheit of Ongelykheit* van eenen anderen
 ontfangt, of ook schynt te ontfangen.

En eerst in spreekwyzen, waer in een Zelfstandigh
 Naemwoort, of in des Naemwoorts stede een Vooft-
 naemwoort met een Zelfstandigh of even krachtigh
 Werkwoort en volgend Byvoeglyk Naemwoort, in
 Over-

Overeenkomst van Persoone en Getal staet; in welke een eenige derde Naemval, of ook met dien een tweede door de woordekens *Ten* en *Ter* en *Te* kenbaer, voorkomt; als in, *Niets valt den menschen te Lastigh; het leeven valt nachteren keelen Zuur; het welk wren onschuldigen makomelingen Nadeeligh zal wezen; de koopman, die den Goden Zelfs Liestalligh is; de Zuidewint, die den lichaemen Schadelijk is; het is den Goden, nochse my Aengenaem; om meer dingen valle ik den Goden niet Moeielyk; de negende dagh is den vluchtelingen Gunstigh, den dieven Ongunstigh; wat zullen wy doen, wien het leeven Verdrietigh valt? een hons, wiens kracht den herderen Dienstigh is; wat gy den Neronen Schuldigh zyt; dat het den Grieken Onmoogelyk viel; die last wil my niet Zwaer vallen; Trojaen en Tyrrier zullen ons even lief zyn; om der Goden wil, wien de waerheit Bekent is; de oorzaak van zulk eenen brant is hem Onbekent; mynen reisbroederen werd het bloes Kou van sabrik; deeze pypen waren te voore den onden Hesiodus Eigen; het koperen borstbarnas is eene blaenwe walke Gelyk; en met eenen dubbelen Geever, Hier bloeit de wynberg, die u ter eere van lekkere druiven Zwanger is.*

Voor welken derden Naemval ten aanzien van het Byvoeglyke Gelyk (dat wy hier moeten aentekenen) geen tweede gestelt wordt; hoewel zommige Letterkundigen het gevoelen. Want daer *Myns Gelyk, wos Gelyk, zyns Gelyk, haers Gelyk, huns Gelyk, noch schip, noch schips Gelyk* gevonden wordt, betekent *Gelyk*, Zelfstandiger wyse genoomen, eene Gelykenis, die, van de Latynen *Instar* genoemd, gelyk een Zelfstandigh Naemwoort, andere Zelfstandige Naemwoorden, en de Voornaemwoorden *Ik, Gy, Hy* in den tweeden Naemval beheerscht.

En naderhant in spreekwyzen, waer in de Werkwoor-

woorden, het zy Persoonlyke, het zy zoo genoemde Onpersoonlyke, met of zonder den vierden Naemval, dien zy anders gemeenlyk beheerschen, van eenen derden Naemval, eens oft tweemaal voorkomende, vergezelschapt gaen: waer van ten aenzien der Persoonlyke zonder of ook met den vierden Naemval deeze voorbeelden by van den Vondel te vinden zyn; *O Zanggodinnen, gy zult uwen Gallus dit liet Aenpryzen; wanneer de zon den afgesloofden offen het juk Afsnam; laet ons dien wegh, die ons het geluk Baende, inslaen; vraegt ge, wat myn arbeit den uwen Baeten zal; de Goden Beloonen u dat naer uwe verdiensten; uwe eige afkomst, wie gy den hemel Be-loofde; opdat haer vet dien akker zyne weeligheit niet Beneeme, Bakcbuis Benydt den beuvelen de schaduw; ik Bergde zynen makkeren hun leeven; het jaer Beschaft bem overvloed van appelen; Bescheeren anders de wootlootspinsters hun deeze vesten; het gaet bem wel, diem Godt zoo veel Bestelt, dat hy genoegh heeft; die aller-eerst de brosse kiel de felle zee Betrunde; Beveel de rest den Goden; hoewel by hun niet meer hulps zoude kunnen Bewyzen; de vyanden koomen ons het hoofd Bieden; wy Boorden bem uit den kop zyn eenigh oog, om den aankoomenden treurdichter te dienen; al het geen Eurys den Hesperischen golven Dreigt; o Zanggodin, Erinuer my de oirzaeken; Geef den Roemschen volke goet, kinders in allerlei heerlykheit; de minnegodt Geboorzaemt den beveele zynen moeder; dat zou den Frygiaenen tot eenen zwaeren val Gedyen; de Goden Gannen den vroomen wat beters; wat Haelt ge den Dardanischen volke al neerlaeg op den hals! ik weigere geenszins u gezelschap te Houden; dat allen volke ket hart in den hyc Kromp; de wilgen Leveren ons teenen; omdat de aerde de*

van-

vanken niet even veel voedsel kan Mededeelen; menigh-
 berder Mailbande hun den bek; dat de Goden u het
 leeven niet Misgunnen; die beezigh is met den recht-
 vaerdigen Goden te offeren; schoon by zich de voor-
 waerden van een verbont hebbe Onderworpen; hier na
 zult gy my dit Ontgelden; sedert Laomedon den Goden
 bunnen loon Ontbiel; kon ik zynen vader dat banket
 niet Opdischen? toen de haven u het ledige hof Open-
 de; Kassandre Openbaerde ons het ongeval; men zal u
 een schoon marmeren bezels Oprechten; het welk de Go-
 den liever den vyanden laeten Overkoomen; nadat
 Hektor Troje den Grieken Overgelevert had; ik zal u
 queeappels Plakken; wanneer hun het hart in den lyve
 Popelt; hoe veel nats Bakchus ons Schonk, Kassandre
 Spelde my zoodaenige ongevallen; Steek het den bek in
 den halfier; Stol uwe geilheit en ontucht eens mate;
 Jupiter Stopt hem zyne ooren; morgen zal ik hem meer
 appels Stuuren; het goede hart, dat zy u Toedraegt;
 dees zal bonger en pest den Persiaenen en Britten Toe-
 dryven; nu wordt ons een nieuwe afkomst Toegezond-
 en; gelyk de Centaurus den grootsten voesterkinde Toe-
 zong; uwe een Verleent onzen akkeren overvloedige
 vruchten; gy Verschaft den stieren eene koelte; zoo
 ras de vader hun den teugel Vierde; laet Rome den o-
 verwonnen Meden wetten Voorschryven; dan zal uwe
 godvruchtigheid u het leeven niet Wedergeeven; ik
 zal het u al myn leeven dank Weeten; Jupyn Weigert
 u den Dikteefchen bodem; zoo moet ik u eene eenige
 zaak Zeggen; de Goden Zenden den vyant die plaeg
 over den bals; de zon zal u de markt Zetten; wan-
 neer eene drooge koorts de schaepen tot in het merg van
 het gebeente Zit.

In welke voorbeelden aen te merken is, dat,
 wanneer en waer beide Naemvallen, de derde en

vierde, by een zelve Werkwoord voorkoomen, de derde doorgaens en gemeenlyk, schoon niet altyt en overal, voor den vierden, als den Beheerschten, en den gront der zaeke, gestelt wordt.

Van de Onpersoonlyke Werkwoorden, of die zoo genoemd worden, het zy eene hartstogt uitdrukken-
de, als, *Lusten*, *Berouwen*, *Verdrieten*, *Spyten*,
het zy eenen plicht, als *Begaemen*, *Voegen*, *Passen*,
het zy een oordeel, of andere kracht der ziele, als
Hengen, *Dunken*, *Schynen*, het zy een voorval,
als *Geschieden*, *Gebeuren*, *Wedervaeren*, het zy een
gebrek als *Missen*, *Ontbrecken*, *Mangelen*, met den
derden Naemval gepaert, vindt men ook doorgaens
de voorbeelden by de schryvers; als in, *Alzoo Lust
bes my ter zielen te vaeren; de schaepen staen rontom
hem; en het Rowwt hun niet; zommigen zoude het
Spyten den verdienden prys te derven; zoo het den Go-
den Beliefde my langer in het laeven te spaeren; u
Voegt het best zynen zin te ondertasten; het magh wei-
nigen Hengen; indien den godvruchtigen Eneas
dat rechts Dunke; Sinon, wien het Gelukte, stookt 'er
den brant onder; opdat de volens niet uitwyzen, dat het
den vader aen voeder Mangle.*

Van Werkwoorden, die met of zonder eenen
Beheerschten vierden Naemval, met twee derde
Naemvallen gaen, welker eene het wordeken *Ten*
of *Ter* of *Te* voor zich heeft, zyn deeze Voorbeeld-
en; *Die den wilden vogelen en bonden ten Aeze Toe-
geëigent was; dat lot Viel hem te Beurte; laet de koei-
en haere niere den kalveren ten Beste Geeven; opdat zy
deeze stovingen den winden ten Buis Geeve; opdat wy
jaerlyksche offeranden hem te Dank in zyne kerken moo-
gen Opdraegen; daer zal u weelde, een koningryk en
koninglyke dochter ten Deel Vallen; u ten Dienste Vange
ik*

*Ik den akkerbou aen ; de eekelaer , die Jupyn ter Eere
 Opgroeit ; weshalve Eneas den dienst zynen vader ter
 Gedachtenisse Hervatte ; maer Acestes Koomt hun te Ge-
 moet loopen ; tovergift , dat zy my ten Gevalle in Pon-
 tus Las ; indien gy den winden niet ten Guichelspeele
 wilt Strecken ; myne godvruchtigheid en zanggodin
 Gaen den Goden ter Harte ; die hun met geweer te
 Hulp Koomt ; Leg my dit niet te Last ; den veltbeere
 Koomt eene tyding ter Ooren ; Eneas Keelt , o Proser-
 pyne , u ten Pryze , eene gegelte koe ; de Raazernyen
 Geeven zommigen den barssen kryg ten Schouspeele over ;
 wat Koomt hun nu arbeit en gediensfigheit te Stade ?
 Indien de Trojaenen uwe Godtheit ten Wederwille naer
 Italië Trokken.*

Gelykerwys de Bedryvende Deelwoorden (als
 boven aangemerkt is) het zy van den Tegenwoor-
 digen, het zy van den Verleedenen en ook Toekoo-
 menden Tyt de Werkwoorden, waer van zy afge-
 leidt zyn, volgen in de Beheerschingen van den vier-
 den Naemval der Zelfstandige Naemwoorden, en
 van de Onbepaalde en Eindigende Werkwoorden,
 zoo behouden ook de Deelwoorden, het zy Bedry-
 vende, het zy Lydende, het zy van den Tegen-
 woordigen, het zy van den verleedenen Tyt, den
 aart van hunne oorsprongkelyke Werkwoorden hier
 in, dat zy eenen enkelen of ook dubbelen derden
 Naemval by zich tot gezelschap kunnen gedoogen ;
 als in , *Het ongelyk , ons met den dagen Aengedaen ;
 geheimenissen der zaken , onzen Geslachte Beschooren ;
 een eenige geest , den leden Ingestort ; Laetende akkers ,
 eigene buizen , en de kerken den wilden zwynen en
 grypende wolven ; myne gemaelin Kreuse ; my door
 den doot Ontruk ; standaerden en wapens , zondet
 bloestorting den krygslieden Ontweldigt ; Dido van*

*Ernicië , de toekomstende minnesmette Overgeeeven ; het stae my vry den eet , den Grieken Gezwooren , te breeken ; en , met eenen dubbelen Geever , Het ge-
 vaert , ons ten bederve Gebout ; opdat onder de brant-
 offerande , den Goden tereere Ontsteeken , u geene heil-
 looze gedaente bejegene ; groote tempels , Jupyn ter eere
 Gesticht ; zommigen staen verbaest om de gifte ; hunten
 bederve , de kuische Minerve Toegewydt.*

H E T X L I V . K A P I T T E L .

TOt hier toe gehandelt hebbende van de geschikte. Woortvoeginge en samenstellinge der rede naer eenige noodige en voorhene vastgestelde regels , moeten wy eindelyk ook van de Onregelmatige , en die door eenige Uitleating veroorzaekt wordt , spreek- en.

Hier van zyn deeze regels :

1. Wanneer een Zelfstandigh Naemwoort tot de Overeenkomst twee verscheidene Byvoeglyke by zich ontfangt , maer in de verdeelinge eener rede , wordt het eens , en wel ter leste plaetse , uitgelaeten ; als in , *Een moedig paert wordt door de schaduw der roede bestiert , een vadzigh laet zich door geene spooren noopen ; de goede geesten zyn Godts troonwachters en afgezanten , de quaede zyne gerechtsboden en scherprechters ; naerdiën de grove aerde Ceres , alle fyne Bakhus diene .* Hoewel deeze natuurlyke stelling wordt verandert , wanneer men zegt , *Pikus droeg den wichelstok van Quiryne in de rechte , den kleenen gebongen schilt in de slinke bant ; vader Janus stichtte de eene , Saturnus de andere stat ; zoo geleek ik groote by kleene zaeken ; bou het juk uit licht linden , en het bantvatfel uit beuken hout .*

2. Wan-

2. Wanneer twee of meer Zelfstandige Naemwoorden , het zy Eigene , het zy Gemeene , van het Eenvouwigé Getal , ter Overeenkomste met een Persoonlyk Bepaelt Werkwoort gepaert gaen , wordt het Werkwoort in het Meervouwigé Getal gestelt ; als in , *Chromis en Mnasyllus vonden Sileneus leggen slaepen* , *Meris en Menalkas waeren al lang om bals* ; *de Thracische Orfeus* , *nochte Linus zouden my met geene lofzangen verdooven* ; *de berg Parnas* , *nochte Pindus* , *nochte Aganippe* , *de Aonische bron* , *hielden u niet beezigh* ; *vee en berder quynen van eene zelve minne* ; *vlas* , *baver* , *en mankop verdroogen den akker* ; *gestadige arbeit* , *noot* , *en nypende armoede red-den zich overal door*.

Gelykerwys in deeze woortvoeginge alle de Zelfstandige Naemwoorden van den eersten Naemval zyn , zoo is het geoorlooft nevens twee Noemers ook den zesten Naemval met zyn Voorzetsel *Met* te voegen ; als in , *De bittere armoede* , *en het vaderlyke erf* , *met eene beknopte wooninge teelden deezen man*.

Hier in is ook aen te merken , indien deeze Noemers zyu de eigene Merktekens der Werkwoorden , met hunne Persoonen overeenkoomende , als *Ik* , *Gy* , *Hy* , of een ander uitgedrukte derde Persoon , dat in die gelegenheit het Werkwoort van het Meervouwigé Getal met den waardigsten Persoone overeenkome ; gelyk *Ik* , de eerste Persoon , waardiger is , dan de tweede , *Gy* , en deeze insgelyks waardiger , dan de derde , *Hy* , of een ander uitgedrukte. Uit welken hoofde men recht zegt , *Dewyl Wy* , *beide even konstigh* , *Gy meester op de fluit* , *Ik in het zingen* , *wel op elkander passen* ; *Gy en Hy zult door eenen valschen schyn bedroogen worden* ; *Ik en myn buurman*

Wy moeten och arm ! vertrekken ; Gy en uw zoon zult dapper eere inleggen.

3. Wanneer een Zelfstandigh Naemwoort en een Persoonlyk Bepaelt Werkwoort, samen in Overeenkomst staende, in het begin eener rede eene zaak in het geheel verhaelen, behoeft noch het Naemwoort, noch het Werkwoort in debyzondere volgende deelen herhaelt te worden ; als in, *Zie daer staen vier altaeren, twee voor u, en twee voor Febus ; in het wapen van Gelderland zyn twee leeuwen, de een gekroont, de ander ongekroont ; myn vader en stiefmoeder sellen beide, de een de schaepen, de andere de bokken ; Korydon en Thyrsis hadden ban vee by een gedreeven, Thyrsis zyne schaepen, Korydon zyne geitjes.*

4. Een Bedryvend Bepaelt Werkwoort, het zy enen vierden Naemval beheerschende, het zy eenen derden tot zyn gezelschap voerende, of ook van een Voorzetsel met zynen beheerschten Naemval gevolgt, of eindelyk in de beheerschinge met een Onbepaelt Eindigend Werkwoort staende, wordt in het eene gedeelte eener rede uitgelaeten, en by het andere gevoegt ; gelyk het op beide past ; als in, *Korydon zong dit, Thyrsis dat op zyne beurt ; de populier behaegt Herkules boven al, de wynstok Bakchus ; het vee verlaet de stallen, de boer den haert ; och, dat ik zyn gelt, of hy myn hart had ; de stal verschrikt voor den wolf, de oogst voor regen ; het gewas verlangt vier regen, de gespeende bok naer haegappels ; het juk der slavernye kost ik niet afschudden, nocht elders zulke genadige Goden vinden.*

Deeze Uitlaeting (dat hier aen te merken is) geschiedt ondertuschen niet alleen ten aenzien van een enkel Bepaelt Persoonlyk Werkwoort, maer ook ten opzichte van diergelyk een Werkwoort, in zyne be-

beheerschinge staende, en met de beheerschte Naem- of Werk- of Bywoorden genoomen; als in, *De esfebeboom spant de kroon in het bosch, de pyomboom in den tuin; de tyt gaet met alle dingen sryken, ook met onze gedachtenisse; wy moogen een deel van hier naer Libye trekken, een deel in het Noorden; gelyk de taer wilgeboom voor den blonden olyf, zoo verre moet, myns oordeels, Amyntas voor u wyken; uw dicht bekoomt ons zoo wel, gelyk de slaep in 't gras het afgehaefde bart.*

H E T XLV. K A P I T T E L.

Tot de Onregelmatige woortvoeging moeten ook gebragt worden alle die enkele uitdrukkingen en spreekwyzen, waer in eene ontwyfelbaere Uitleating gespeurt wordt, en die wy hier by een zullen staven; het zy deeze omtrent de *Geslachtwoorden*, het zy omtrent de *Zelfstandige Naemwoorden*, het zy omtrent de *Voornaemwoorden* en wyders omtrent eenige andere Woorden, die de Sprackdeelen by de Nederlanders uitmaken, plaets hebbe.

Schoon voorhene eenigszins van de Uitleatinge der Geslachtwoorden gesproken is, wanneer van deezer Overeenkomste met de Zelfstandige Naemwoorden gehandelt wierd, en getoont, dat die in twee gekoppelde Zelfstandige Naemwoorden, welker een; het zy voorgaend, het zy volgend, een Eigen menschelyke naem is, ter wederzyde doorgaens voorvalt, en voor de enkele Naemwoorden van *Kleetstoffen*, *Aerdgewassen*, *Eet- en Drinkwaeren*, en diergelyke niet zelden, nochtans zullen wy hier ook noch eenige voorbeelden deezer Uitleatinge aentekenen.

: Het Nietbepaelende Geslachtwoort *Een* wordt uit-

gelaeten voor zyn Zelfstandigh Naemwoort, achter een Voorzetfel in het Eenvouwige Getal voorkoomende; als in, *Met vryen toom; uit yver; van spyt; met byster onweder; en slagregen; uit steenrots; met vier; van versaegtheit en ootmoedigheid; naer staet; door ziekte; van kinde; in slagorde; in brant; binnen zonneshyn; uit steenachtige aerde; voor, Met eenen vryen toom; uit eenen yver; van eenen spyt; met een byster onweder. en eenen slagregen; uit eene steenrotse; met een vier; van eene versaegtheit en eene ootmoedigheid; naer eenen staet; door eene ziekte; van eenen kinde; in eene slagorde; in eenen brant; binnen eenen zonneshyn; uit eene steenachtige aerde; hoewel zommige van deze en deezergelyke spreekwyzen tot de Uitlaeting van het Bepaelende Geslachtwoort ook schynen te behooren; vooral, wanneer zommige Zelfstandige Naemwoorden van het Eenvouwige Getal zyn, in de plaetse, dat zy in het Meervouwige zonden gestelt worden; als in, *Het opzicht over boschaedje passe ook den burgemeester; het lust my Ismarus met wyngert te beplanten; 209 is de aerde dienstigh voor weide en vrolyken wyngert; dies wordt by van winterhui nochte regenvlaeg, nedergesmaet; zy werden in uitgehoolden puimsteen en permolsemde boomen gevonden; dat is, over de boschaedjen; met wyngaerden; voor de weiden en vrolyke wyngaerden; van winterhuien nochte regenvlaegen; in uitgehoolde puimsteenen.**

De Drost Hoofst gebruikt ook in zyne schriften eene Uitlaetinge van het Nietbepaelende Geslachtwoort *Een*, maer die, onzes oordeels hartis, en niet te volgen; naemelyk achter eene voorgaende beschryving van eenen Persoone of Zaeke; die vervult kan worden door *Die Is* of *Was*; als in, *Onder de zelve Joan van Bourbon, Prins van den bloede;*
Ma

Maria Stuart van Schottlant, Vorstin, voor wie de zonnbaers geluk vroeg opging; dit antwoord, smaekende naar de Hollantsche rondigheid (voor, naar de rondigheid van Holland) geweest, daer Oranje zyne woonstede in, en Egmont zyn' oirsprong uit had; dat by nit het derde geslacht der Fransoische Koningen zynen oirsprong had: afkomst, die baers gelyk onder de zonn niet weet: voor, Eenen Prins; eene Vorstin; een geweest; eene afkomst: of, Die een Prins, eene Vorstin was; dat een geweest, eene afkomst was.

Hoewel de eerste Uitlaeting niet zoo hart geoordeelt, en daerom daegelyks gebruikt wordt, wanneer achter de beschryving van eenen Persoone terstont die van zyne byzondere waerdigheid en bediening volgt, gelyk in de tytelen en opdragten en opschriften en van brieven alomme de gewoonte is; het zy dan het Nietbepaelende Geslachtwoort *Een*, het zy het Bepaelende *De* uitgelaeten worde; als in, *Jozef de eerste, Keizer van Rome; Luidewyk de veertiende, Koning van Vrankryk; Maria Stuart, Koningin van Schottlant; Pieter Korneliszoon Hooft, Drost van Muiden; Abraham Heidanus, Professor te Leiden; Jobannes Vollenbove, Leeraer in 's Gravenbage; Michiel de Ruiter, Amirael van Holland en Westvrieslant; Nikolaas Tulp, Burgemeester der Stat Amsterdam; Lonys de Geer, Koopman; Henrik Laurenszoon; Boekverkooper, Fransois Hooglant, Makelaer; en diergelyke.*

En deeze zelve schryver, ter kortheit byster geneegen, bemint noch daerenboven de Uitlaeting der Geslachtwoorden *Een* en *De* voor een Byvoeglyk en Zelfstandigh Naemwoort van het Eenvouwige Getal, met elkander in Overeenkomste staende; als in, *Daer niet zoo overvloedigh is, als geleende moogendheit,*

hoe zekere waterleiding geheet was aan de westen; als aan de historië nooit ander voordeel vast geweest waere; al is zy verkreegen door langdurige oeffening. Waer voor anderen vol uit en naer den regel (chryven, Eene of de geleende moogendheit; eene zekere waterleiding; een ander voordeel; eene of de langdurige oeffening.

Het Bepaelende Geslachtwoord *De* en *Het* wordt ook nitgelacten voor zyn Zelfstandigh Naemwoord, dat achter een Voorzetsel in het lieuvouwige Getal gezet wordt; als in, *In slaep; op stal; om bals; onder zweep; aan zee; langsstrawt; met wasch; voor wint; naer regen; van bitte; onder sneeu; by manschyn; buiten spoor; onder lant; voor boschblouf; in top; boven maete; naer huis; uit Trojaenschen bloede; naer stat toe; voor, In den slaep; op den stal; om den bals; onder de zweep; aan de zee; langs het strant; met het wasch; voor den wint; naer den regen; van de bitte; onder den sneeu; by den manschyn; buiten het spoor; onder het lant; voor het boschblouf, in den top; boven de maete; naer het huis, uit den Trojaenschen bloede, naer de stat toe.*

Wanneer echter het Voorzetsel *Zonder*, dat uit kracht zyner betekenisse alles van zich keert of weert, een enkel Zelfstandigh Naemwoord of Bedryvend en Onzydigh Werkwoord voorgaet, wordt deeze Uitslating niet zoo zeer door een van beide Geslachtwoorden, als wel door het Byvoeglyke Naemwoord *Eenigh* (*Ullus*) gevult; als in, *Zonder gelt; zonder moet; zonder kops, zonder omzien; zonder ophouden; zonder wortel; zonder sroo; zonder moeite; zonder beugst; zonder voortekenen; zonder uitsfel.*

Gelykerwys het niet noodigh is eens Uitslating van

van het Bepaelende Geslachtwoort te stellen , wanneer Zelfstandige Naemwoorden , met hunne Byvoeglyke , na of zonder een Voorzetsel overeenkomstigh , in het Meervouwige Getal zonder die gevonden worden , als in , *Met laege tamarinden ; met volle nieren ; naer taeie wilgeblaen ; voor grootte leenwen ; rype appels ; nieuwe kastanien ; woeste bergen ; zachte fioolen ;* zoo moet het voor eene Uitlaetinge des Bepaelenden Geslachtwoorts , onzes oordeels , gehouden worden , wanneer een Byvoeglyk en Zelfstandigh Eigen , of Gemeen , Naemwoort , in Overeenkomste staende , zonder of achter een Voorzetsel , in het Eenvouwige Getal voorkoomen ; als in , *Kunstige Alcimedon sneed'er eenen taeien wyngert op ; kleene Mykon offert u dien zwynskop ; Korydon was op schoonen Alexis verslingert ; tusschen barre steenrots en slymigh moerasch ; nu verquikt zich het vee in koele schaduwe ; lustte het u eene kudde bokken in groene maluwe te dryven .*

Siciliaensche tym , Sardinsch kruut , Arinsische wyn , Armeniaensche tigers , en meer diergelyke woortvoegingen , waer in het Byvoeglyke Naemwoort van eenen byzonderen lantaert ontleent is , schynen ook het Bepaelende Geslachtwoort *De* en *Het* uit te laeten , om dat men elders *De Siciliaensche bergen ; De Syrische en De Assyrische roos ; De Pfybische druif ; Den Lagischen wyn ; De Libyaensche leenwen ; De Siciliaensche baren ; De Parthenische wildernissen* vol uit geschreeven vindt .

Van de overige Uitlaetingen der Geslachtwoorden , die overal voorkoomen , en van elk onder het leezen der goede schryveren aengemerkt kunnen worden , afscheidende , gaen wy over tot de andere .

Zelfstandige Naemwoorden worden uitelaten achter

ter hunne overeenstemmende Byvoeglyke Naemwoorden, achter eenige Voornaemwoorden, en achter andere Zelfstandige Naemwoorden, die van de uitgelaetene beheerscht worden, en eindelyk achter Voorzetsfels.

Achter de Byvoeglyke Naemwoorden worden de overeenkomstige Zelfstandige uitgelaeten in, *Die werken blyven ten halven steeken; wacht op een beter; des zomers onder het groen; oneven brengt geluk met; niet langer uwe eige; de populier behaegt Herkules boven al; dat ik ze voor het leste aenroep; daer de dagh op zyn langste zy; het uiterste van onzen bodem; eene derde, die zich in het groen kleedt; het groen durft zich in den zonneschyn betrouwen; ziet gy het schaep op de heide het groen kaeuwen; de helt antwoordde haer in het kort aldus; hy haelt het uit het diepste van zyne borst; eene mot quam by donker snoepen; de moeder op een nieu ontstelt; ik wil u in het breede ontvrouwen; die het heilige paert met scherp schon; hy haelde het eeuwige vier uit het binnenste des tempels; ik geraeke op het opperste van het dak; tot in het binnenste van het bos; de scheepen waren bykans op droog gezet; laet ons dan het beste volgen; zy hadden het uiterste van het renperk in het oog; tot in het diepste van het hart; in het uiterste van uw overlyden; nu is men tot het uiterste getreden; op myn uiterste leggende; die in het duister by nacht ontydige dingen spelt; door het zelve ingenoomen; in de plaetse van, Ten halven weege; op een beter lot; onder het groene loof; oneven getal; uwe eige huisvrouw; boven al het geboomte; voor het lestemael; op zyne langste maete; het uiterste geweest; in het groene gewaet; het groene gewas; het groene kruut; in het kort antwoord; uit het diepste deel; by donker weder; op een nieu voorval; in het breede verhael; met scherp geweer; uit het binnenste beiligidam; op het opperste gedeelte; in het*
bin-

*binnenste vertrek ; op droog zant ; het beste oordeel ; het uiterste einde, in het diepste hol ; in het uiterste oog-
enblik ; tot het uiterste bedryf ; op myn uiterste steruen ;
in het duister weder ; het zelve open hol.*

Achter de Voornaemwoorden geschiedt ook de Uitleating van de Zelfstandige Naemwoorden in ; *Wiens vee is dit ? een vreemdeling zeyt, dit 's myn ; o kloeke huislieden ; dit 's uw werk ; dit zal uw werk zyn ; het is Ligons kudde ; nu zal ik beginnen te zingen ; wat de landen weeligh en vet maeke ; het was toen lente ; wat wy voor deezen overbroghen ; voor deezen was het ongeoorlooft ; hoe het in mynen raet geschooren legt ; dat de bedrieger het my betaelt zonde zetten ; ik geeve het gaerne gewonnen ; Dido had het byster drok met vraegen ; indien het wil regenen ; het buldert en stormt geweldigh ; gy moft dat een' rechtschaepenen man zoo niet toedruwen ; in de plaetse van ; Wiens vee is dit vee ? dit 's myn eigendom ; dit werk is uw werk ; dit werk zal uw werk zyn ; het vee is Egons kudde ; wat middel of werk de landen vet maeke ; het saizoen was toen lente ; wat onheil wy overbraghten ; voor deezen tyt was het ongeoorlooft ; hoe het noodlot geschooren legt ; dat de bedrieger het dreigement betaelt zonde zetten ; ik geeve het gewecht gewonnen ; had het werk byster drok, indien het weder wil ; het onweder buldert en stormt ; dat woort.*

Het Voornaemwoort *Het*, voorkoomende in de Aengevoegde spreekwyzen, *Dat het klinke ; dat het daveren ; dat het ruische ; dat het kraeke ; dat het schuime ; dat het stui-
ve ;* en diergelyke, moet in de Uitleatinge gevult worden met dat Zelfstandige Naemwoort of Werkwoort, Zelfstandiger wyze genoomen, waer aen in het voorgaende lit der rede deeze werking wordt toegeschreeven.

Na de Beheerschte Zelfstandige Naemwoorden, of
Ein-

Eindigende Werkwoorden , voor Zelfftandige Naemwoorden gebruikt , geschiedt eindelyk ook de Uitlaeting der Beheerschende in , *Hy is naer Dianaes gegaen ; zy zyn tot (tot voor te , gelyk elders te voor tot , uit kracht van het Hoogduitsche zu, door toe en te en tot by de Nederduitschen uitgedrukt) Damons wel ontbaelt , de Raetskeur is hier op Sint Peters , te Zwolle op Sint Pauwels ; Kornelis Bakker Gerbrants is overleeden ; hy woont by der Broëren ; men verhuist op Aller Heiligen ; wy zyn des Heeren ; hy is des Raets ; zy gingen huns weegs ; de schuur en zyn tot berstens toe overlaeden ; op Kassandro tot raezens toe verslingert ; nu tot stervens toe krank ; in de plaetse van , Naer Dianaestempel ; tot Damons huis ; op Sint Peters dagh , op Sint Pauwels dagh ; Gerbrants zoon ; by der Broëren kerk ; op Aller Heiligem vierdagh ; des Heeren eigendom ; des Raets lit ; huns weegs pat ; tot berstens maete ; tot raezens gevaer ; tot stervens noot .*

Achter de Voorzetsels , die huanen Naemval beheerschen , geschiedt ook de Uitlaeting der Beheerschte Zelfftandige Naemwoorden ; als in , *Wy zullen noch wel Binnen geraeken ; de naburige steden schieten het barnas Aen ; Zonder dat wy willen ; Zonder naer my te verneemen ; Tegens dat iemand zyne byen moght verliezen ; wanneer hy Onder leit ; hoe ze'er met de gweop Achter geeven ; maer Eneas neemt voor met de zonne Op te zyn ; elk is graeg om Buiten te gaen ; zy sebroomden met den Zuidewint Uit te loopen ; zy bouwden de binten Onder by den oppersten zolder in stukken ; die het booft Onder haelt ; zy lieten de schaelen Ron om gaen ; om Uit te geraeken ; de Slaepgodt kreeg hem boel Onder ; Eneas rukte hier den degen Uit ; maar de veerman neemt nu den eenen , dan den anderen In ; het staet ons niet vry leevende lichaemen Over te voer*

en ; by zette den helt in het slijb en vlotgras Op ; die hier noch zyne wapens Aen heeft ; wie had u zoo Onder ? wanneer het paert den gewapenden voetknecht Binnen help ; o wie gy zyt , troe Op ; Porfenne beval den nitgedreeven Tarquyn wederom In te baelen ; de gongsele haert begoft Uit te broeken ; om hnn morgen Op te koomen ; het vier begint hier en daer Uit te gaen ; derwaert Op leit de wegh ; de dagh koomt Op ; Voor dat de nacht de starren te voorschyn brenge ; de klaere maen quam Op ; om te zien , wiens leven Boven dryve , en , wanneer de zelve voorzetsels door het Bywoort Weder herhaelt worden ; als in , Gelyk of zy bem Door en Weder Door won zien ; de zuster brenge zoodaenige jammerklagten Over en Weder Over ; by schermt Om en Weder Om met den schitterenden degen . Waer voor by vervulling gezet wordt ; Binnen de stat ; Aen het lyf ; Zonder het oogmerk ; Zonder de moeite van ; Tegens den tydt ; Onder de Voeten ; Achter het lyf ; Op de beenen ; Buiten de poort ; Uit de haven ; Onder het dak ; Onder de baren ; Rontom de tafel ; Uit den doolhof ; heel Onder zyne maght ; Uit de scheede ; In den boot ; Over het water ; Op den oever ; Aen het lyf ; Onder de knie ; Binnen de vesten ; op het lant ; In de stat ; Uit het velt ; Op den hals ; Uit de kolen ; Op de hoogte ; op de aarde ; Voor den tyd ; Op de kimmern ; Boven het water ; Door en Weder Door het lichaam ; Over en Weder Over den wegh ; Om en Weder Om zich .

Ondertusschen worden achter de Voorzetsels , by zich hebbende de Helpwoorden Zyn en Hebben , in de plaetse der Beheerschte Zelfstandige Naemwoorden die Deelwoorden uitgelaeten , die met elk Voorzetsel een Samengezet Woort uitmaeken ; als in , Wanneer het jaer Om Is ; wanneer het donker weder

aen

aen den hemel Over Is; eer de stille maen noch Op Was; toen myn schrik Over Was, toen de eerste slaep Over Was; na dat het vier Uit Is; met recht willen alle oorlogen Uit Hebben, toen de nacht Over, en de slaep Uit Was, maer ik Ben Uit; om u een leger toe te stieren. Waer voor ten vollen gezegt wordt, Wanneer het jaer Omgeloopten Is; wanneer het donker weder aen den hemel Overgedreeven Is; eer de stille maen noch Opgereezen Was; toen myn schrik Overgegaen Was; toen de eerste slaep Overgebracht Was; na dat het vier Uitgegaen Is; met recht willen alle oorlogen Uitgedient Hebben; toen de nacht Overgebracht, en de slaep Uitgeslaepen Was; maer ik Ben Uitgetoogen; naemelyk, met myne gedachten, om u een leger toe te stieren; alzo Geloopten, Gedreeven, Gereezen, Gegaen, Gebracht, Gedient, Geslaepen, Getoogen de uitgelaetene Deelwoorden zyn, of schynen te zyn.

De Persoonlyke Voornaemwoorden, *Ik, Gy, Hy, Wy, Zy*, zyn, in de Overeenkomst met hunne Bepaalde Werkwoorden staende, en als van hun onscheidbaar, in hunne beide Getallen eigentlyk geene Uitlaetinge onderworpen. Waerom het eene ongeregelde schryfwyze is, hoewel by kooplieden en anderen, ook geleerden, veelszins gebruiklyk, *Hebbe*, voor, *Ik Hebbe uwen brief gisteren ontfangen*; *bekenne*, voor, *Ik bekenne deugdelyk schuldig te zyn*; *wanneer*, voor, *wanneer Gy nader tyding zult bekoomen*, *zoo dra*, voor, *zoo dra Hy weder te lande gekoomen is*; *al wat*, voor, *al wat Wy of Zy geboort en gezien hebben*.

In redenen echter, korte of lange, die door Voegwoorden aen een gehecht zyn, worden deeze Persoonlyke Voornaemwoorden, die in het eerste deel voorkoomen, in het leste uitgelaeten; als in, *Ik heb-*

hebbe altyt versche melk, en zinge, gelyk Amfion, aen zee; dat benyde Ik u niet, maer verwondere my eer; Gy ontfermt u niet, en zult my om hals brengen; hebt Gy het hem met zingen afgewonnen? of uw leeven wel eene pyp gestelt? Hy leit op eene zachte maibloem, en erkaent vast het ingezwolgen gras; zoo lang Hy Neere vrydt, en ducht, dat zy my boven hem stelle; Wy verlaeten onze lieve akkers, en trekken van hier naar Libyë; Zy brengen den nacht met tuischen over, en spoelen met bier en appeldrank de zwaarigheid van het harte.

Hy wordt uitgelaeten in deeze woorden, Laet het zeggen, wie slechts kooome; laet het vry winnen, wien gy het gunt; wien de ouders nooit toelachten, dien achten Natuurgodt en Bedgadin kunne tafel en bedde onwaerdigh.

In *Van Zelf*, dat, met het Latynsche *Sponte* overeenkoomende, niet alleen van redelyke en leevende, maer ook van reden-en leevenlooze dingen gebruikt wordt, is alomme eene Uitlaeting van het Voornaemwoort *Zich*, wanneer het van eenen *Derden* gebruikt wordt, om dat men in den Eersten en Tweeden Persoone *Van My, Ons en U Zelfen* in beide Getallen spreekt; *De aerde broght van zelf alle dingen voors; al wat van zelf in 't wilt opwast; zy koomen van zelf te kooi.*

De Werkwoorden zyn ook eene Uitlaetinge onderworpen, zoo wel de Bepaelde, als de Onbepaelde of Eindigende.

Het Bepaelde Werkwoort wordt uitgelaeten voor dit woort, *Te gelyk aen de riemen; Wech met al dit werk; O gy Latynsche vrouwen, rustigh op; Een ieder in 't gelit;* te vervullen door deeze Gebiedende Woorden; *Valt;*

X

Pakt

Pakt u, Ryft; of door dit Werkwoord der Toelaetende en anders Aenvoegende Wyze; *Treedt*, of *zette zich*, gelyk tot vervulling van het volgende, *De bedrukten aen het schreien*; *De beeron aen het mompelen*; het Werkwoord *Gerasken* of *Vallen* achter de Noemers, *de bedrukten de beeron* in de Aentoonende Wyze noodigh vereischt wordt; en achter, *De reden waerom*, deeze of diergelyke Aengevoegde spreekwyzen, *Het gezegt worde, het gevoelt worde.*

Het Werkwoord der Eindigende wyze van den Tegenwoordigen Tyt, wordt uitgelaeten, in, *Zy kunnen met den vollen nier quaelyk over den drempel*; *Istus en Pelias, die, overmits do een out, de ander van Ulyffes gewondt was, niet voort kosten*, naemelyk *Knomen* of *Geraeken*: gelyk de Helpwoorden *Hebben, Zyn* en *Worden*, in, *Het is verlooren gekreeten*; *het is verlooren gevochten*, als *u de Goden tegen zyn*; beide vervullen, door, *Te Hebben*; *zoker, ik kenne my zulke eene eere niet waardigh*; naemelyk, *Te Zyn*; *alle jaer dient de gront omgespit*; naemelyk *Te Worden.*

Het Voegwoord *En* wordt uitgelaeten, in, *Zoo geleeck ik wulpen by volwassene bonden, bokken by do moeders, groote by kleene zacken*; *knaepen gaet been*; *weids uwe offen, spant uwe stieren voor den ploeg*; *deeze pynboomen, deeze boomgaerden, deeze bronnen riepen al om Tityr*; *was gerecht, wat banket Filomelo hem opdischte*; en diergelyke spreekwyzen, die overal geleezen en dagelyks gehoort worden, waer in de Uitlaeting des Voegwoorts door de tuschenkoomende zinsneede (*comma*) gemerkt wordt.

Het Voorzetsel *Aen* wordt uitgelaeten, in, *De beste naest Fehus, Myrtetelg, die naest den lauwer gezert*

hart words; om dat men spreekt van *Landen*, naest *den Italië*, naest *aen onze Kusten* gelogen; Door met het Geslachtwoord *Den*, in, *Ik hebbe winter en zomer altyt versche melk*; Op in dit woort, *Hou uwe rust den vyfden dagh*; en *Over*, achter den *Beheerschten* en *Naemval* gestelt, in, *Om eonen eeuwigem nacht te rusten*; en *Over het wootlot* of *Over het ongeval*, in, *Ontfermt u des vaders en des zoons*; *ontfermt u des Arkadischen konings*; dewyl *Zich over iemand ontfermen*, de gemeene en daegelyksche tael is.

De *Uitlaeting*, die in de byzondere *Spraekdeelen* voorvalt, op goede gronden en redenen, zoo wy meenen, gevult hebbende, zullen wy anderen overlaiten (want het is ons onmoogelyk van alles reden te geeven) te onderzoeken, waerom men zegge, *Myns oordeels*; *onzes bedunkens*; *gezonts lyfs*; *bebandens lyfs*; *hangewds hoofts*; *bloots hoofts*; *heels hoofts*; *ruims seboots*; *eens gangs*; *eens loefs*; *eens klaps*; *goets moets*; (die *Hooft* even krachtigh houdt met de losse *Neemeren*, *Ablativi absoluti* der *Latynen*) als mede, waerom men *Binnenboorts*; *binnen scheets*; *binnen 's monts*; *binnen 's buis*; *buiten 's buis*; *buiten 's weegs*; *buiten 's landts*; *bezyde 's weegs*; *voor 's hants*; *by tyts*; *van outs*; *van jongs op*; *van niens*; *van overouts hers* en meer diergelyke uitdrukkingen, met of zonder de afgekorte *S* alomme geschreeven vinde.

HET XLVI. KAPITTEL.

Wy zouden nu kunnen rekenen onze *Spraekkunst* voltooit te hebben, door ons onderwys in de *Woortvoeginge*, hoe met waerneeminge der *Schik-*

kinge en Plaetse de byzondere Spraekdeelen door of zonder Uitlaetinge recht en sierlyk gesproken en geschreeven worden: maer het is ook noodigh te overweegen, door wat middel de welgeschreevene en welgeschikte woorden recht geleezen en welverstaen kunnen worden; zonder dat men te vreezen hebbe, dat in eene geheele rede door misverstant in de uitspraeke zal gescheiden worden, het geen tot elkander behoort, en wederom samengevoegt, dat nootzaakelyk hier en gins gescheiden moet worden. Dit middel noemen wy met andere Letterkundigen de *Schriftscheidung*.

Deeze *Schriftscheidung*, wel geen deel der Spraek-kunst, maer evenwel haer in het recht schryven te hulpe koomende, gebruikt hier toe zekere *Merken* of *Zin- en Schryfstekens*; eertyts gevonden en ingevoert, om de samengeschikte woorden, recht te onderscheiden, hunne verdeelingen wel te byzonderen, en de gansche rede, gelyk by leden, te schikken; opdat de leezers en toehoorders te bequaemer zyn, om een welgeordent geschrift, dat anders niet of zwaerlyk zoude verstaen worden, zekerder, verstandiger en vaster te leezen en aen te hooren.

Deeze *Merken*, die, op hunne rechte plaetsen gestelt, den leezeren tot rustplaetzen dienen, om by eenen veranderden zin, hoe gering en kleen, ter rede inschietende, met de gedachten eenigszins stil te staen, zyn in getal vier, en merken de kortste, eene langer, de middelste, en de eindelyke ademhaeling in het leezen en verhaelen der geschriften.

Het eerste *Merk*, dat het teken der allerkortste ademhaeling is, wordt van ons eene *Snee* of *Zin-*
snee-

sneede geheeten, en in twee gedaente getekent; in de drukken met Romeiniche of Latyniche letteren dus, en krom; in de Hoog- en Nederduitsche drukken dus, en schuins. Waerom ook dit Merk den naem van eene *Streek* of *Streep* draegt.

Dit wordt gebruikt tusschen *Zelfstandige Naemwoorden*, het zy *Eigene*, het zy *Gemeene*, wanneer het Voegwoord *En*, dat ze anders aen elkandere hecht, achter hen by *Uitlaeting* verzweegen wordt. Waer van deeze voorbeelden ter wederzyde zyn; *Om nu Xenison, Strabo, Atheneus en anderen over te slaen; Hy zoekt zyne sluikery, konstroovery, en gestoole vonden door herstelling van zaeken, wisseling van naemen en woorden, of anderszins te verbergen.*

Ook wordt de *Sneede* gebruikt tusschen byzondere *Byvoeglyke Naemwoorden*, waer achter ook het Voegwoord *En* uitgelaeten wordt; als in, *Den achtbaeren, booghgeleerden, wyzen, en bescheidenen heere; en, Laet wy lieden, wyzer, stemmiger en ingetogen, stichtige oeffeningen hanteeren.*

En in het gemeen wordt de *Zinsneede* gebruikt achter alle andere *Spraekdeelen*, wanneer achter die het Voegwoord *En* wordt verzweegen, gelyk achter de *Werkwoorden*; als in, *O Lucifer, die vroeg opgingt; die de volken quetste, in uwe harten spraekt; en, In het welschikken, tekenen, en schilderen der beelden; achter de Deelwoorden; als in, De Scheping, Achilles schilt geschildert, het Paradys, door Alcinous hof afgebeeldt, en Lucifers val, door Ate betekent; achter de Bywoorden; als in, Dat overal, dat altyt, en van allen gelooft wordt; en achter de Voorzetsels; als in, Voor, achter, bezyden, en ronson het leger.*

Waar by koomt, dat de *Sneede* in het gemeen tot onderscheiding der Woorden zeer dikwyls en veelmaels gebruikt wordt; wanneer naemelyk de Rede noch onvolkoomen is, en de woorden evenwel eene scheidbaere Afzondering vorderen tot beter verstant voor den lezer, en geschikter deeling der woorden; als in, *Indien de schilder een menschenbooft op een paerts hals woude zetten, en met veelertlei vederen schakeren, en van allerhande leden te zamen voegen; zulks dat het boventyf eene schoone vrou geleek, en het onderste in eenen mismacten visch eindigde, zoudt ge, o vrienden, dit ziende, u van lachen kunnen onthouden.*

Het tweede *Merk*, het teken eener langer ademhaelinge, wordt, als uit een *Stip* en *Sneede* samengesteld, van ons eene *Stipsneede* genoemd, en dus gemaakt, zoo wel in Hoog- en Nederduitsche, als Roomsche of Latynsche letterdrukken; en het heeft zyne plaets in de Rede, daer de zin, die wel niet geheel onvolkoomen is, eene langere rust, als door de *Sneede* geschieden magh, in het leezen of verhaelen vordert; als in, *Mopsus, dewyl wy, beide even kunstig, gy meester op de fluit, ik in het zingen, wel op malkander passen; waerom gaen wy hier niet nederzitten, onder deeze olmen en bazelaers, door een geplant? en wederom, Gelyk de taeie willegeboom voor den blonden olyf; gelyk de laege lavenderbloem voor den rooden roozelaer moet wyken; zoo verre moet; myns oordeels, Amyntas voor u wyken.*

Het derde *Merk*, het teken der Middelste ademhaelinge, wordt van ons een *Tweelingstip* geheeten, en, als uit twee *Stippen*, boven elkander getekent, bestaende, dus uitgedrukt: en het heeft zyn gebruik

en

en plaets, waer en wanneer de rede wel eenigszins volkoomen is, maer evenwel tot haere eindelyke volkoomenheit of meerder versterking en verklaring noch iets kan of moet eischen; als in de Tegenstellingen; in het aenbrengen der Voorbeelden tot de Regels; in Redengeevingen, endiergelyke; als in, *Bakchus benyde den bevelen de schaduw der wyranken: maer komt onze Fillis eens weder, zoo zullen alle boschen bloeien; en, Eerst zal ik u deeze brosse scherleispyp schenken, die ons leerde: Korydon was op den schoonen Alexis verslingert: die zelve pyp leerde ons: wiens vee is dit? behoort het Melibens toe? en ook, De wolf beloert geen schaep, nochte men spant geene netten om barten te vangen: d'oprechte Dafnis is met vrede gediens.*

Het vierde *Merk*, het teken der eindelyke ademhaeling, noemen wy een *Stip* of *Tittel*, en stellen dit achter het slot eener Spreukrede in deeze gedaente. En eene Spreukrede is eene rede, die ten vollen gesloten is, en in eenen adem of met tusschenpoozingen uitgesproken, ook een *Zinslot* genoemd word. Waer achter eene nieuwe rede niet alleen met eene hoofdletter in het schryven aenvangt, maer ook met eene herscheppinge der stemme gelezen wordt. Hier van is dit voorbeelt: *O Krisp Sallast, vyant van staeten, het zilver, van gierigaerts in de aerde begraven, is zonder glans, ten zy het blinkt door een maetigh gebrnik. Prokneis, vermaert door het zoenen van zyn vaderlyk harte, over zyne broeders, zal een in een zit leeven. De Faem zal hem, na zynen doot, op onbezweeke vleugels omvoeren. Indien gy xwe geltzucht temt, zoo zult gy wyder heerschen, als of gy Lybië en het veergeleegen Spanje een een heers-*
X 4
se,

te , en beide de Peenen onder een hoofs brogt.

Na deeze vier *Merken* der Schriftscheidinge moeten ook in het schryven eenige andere *Tekens* waergenoomen en gebruikt worden, en 'de woorden, waer achter zy gestelt worden, met eenen veranderden toon uitgesproken.

Onder deeze is het eerste een *Vraegteken*, dat achter eene *Vraeg* of *Vraegende Rede* gestelt wordt, en van deeze gedaente is? als in, *Beg my, Dametas, wiens vee is dit? behoort het Melibeus toe?* en, *Wat zullen Heerschappen niet aenrechten, naerdien dieven dit durven bestaen?* en, *Behoorde hy, die den zangstryf verloor, my niet de geit te leveren?*

En omtrent dit *Vraegteken* is aen te merken, dat het de rede nadruklyker en krachtiger maekt, dan eene slechte en eenvoudige stelling. Dus vindt men meer nadruks in, *Viel het my niet lichter; Amarils bitsheit en ongenade en baere howaerdye en spyt te verdraegen?* *Gy schalk, zagb ik u niet Damons bok heimelyk wechsleepen, terwyl Huntwolf zoo vreesfelyk bastte?* als in, *Het viel my lichter. Amarils bitsheit te verdraegen; ik zagb u Damons bok wechsleepen.*

Hier na volgt een teken, dat achter de rechtsdraetsche uitboezemingen van *Klagte*, *Vreugde* en *Verwonderinge*, als ook achter de *Tuffchenwerpingen* *Och*, *Och arm*, en *Helaes* gestelt wordt, en daerom een *Klagt- of Vreugde- of Verwonderingsteken* genoemd kan worden, en van deeze gedaente is! En men vindt dit in, *Hoe menigmael sprak my Galatea zoo minnelyk toe! o winden, wuistert hier van de Goden iet in; Och! hoe mager is myn stier in zulke eene vette weide! Och! rampzalige maegt, wat dolheit ging u over? Mantua, dat belaes! het verdrukte*
Kre-

Kremone al te na legt; Och! hoe zacht wil myn gebeente rusten, zoo uwe fluit namaels myne vryaedjen verbaelt! Gy wreede gaet belaes! verre van uw vaderlant den Ryn bezoeken.

De *Tusschenstelling*, Parenthesis by de Grieken en Latynen, waer door in eene rede eenige woorden, als eene tusschenrede, gevoegt worden, niet alleen zonder haer nadeel, maer ook somtyts tot haere naekter verklaering, wordt ter wederzyde der tusschen gestelde woorden met twee halve maentjes en dus () getekent; als in, *My gedenkt (hadden myne zinnen niet averechts gestaen) dat de eiken ons dikwyls deeze rampen spelden; de Zanggodinnen vereeren u (aenvaerd ze toch) deeze pypen, te voore den ouden Hefiodus van Askra eigen; Ik zagb u (toen gy noch een klein meiske waert) bloozende appels plukken.*

En dit teken heeft alleen plaets, wanneer de nieuwe zin in het midden eener rede geslooten wordt; die anders aen het einde der zelve haere plaets kan hebben. Want het is even veel, te zeggen, *Ik zal deeze jonge koe tegens u opzetten, die tweemaal's daegs gemolken wordt, en twee jongen zoogt, opdat gy ze niet te klein acht; Ik zal een paer beuke kroezen daer tegens zetten, die gy zelf bekennen moet meer waerdigh te weezen; of met eene tusschenstellinge, Ik zal deeze jonge koe (opdat gy ze niet te klein acht) die tweemaal's daegs gemolken wordt, en twee jongen zoogt, tegens u opzetten; Ik zal een paer beuke kroezen (die gy zelf bekennen moet meer waerdig te weezen) daer tegens zetten.*

Evenwel schynt de *Tusschenstelling* de rede heviger en krachtiger te maeken, als in deeze uitdrukkingen, *Maeten wy dit beleeven? dat een vreemdeling*

X 5

(wie

(wie boedde zich hier voor?) in onze armoedige val-
 lende, ziet: gy oude huislieden, vertrekt; Wy, zoo
 deerlyk verdrukt, brengen hem (de plaeg huele den
 soldaet) deeze bokken; O al te gelukkige huislieden
 (kenden zy slechts hun geluk) die buiten oorlogskrak-
 keel, in den schoot het voedsel ontfangen; Zoo scheur-
 den zy (de Goden gunnen den vroomen wat beters)
 met bisse tanden hunne eigene leden in stukken.

H E T XLVII. K A P I T T E L.

Bhalve de bovengenoemde Merken der Schrift-
 scheidinge, en andere, die de uitspraek bestier-
 en, gebruiken de Nederduitschen tot het schryven
 en vormen van hunne woorden, gelyk ook andere
 volken en taelen, van ons her eenige Vryheden,
 waer door zommige letters, tot een woort niet be-
 hoorende, den woorde worden toegevoegt, en
 wederom andere, die 'er toe behooren, den woorde
 afgenoomen, en eindelyk letters met letteren ver-
 wisselt en omgekeert. Van welke wy, hoewel zy
 meest de Dicht- of Rymkunst raeken, ook hier ter
 plaetse, en voor het leste spreeken zullen.

Deeze zyn de *Voorzetting*, *Inzetting*, *Nazetting*,
Voorafkorting, *Uitbyting*, *Afkapping*, *Omzetting*,
Wisseling, en *Samentrekking*. Waer by wy de *Af-
 wending* met haer teken voegen.

De *Voorzetting* is, waer door eene lettergreep in
 het begin en voor aen een woort gezet wordt; als
 in, *Gebroeders*, *gezusters*, *gehoorzaam*, *gevolgzaam*;
 voor *Broeders*, *zusters* *hoorzaem*, *volgzaam*, van het
 Wortelwerkwoort afkomstigh, als *bnigzaam*, *voed-
 zaem*, *groezzaam*, *volgzaam*; en diergelyke.

De

De *Inzetting* is, wanneer om een vaers of ook welluidendheids halve eene letter of lettergreep in, het midden van een woort gezet wordt; als in, *Vergodet*, *kallefskruit*, *gestarrenten*, *barranassen*, *ommezwaei*, *inneprent*, *errenst*, *ararbeit*, *vailigheit*, *getrouwigheit*, voor, *Vergoodt*, *kalfskruit*, *gestarnten*, *barnassen*, *omzwaei*, *inprent*, *ernst*, *arbeit*, *vailigheit*, *getroubeit*.

De *Nazetting* is, als aen het einde eens woorts eene letter of lettergreep, die 'er niet toebehoort, gevoegt wordt; als in, *De Eere*, *honor*, *leere*, *doctrina*, *vlamme*, *stemme*, *Zelfstandige Naemwoorden* van den eersten Naemval, *omme*, *alomme*, *rontomme*, voor, *de Eer*, *leer*, *vlam*, *stem*, *om*, *alom*, *rontom*.

De *Voorafkorting* is, als eene lettergreep voor een woort wechgenoomen en verworpen wordt, als in *Haegen*, by den Drost Hooft in zyne Gedichten, *doogen*, *lukken*, *waeren*, en by van den Vondel *schakeerde*; voor, *Bebaegen*, *gedoogen*, *gelukken*, *bewaeren*, *geschakeerde*.

De *Uitbyting* is, wanneer eene letter of lettergreep uit het midden van een woort uitgeworpen, als in, *Boogaerden*, *riehoorden*, *zyloozen*, *elboogen*, *welboore mannen*, *eerbre vrouwen*, *kindren*, *wandlen*, *erffnis*, voor, *Boomgaerden*, *rietboorden*, *zydelloozen*, *elleboogen*, *welgeboore mannen*, *eerbaere vrouwen*, *kinderen*, *wandelen*, *erffenis*. Dus zegt men in eigene naemen *Flips*, *Dirk*, voor *Filips*, *Dieryk*, en andere.

De *Afhapping* is, waer door eene lettergreep of letter van het einde eens woorts afgesneeden en verworpen wordt; als in, *Het is juist hondert jaer*, *negen*

gen duizent man , zes of zevenmael , onze zus , by zei , zy lei , ik wou , ik kon , gena , spa , ste , bie , moe , roe , dik , nau , voor , Hondert jaeren , negen duizent mannen , zes of zeven maelen , onze zuster , by zeide , zy leide , ik woude , ik konde , gemade , spade ; stede , biede , moede , roede , dikwyls , nauwlyks .

De *Omzetting* is , waer door eene letter van haere rechte plaetse in eene andere wordt overgebracht ; als in , *Bron* voor *horn* , *beemlen* voor *bemelen* , *eedle* voor *edele* , *aedlaer* , voor *adelaer* , *eenre* voor *eener* , te *Amstelredam* voor te *Amstelerdam* , te *Zaenredam* voor te *Zaenerdam* . In welke beide leste Eigene Naemwoorden het schryven en spellen dus valt , om dat zy uit twee byzondere Naemwoorden te zamengezetzyn .

De *Wisseling* is , wanneer eene letter en voornamelyk eene klinkletter of een tweeklank , welluidendheits of ryms of ook uitspraeks halve , in andere , die 'er aen verwant zyn , worden verwisselt ; als in , *Vlak* voor *vlek* , *kammen* peetere , voor *kemmen* , *gewente* voor *gewoonte* , *vleisch* voor *vleesch* , *beur* voor *baer* , *deur* , *per* , voor *door* , *lengen* voor *logen* , *meugen* voor *moogen* , *luiden* voor *lieden* , *ruikem* voor *rieken* , *pluiken* voor *plukken* , *oegst* voor *oogst* , *koegel* voor *kogel* , *lengde* voor *lengte* , *breede* voor *breetse* , *vinnen* voor *vinden* , *schennen* voor *schenden* .

De *Samentrekking* is , als twee lettergreepen door uitlaeting van een of meer letteren tot eene gemaekt , en met dit teken " gemerkt worden ; als in *Blaem* voor *bladen* , *raem* , *rotae* , voor *raden* , *aem* voor *adem* , *bronaer* voor *brnader* , *vree* voor *vrede* , *veel* voor *vedel* , *steem* voor *steden* , *treem* voor *treedem* ; *weerga* voor *wederga* ; *weergalm* voor *wedergalm* ; teer

voor

voorteder; *Biën* voor *bieden*, *geschbiën* voor *geschbieden*, *vliën* voor *vlieden*, *Goën* voor *goeden*, *bloën* voor *bloeden*; *vermoën* voor *vermoeden*, *gloën* voor *gloeien*; *broër* voor *broeder*; *Boôm* voor *bodem*; *Goôn* voor *goden*, *zoôn* voor *zoden*, *cespites*, *geboôn* voor *geboden*.

Den *Afwendig* is niet anders, dan eene affnyding der voorste letteren in de woorden *Des*, *Het*, *Ik*, *Is*, *Daer*; waer voor met het teken der Afwendinge, boven aen de overgebleeve letters gestelt, dus geschreeven wordt. 'S', 'T', en by van den Vondel 'E' achter het Voorzetsel *Na*, en voor een Eindigend Werkwoord, Zelfstandiger wyze gebruikt, 'K', 'Er' (dat geen zwak bewys is voor de oude uitspraeke met *ae* in de plaetse van *aa*) en by van den Vondel ook enkelyk 'R', in 's *Vorsten eere*, 's *lants gewoonte*, 's *nagebuurs kudde*; en in de Bywoorden van den Tyt, 's *Morgens vroeg*, *tweemaal 's daegs*, *bier is bet 's winters schier altyt zomer*; *dat 's al wat ik hebbe*, *dit 's myn*, *dat 's genoeg*; *van 't Latyn oordeelen*, *in 't zant leggende*, *bet hof waegt van 't geschrei*, *na 'et onderhouden der wet*, *na 'et intreën*, *na 'et planten*; 'k *verzwyg myn benevaert*, 'k *misdank my dan dit leen*, 'k *hoor levenwekker met een morgenkoelte opkoomen*; *wat moet 'er gespilt worden*; *dat 'er nochte Griek nochte Latyn gevonden wert*; *de muis bout 'er baere schuuren*; *Aristoteles*; *twyfelde zelf niet*, *dat ze 'r geweest waren*, *uit ondervindinge van het gene 'r in stak*; en der klinkletter *E* in *De*, *Te*, en *Ze*, *Illam*, *Illos*, *Illas*, (gelyk zomnigen willen) en in *Ze* voor *Zy* in den eersten Naemval van beide Getallen by van den Vondel gebruikt, en in den aenvang van een vaers, voor eene volgende klinkletter, wanneer de Afwending ach-

achter de overgebleeue letters dus getekent wordt, *D', T', Z', in, D' Allerbeste en d' eenige Poët, d' Eridan, der stroomen koning, d' afgront ziet nwe voogdy niet te gemoet; welker gedachtenis de werelt beloofde t' overlaeven, haeren glans breeder t' ontvonen, of u de regeering stas t' aenwaerden; zich t' Atelle was verquikkende; den uitgeleerden Grieken t' Athene bekend, dees; na balling, t' Argos gekoomen; men heeft z' ondervraegt; wie hadden z' onderdrukt? niemant heeft z' overweldigt; z' is onbegrypelyk; z' ontsteekt die vlam in Godts gezicht, z' ontmoeten ons alreë.*

Maer gelyk de Afwending der klinkletter *E* in *Te* plaats heeft voor eene volgende klinkletter, zoo wordt zy ook gevonden voor de medeklinkers *H* en *Z*, doch vooral in de Bywoorden van Plaets en *Tyt t'huis* en *t'hans*, en voor *Zamen* en *zoek*; als in, *Ik quam nooit met de hant vol gells t'huis; de koopman, t'hans geenen kommer kunnende lyden; wy knistren t'zamen toe; ik zal my niet t'zoek macken; dewyl men mede t'zyner tyt leeft.*

Door de Afwending wordt ook de leste lettergreep afgesneeden in den derden, vierden, en zesden Naemval des Nietbepaelenden Geslachtwoorts *Een* in het Manlyke Geslachte, als mede in den zelveu derden, vierden, en zesden Naemval van het Eenvouwige Getal, en in de derde Naemvallen van beide Getallen des Byvoeglyken Naemwoorts *Geen*, en der Bezittende Voornaemwoorden *Myn, Uw, Zyn, Haer, Hun*, in het zelve Manlyke Geslachte; wanneer voor *Eenen, Geenen, Mynen, Uwen, Zyuen, Haeren, Hunnen* gestelt wordt, *Een', Geen', Myn' Uw', Zyn', Haer', Hunn'*; dit leste behoudende de *N*, waer mede de leste let-

lettergreep begint ; als blykt in , *Gy moeft dat een' rechtschaepenen man zoo niet toedruwen , terwyl een eenigh oordeel maer een' eenigen strael wafschiet , men zon hem voor een lauwer aenzien ; het past geen' vreemdeling ; gy luistert maer geen' raet , de mensch gevoelt geen' stryft ; een' onweér barnt 'er in myn' geest , ik zwoer myn' Schepper af , uw lust ontvoemt myn' geest ; wy koomen uw' bruilofstdifch bekleeden , wat gy wilt uw' dienaer toebetrouwen , het fchepfel , dat in uw' wil zich zelf vernielte ; dat hy zyn' voet niet floote , als pylen van zyn' boog , den Engelen zyn' broederen gelyk ; de Wysheit won haer' wil bezegelen , de zon in haer' loop , een Godtheit geeft haer' glans ; in hunn' byzondren laft , in hunn' zwier , aen Godt , hunn' toeverlaet.*

Wy zeggen ten leften , dat ook de Afwending plaets hebbe achter de Bedryvende Werkwoorden van den eerften en derden Perfoone in een Tegenwoordigen Tyt der Aentoonende Wyze , worden de de *E* voor eenen volgenden Medeklinker uitgelaeten ; als in , *Eer die een' Geest bekoor' , voor bekoore ; een ander draei' gestarnte , voor draeie ; men draeg' hem op de hant , voor draege ; is 't nootlot , dat ik vall' , van eere en staet berooft , voor valle ; een ieder kenn' zyn vaen , voor kenne ; eer 't oproer ons verraff' , voor verraffe ; ten zy de Godtheit dit belett' , voor belette.*

Deezen zelve voet volgen ook de Zelfftandige Naemwoorden van het Vrouwelyke en Onzydige Geflachte , die , in den eerften en andere Naemvalen in *E* uitgaende , in de geboogene Naemvallen voor de Medeklinkers gestelt worden , want dan wordt de *E* afgefneeden , om voor de Afwendinge plaets te maeken ; als in , *Hy walgt van bemelfch man' ; dan zwelt de boezem der landouw' van kruis.*

On-

Onze reis dan ten einde, lust het ons de zeilen te
stryken, den steven naer lant te wenden, en de ha-
ven in te loopen met dit woort, dat, den Latyn-
schen door den Nederduitschen Lierdichter ont-
leent, dit werk sluiten zal:

*Leef lang; vaer wel: of, staet gy beter gelt, als dit,
Zoo deel het rustigh mee: zoo niet, bestem myn wit.*

U I T.